

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI VE ULUSAL DÜZENLEMELER KAPSAMINDA BASIN
ÖZGÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Başak DOĞAN
1800003940

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ceren YILDIZ

Eylül 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI VE ULUSAL DÜZENLEMELER KAPSAMINDA BASIN
ÖZGÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Başak DOĞAN
1800003940

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ceren YILDIZ
Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Aşlı TOPUKCU İDUĞ
Dr. Öğr. Serkan SEYHAN

Eylül 2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASIN KAVRAMI VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

I. BASIN KAVRAMI.....	4
II. BASININ TEMEL ÖGESİ: GAZETECİ	7
III. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KAPSAMI	11
A. Bilgi ve Haber Edinme Hakkı	15
1. Gazetecilerin Mekanlara Erişimi	20
2. Gazetecilerin Haber Kaynaklarının Korunması	22
B. Yorumlama ve Eleştirme Hakkı	24
C. Basma, Yayma Hakkı ve Eser Yaratma Hakkı	29
IV. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASI	33
A. Kanunla Sınırlandırma İlkesi.....	33
B. Meşru Amaca Dayanması.....	37
1. Devletin ve Kamusal Menfaatlerin Korunması	38
2. Anayasa’da Düzenlenmiş Özel Sebepler	41
3. Başkalarının Şöhret Haklarının Korunması.....	42
4. Özel Hayatın Korunması	45
5. Genel Ahlakın Korunması	46
6. Yargının Korunması.....	47
C. Demokratik Toplum için Gereklilik	48

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ULUSLARARASI VE ULUSAL HUKUKİ VE KURUMSAL ÇERÇEVESİ

I. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	51
II. ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ.....	53
A. Uluslararası Örgütler	53
1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)	53
2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilciliği (RFoM).....	55
B. Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri.....	56
1. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ)	56
2. Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ)	57
3. Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF).....	58
4. Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)	59
5. Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF).....	59
6. Medya Yasal Savunma Girişimi (Media Defence).....	60
III. ULUSAL DÜZENLEMELER.....	61
IV. ULUSAL KURULUŞLAR VE ÖRGÜTLER.....	64
A. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)	65
B. Basın Konseyi.....	68
C. Diğer Örgütler	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE YÖNELİK GÜNCEL SORUNLAR VE YARGININ KONUYA YAKLAŞIMI

I. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ KARŞISINDA BAZI ENGEL DURUMLAR.....	73
A. Gazetecilere Yönelik Tehditler, Tehdit Türleri ve Gazetecileri Tehditlerden Korunması.....	73

B. Sansür	84
1. Sansürle İlgili Sorunlar ve Güvenceleri	86
a. Basımevi Kurarken İzin Almama, Mali Teminat Şartına Bağlanamaması, Basın Araçlarının Korunması	86
b. Gazetelerin Kapatılması	87
c. Gazetecilerin Gözetlenmesi, Ev veya İş Yerlerinin Aranması ve/veya Gazetecilik Materyallerine El Konulması	88
d. Haberin, Yayının, Kitabın veya Gazetelerin Dağıtımının Önlenmesi ve Toplatılması	89
C. Tekelleşme	91
D. Basın Kartı Sorunu ve Gazetecilerin Kimlik Tespiti	93
II. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE ULUSLARARASI VE ULUSAL YARGI MAKAMLARININ YAKLAŞIMI	95
A. Lisans ve Yayın İzni Verilmesi	96
B. Çeşitli Sürelerde Resmî İlan ve Reklamların Kesilmesi	102
C. Aşırı Yargılama Giderleri	107
D. Yayın Nedeniyle Uygulanan Yaptırımlar	111
E. Basın Özgürlüğü Bağlamında Hükmedilen Cezalar	121
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	136

KISALTMALAR

A/S	: Aktieselskab (Limited Şirket)
A.Ş.	: Anonim Şirketi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.V.	: Özel Limited Şirket Türü
BBC	: İngiliz Yayın Kurumu
BİK	: 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun
BM	: Birleşmiş Milletler
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CPJ	: Gazetecileri Koruma Komitesi
çev.	: Çevirmen
E.	: Esas
ECPMF	: Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi
ed.	: Editör
E. T.	: Erişim Tarihi
f.	: fıkra
GK	: Genel Kurul
HAGB	: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
HT	: HaberTürk
IFJ	: Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
IPDC	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Uluslararası İletişim Geliştirme Programı
IPI	: Uluslararası Basın Enstitüsü
İFÖD	: İfade Özgürlüğü Derneği
İHD	: İnsan Hakları Derneği
İTÜ TV	: İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu

K.	: Karar
Kt.	: Karar Tarihi
LNJAR	: Risk Altındaki Gazeteciler İçin Hukuk Ağı
Ltd. Şti.	: Limited Şirketi
m.	: Madde
Media Defence	: Medya Hukuk Savunma Girişimi
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MLSA	: Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği
No.	: Numara
R	: Recommendation
RES	: Resolution
RFoM	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilcisi
RSF	: Sınır Tanımayan Gazeteciler
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
RTÜK Kanunu	: 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu
RTYK	: Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu
SLAPP	: Kamu Katılımına Karşı Stratejik Dava
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TGC	: Türkiye Gazeteciler Derneği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
Um:ag	: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.	: ve benzeri
v.	: Karşılıklı
vd.	: ve devamı

Üniversite	:	İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü	:	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	:	Kamu Hukuku
Programı	:	Kamu Hukuku
Tez Danışmanı	:	Dr. Öğr. Üyesi Ceren Yıldız
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans – Eylül 2025

ÖZET

ULUSLARARASI VE ULUSAL DÜZENLEMELER KAPSAMINDA BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Başak DOĞAN

Basın, kamuoyunu aydınlatma görevini üstlenen dördüncü bir kuvvettir. Basının temel ögesi ise gazetecidir. Gazeteci haberi toplar, analiz eder, değerlendirir, yorumlar ve kamuoyuna sunar. Haberin kamuoyuna sunabilmesi ise, basma ve dağıtma faaliyeti ile gerçekleşir. Bu faaliyetin korunması haber alma hakkını ve haber verme hakkının sürekliliğini sağlar. Bu bağlamda basın özgürlüğü, gazetecinin haber toplama aşamasını koruduğu gibi, aynı zamanda haberin yayılması aşamasını da korumalıdır. Ancak gazeteciler haber toplama aşamasında veya haberin sunulması aşamasında sansür gibi birçok tehditlerle karşılaşabilirler. Bu sebeple uluslararası ve ulusal metinlerde ifade ve/veya basın özgürlüğüne yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Fakat basın özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve sınırlandırma sebepleri niteliği gereği yoruma açık ve belirsizdir. Bu sebeple gazeteci fiziksel, psikolojik ve ekonomik tehditlerle karşı karşıya kalabileceği gibi hukuki tehditlerle de karşı karşıya kalmaktadır. Bu kapsamda gazetecinin korunabilmesi için özel bir koruma sağlanması elzemdir. Fakat basın özgürlüğü Anayasa hariç diğer hukuki metinlerin çoğunluğunda ifade özgürlüğü ile bağdaşık bir hak olarak düzenlenmiştir. Bu durum basın özgürlüğünün kapsamını daraltıcı bir etkiye sahiptir. Oysa basın özgürlüğü bünyesinde birçok hak ve özgürlüğü barındırır. Bu çalışmada öncelikle basın kavramı ile basın özgürlüğünün anlamı üzerinde durulacak; uluslararası ve ulusal düzeydeki normatif düzenlemeler çerçevesinde bu özgürlüğün hukukî temelleri incelenecektir. Ardından, basın özgürlüğüne yönelik güncel sorunlar tespit edilerek, yargı makamlarının bu sorunlara ilişkin tutum ve değerlendirmeleri açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Gazeteci, Basın Özgürlüğü, Basın Hukuku.

University : **Istanbul Kultur University**
Institute : **Institute of Graduate Studies**
Department : **Public Law**
Programme : **Public Law**
Supervisor : **Asst. Prof. Ceren Yıldız**
Degree Awarded and Date : **Master's Degree – September 2025**

ABSTRACT

PRESS FREEDOM WITHİN THE SCOPE OF INTERNATIONAL AND NATIONAL REGULATIONS

Başak DOĞAN

The press is a fourth force responsible for informing the public. The core element of the press is the journalist. Journalists collect, analyze, evaluate, interpret, and present the news to the public. Presenting the news to the public is achieved through the act of printing and distribution. Protecting this activity ensures the continuity of the right to receive news and the right to impart information. In this context, freedom of the press protects the journalist's news gathering process, as well as the dissemination of news. However, journalists may face numerous threats, such as censorship, during the news gathering and reporting phase. Thus, international and national texts contain provisions regarding freedom of expression and/or freedom of the press. However, freedom of the press is not an absolute right, and the reasons for its limitations are inherently open to interpretation and ambiguous. Therefore, journalists may face physical, psychological and economic threats as well as legal threats. It is essential to provide special protection for the protection of the journalist. Freedom of the press is regulated as a right compatible with freedom of expression in many other legal texts except the Constitution. It has a narrowing effect on the scope of press freedom. But it includes many rights and freedoms. In this study, first, the concept of the press and the meaning of freedom of the press will be emphasized; the legal foundations of this freedom will be examined within the framework of international and national normative regulations. Then, current problems regarding freedom of the press will be determined and the attitudes and evaluations of the judicial authorities regarding these problems will be explained.

Key Words: Press, Journalist, Freedom of the Press, Media Law.

GİRİŞ

Eski çağlardan bu yana insanın bilgiye erişmeye ve öğrenmeye olan arzusu toplumsal iletişim biçimlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda basın, kitlelerin öğrenme merakını tatmin etme ihtiyacından doğmuş ve zaman içerisinde kurumsal bir yapı kazanmıştır. Eski çağlarda iki kişi arasındaki doğrudan haberleşme ile başlayan bu süreç haberin üçüncü kişilere aktarımı ile basını meydana getirmiştir.¹ İlk çağlardan bu yana ise, bilginin dağıtılma süreci kimi toplumlarda sözlü², kimi toplumlarda ise çamur veya kil kullanmak suretiyle yapılmış tabletlerin³ üzerine yazılmak suretiyle kitlelere sunulmuştur. Bu erken dönemlerde dahi yayınlar otoriteyi sorgulama ve güç odaklarını eleştirmek amacıyla kullanılmıştır.⁴

Klasik basının en önemli ürünü olan gazete ise, Venediklilerin kullandığı küçük bir paradan ismini almıştır. “*Notizie scritte (yazılı haber)*” isimli el ilanlarını kağıtlara basıp satan Venedikliler, bu hizmetin karşılığında “Gazetta” isminde küçük bir para ödemişlerdir.⁵ Fransızlarda bu isimden etkilenmiş ve “*La gazzete de France*” ismini kullanmaya başlamışlardır.⁶ 1493’te İspanya’dan göç eden Yahudilerin Anadolu coğrafyasına matbaayı getirmesiyle gazeteler yayınlanmaya başlamıştır.⁷ Günümüzde ise basının teknolojik gelişmelerden etkilenmesi sonucunda zaman içerisinde gazetelerin dijitalleşmiş ve ulaştıkları kitlelerin sayısı artmıştır.

¹ Asa Briggs, Peter Burke, *A social history of the media: From Gutenberg to the Internet*. (Cornwall: Polity Press, 2009) 1.

² Antik Yunanda “*Agora*” isimli kent alanlarında halka sözlü olarak haberlerin tebliğ edilmesi. Detaylı bilgi için bkz: John McK. Camp, “The Agora: Public Life and Administration,” *The Cambridge Companion to Ancient Athens*, ed. Jenifer Neils, Dylan K. Rogers (Cornwall: Cambridge University Press, 2021) 86.

³ Babillerin, doğal ve sosyal olayları ilk önce duvarlara asarak sonrasında ise, çamur ve kil kullanarak yaptıkları tabletlere işleyerek halkı bilgilendirmeleri. Detaylı bilgi için Bknz: University of Idaho Library, “*Babylonian Clay Tablet*,” *Idaho Harvester*, Haziran 2014, University of Idaho, E.T. 7 Ağustos 2024 <<https://harvester.lib.uidaho.edu/posts/2014/06/13/babylonian-clay-tablet.html>>

⁴ Folger Shakespare Library, “*Breaking News: Renaissance Journalism and the Birth of the Newspaper*,” *Folgerpedia*, Temmuz 2024, Folger Shakespare Library, E. T. 7 Ağustos 2024 <https://folgerpedia.folger.edu/Breaking_News:_Renaissance_Journalism_and_the_Birth_of_the_Newspaper>

⁵ LiquiSearch, “*History of Newspapers and Magazines - Early News Publications of World*,” *LiquiSearch :Finding the Past, Present & Future*, Ağustos 2022, LiquiSearch, E. T. 7 Ağustos 2024 <https://www.liquisearch.com/history_of_newspapers_and_magazines/early_news_publications_of_world>

⁶ Raphael Levy, “*The Daily Press in France*,” *The Modern Language Journal* Ocak 1929: 294.

⁷ Nil Palabıyık, “*The Beginnings of Printing in the Ottoman Capital*,” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 16 (2015): 13.

Demokratik toplumlarda basın, demokrasi için vazgeçilemez bir kuvvettir.⁸ Basın, demokrasinin koruyucusu⁹ konumunda olup, tarafsızlık ilkesini benimseyerek bilgilendirme, denetim ve eleştiri, toplumu bilinçlendirme, toplumu eğitime, kamuoyu yaratma, özgürlüklerin savunuculuğu görevlerini üstlenmektedir. Basının önemi şöyle açıklanabilir; “*Bir milleti aydınlatma ve uyarmada, bir millete muhtaç olduğu fikir gıdasını vermede, bir milletin saadetine hedefi olan ortak yönde yürümesini teminde basın, başlı başına bir kuvvet bir okul bir önderdir.*”¹⁰ Önemi bu şekilde vurgulanmış gazetecilik faaliyetlerinin niteliği gereği özel bir korumaya ihtiyaç duyacağı açıktır. Ancak basının negatif yönde –örneğin, yanlış bilginin kamuoyunda panik yaratması amacıyla yayılması veya propaganda aracı olarak– kullanılabileceği göz önünde bulundurulduğunda bu korumanın sınırlandırılması gerekliliği de karşımıza çıkmaktadır. Bu sınırlandırma sebeplerinin gereği gibi değerlendirmemesi veya uygulamaya geçirilmemesi kitlelerin basına olan güvenini sarsacaktır. Hür bir basının oluşması için olanak sağlanması demokratik toplumlar için gereklidir. Bu bağlamda, basın özgürlüğüne getirilen sınırlamaların değerlendirilmesi, son derece ince bir çizgide yürütülmesi gereken bir hukukî denge sorunudur.

Uluslararası ve ulusal kuruluşlar basın özgürlüğünün korunmasına ilişkin çalışmalar yaparak bu alanın gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Ancak basın özgürlüğünün korunabilmesinin temel kriterlerinden ilki, onu ifade özgürlüğünden ayrı bir şekilde ele alarak özellikle kavramsal olarak anlamak ve basın özgürlüğüne yönelik özel ihtiyaçları tespit edebilmektir. Basın özgürlüğü, uluslararası ve ulusal hukuki metinlerin bir kısmında, sadece ifade ile alakalı olduğu yaklaşımıyla, ifade

⁸ Basın görevi gereği güçlü kişilere sorular sorabilir ve belirli belgeleri inceleyebilir. Bu tipte gazetecilik faaliyetine araştırmacı gazetecilik denir. Araştırmacı gazetecilik ve eleştirel yaklaşımla yolsuzluk, kara paranın aklanması, gücün istismar edilmesi, insan ticareti, çocuk istismarı, uyuşturucu ticareti vb. suçları, insan hakları ihlallerini ve toplumdaki yozlaşmaları ortaya çıkarmaktadır. Haberdar edilmiş bir toplum güçlü bir kamuoyu yaratarak hesap verilebilirliği, şeffaflığı sağlar. Böylelikle kuvvetler denetlenir ve demokrasi gereği gibi işler. Bu bağlamda, basın dördüncü bir kuvvet olarak nitelendirilmektedir. İlker Timur Burak Sancak, “Medyanın Dördüncü Kuvvet Rolü ile Devletin İdeolojik Aygıtları Arasındaki Geleneksel Tartışmaya Kuramsal Bir Bakış”, *Akademik Matbuat* 7 (2023) 267.

⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında “*watchdog*” kelimesi sıklıkla kullanılır. Goodwin v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 17488/90, Kt. 27.03.1996; Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979; Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986; Bu kelimenin dilimizdeki karşılığı bekçi köpeğidir. Ancak karar dillerinde mecazi olarak kullanılır. The Britannica Sözlüğüne göre, “*bir yeri korumak üzere eğitilmiş bir köpek, bekçi köpeği, şirketlerin, hükümetlerin ve benzeri oluşumların yasa dışı veya yanlış bir şey yapmamasını sağlayan kişi veya kuruluş tüketici/çevre gözlemcileri, gözlemci grupları*” olarak tanımlanmıştır. The Britannica Dictionary, “*Watchdog*,” *Britannica*, 2024, Encyclopaedia Britannica, E.T. 7 Ağustos 2024 <<https://www.britannica.com/dictionary/watchdog>>

¹⁰ Mehmet Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*. (İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982) 20.

özgürlüğünün içerisinde düzenlenmektedir. Oysa basın özgürlüğü sadece gazetecinin ifadelerinin korunması değil, direkt olarak gazetecinin korunması ile de alakalı bir alandır.¹¹

Bu çalışmada, basın özgürlüğünün kapsamının ve uygulanabilirliğinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öncelikle konuyla ilgili temel kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın birinci bölümünde basın, gazeteci ve basın özgürlüğü kavramları incelenecek; ikinci bölümde ise uluslararası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde basın özgürlüğü ele alınacak, bu alanda faaliyet gösteren kurumlar ve düzenleyici mekanizmalar değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise, basın özgürlüğüne ilişkin güncel sorunlar ve karşılaşılan uygulama sorunları değerlendirilecektir. Bu değerlendirme, tez konusu ile doğrudan ilişkili ve güncel ulusal ile uluslararası yargı kararları üzerinden yapılacaktır. Çalışmanın amacına uygunluk ve güncellik kriterleri esas alınarak seçilen bu kararlar, basın özgürlüğüne ilişkin temel ilkeleri ortaya koyma niteliği taşıyan örneklerden oluşmaktadır. Tezin kapsamı, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları rejimi ile sınırlandırılmıştır. Avrupa İnsan Hakları rejiminin kurumsal çerçevesi, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'ndan (AGİT) oluşmakla birlikte, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmaması nedeniyle bu çalışmada ağırlıklı olarak Avrupa Konseyi ve AGİT bünyesindeki enstrümanlar ve denetim mekanizmaları ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise, basın özgürlüğüne ilişkin kavramsal çerçeve ve yargı içtihatları ışığında ulaşılan bulgulara ve önerilere yer verilecektir.

¹¹ Bu bağlamda Carter ve Westenkow'a göre “*Gazetecilik (basın) özgürlüğünü diğer ifade özgürlüğü biçimlerinden ayırmak, uluslararası hukukun alamet-i farikalarından biridir.*” Karşılaşılan: Boğaç Efe Doğan, *AİHM Kararları Işığında Basın Özgürlüğü ve Madde 10'un Uygulanması*. (İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Dönem Projesi, 2023) Bu görüşe göre basın özgürlüğü diğer ifade özgürlüğü biçimlerinden daha özel bir yere, farklı bir statüye sahiptir. Bu özgürlük, yalnızca bireysel hakları değil, toplumun doğru bilgiye ulaşma hakkını da güvence altına alır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASIN KAVRAMI VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle basın kavramı ele alınacak; ardından gazeteci tanımı ile gazetecinin mevzuatımızdaki yeri incelenecek ve son olarak basın özgürlüğünün kapsamı ile sınırları değerlendirilecektir.

I. BASIN KAVRAMI

Türk Dil Kurumu (TDK) basını, “*Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü*” olarak tanımlamıştır. İngilizcesi “*press*”, Türkçesi ise “*basın*” olan bu kavram “*basmak*” kelimesinden türetilmiştir. TDK’ya göre basmak, “*Bası işi yapmak; tabetmek*” şeklinde tanımlanmıştır. Kelime anlamsal boyutu ile değerlendirildiğinde tanımın süreli veya süresiz yayımlanan gazeteler, dergiler vb. basılı materyaller aracılığıyla haber paylaşımı ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Ancak günümüz teknolojik gelişmeleriyle birlikte, basını yalnızca yazılı materyallerle tanımlamak kapsayıcı bir yaklaşım olmayacaktır.¹² Radyo, televizyon ve benzeri iletişim araçlarını kullanılmasıyla basın kavramı genişlemiştir. Bu nedenle basın kavramı radyo, televizyon ve benzeri kitle iletişim araçlarını da kapsamalıdır.¹³ Radyo ve televizyon, görsel ve işitsel vasıtaların kullanılmasıyla dinleyici veya izleyici kitlesine ulaşılmasını sağlayan bir basın türüdür.¹⁴

Yukarıda açıklandığı üzere basın teknolojik gelişmelerden etkilenmiş, kapsamı genişlemiş ve dijitalleşmiştir. Dijitalleşmeyle birlikte sosyal medya platformları modern bir kamusal meydan haline gelmiştir.¹⁵ Bu nedenle, basının kitleleri yalnızca geleneksel kitle iletişim araçlarıyla değil, dijital araçlar ve işlevler vasıtasıyla da etkileyebileceği açıktır. Bahsedilen dijital araçlar ve işlevler; reklamcılık, halkla

¹² Benzer görüş için Bknz: Feyyaz Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970) 7.

¹³ Ömer Gedik, *Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008) 26.

¹⁴ Denis McQuail, *McQuail’s Mass Communication Theory*. (Cornwall: Sage Publications, 2010) 36.

¹⁵ Ceren Yıldız, “Sosyal Medya Özelinde Kamusal Alan Doktrini ve ‘Knight First Amendment Institute Et. Al. V. Donald J. Trump’ Kararının Amerika Birleşik Devletleri Anayasası 1. Ek Maddesi Kapsamında Değerlendirilmesi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69 (2021): 1700.

ilişkiler, kültürel tanıtım, eğitim ve bilgilendirme kampanyaları, seçim çalışmaları ve benzeri yollarla kitleye sunulabilir. Ancak bu tez kapsamında basın gazetecilik işlevi ele alınacaktır. Dijital basın, haber siteleri, bloglar, vloglar veya Instagram, Telegram, X vb. sosyal medya platformları aracılığıyla yazılı, işitsel ya da görsel içeriklerle kitleye ulaşılmasını sağlayan bir basın türüdür.¹⁶ Bu tanım göz önünde bulundurulduğunda günümüz basınının fiziki bir bası işinden çok, fiziksel veya dijital yayınların tümü olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır.¹⁷

Basın, bilgi toplama ve bilgiyi işleme faaliyetini icra ederek kamuoyunu bilgilendirir. Bu husus, basının gazetecilik işlevidir.¹⁸ Basının gazetecilik işlevi, demokratik toplumlarda önem arz eder. Demokrasinin parçası olan bireyin bilgiye ulaşabilmesi ve bilgilendirilmesi, demokrasini bir gerekliliğidir. Sistemin bir parçası olan bireyin bilgilendirilmesi ise kitleyi yaratır. Bu döngünün çıktısı, kamuoyunun bilgilendirilmesidir. Bu husus, basının temel görevlerinden biri olmakla birlikte aynı zamanda bir haktır.¹⁹ Basın, bilgilendirme görevini gazeteci vasıtasıyla yerine getirir. Gazetecinin görevi kamunun öğrenmesinde yarar olan olayları takip etmek ve kamuoyunun dikkatine sunmaktır. Bunun sonucunda, bireyler bilgilendirilmiş ve kitle yaratılmış olur. Sonuç olarak, basın hem ortak iradeyi açıklarken hem de ortak iradeyi oluşturur.²⁰

¹⁶ Bknz: Nic Newman, Richard Fletcher, Anne Schulz, Simge Andı, Craig T. Robertson, ve Rasmus Kleis Nielsen, *Reuters Institute Digital News Report 2021 10th Edition*. (Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2021) 64.

¹⁷ Benzer görüş için Bknz: Kayıhan İçel, Yener Ünver, *Kitle Haberleşme Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınları, 2009) 123. Bir diğer görüş için Bknz: Ali Akkurt, *Basın Özgürlüğünün Kapsamı ve Sınırları*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014) 12-13. Aksi görüş için Bknz: Feyyaz Gölçüklü, *Haberleşme Hukuku*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970) 7.

¹⁸ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 34 Sayılı Genel Yorumunun (CCPR/C/GC/34) 44. paragrafında gazetecilik işlevi “*profesyonel, tam zamanlı muhabirlerin ve analistlerin yanı sıra basılı, internet üzerinden veya başka yerlerde kişisel yayıncılık biçimleri ile iştigal eden blog yazarları ve diğerleri dahil olmak üzere çok çeşitli aktörlerce paylaşılan bir işlev*” olarak tanımlanmıştır. Karşılaşılın: Silvia Chocarro, Sarah Clarke, Paulina Gutierrez, Judy Taing, *Kadın Gazetecilerin Çevrimiçi Güvenliği Bir #SOFJO Kaynak Kılavuzu*. (Viyana: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilcisi Ofisi, 2020) 44.

¹⁹ Ancak bu sadece bir görev değil aynı zamanda bir haktır. Buna ilişkin haklar ikinci bölümde detaylı açıklanacaktır.

²⁰ Sezer Akarcalı, “Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü,” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 44 (2105): 268.

Basın, demokrasi için vazgeçilemez bir kuvvettir.²¹ Basın, demokrasinin bekçisi²² konumunda olup, tarafsızlık ilkesini benimseyerek bilgilendirme, denetim ve eleştiri, bilinçlendirme, eğitime, kamuoyu yaratma, özgürlüklerin savunuculuğu görevlerini üstlenmektedir.²³ Bunun yanında, basın kamuoyunu izleme ve değerlendirme görevine de haizdir. Bu görev, demokrasinin sağlıklı işlemesini ve bireylerin sisteme bilinçli katılımı için önem arz eder. Demokrasiye etkin bir katılım, toplumun her ferdinin bilgiye ulaşabilme imkanına sahip olmasıyla sağlanabilir. Basın, kamuoyunun oluşmasıyla bir mikrofon görevi görerek, kitlenin ortak sesi olur. Demokrasinin işleyişi için basın ne kadar gerekli ise basının varlığını sürdürebilmesi için de demokrasinin gereği gibi işleyebilmesi elzemdir.²⁴

Basın bilgilendirme işlevi sayesinde toplumdaki bireylerin farkındalıklarını geliştirir, güncel olayları ve durumları anlamlandırmalarına buna istinaden de sağlıklı kararlar alabilmelerine yardımcı olur. Bu haberciliğin objektif ve tarafsız olması ilkesinin doğal bir sonucudur. Bireyler farklı perspektiflerle ve görüşlerle tanışma imkanına erişirler. Böylelikle toplumsal çeşitlilik, gruplar arası anlayış ve hoşgörü iklimi sağlanır. Basın, bu rolü sayesinde etnik çeşitliliğin yoğun olduğu coğrafyalarda dayanışmayı ve bununla bağlantılı olarak birlikte yaşama arzusunu güçlendirir. Basın bu yanıyla, ulus devlet anlayışının gelişmesine katkı sağlar.²⁵

Sağlık, spor, eğitim, kültür, çevre, teknoloji, sanat ve benzeri konularda yapılan haberler toplumun genel kültür düzeyini artırır, toplumsal problemlere cevap verir ve

²¹ Basın görevi gereği güçlü kişilere sorular sorabilir ve belirli belgeleri inceleyebilir. Bu tipte gazetecilik faaliyetine araştırmacı gazetecilik denir. Araştırmacı gazetecilik ve eleştirel yaklaşımla yolsuzluk, kara paranın aklanması, gücün istismar edilmesi, insan ticareti, çocuk istismarı, uyuşturucu ticareti vb. suçları, insan hakları ihlallerini ve toplumdaki yozlaşmaları ortaya çıkarmaktadır. Haberdar edilmiş bir toplum güçlü bir kamuoyu yaratarak hesap verilebilirliği, şeffaflığı sağlar. Böylelikle kuvvetler denetlenir ve demokrasi gereği gibi işler. Bu bağlamda, basın dördüncü bir kuvvet olarak nitelendirilmektedir. Timur/Sancak, 267.

²² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında “*watchdog*” kelimesi sıklıkla kullanılır. Bu kelimenin dilimizdeki karşılığı bekçi köpeğidir. Kararlar için Bknz: Bladet Tromso ve Stensaas v. Norveç, Başvuru No. 21980/93, Kt. 20.05.1999, paragraf 59; Goodwin v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 17488/90, Kt. 27.03.1996, paragraf 39; Lingens v. Avusturya, Başvuru No: 9815/82, Kt. 08.07.1986, paragraf 44; Thorgerir Thorgerirson v. İzlanda Başvuru No. 13778/88, Kt. 25.06.1992, paragraf 63. Ancak karar dillerinde mecazi olarak kullanılır. The Britannica Sözlüğüne göre, “*bir yeri korumak üzere eğitilmiş bir köpek, bekçi köpeği, şirketlerin, hükümetlerin ve benzeri oluşumların yasa dışı veya yanlış bir şey yapmamasını sağlayan kişi veya kuruluş tüketici/çevre gözlemcileri, gözlemci grupları*” olarak tanımlanmıştır. The Britannica Dictionary, “*Watchdog*,” *Britannica*, 2024, Encyclopaedia Britannica, E.T. 7 Ağustos 2024 <<https://www.britannica.com/dictionary/watchdog>>

²³ Benzer görüş için Bknz: Nusret İlker Çolak, *Kitle İletişim Hukuku*. (İstanbul: On iki Levha Yayınları, 2013) 9 vd.

²⁴ John V. Pavlik, *Journalism and New Media*. (New York: Columbia University Press, 2001) 23.

²⁵ Ulus devlet anlayışının gelişmesine ilişkin benzer görüş için Bknz.: Zehra Binnur Akdemir, *Demokrasinin Gelişmesinde Basının Yeri ve Önemi*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014) 126.

pozitif değişimi tetikler. İfade özgürlüğünün korunması da basın görevlerinden biridir. Basın, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine katkı sağlar. Doğru bilginin korunmasının sağlanabilmesi için doğru olmayan bilgilerle, dezenformasyonla, mezenformasyonla, doğrulanmamış, taraflı bilgilerle mücadele etmektedir.

II. BASININ TEMEL ÖGESİ: GAZETECİ

Basının haber verme işlevini yerine getirmesine yardımcı olan temel öge, gazetecidir. Gazetecinin görevi, haber toplamak, topladığı haberin doğruluğunu teyit etmek²⁶, haberi etik kurallarına uygun bir şekilde kaleme almak ve kamuoyuna aktarmaktır. Gazeteci, kamuoyuna haberini aktarırken yorumlama ve eleştirme hakkına da sahiptir.²⁷

TDK’ye göre “gazete yayımlayan kimse; gazeteye yazı yazmayı, haber toplayıp vermeyi veya gazetenin yazı işlerinde çalışmayı iş edinen kimse”yi gazeteci olarak tanımlamıştır.²⁸ İngilizcesi “*Journalist*”, Almancası “*Journalist/en*” ve Fransızcası “*Journaliste*” olan bu kavram **Cambridge Dictionary’e** göre “*Bir gazete veya dergi için haber veya makale yazan veya bunları radyo veya televizyonda yayınlayan kişi*”, **Almanca Dilinin Dijital Sözlüğü’ne (DWDS - Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache)** göre “*Medya sektöründe çalışan ve (çevrimiçi) gazete, dergi, radyo, televizyon vb. için makale yazan veya üreten kişi*”²⁹ ve son olarak **Larousse’ye göre** “*Gazetecilik mesleğini bir veya birden fazla basılı veya görsel-ışitsel medya kuruluşunda yapan, asıl, sürekli ve ücretli mesleği gazetecilik olan kişi*”³⁰

²⁶ Bir haberin doğruluğunun teyidi saf gerçek göre yapılmaz. Bir haber saf gerçek olmadığı halde görünür gerçekliğe uygun olabilir. Gazetecinin yükümlülüğü görünür gerçekliğe uygun haber yazmaktır. Görünür gerçeklik, saf gerçek değil, gerçeğin nasıl yansıdığıdır. Gerçek çarpıtılmış ise, bu durumda gazetecinin erişeceği görünür gerçeklikte çarpıtılmış olgular olacaktır. Görünür gerçeklik “*o anda belirlenen ve var olan ve orta düzeydeki kişilerce de kabul edilen olgular*” olarak tanımlanabilir. Haberin saf gerçek olması beklenmez, orta düzeydeki kişiler tarafından doğruluğu konusunda bir bilinirliğinin var olması haberi görünür gerçekliğe uygun kılacaktır. Benzer görüş için Bknz: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2004/7746, K. 2004/8416, Kt.: 28.06.2004.

²⁷ Gazeteci haberinde kanaat açıklamasında bulunmaz. Kanaat açıklamalarıyla yorum ve eleştiri hakkı kavramsal olarak farklıdır. Haberin kanaat bildirilerek aktarılması gazetecilik etik ilkelerine aykırıdır. Haber, doğru ve tarafsız aktarılması aktarılmalıdır. Bu gazetecilik mesleğinin gereğidir. Bill Kovach, Tom Rosenstiel, *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect* (3rd ed.). (New York: Three Rivers Press, 2007) 36-38; Sezer Akarcalı, “Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü,” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 44(1989) 266.

²⁸ TDK, “Gazeteci” E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://sozluk.gov.tr/>>

²⁹ DWDS, “Journalist” E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://www.dwds.de/wb/Journalist>>

³⁰ Larousse, “Journaliste” E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/journaliste/45041#citation>>

olarak tanımlanmıştır. UNESCO'ya göre rahatsız edici gerçekler de dahil olmak üzere gerçeğin hizmetinde çalışan iletişimcilere gazeteci denir.³¹ Ayrıca aynı raporda UNESCO Gazetecilerin Güvenliği hakkındaki 2017 tarihli A/72/29057 sayılı raporuna atıf yaparak Gazeteci teriminin gazeteciler hariç diğer çalışanlarını kapsayacağını belirtmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 34 Sayılı Genel Yorumunun (CCPR/C/GC/34) 44. paragrafında gazeteci “*profesyonel tam zamanlı muhabirler ve analistlerin yanı sıra blog yazarları ve basılı, internette veya başka yerlerde kendi kendini yayınlayan diğer kişiler de dahil olmak üzere çok çeşitli aktörler tarafından paylaşılan bir işlevi yerine getiren kişi*” olarak tanımlanmıştır.³² Avrupa Konseyi'ne göre gazeteci, gazetecilik faaliyeti ile iştigal eden kamu çıkarlarının gözcülüğünü yapan kişidir.³³ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ)'na göre, “*gazetecinin asli ve sürekli işi gazeteciliktir, geçimini bu meslekle sağlar ve mesleğini ifa edebilmek için yazılı ve görsel-işitsel kitle iletişim araçlarını kullanır*”.³⁴ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) tarafından kabul edilen, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nin Sunuş kısmındaki A maddesine göre, “*günlük yahut süreli, yazılı, görüntülü, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olan*” kişilere gazeteci denir.³⁵ Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre gazeteci “*gazete; televizyon, radyo ve diğer medya araçları aracılığıyla haberleri ve kamusal bilgileri araştıran inceleyen, yorumlayan ve ileten*” kişidir.³⁶ ILO tarafından fonlanan bir raporda ise gazetecinin “*vatandaşlara yaşamları, toplulukları, toplumları ve hükümetleri hakkında mümkün olan en iyi kararları almaları için ihtiyaç duydukları*

³¹ Cherilyn Ireton, Julie Posetti, *Journalism, Fake News and Disinformation*. (Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2018) 9.

³² Cherilyn Ireton, Julie Posetti, *Journalism, Fake News and Disinformation*. (Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2018) 23.

³³ Karşılaşılın: Silvia Chocarro, Sarah Clarke, Paulina Gutierrez, Judy Taing, *Kadın Gazetecilerin Çevrimiçi Güvenliği Bir #SOFJO Kaynak Kılavuzu*. (Viyana: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilcisi Ofisi, 2020) 44.

³⁴ G. Bohere, *Gazetecilik Mesleği, Gazetecilerin Çalışma Koşulları Üzerine Bir İnceleme*. çev. Nurhan Süral (Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü Yayınları, 1986) 8.

³⁵ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi,” E. T. 10 Mayıs 2024 <<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html>>

³⁶ ILO, “International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO-08)” [Cenevre] 10 Mayıs 2012, E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://www.ilo.org/publications/international-standard-classification-occupations-2008-isco-08-structure>>

bilgileri sağladığını belirtmiş ve yaşadıkları toplumun gözü olduklarını” belirtilmiştir.³⁷ Araştırmacı gazeteci **Uğur Mumcu**’ya göre, “Gazeteci, haber ve bilgi kaynağına en çabuk ulaşan ve bu kaynaklardan edindiği bilgi ve haberleri okurlara sunan insan demektir.”³⁸ **Oya Tokgöz**’e göre “erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği bilgileri toplayarak, haber olarak seçen, kişileri bilgi alarak düşünmeye sevk eden”³⁹ kişiye gazeteci denir. **Gökçek Karaca**’ya göre, “gazete, dergi ve haber ajansı gibi yazılı basın araçlarında ve bu araçların yayınlandığı basın işletmelerinde makale yazmayı, haber toplamayı veya herhangi bir surette yazı işlerinde çalışmayı ve radyo ve televizyon gibi işitsel ve görsel basın işletmelerinde, yazılı basın işletmelerinde çalışan gazetecilerin görevlerine benzer görevleri yerine getiren, haber hazırlayan kişilere”⁴⁰ gazeteci denir. **İbrahim Toruk**’a göre, görevi habercilik olan insan gazetecidir.⁴¹ **Çetin Özek**’e göre, gazeteci sadece gazetecilik faaliyetiyle uğraşan, devamlı olarak yayınlarda fikir işçiliği yapan kişidir.⁴² **Müjdat Şakar**’a göre, gazeteci basın iş sözleşmesi uyarınca bir veya birden fazla işyerinde çalışan fikir işçileridir. Gazetecinin başlıca geçim kaynağı fikir ve sanat işinden elde ettiği ücrettir.⁴³

Mevzuatımıza göre, 5953 sayılı Basın İş Kanunu olarak bilinen Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun’un (BİK) 1. maddesine göre “5953 sayılı kanunun kapsamına giren ücret karşılığında fikir ve sanat işi icra eden kişilere” denir. Buna göre, ülkede yayınlanan gazete, mevkute, haber veya haber ajanslarında çalıştırılan, 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında işçi olarak tanımlanmayan, ücret karşılığı fikir ve sanat işi yapan ve hizmet akdine dayanarak çalıştırılan kişilere gazeteci denir. Bu tanıma göre, her gazeteci BİK’in çizmiş olduğu sınırlar içerisinde değildir.⁴⁴ Bu sebeple, sadece BİK’e

³⁷ ILO, “MISA Report - A Journalist Guide to writing on Social Protection [Lusaka] Ocak 2022, E.T. 7 Temmuz 2025 <https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@africa/@ro-abidjan/@ilo-lusaka/documents/publication/wcms_855493.pdf>

³⁸ Uğur Mumcu, “Gazeteci,” *Milliyet Gazetesi* [İstanbul] 3 Mayıs 1992, E. T. 10 Mayıs 2024 <<https://www.umag.org.tr/ugurmumcu/yazilar/24-gazeteci.html>>

³⁹ Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981) 10.

⁴⁰ Nuray Gökçek Karaca, *Gazetecinin Basın İş Kanunu’ndan Doğan Hakları ve Sorumlulukları 5953 Sayılı Basın İş Kanunu ve Uygulaması*, (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2010), 55.

⁴¹ İbrahim Toruk, *Gutenberg’den Dijital Çağa Gazetecilik Türkiye’de Haber Siteleri*. (İstanbul: Literatürk Yayınları, 2008) 159.

⁴² Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978) 787.

⁴³ Müjdat Şakar, *Basın İş Hukuku*. (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2002) 61.

⁴⁴ Bir kişinin gazeteci sıfatını kazanabilmesi ve gazetecilere özgü özlük haklarından yararlandırılabilmesi için BİK’teki şartları karşılama yönünde görüş için Bknz: Ahmet Taşkın, “Basın Hukukunda Gazeteci Kavramı,” *Terazi Hukuk Dergisi* 1(2006): 13.

dayanarak gazetecinin tanımını yapmak doğru olmayacaktır. BİK kapsamında olmayan gazeteciler şu şekilde gruplara ayrılabilir; özel radyo ve televizyonlarda veya yazılı basın kuruluşlarının haber birimlerinde görev yapan gazeteciler, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda (TRT) çalışan gazeteciler, özel radyo ve televizyonlarda veya yazılı basın kuruluşlarının haber birimlerinde görev yapmayan ve hizmet akdine dayanarak çalışmayan gazeteciler ve serbest gazeteciler.⁴⁵ Örneğin, serbest gazeteciler, özel radyo ve televizyonlarda veya yazılı basın kuruluşlarının haber birimlerinde görev yapmayan, hizmet akitleri bulunmayan, bağımsız çalışan, mesleği gazetecilik olan ve gazetecilik mesleği ile geçimlerini sağlayan kişilerdir. Serbest gazeteciler geçimlerini gazetelere, haber ajansına, dergilere veya televizyon kanallarına haberlerini yayım sözleşmesi yoluyla sunarak sağlarlar. Yukarıda belirtilmiş olan hizmet akdine dayalı olarak çalışma koşulunu sağlayamamaktadırlar. Bu sebeple BİK'in değil de Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) hükümlerine tabi olacaklardır.⁴⁶ Fakat, TBK'de gazetecileri nitелеmek amacıyla özel bir tanımlama yapılmamıştır. TBK kapsamında olduklarından dolayı hukuki olarak gazetecilerin yararlandığı özlük haklarından ve sosyal yardımlardan yararlanmamaktadırlar. TRT'de çalışan gazeteciler ise, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olup devlet memuru statüsündedirler. Bu Kanunda da gazetecilere özel bir tanım yapılmamıştır. Mevzuatımızdaki bir diğer düzenleme ise Basın Kartı Yönetmeliği'nin 4. maddesidir. Bu maddede gazeteci tanımı yapılmamış ancak gazetecinin kim olduğu belirlenmiştir. Buna göre, BİK kapsamında çalışanlar ile 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu kapsamında kurulan kuruluşların haber birimlerinde çalışanlar ve TRT'de haber birimlerinde çalışanlar gazeteci olarak kabul edilmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, gazetecinin tanımlanmasına yönelik birçok tanım bulunmaktadır. Bu bağlamda uluslararası örgütlerin ve öğretinin tanımından da görülebileceği üzere, gazetecilik mesleğinin niteliği gereği gazetecinin tanımının yapılması mesleğin niteliği gereği doğru değildir. Çünkü gazetecilik mesleği yaşayan⁴⁷

⁴⁵ Ahmet Taşkın, "Basın Hukukunda Gazeteci Kavramı" *Terazi Hukuk Dergisi*, 1(2006): 12.

⁴⁶ Şakar 47.

⁴⁷ Burada ifade edilmek istenen anlam gazetecilik (bir diğer anlamı ile habercilik) mesleğinin değişen ve dönüşen dünya ile entegre olduğu, olmak zorunda olduğudur. Gazetecilik mesleğinin temeli toplumsal olayları ve durumları takip etmek olması sebebiyle değişen ve dönüşen teknolojiden yararlanacağı açıktır. Bu sebeple gazetecilik mesleği yaşan bir meslek olarak tanımlanmıştır. Benzer görüş için Bknz: Pavlik 19.

bir meslektir.⁴⁸ Ancak bu tanımlardan da tespit edilebileceği üzere, gazetecinin kamunun yararı adına haber verme faaliyetinde bulunan bir kişidir. Bir kişinin hukuki olarak gazeteci olarak nitelendirilebilmesi için BİK kapsamında veya 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu kapsamında kurulan kuruluşların haber birimlerinde ya da TRT’de çalışıyor olması gerekmektedir. Mevzuat bakımından değerlendirildiğinde, mevzuatın kapsayıcı olmadığı açıkça görülebilir. BİK, gazetecinin tanımı konusunda yetersiz kalmıştır. BİK’te yer alan tanım uygulamada faaliyet gösteren gazetecilerin hepsinin kapsamamakta ve BİK kapsamında olmadığı halde gazetecilik mesleğini icra eden kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler, BİK kapsamında olmadıklarından dolayı gazetecilere özgü özlük haklarından ve sosyal haklardan yararlanamamaktadır.⁴⁹ Gazetecinin tanımına ilişkin mevzuatımızdaki bu yetersizlik ve karmaşıklık özlük hakları bakımından farklılık yarattığı⁵⁰ gibi aynı zamanda gazetecilere basın kartı verilmesi hususunda da zorluk yaratmaktadır.⁵¹ Bu durum, gazetecinin habere ulaşmasını zorlayıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

III.BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KAPSAMI

Basın özgürlüğü, gazetecilerin bireyler ve kolektifler olarak, siyasi, ekonomik, yasal ve toplumsal müdahalelerden bağımsız olarak ve fiziksel ve ruhsal güvenliklerine yönelik tehditler olmaksızın kamu yararına haber seçme, üretme ve yayma yeteneği olarak tanımlanmaktadır.⁵² Bu tanım kapsamında basın özgürlüğü gazetecilerin, ajansların ve diğer medya kuruluşlarının; siyasi otoritenin veya diğer

⁴⁸ Bir diğer görüşe göre, gazeteciyi ortak bir tanım etrafında toplamak güçtür. Çünkü, gazetecinin özel bir eğitime veya formasyona ihtiyacı yoktur. Şöyle ki, bir mühendis, bir avukat dahi gazeteci olabilir. Bu sebeple gazetecinin tanımlanması güçtür. Bknz: Mehmet Ali Şuğle, “Basın İş Kanunu’nun Kişi Bakımından Kapsamı Gazeteci Kavramı ve İş Sözleşmesinin Kurulması, Basın İş Hukuku Genel Esasları ve Uygulama Sorunları,” *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku 2005 Yılı Mayıs Toplantısı* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2006) 25.

⁴⁹ Tarık Gökhan Tosun, *Basın İş Hukukunda Ücret*. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019): 9.

⁵⁰ Örneğin, BİK’te gazetecilere tanınmış olan emeklilik, yıpranma hakkı, ölüm tazminatı, izin, fesih, kıdem tazminatı gibi sosyal haklardan ve özlük haklardan yararlanamamaktadır.

⁵¹ Hukuki düzenlemenin yetersiz olması sonucunda sektörde faaliyet gösteren gazetecilerin bazıları BİK’e değil TBK’ya tabi olmak durumunda kalmaktadır. İşveren ile gazeteci arasında TBK’ya göre iş sözleşmesi akdedildiğinden dolayı gazeteci basın kartına başvurması durumunda başvurusu reddedilecektir. Basın Kartı Yönetmeliği’nin 8. maddesi, 1. fıkrası ve f bendine göre, bir gazetecinin basın kartına hak kazanabilmesi için BİK hükümlerine uygun sözleşme yapılmış sözleşme ile çalıştırılması gereklidir. Bknz: üçüncü bölüm, basın özgürlüğü karşısında bazı engeller, basın kartı sorunu.

⁵² Sınır Tanımayan Gazeteciler, “*Methodology used in compiling the World Press Freedom Index 2024*,” E.T. 20 Temmuz 2025 <<https://rsf.org/en/methodology-used-compiling-world-press-freedom-index-2024>>

grupların müdahalesi olmaksızın haber yapma, bilgi toplama, yorum yapma, yayma ve yayınlama özgürlüğü olarak anlaşılabılır.⁵³ Basın özgürlüğü haber verme görevini yerine getiren kişiler, gazeteciler, yayımcılar, ajanslar ve diğer medya kuruluşları tarafından kullanılır.⁵⁴ Bu özgürlük, gazetecilerin siyasi iktidar müdahalesi, sansür veya baskı olmaksızın çalışabilmelerini sağladığı gibi ayrıca kamuoyunun da bilgi edinme hakkını korur.⁵⁵

Gazeteci görevini gereği gibi yerine getiremediği takdirde kamuoyunu da gereği gibi bilgilendiremeyecektir. Basın demokrasinin bekçisi, basın özgürlüğü ise modern toplumlarda demokrasinin kurucu ilkelerinden biridir. Bu özgürlük, demokratik bir toplumun gerekliliğidir. Özgür bir basının varlığı, siyasi otoritenin ve gücü elinde bulunduran grupların hesap verilebilirliğini sağlar. Basın özgürlüğü sayesinde mezenformasyonla ve dezenformasyonla mücadele edilebilir. Bu özgürlük, doğru ve tarafsız bilgiye erişilebilirliği sağlar. Vatandaşları bilinçlendirir, şeffaf bir siyaseti teşvik eder. Ek olarak, basın özgürlüğünün içerisinde ifade özgürlüğünü de barındırdığı göz önüne alındığında, bu özgürlüğün bireylerin ve toplulukların fikirlerini ifade etmelerine olanak tanır. Farklı ve yeni fikirlerin yayılması ile toplumda

⁵³ Feyyaz Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*. (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970) 26; Ahmet Kılıçoğlu, “Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırıların Hukuksal Sorumluluk” (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1993) 124; Sulhi Dönmezer, *Basın Hukuku*. (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1958) 12; **Sulhi Dönmezer**’e göre, Basın özgürlüğü göre ifadenin basın yoluyla ortaya çıkmasıdır. Ancak ona göre bu kavram günümüzde kitle iletişim kavramı ile değişmiştir. Bunun sebebi ise günümüzde sadece basın yoluyla değil, kitle iletişim araçlarının hepsiyle bu hakkın kullanılabileceğidir. Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*. (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976) 15; **Reyhan Sunay**’a göre ise ifade özgürlüğünün gazete, dergi, kitap gibi basılmış eserler yoluyla kullanılması basın özgürlüğüdür. Reyhan Sunay, *Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. (Ankara, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001) 129; Orhan Aldıkaçtı’ya göre basın özgürlüğü kavramı ifade özgürlüğünün bir görünümüdür. **Orhan Aldıkaçtı**, *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*. (İstanbul, Yenilik Yayınevi, 1973) 206; **Hande Ulutürk**’e göre, basın kavramı basılı eser olarak anlaşıldığından dolayı günümüzde bu kavram yerini haberleşme ve iletişim özgürlüğü kavramına dönüşmüştür. Günümüzde basın kavramı kullanılmak yerine daha kapsayıcı olan medya kavramı kullanılmaktadır. **Hande Ulutürk**, “Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları,” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (2018): 70; Fakat basın özgürlüğü kavramı, ifade özgürlüğü kavramına nazaran yeni bir kavramdır. Bu sebeple doktrinde haberleşme özgürlüğü, kitle iletişim özgürlüğü, iletişim özgürlüğü veya haberleşme ve iletişim özgürlüğü bakımından ele alınmıştır. Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*. (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976) 10; Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*. (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976) 42; Kayıhan İçel, Yener Ünver, *Kitle İletişim Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2012) 24; Feyyaz Gölcüklü, *Haberleşme Hukuku*. (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970) 6.

⁵⁴ Basın özgürlüğü herkes tarafından kullanılabilir. Kemal Başol, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Düzeninde Basın Özgürlüğü ve Gazetecilerin Haber Kaynaklarının Açıklanmama Güvencesi*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019) 20. Bir diğer görüş ise, basın özgürlüğü gazeteciler, yayımcılar, ajanslar ve diğer medya kuruluşları tarafından kullanıldığıdır. Eric Barendt, *Freedom of Speech*. (Oxford: Oxford University Press, 2005): 419.

⁵⁵ Yasemin Giritli İnceoğlu, *ABD’de Medya*. (İstanbul: Der Yayınları, 1994) 53; Lingens v. Avusturya, Başvuru No: 9815/82, Kt. 08.07.1986, paragraf 41.

siyasi sistemin eksikliklerine veya yanlışlarına dair toplumsal farkındalık artar.⁵⁶ Nitekim, medya farklı sesleri ve görüşleri yaymayı sağlayan bir araçtır. Basın özgürlüğü farklı seslerin ve görüşlerin kamuoyuna yayılmasını güvence altına alır. Böylece toplumda çeşitlilik ve çoğulculuk artacak, belirli gruplar ve çeşitli kesimler temsil edilecek, toplumsal hoşgörü ve anlayış ve uyum artar. Özgür bir basın sayesinde ekonomik ve sosyal kalkınmalar hızlanır, denetlenebilir hale gelir ve teşvik edilir. Basın özgürlüğü demokratik bir toplumun göstergesidir. Demokratik bir toplumda yatırımcılara güvenli bir ortam sağlanacak, o ülkeye yapılacak uluslararası ve ulusal yatırımlar artacaktır.

Basın özgürlüğünü dar anlamda ifade özgürlüğünün basın yoluyla kullanılması olarak tanımlanabilir.⁵⁷ Bu tanımda basın ifadenin yayılabilmesi için bir araçtır.⁵⁸ Basın özgürlüğünün koruduğu değer ifadedir. Bu sebeple, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü birbirinden ayrılamazlar.⁵⁹ Ancak kanaatimce bu tanım yetersizdir. Bu özgürlüğün koruduğu değerler sadece ifadelerden oluşmamaktadır. Her ne kadar ifade özgürlüğü, basın özgürlüğünün kaynağı olarak yasal metinlerde düzenlenmiş olsa dahi, basın özgürlüğünün kendine özgü kuralları ve sorunları olduğundan dolayı ifade özgürlüğünden ayrı bir şekilde düzenlenmeli⁶⁰ ve bu dar bakış ile tanımlanmamalıdır.⁶¹ Çünkü basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için gazetecinin sadece ifadelerinin değil ayrıca gazetecinin de korunması gerekmektedir. Yaşam hakkı tehdit edilen veya iş güvencesi olmayan bir gazetecinin özgür olması hayatın olağan akışına aykırıdır.⁶²

Basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiye dair üç yaklaşımdan⁶³ söz edilebilir. İlki, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünü eş olduğuna dair görüştür. Bu görüşe göre, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü arasındaki farklar açıkça

⁵⁶ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, Rifat Murat Önok, *İnsan Hakları El Kitabı*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021) 518.

⁵⁷ Ferhat Yıldız, *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013) 7.

⁵⁸ Selami Turabi, *İfade ve Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016) 5; Çetin Özek, *Basın Özgürlüğünden Bilgi Edinme Hakkına*. (İstanbul: İstanbul, Alfa Yayınevi, 1999) 204.

⁵⁹ Ahmet Kılıçoğlu, *Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Sorumluluk*. (Ankara: Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993) 123.

⁶⁰ Yaşar Salihpaşaoğlu, *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007) 26; aksi görüş için Bknz: Çetin Özek, Çetin. *Basın Özgürlüğünden Bilgi Edinme Hakkına*. (İstanbul: İstanbul, Alfa Yayınevi, 1999) 204.

⁶¹ Reyhan Sunay, *Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. (Ankara, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001) 129.

⁶² Metin Baykan, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011) 29.

⁶³ Eric Barendt, *Freedom of Speech*. (Oxford: Oxford University Press, 2005) 419-429.

belirlenmiştir. Gazeteci olarak tanımlanmayan bir kişi,⁶⁴ ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü eşdeğer tutulması sebebiyle, basın özgürlüğünden yararlanabilir hale gelir.⁶⁵ İkinci görüş ise, basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğünün farklı olduğuna yönelik görüştür. Bu görüşe göre, basın kamu görevi görmesi sebebiyle belirli hak ve ayrıcalıklara sahiptir.⁶⁶ Bu hak ve ayrıcalıklar⁶⁷ ona yürütmeyi denetleme yetkisi vermektedir. Bu yetkinin verilmesi sonucunda basının dördüncü kuvvet olduğuna yönelik bir çıkarım yapılabilir.⁶⁸ Sonuncusu ise, basın özgürlüğünün ifade özgürlüğünün değerlerine katkısı oranında korunmasıdır.⁶⁹ Basın, toplumu bilgilendirdiği sürece, basın özgürlüğünün korumalarından yararlanabilir. Buna göre gazeteci olarak tanımlanmayan herhangi bir vatandaş dahi basın özgürlüğünden yararlanabilir hale gelecektir. Bu görüşün ilk görüşle arasındaki fark basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün tanımlarının, sınırlarının açıkça belirlenmemiş olmasıdır.

Basın özgürlüğü uluslararası metinlerde⁷⁰ ve Anayasalarda⁷¹ ifade özgürlüğüyle birlikte düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin “İfade Özgürlüğü” başlıklı 10. maddesinde, ifade özgürlüğünün kapsamı ve sınırları düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından ifade özgürlüğünün basın yoluyla kullanıldığı yönünde yorum yaparak basın özgürlüğüne yönelik kararlar vermektedir.⁷² AİHS’de basın özgürlüğü özel olarak düzenlenmemiştir. Oysa, Anayasa koyucu, basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğünü ayrı maddelerde düzenlemiştir. Anayasanın 26. maddesinde ifade özgürlüğü düzenlenmişken, 28. maddesi ve Basın Kanunu’nun 3. maddesinde basın özgürlüğü düzenlenmiştir. Buna göre “*Basın hürdür sansür edilemez.*”

⁶⁴ Gazetecinin tanım sorununa ilişkin Bknz: Tim Gleason, “If We Are All Journalists, Can Journalistic Privilege Survive?,” *Journal of the European Institute for Communication and Culture* 22 (2015) 375.

⁶⁵ Bu görüşün ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünü eş tutulması sebebiyle, gazeteciler basın kartı gibi habere ulaşabilmelerini kolaylaştırıcı ayrıcalıkları elde edemeyeceklerdir. Yukarıda açıklandığı üzere, basın özgürlüğünün kendine özgü sorunları ve kuralları olması sebebiyle basın özgürlüğünün ihtiyaç duyduğu korumalara cevap veremeyecektir.

⁶⁶ Potter Stewart, “Or of the Press,” *Hastings Law Journal* 26 (1975) 634 vd.

⁶⁷ Bu görüşün eleştirilmesinin iki temel sebebi vardır. İlki, gazetecinin kim olarak tanımlanacağı, bu korumadan kimlerin yararlanacağıdır. İkincisi ise, korumadan yararlanacağı tespit edilen kişilerin, bu ayrıcalıkların kötüye kullanılıp kullanılmayacağına yönelik tereddütlerdir. Bknz: Eric Barendt, *Freedom of Speech*. (Oxford: Oxford University Press, 2005) 420.

⁶⁸ Charles Edwin Baker, *Human Liberty and Freedom of Speech*. (New York: Oxford University Press, 1989) 225-274.

⁶⁹ Eric Barendt, *Freedom of Speech*. (Oxford: Oxford University Press, 2005) 421-422.

⁷⁰ AİHS, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi örnek verilebilir.

⁷¹ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası 5. maddesinde ifade özgürlüğü düzenlenmiş ve basının özgür olduğu belirtilmiş, ayrıca bir düzenle yapılmamıştır. İtalya Cumhuriyeti Anayasasının 21. Maddesinde ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü birlikte düzenlenmiştir. Ancak basın özgürlüğüne yönelik bu düzenleme sadece bu hakkın sınırlarını belirleyici niteliktedir.

⁷² Sunday Times v. Birleşik Krallık (No. 1), Başvuru No: 6538/74, 26.04.1979 Tarih.

Öğretide basın özgürlüğünün unsurlarına yönelik sınıflandırma benzer alt başlıklarda toplanmıştır. İlk sınıflandırma⁷³ haberleri bilme, ulaşma ve toplama hakkı; haberleri yorumlama ve analiz edebilme, eleştirme hakkı, haberleri basma ve dağıtma hakkı başlıkları altında toplanmıştır. İkinci sınıflandırma ise⁷⁴ haber verme hakkı, eleştiri ve incelemek hakkı ve yaratmak hakkı başlıkları altında toplanmıştır. Bu başlık altında basın özgürlüğünün kapsamından bilgi ve haber edinme hakkı, yorumlama ve eleştirme hakkı; basma, yayma ve eser yaratma hakkı açıklanacaktır.

A. Bilgi ve Haber Edinme Hakkı

Bilgi ve haber edinme hakkı, basın özgürlüğünün bakımından değerlendirildiğinde hem gazetecinin hem de bireylerin yararlandığı bir haktır. Gazeteci, haberini oluşturabilmesi için ilk önce olaylar ve durumlar hakkında bilgi sahibi olabilmelidir. Bireyler, kamuoyu oluşturabilmek için özgürce bilgi kaynaklarına ulaşabilmeli, tercih edebilmeli ve bilginin değerlendirilmesiyle bir sonuca ulaşabilmelidir. Bu hak, bilginin araştırılması, bulunması ve serbestçe öğrenilebilmesi anlamına gelir.⁷⁵ Bilgi ve haber edinme hakkı demokratik toplumlarda kritik bir öneme sahiptir. Bu hak, basının haber verme görevi gereği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, bilgi ve haber edinme hakkının ön koşulu doğru, tarafsız ve çarpıtılmamış bilgiye erişimdir.⁷⁶ Aksi takdirde bilinçli bir kamuoyunun oluşması imkansız hale gelecektir. Çok sesli ve çeşitliliğin bulunmadığı bir toplumda demokrasiden bahsedilmesi mümkün olmayacaktır. Ayrıca bu hak sadece bilgiye erişebilmeyi değil bilgiye erişmemeyi tercih etme hakkını da içerir. Nitekim, kimseye zorla bilgi verilemez. Bu hak ile bireyler tercihleri doğrultusunda bilgi edinebilecektir.

Gazeteci görevi gereği haberi yakalar, edindiği bilgiyi teyit eder, inceler, değerlendirir ve kamuoyuna servis eder.⁷⁷ Buna göre, gazetecinin haberini yayımlayabilmesi için ilk önce haberi toplaması gerekir. Gazeteci haberi oluşturabilmek için önce bilgiye serbestçe ulaşabilmelidir. Bilgi, gazetecilik

⁷³ Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1976) 94 vd.

⁷⁴ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978) 34 vd.

⁷⁵ Adnan Küçük, *İfade Hürriyetinin Unsurları*. (Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2003) 13; Bülent Tanör, *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası*. (İstanbul: Öncü Kitabevi, 1969) 23.

⁷⁶ Ümmühan Kaygısız, “Düşünce Özgürlüğüne Verilen Önem Açısından Hukuk Sistemlerine Kavramsal Bir Yaklaşım,” *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2015) 100.

⁷⁷ Fatma Abdukaya, “Haber Üretimi Sürecinde Gazetecilerin Bilgiye Erişmede Yaşadığı Zorluklar,” *Yeni Medya Elektronik Dergisi* 6(2022) 131.

faaliyetinin ön koşulu ve doğası gereği koruma altına alınması gereken bir parçadır.⁷⁸ Öyleyse, bilginin edinilmesi hakkı da bilgi verme hakkı gibi korunması gereken bir haktır. Açıklananlardan anlaşılabileceği üzere, basın özgürlüğü içerisinde bilgi ve haber edinme (ulaşma) hakkını da kapsar.⁷⁹ Basının işlevi gereği, bilgi edinme hakkı basın özgürlüğünden ayrılamayacak bir bütündür. Bu hak bilgi kaynaklarının çeşitliliğini ve herkes tarafından erişilebilirliğini destekler.⁸⁰ Gazetecinin bilgi edinme hakkını kullanması, dolaylı olarak bireyleri de etkileyecek, aynı zamanda bireylerin bilgi edinme hakkının da korunması önem arz edecektir.⁸¹ Gazeteci, haberini yazıp yayımlayabildiği sürece bireyler haberleri okuyarak bilgi edinme hakkını kullanabilir. Bilgi edinme hakkı sadece basına özgü bir hak değildir. Herkesin bilgi edinme hakkına sahiptir. Fakat, işin ve haberin niteliği gereği basın bu hakkı bireylere nazaran daha yoğun kullanılır. Kamuoyunun bilgi edinme hakkı ve basının da bilgilendirme hakkı olduğu düşünüldüğünde⁸² bilgi ve haber edinme hakkı ile basın özgürlüğünün bir parçası olup, bu hakla iç içedir.

Devlet mekanizması kuruluş ve çalışma sistemi sebebiyle bireyleri ve grupları ilgilendiren birçok belge ve bilgiye sahiptir.⁸³ Bu sebeple gazetecinin en önemli haber kaynağı devlettir. Mesleği gereği gazeteciler devlet, devletin işleyişi, devletle ilişkili kişiler hakkında haberler yapabilirler. Bu haberlerin içeriği devletin işleyiş biçimi ile de ilgili olabilir. Devlet basının ulaşabileceği bilgi ve belgeleri sınırlandırabilir. Bu durum, sınırlandırma sebeplerinin varlığı halinde hukuka uygun olacaktır ancak aksi halde bilgi ve haber edinme hakkını ihlal edecektir. Devlet erişimi sınırlandırmış olsa dahi gazetecilerin bu bilgi ve belgelere ulaşmaları durumunda hukuki tehdit ve baskı altında kalabilirler. Basının özgür olması demokrasinin gereğidir. Bu sebeple, demokratik devletlerde bu hakkın kullanımı sırasında devletin müdahale etmemesi,

⁷⁸ Tarsaság A Szabadságjogokért v. Macaristan Başvuru No. 37374/05, Kt. 14.07.2009, paragraf 27.

⁷⁹ Mesut Yurtsever ve Diğerleri v. Türkiye, Başvuru No. 14946/08, 21030/08, 24309/08, 24505/08, 26964/08, 26966/08, 27088/08, 27090//08, 27092/08, 38752/08, 38778/08, 38807/08, Kt. 20.01.2015.

⁸⁰ Yaman Akdeniz (2) [GK], Başvuru No. 2016/6815, Kt.15.02.2023.

⁸¹ AİHS m. 10 lafzi olarak yorumlandığında görülebilir ki, bu hak hem bilgi alma hem de bilgi verme hakkını içerisinde bulundurmaktadır. Benzer görüşler için Bknz: Tuğba Asrak Hasdemir, Mehmet Keskin, “Şeffaflık, Bilgi Edinme ve İletişim Hakkı: Covid-19 Pandemisi Koşullarında Kurumsal Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme,” *Etkileşim* 11 (2023) 14; Melike Özge Çebi Buğdaycı, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Bilgi Edinme Hakkı- İfade Özgürlüğü İlişkisine Güncel Yaklaşımı,” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19 (2022) 75.

⁸² Sunday Times v. Birleşik Krallık kararından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) basının bilgi ve fikir yayma görevinin olduğunu, kamuoyunda bu bilgi ve fikirleri öğrenme hakkının olduğunu belirtmiştir. Benzer kararlar için Bknz: Leander v. İsveç, Başvuru No. 9248/81, Kt. 26.04.1987; Müller v. İsviçre, Başvuru No. 23855/94, Kt. 17.05.1995.

⁸³ Sunay 146.

pasif bir politika izlemesi ve bilgiye ulaşılması konusunda ise aktif ve şeffaf davranması beklenir.⁸⁴ İşbu sebeple, devletler mevzuatlarında bilgi edinme hakkını düzenlemiş ve bu hakkı koruma altına almıştır. İç hukukumuzda bilgi edinme hakkı, “*dilekçe ve bilgi edinme hakkı*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilekçe hakkı anayasal olarak koruma altına alınmıştır. Anayasanın 74. maddesindeki düzenlemede özetle, vatandaş olup olmaması gözetilmeden Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesinde ikamet eden herkesin yetkili makamlara yazılı olarak başvurabileceği düzenlenmiştir.⁸⁵ Buna göre, gazetecilerde dahil herkes bilgi edinme hakkına başvurabilir. Anayasa koyucu 2010 yılında yapmış olduğu düzenleme ile anılan maddeye vatandaş olma veya ikamet kriteri gözetmeden herkesin bilgi edinme hakkı olduğunu eklemiştir. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Anayasa ile uyumlu olarak düzenlenmiştir. Bu Kanunun 1. maddesine göre, *Kanunun amacı demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereği olarak eşit, tarafsız ve açık olarak kişilerin bilgi edinmesini sağlamaktır.* 4. maddesine göre, *herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.* Son olarak değinilmesi gereken 5. maddede ise, *bilgi edinme hakkının sınırlandırılabilirliği istisnaların olduğunu bunun dışında her türlü bilgi ve belgenin etkin, süratli ve doğru bir şekilde başvuranın ulaşabilmesi için devletin idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlü olduğunu* belirtmiştir. Ancak dilekçe hakkı mutlak bir hak değildir. Bu hak belirli şartlarda sınırlandırılabilir. Bilgi edinme hakkının istisnaları şöyledir; *devlet sırları, istihbarı bilgiler, ticari sırlar, adli soruşturma ve kovuşturmayla ilgili bilgiler, özel hayatın gizliliğini ihlal edici bilgiler ile kamuoyunu ilgilendirmeyen kurum için düzenlemelerdir.* Bu sınırlandırmalar kavramsal olarak genel, soyut ifadelerle düzenlenmiş olduğundan dolayı yoruma açıktır.

Bilgi ve haber edinme hakkı bir kişinin başka birinin bilgilerine ulaşabilmeyi kapsayıp kapsamadığı hususunda, bu bilginin kamu yararına ilişkin olup olmadığı değerlendirilecektir. Anayasanın aksine, AİHS’in 10. maddesi kamu makamlarında bulunan bilgilerin erişilmesine yönelik koruma sağlamamaktadır. Ancak, gazetecilerin kamu yararına ilişkin bilgi edinme hakkının olduğu mahkeme tarafından kabul edilmiştir.⁸⁶ Bu noktada talep edilen bilginin amacı, niteliği, talep eden kişinin

⁸⁴ Benzer görüş için Bknz: Osman Ağır, Aydın Turhan, “Demokratik Toplumda Bilginin Önemi ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5(2016) 285.

⁸⁵ Uluslararası hukuktaki karşılıklılık esası gözetilerek başvurular sonuçlandırılır.

⁸⁶ Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan, Başvuru No. 18030/11, Kt. 08.11.2016; Anayasa Mahkemesi de AİHM’le aynı kriterleri gözetmektedir. Bknz: AYM, Yaman Akdeniz (2) [GK], Başvuru No. 2016/6815, Kt. 15/2/2023.

konumu, bilginin mevcut ve ulaşılabilir olup olmadığını denetlenmesi gerekir. Bu hak sadece kamunun yararına, kişilerin kamuyu (kamu yararını) ilgilendiren olayları ile alakalı bilgilere ulaşılabilir olunmasını sağlayan bir haktır. Toplumun ilgisine konu olaylar hakkında haberler kamuoyu için önem arz etmekte ve doğrudan toplumsal düzeni etkilenmektedir. Magazinsel olaylara⁸⁷ ilişkin haberler ise kişinin özel hayatının gizliliğini ihlal edici nitelikte olabilir. Bu durum AİHS m. 10 ve m.8 arasındaki dengeyi zedeleyebilir. Bu noktada, kamuya mal olmuş kişi kavramının incelenmesi gerekir. Halka mal olmuş kişiler halkın gözü önünde bir hayat yaşamayı göze almış kişilerdir. Bu kişiler, kamuya mal olduklarını bilerek, halkın kendisine ilişkin konularda bilgi sahibi olma hakkının bilincinde hareket etmeleri gerekir. Örneğin, bir ünlünün evin içersinin kamera ile direkt olarak gözlenmesi özel hayatının gizliliğini ihlal edecektir. Ancak, iki ünlünün kamusal alanda el ele yürümesi bilgi edinme hakkı dahilinde kalacaktır. Bu tür kişinin mahremine ilişkin fotoğraflar gizlice veya rıza almadan çekildiği ve bu fotoğrafların yayımlanması durumunda haberdeki ünlü kişinin rızası, kamuya açık alan olup olmadığı, kamu menfaati⁸⁸ ve özel hayat ile basın özgürlüğü arasındaki denge gözetilmelidir.⁸⁹

Kamuya mal olmuş kişilerin fikirlerinin öğrenilmesinde, kamuoyu oluşturulmasında ve serbest tartışma ortamı sağlanmasında basın hayati bir rol oynamaktadır. Castells v. İspanya davasında AİHM, basının başkalarının haysiyetlerinin koruma ve kamu düzeninin amacıyla basının sınırlandırılabilirliğini belirtmiştir. Fakat siyasi sorunlarla ilgi kamu yararı içeren haberler yapılmasının basının görevi olduğunu vurgulamıştır. Siyasi liderlerin düşüncelerini öğrenmesinin basın özgürlüğü sayesinde olabileceği, bu özgürlüğün siyasilerin fikirlerini beyan etmelerine ve halka ulaşmalarına olanak sağlayacağını ve böylece siyasi açıdan serbest bir tartışma ortamı yaratacağını belirtmiştir. Sunday Times v. Birleşik Krallık davasında ise, yargılama süreci devam ediyor dahi olsa halk arasında davanın tartışılmasının özgürlükler kapsamında kaldığını ve tartışmanın engellenmemesi gerektiğini belirtmiştir.⁹⁰ Basının gücü elinde bulunduran kişiler veya kurumlarla

⁸⁷ Raphael Cohen Almagor, *İfade, Medya ve Etik*. çev. S. Nihat Şad (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2002) 129-130.

⁸⁸ Tüzünataç v. Türkiye, Başvuru No. 14852/18, Kt. 07.03.2023, paragraf 36-38.

⁸⁹ Von Hannover v. Almany (No.2), Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08, Kt. 07.02.2012.

⁹⁰ Tarsaság A Szabadságjogokért v. Macaristan kararında ise, Macar Anayasa Mahkemesindeki derdest dosya ile ilgili bilgi verilmesi talebinin reddedilmesinin hak ihlaline sebebiyet verdiğine karar verilmiştir.

alakalı konularda görüş ve bilgiler vermesi basın özgürlüğünün temeli olduğu AİHM kararlarında vurgulanmaktadır.⁹¹

Bilgi ve habere erişim hakkı mahkeme kararı aracılığıyla güvence altına alındığı halde ilgili belgelerin paylaşılmaması bilgi ve habere erişim hakkının ihlaline sebebiyet verecektir. Kenedi v. Macaristan kararında, Macar mahkemenin eski devlet emniyet servisinin belgelerine sınırsız erişim izni vermesine rağmen (bir yargı kararı olmasına rağmen) devlet yetkilileri tarafından bu kararı uygulamamasının bilgiye erişim hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir.⁹²

Bilgi ve haber alma hakkı sadece devletlerin kendi sınırları içerisinde tanıdığı bir hak değil ayrıca uluslararası belgelerle güvence altına alınmış bir haktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19'uncu maddesinde *"...Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malûmat ve fikirleri ... aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir..."*, Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 19. maddesinde *"...bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın ... her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir..."*, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı Nihai Senedi'nin 9.1. maddesinde göre, üye devletlerde *"...Bu hak, ... sınırlar gözetilmeksizin, bilgi ve fikir edinme ve yayma özgürlüğünü kapsar..."* ve son olarak AİHS 10. maddesinde *"...Bu hak, ... ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar..."* hükümleri düzenlenmiştir.

Open Door ve Dublin Well Woman v. İrlanda kararı bu noktada bahsedilmesi gereken bir karardır. Başvurucular Open Door ve Dublin Well Woman adlı şirketler İrlanda'da kürtajın yasak olması sebebiyle kürtaj yaptırmak isteyen kadınlara İngiltere'deki merkezler hakkında bilgi sağlayan danışmanlık şirketleridir. İrlanda yargısı bu şirketlerin faaliyetlerini yasaklamıştır. AİHM bilgi verme hakkının ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu belirtmiş, bilgiye erişim hakkının ulusal değil uluslararası düzeyde korunması gerektiğini vurgulamıştır. Association Ekin v. Fransa davasında⁹³ ise, AİHS m.10'da güvence altına alınan hakkın ülke sınırlarıyla sınırlı

⁹¹ Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986.

⁹² Benzer karar için Bknz: Youth Initiative for Human Rights v. Sırbistan, Başvuru No. 48135/06, Kt. 25.06.2013.

⁹³ Association Ekin v. Fransa, Başvuru No. 39288/98, Kt. 17.07.2001.

olmadığı, yabancı kaynaklı yayınlara karşı ayrımcı bir mevzuatın yürürlük bulunmasının AIHS m.10/1 ile çelişeceğini belirtmiştir.

1. Gazetecilerin Mekanlara Erişimi

Gazeteci haber değeri taşıyan iddiaya ulaşabilmek için haberin olduğu yerlere ve olaylara erişimleri gerekir. Bu sebeple gazetecilerin mahkeme salonlarına, cezaevlerine⁹⁴, gözaltı merkezlerine, sığınmacıların bulunduğu kabul merkezlerine⁹⁵, siyasi mitinglerine⁹⁶, protestolara⁹⁷, kişilerin veya kurumların özel mülkiyetlerine – özel hayatın gizliliğini gözetilerek– erişimleri engellenmemelidir.

AIHM bu yerlere erişimin önlenmesini;

1. Uzaklaştırmanın makul bir değerlendirmeye dayanıp dayanmadığına,
2. Gazetecinin olaya başka bir yolla erişip erişemeyeceğine,
3. Gazetecinin davranışı

kriterlerini göz önünde bulundurarak değerlendirmektedir.⁹⁸ Önlemin makul olup olmadığı değerlendirilirken, kamu düzenine ilişkin risklerin nesnel ve doğrulanabilir kanıtlara dayanması aranır. Ayrıca müdahalenin orantılı olması ve yeterli gerekçelere dayanması gereklidir. Örneğin, küçüklerin çıkarları, tarafların özel hayatının gizliliği veya yargılamanın aleni olmasının adil yargılamaya zarar vereceği durumlarda duruşma salonu kısmen veya tamamen basına kapatılabilir.⁹⁹ Gazetecinin davranışı değerlendirilirken, gazetecinin kimliğini ifade etmesi, protesto gibi toplumsal olaylar esnasında kimliğini ayırt edici kıyafetler giymesi ve/veya mesleğine ilişkin herhangi bir işaret taşıması gazetecinin kolayca ayırt edilebilip edilemediğine yönelik değerlendirme kriterlerindendir.¹⁰⁰ Son olarak, gazeteciden haberle ilgili yerlere erişimi sırasında iyi niyetli olması ve gazetecilik etiğine uygun davranması beklenir. Fakat, gazetecinin mesleki davranışlarını aşırı bir şekilde denetlenmesi basın üzerinde caydırıcı bir etkiye sebep olabilir.¹⁰¹

⁹⁴ Schweizerische Radio- Und Fernsehgesellschaft SRG v. İsviçre, Başvuru No. 34124/06, Kt. 21.06.2012.

⁹⁵ Szurovecz v. Macaristan, Başvuru No. 15428/16, Kt. 8.10.2019.

⁹⁶ Najafli v. Azerbaycan, Başvuru No. 2594/07, Kt. 02.10.2012.

⁹⁷ Pentikainen v. Finlandiya, Başvuru No. 11882/10, Kt. 20.10.2015.

⁹⁸ Selmani ve Diğerleri v. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Başvuru No: 67259/14, Kt. 09.02.2017.

⁹⁹ B. ve P. V. Birleşik Krallık, Başvuru No. 36337/97 ve 35974/97, Kt. 24.04.2001.

¹⁰⁰ Pentikainen v. Finlandiya, Başvuru No. 11882/10, Kt. 20.10.2015.

¹⁰¹ Bozhkov v. Bulgaristan, Başvuru No. 3316/04, Kt. 19.04.2011, paragraf 51.

Selmani ve diğerkleri v. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti kararı, gazetecilerin olaylara ve mekanlara erişimine ilişkin emsal bir karardır. Dosyada, başvuru gazeteciler Parlamento’da bütçe görüşmeleri esnasında mecliste çıkan olaylar sebebiyle zorla dışarı çıkarılmışlar ve gelişmeleri izleyememişlerdir. Mahkeme, başvuru gazetecilerin meclisteki olaylar sırasında işlerini yapan ve olayları gözlemleyen pasif izleyiciler olduğunu belirterek, makul bir gerekçe gösterilmeden parlamentodan uzaklaştırılmalarının hak ihlaline sebebiyet verdiğiine hükmetmiştir. Çünkü demokratik toplumlarda, devletlerin basın özgürlüğüne keyfi müdahale etmemeleri gerektiğini ve haber yapma süreçlerini engellememe yükümlülüğü bulunduğunu belirtmiştir.

Pentikainen v. Finlandiya Kararı ise, gazetecilerin protestolara erişimi ve haber yapma alternatiflerine ilişkin emsal bir karardır. Başvuru Markku Pentikainen foto muhabir olarak görev yapmakta olup, Helsinki’de düzenlenen bir gösteriyi takip etmekteyken polisin belirlediği alandan dışarı çıkmıştır. Polis tarafından başvuru muhabirin bir gazeteci olduğu bilindiği halde göstericilerle birlikte gözaltına alınmıştır. Gözaltında tutulduktan sonra kamu düzenine karşı itaatsizlik nedeniyle para cezası verilmiştir. AİHM kararında, başvuru muhabirin olayları takip etme hakkının olduğunu vurgularken yetkililerinde kamu düzenini sağlama yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple olayları izleme hakkının mutlak olmadığı ve belirli sınırlamalara tabi tutulabileceğini, kolluk kuvvetlerinin kamu düzenini sağlamak adına aldığı tedbirlere gazetecilerin uymak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, polisin başvuru muhabirin olayları izleyebileceği güvenli bir alan sunmasını ancak başvuru muhabirin polisin uyarılarını dikkate almayarak göstericilerle kalmaya devam etmesinden dolayı polisin gözaltına almasının demokratik bir toplumda gerekli, meşru ve orantılı bir tedbir olduğu sonucunda varmış, AİHS m. 10’un ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Özetle bu karar ile gazetecilerin toplumsal olaylara erişiminin olduğu vurgulanmıştır. Ancak gazeteciler toplumsal olayları izlerken kamu düzeninin sağlanması adına yetkililerin uyarılarına riayet etmesi beklenir. Diğer bir taraftan devletler gazetecilerin protestolara erişimini garanti altına alması gerektiği gibi gazetecilere yönelik şiddeti önlemek ve failleri de cezalandırmak için etkili soruşturma yürütmesi gerekmektedir. Bu konuda Najafli v. Azerbaycan emsal nitelikte bir karardır. Karara konu olay şöyledir; başvuru Faramaz Najafli gazeteci olarak Bakü’de hükümet karşıtı bir protestoyu izlerken gazeteci olduğunu açıkça belirtmiş – mesleğini belli edici bir rozet takmış– olmasına rağmen polis şiddetine maruz kalmış

ve hastaneye kaldırılmıştır. AİHM, gazetecilerin toplumsal olayları izleme hakkını vurgulayarak, başvuru gazetecinin haber takibinin polis tarafından engellenmesi hususunda basın üzerinde caydırıcı bir etki yaratacağına karar vermiştir. Ayrıca başvuru gazetecinin darp edilmesi sebebiyle kötü muamele gördüğüne, devletin başvuru gazetecinin gösteriyi takip ederken gazetecileri koruma yükümlülüğüne aykırı davrandığına, olayla ilgili de etkili bir soruşturma yürütmediğine karar vermiştir.

Szurovecz v. Macaristan kararı ise gazetecilerin kamuya açık olmayan ancak toplumsal açıdan önemli yerlerden biri olan devlet kurumlarına erişimi hakkında kilit bir karardır. Başvuru Andras Szurovecz Macaristan’da bir gazeteci olup sığınmacıların bulunduğu kabul merkezleri hakkında haber yapmak istemiş ve başvuruda bulunmuştur. Ancak yetkililer tarafından gizlilik –sığınmacıların mahremiyetinin korunması– ve kamu düzeninin korunması gerekçesiyle başvurusu kabul edilmemiştir. AİHM, Macar hükümetinin gerekçelerinin geçerli olduğunu kabul etmiş ancak yetkililer tarafından gazeteciye haber yapması için alternatif yolların sunulmamış olması nedeniyle müdahalenin orantısız, keyfi ve demokratik bir toplumda gereksiz olduğunu belirterek AİHS m. 10’un ihlal edildiğine hükmetmiştir.

2. Gazetecilerin Haber Kaynaklarının Korunması

Gazeteci haberini toplarken belgelerden yararlanabileceği gibi şahıslarında bilgilerinden de (*whistleblowers*) yararlanabilir. Gazetecinin haber kaynaklarını ifşa etmeme hakkı hem basın özgürlüğünün temel koşulu hem de gazetecilik mesleğinin temel kurallarındandır.¹⁰² Gazeteci, haber kaynağına güvence veremediği takdirde kişi sızıntı bilgiyi vermekten kaçınacak ve gazeteci dolaylı olarak topluma haber verme görevini yerine getiremeyecektir.¹⁰³ Bu sebeple gazetecinin haber kaynaklarını ifşa etmeme hakkı Basın Kanunu’nun 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “*gazete sahibi, sorumlu müdürü ve haberi yapan gazeteci bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamaz.*” Bu hak bir ayrıcalık değil, basın özgürlüğünün asli ve önemli bir yönüdür.¹⁰⁴

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Gazetecilerin Bilgi Kaynaklarını İfşa Etmeme Haklarına İlişkin R(2000)7 Sayılı Tavsiye Kararına göre, devletlerin iç hukuk

¹⁰² Goodwin v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 17488/90, Kt. 27.03.1996, paragraf 39.

¹⁰³ Nordisk Film & TV A/S v. Danimarka, Başvuru No. 40485/02, Kt. 08.12.2005.

¹⁰⁴ Nagla v. Letonya, Başvuru No. 73469/10, Kt. 16.07.2013.

kuralları gazetecilerin bilgi kaynaklarını ifşa etmemesine yönelik açık ve net bir şekilde koruma sağlanmalıdır. Bu korumadan gazetecilerle olan ilişkileri sebebiyle kaynaklara ilişkin bilgi edinen uzmanlarda yararlandırılmalıdır. Nitekim, gazetecinin bu hakkı sınırsız değildir. Aynı tavsiye kararında, mahkemeler tarafından ifşa kararı verilebilmesi için AİHS m. 10/2’de düzenlenmiş sınırlandırmaların yeterli olmayacağı düzenlenmiştir. Buna göre ifşa kararının verilebilmesi için kamu yararının üstün geldiği durumlarda, koşulların ciddi nitelikte ve hayati nitelikte olması aranır. Bu kriterlere ek olarak; makul alternatif yöntemlerin mevcut olmaması veya tüketilmiş olması, ifşa ile elde edilen yararın ifşa etmeme ile ilgili kamu yararından ağır basması durumunda da ifşa kararı verilebilecektir.

Gazetecinin haber kaynaklarını ifşa etmeme hakkını açıklamak için bu konuda anahtar davalardan biri olan Goodwin v. Birleşik Krallık¹⁰⁵ davasının değerlendirilmesi gerekir. “*The Engineer*” gazetesinde çalışan gazeteci William Goodwin, Tedra Ltd. Şti.’nin mali sıkıntılar içinde olduğuna dair kendisine bilgi veren haber kaynağına istinaden bu bilgiyi teyit etme için ilgili şirketi aramış, olaya konu şirket ise haberin yayınlanmasını engellemek amacıyla mahkemeye başvurarak tedbir kararı almış ve sonrasında gazetecinin haber kaynağını açıklaması amacıyla Mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme yaptığı yargılama sonucunda gazetecinin haber kaynağını açıklamasına hükmetmiştir. Ancak gazeteci Goodwin, Mahkemenin bu kararına uymayarak, haber kaynağını açıklamayı reddetmiş, adaleti engellediği gerekçesiyle mahkum olmuştur. AİHM kararında gazetecinin haber kaynağının açıklaması durumunda kaynakların kamu yararına ilişkin meselelerde bilgi vermekten kaçınacağına ve bunun sonucunda basının “*bekçi köpeği*” görevini yerine getiremeyeceğine karar vermiştir. Goodwin’in kaynağını açıklamaya zorlamasını basın özgürlüğü ihlali olarak değerlendirmiştir. Bir diğer anahtar karar ise Nordisk Film ve TV A/S v. Danimarka¹⁰⁶ kararıdır. Nordisk Film ve TV A/S Danimarka’da faaliyet gösteren bir televizyon kanalıdır. Bu kanalda çalışan bir gazeteci ülkedeki pedofili faaliyetlerini araştırmak amacıyla kimliğini gizleyerek pedofili topluluğuna sızıp araştırmalar yapmıştır. Bu araştırma esnasında elde edilen görüntüler polis tarafından başvuru televizyon kanalından istenmiştir. Ancak başvuru kanal bu talebi haber kaynaklarının korunması ilkesini gerekçe göstererek reddetmiştir. Yerel mahkemeler ise haber kaynaklarını ifşa etmediğine karar vererek görüntülerin polise

¹⁰⁵ Goodwin v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 17488/90, Kt. 27.03.1996.

¹⁰⁶ Nordisk Film & TV A/S v. Danimarka, Başvuru No. 40485/02, Kt. 08.12.2005.

teslim edilmesine karar vermiştir. AİHM, yerel mahkeme kararının hak ve özgürlüklere müdahale ettiğini belirtmiş ancak bu müdahalenin kanunla öngörüldüğünü, meşru bir amaca hizmet ettiğini ve demokratik toplum düzeni için gerekli olduğunu vurgulayarak görüntülerin teslim edilmesinin haber kaynaklarını ifşa etmediğini belirtmiş ve kabul edilemezlik kararı vermiştir. Bu karar ile gazetecilik materyallerinin mahkeme kararı ile teslim edilmesine ilişkin ve haber kaynaklarının korunmasına yönelik içtihat oluşturulmuştur.

Financial Times Ltd. ve Diğerleri v. Birleşik Krallık¹⁰⁷ kararında ise, başvuruçular önde gelen medya kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar bir bira şirketinin başka bir şirketi satın almasına ilişkin planlarına yönelik gizli belgeler ele geçirmişlerdir. Bira şirketi ise ticari çıkarlarına zarar verildiği iddiası ile bu belgelerin açıklanması amacıyla mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme kaynakların ifşa edilmesine yönelik karar vermiştir. AİHM kararında, kaynakların ifşa edilebilmesi için zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın olması ve bu müdahalenin orantılı olması gerektiğini vurgulayarak hakka bu şekilde bir müdahalenin AİHS m. 10'u ihlal ettiğine karar vermiştir. Son olarak, Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri v. Hollanda¹⁰⁸ kararında, Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V ve bu gazetede çalışan iki gazeteci Hollanda gizli servisinin gizli belgelerinin suç örgütlerinin eline geçtiğine ilişkin haberler yayınlamışlardır. Sonrasında gazetecilerden bu belgelerin teslim edilmesi talep edilmiştir. Ayrıca Hollanda Gizli Servisi, gazetecilerin kaynaklarının tespit edilmesi için gazetecilerin telefonlarını dinlemiş ve izleme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. AİHM, Hollanda makamlarının dinleme ve izleme faaliyetlerinin haber kaynaklarının gizliliğini ihlal ettiğine karar vermiştir.

B. Yorumlama ve Eleştirme Hakkı

Yorum ve eleştiri haberin oluşabilmesinin ikinci bir şartıdır. Demokratik toplumlarda basın görevi sadece enformasyon görevlisi gibi haber iletmek değildir. Basın ayrıca haberi analiz eder, yorumlar ve gerektiğinde eleştirir. Bu şekilde kamuoyunu yönlendirici bir yapısı vardır. Haberin gazetecilik etik ilkelerine uygun

¹⁰⁷ Financial Times Ltd. ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 821/03, Kt. 15.12.2009.

¹⁰⁸ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri v. Hollanda, Başvuru No. 39315/06, Kt. 22.11.2012.

olması gerekir. Habercilikteki temel ilke doğru ve tarafsız bilgi sunmaktır.¹⁰⁹ Bu sebeple gazeteciden sadece haberin oluşum aşamasında kanaatini açıklaması değil; haberi aktarması, yorumlaması ve eleştirmesi beklenir. TDK, yorum ve eleştiriye şu şekilde tanımlamıştır; yorum, *bir olayı bir görüşe göre açıklamakken*, eleştiri ise, *bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını göstermek amacıyla incelemek* demektir. Tanımlardan da görülebileceği üzere bir fikir beyan etmek, kanaat bildirmek, bu kapsamda değildir.¹¹⁰ Haberin kanaat bildirilerek anlatılması gazetecilik etik ilkelerine aykırı olacak, haberin doğru ve tarafsız aktarılması prensiplerini içerisinde barındırmayacaktır. Ancak gazeteci haberi yorumlama ve eleştirme hakkına sahiptir. Gazeteci bu hakkını kullanırken yorumunu haberinde ayırmalı ve okuyucuna objektif bir bilgi sunmalıdır.¹¹¹ Eleştirel gazeteciliğin demokratik denetime katkı sağlayacağı açıktır. Eleştirinin nerede başlayıp nerede biteceğine dair kesin bir kural bulunmadığından dolayı her somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Bu sebeple, gazetecinin eleştirisi dürüst, adil ve iyi araştırılmış olmalıdır.¹¹²

Basın özgürlüğüne konu olacak eleştiri ve yorumlama hakkı, gücü elinde bulunduran kişiler veya kurumların –hükümet veya siyasiler vb. figürler– eleştirilmesi sonucunda eleştiri sınırının aşıldığı, hakaret suçunun oluştuğu iddiasının vuku bulduğu durumlarda karşımıza çıkmaktadır. AİHM ve AYM kararlarında gazetecilerin veya medya organlarının yayınlarının sadece basın özgürlüğü korumasından faydalandırılmamış, ek olarak ifade özgürlüğü değerlendirilmesine de tabi tutulmuştur.¹¹³ Gazeteci her ne kadar bir basın mensubu olsa dahi –basın özgürlüğünden yararlanana temel öge– ayrıca toplumu oluşturan bir bireydir. Bu sebeple ifade özgürlüğünün korumasından da faydalanacak olması hayatın olağan akışını uygundur. Gazeteci, gazetecilik etik ilkelerine aykırı olarak bir haber yayımlamış olsa dahi –örneğin, haberi aktarırken yorumu ile haberi ayıramamış– bu noktada basın özgürlüğü değil, ifade özgürlüğü değerlendirilmesi yapılması gerekecektir. Özetle, bir gazeteci eleştiri ve yorumlarıyla alakalı hukuki

¹⁰⁹ Bill Kovach, Tom Rosenstiel, *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect* (3rd ed.). (New York: Three Rivers Press, 2007) 36-38.

¹¹⁰ Fred Brown, *Journalism Ethics: A Casebook of Professional Conduct for News Media* (5th ed.). (Illinois: Marion Street Press, 2016): 45-47

¹¹¹ Gene Foreman, *The Ethical Journalist: Making Responsible Decisions in the Digital Age* (2nd ed.). (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2010) 102-104.

¹¹² Brown 89-91.

¹¹³ Fatih Taş v. Türkiye (No.5), Başvuru No. 6810/09, 04.09.2018 Tarih; Cahit Baybariz ve Edep Tekin, Başvuru. No. 2015/15091, Kt. 22.07.2020; Ayhan Ölmez ve Diğerleri, Başvuru No. 2015/15090, Kt. 11/2/2021.

uyuşmazlıklarda basın özgürlüğü haricinde ayrıca ifade özgürlüğü korumasından da faydalanabilir. Ancak işbu tezin konusu basın özgürlüğü olması sebebiyle ifade özgürlüğüne ilişkin özel korumalar bu çalışma kapsamına alınmamıştır.

Gazetecinin haberinde kullandığı siyasi ifadeler kamuoyunu ilgilendiren meselelerin tartışılmasına ön ayak olacağından dolayı bu ifadelerin imtiyazlı konumları olduğu kabul edilir.¹¹⁴ Gazeteci eleştiri hakkını kullanırken hicve veya mizaha başvurabilir.¹¹⁵ Bu ifadeler niteliği gereği abartı ve gerçeği saptırma amacı içerecek doğal olarak provoke edici olacak, tahrik edecek, kışkırtıcı ve ajitasyon amacı güdecektir.¹¹⁶ Burada eleştiri hakkına ilişkin değerlendirmedeki kıstas¹¹⁷ ise, ortalama bir okuyucunun içerikteki mizahı anlayıp anlamayacağıdır. Ayrıca bu mizahi içeriğin kamuyu ilgilendiren bir durum olması da olay bakımından göz önüne alınması gereken bir faktördür.¹¹⁸ Ayrıca, gazeteci haberinde kaba bir dil kullanabilir.¹¹⁹ Bu durumda ifadenin saldırgan olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.¹²⁰ Bu değerlendirmede tek kriterin kaba dil kullanılmış olması göz önüne alınmamalıdır. Çünkü, üslup ifadenin bir parçasıdır. Eğer ifade koruma altındaysa üslubun saldırgan olması onu bu korumadan mahrum bırakmak için yeterli bir sebep olmayacaktır.¹²¹ Gazeteci haberinde nefret söylemi (*hate speech*) içeren bir dil kullanması durumunda ise, basın özgürlüğünün gazeteciye sağladığı koruma etik ilkelerini ihlal etmesi sebebiyle ortadan kalkacaktır. Ayrıca gazetecinin mesleği haricinde sahip olduğu ifade özgürlüğü de gazeteciye bir koruma sağlamayacaktır. Bu noktada nefret söyleminin tanımlanmasının yapılması gerekir. AIHM, nefret söylemini “*hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi*”¹²² olarak ifade etmiştir. Gazetecilerin nefret söylemine ilişkin kovuşturulması esas alınmamalı, istisna olmalı ve hukuki olarak azami düzeyde korunmalıdır.¹²³ Ek olarak, tarihi

¹¹⁴ Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok 535.

¹¹⁵ Eon v. Fransa, Başvuru No. 26118/10, Kt. 14.03.2013.

¹¹⁶ Vereinigung Bildender Künstler v. Avusturya, Başvuru No. 68354/01, Kt. 25.01.2007, paragraf 33; Bladet Tromsø ve Stensaas v. Norveç, Başvuru No. 21980/93, Kt. 20.05.1999, paragraf 59.

¹¹⁷ Nikowitz and Verlagsgruppe News GmbH v. Avusturya, Başvuru No. 5266/03, Kt. 22.02.2007; Alves da Silva v. Portekiz, Başvuru No. 41665/07, Kt. 20.10.2009; Welsh and Silva Canha v. Portekiz, Başvuru No. 58106/15, Kt. 30.09.2022.

¹¹⁸ Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986.

¹¹⁹ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976.

¹²⁰ Oberschlick v. Avusturya, Başvuru No. 11662/85, Kt. 23.05.1991.

¹²¹ De Haes ve Gijssels / Belçika, Başvuru No. 19983/92, Kt. 24.02.1997.

¹²² Gündüz v. Türkiye, Başvuru No. 35071/97, Kt. 04.12.2003, paragraf 40; Erbakan v. Türkiye, Başvuru No. 59405/00, Kt. 06.07.2006, paragraf 56; Sürek v. Türkiye (No:1), Başvuru No. 26682/95, Kt. 08.07.1999, paragraf 62.

¹²³ Jersild v. Danimarka, Başvuru No. 15890/89, Kt. 23.09.1994.

gerçekleri inkar ve değiştirmeye yönelik ifadelerle (*revisionist speech*) yapılan haberlerde nefret söylemi olarak değerlendirilir.¹²⁴ Haberde nefret söylemi kullanıldığına dair uyuşmazlıklarda mahkemelerin basın özgürlüğü haricinde ifade özgürlüğü değerlendirmesinde de bulunmaları gerekir.

Haber ve bilgi edinme hakkı açıklanırken halka mal olmuş kişiler hakkında bilgi toplanması hususu tartışılmıştı. Bu bölümde ise halka mal olmuş kişilerin eleştirilmesi durumunda gazetecilerin yararlanacağı korumadan bahsedilmesi doğru olacaktır. Halka mal olmuş kişilerin halkın gözü önünde bir hayat yaşamayı göze almış kişiler olduğu ve bunu bilerek hareket etmeleri gerektiklerinden yukarıdaki başlıkta bahsedilmiştir. Örneğin, siyasetçilerin eleştirilmesi basının sadece bir hakkı değil ayrıca bir görevidir.¹²⁵ Nitekim, eleştiri sınırı sade bir vatandaşla siyasetçi arasında ayırım yapılarak belirlenmelidir. Siyasetçinin eleştirilmesi geniş bir hoşgörü ile karşılanmalıdır.¹²⁶ Halka mal olmuş kişilerin eleştirilmesi kural olarak geniş bir hoşgörü ile karşılanması gerekse de bu kişilerin şeref ve haysiyetlerinin korunması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada AİHS m. 8 ve m. 10 dengesi sağlanmalıdır. Örneğin AYM,¹²⁷ kamuya mal olmuş bir sanatçıya bir gazeteci tarafından “*Pezevenk Müjdat*” denilerek eleştirilmesi sebebiyle üç kuruşluk maddi tazminata hükmedilmesini hak ihlali saymıştır. AYM gerekçesinde, program boyunca davacı haricinde üçüncü kişilerinde eleştirildiğini –davacı kişi keyfi biçimde hedef alınmamış– ve muhatabın önceki eylemine atıfla bu kelimenin kullanıldığını vurgulayarak hukuka aykırı bir müdahale teşkil etmediğine karar vermiştir.

Gazeteci haberinde veya eleştiri hakkını kullanırken değer yargısında, olgusal iddialarda bulunabilir. Değer yargısı, bir olay hakkında objektif düşünce açıklamalarıdır.¹²⁸ Bu durumda eleştiri hakkından yararlanmasına dair değerlendirmenin yapılması gerekecektir. Hukuka uygun bir eleştiri;

1. Gerçeklik,
2. Güncellik,
3. Kamu yararı veya toplumsal ilgi
4. Özle biçim arasında denge

¹²⁴ Garaudy v. Fransa, Başvuru No. 65831/01, Kt. 24.06.2003.

¹²⁵ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 1996/4635 Esas, 1996/6359 Karar, Kt. 08.07.1996.

¹²⁶ Oberschlick v. Avusturya, Başvuru No. 11662/85, Kt. 23.05.1991.

¹²⁷ Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (5) Başvuru No. Kt. 2017/4786 28.01.2020 Tarih, paragraf 28.

¹²⁸ Erol Çetin, *Basın Hukuku*. (Ankara: Seçkin Yayınları, 2008) 433.

ölçütlerini taşır.¹²⁹ AYM ve AİHM'in bu konudaki ölçütleri sınırlandırılmasına ilişkin ölçütler olduğundan ve olaya ilişkin değerlendirme gerektiğinden dolayı basın özgürlüğünün sınırlandırılması bölümünde belirtilecektir. Gerçeklikten kasıt haberin gerçek olması değil, görünür gerçekliğe uygun olmasıdır. Görünür gerçeklik “*o anda belirlenen ve var olan ve orta düzeydeki kişilerce de kabul edilen olguları*”¹³⁰ olarak tanımlanabilir. Özetle, haberin tamamen doğru olması beklenmez orta düzeydeki kişiler tarafından doğruluğu konusunda bir bilinirliğinin var olması haberi görünür gerçekliğe uygun kılacaktır. Gazeteci görünür gerçeğe ulaşmak için özen göstermeli ve doğru, güvenilir bilgiyi kamuoyuna sunmak için iyi niyetli davranmalıdır.¹³¹ Ancak bu özen şeref ve haysiyete yönelik saldırıyı engellemez, bu saldırıdan doğacak tazminat taleplerine engel olur.¹³² Güncellik ise yakın zamanda gerçekleşmiş veya etkisi halihazırda devam eden olayların habere konu olmasıdır.¹³³ Kamu yararı ve toplumun ilgisi kriterinde aranan husus, yayının salt kamu yararı gözetilerek yapılmasıdır.¹³⁴ Son kriter olan özle biçim arasındaki denge değerlendirilirken aranan husus, haberin içeriği ile şeklinin birbirine uyumlu olmasıdır. Haberle yaratılan algı haberin konulduğu yer, haberde kullanılan resim, haberin dili, yorumun biçim gibi hususlar değerlendirilir.¹³⁵ Bu ölçütler değerlendirilirken gazetenin ifadeleri bağlamından kopartılmamalı ve bir bütün (bütünsellik) olarak değerlendirilmelidir. Bu hakka müdahale edilirken ifadenin hangi bağlamda dile getirildiği gözetilmelidir. Bu müdahalenin arzulanan hedefe uygun olup olmadığı ve gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir.¹³⁶ Ancak, mahkemelerin gazetecilerin elde ettiği bilgileri nasıl sunacağı konusunda bir takdir yetkileri yoktur.¹³⁷

Değer yargılamalarına ilişkin gazetecilerin karşılaştıkları hukuki uyuşmazlıklarda, yargılama esnasında gazetecilerden olgusal iddialarının kanıtlanması istenebilir. Ancak, AİHM gazetecilere yönelik böyle bir talepte bulunulmaması gerektiğini vurgulamıştır.¹³⁸ Uygulamada bu kapsamda bir talepte

¹²⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2006/4-230, K. 230/288, Kt. 10.05.2006.

¹³⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E. 2004/7746, K. 2004/8416, Kt. 28.6.2004.

¹³¹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E. 2001/8795, K. 2001/12714, Kt. 24.12.2001.

¹³² Mustafa Dural, Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku – Kişiler Hukuku*. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015) 132.

¹³³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2011/4-278, K. 2011/376, Kt. 01.06.2011.

¹³⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2008/4-263, K. 2008/262, Kt. 19.03.2008.

¹³⁵ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E. 2001/4584, K. 2001/9053, Kt. 4.10.2001.

¹³⁶ Abdullah Öcalan [GK], Başvuru No. 2013/409, Kt. 25/6/2014; Ali Gürbüz ve Hasan Bayar, Başvuru No: 2013/568, Kt. 24/6/2015.

¹³⁷ Jersild v. Danimarka, Başvuru No. 15890/89, Kt. 23.09.1994, paragraf 31.

¹³⁸ Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986, paragraf 46.

bulunulduğunda araştırmacı gazeteciler her ne kadar iddialarını belgelendirebiliyor olsa dahi, gazetecilerden değer yargılarını kanıtlamaları talep edilmemesi gerektiği görüşüne katılmaktayız. Çünkü bu durum gazetecinin kaynağını ifşa etmeye zorlayıcı bir etki doğurabilir.

C. Basma, Yayma Hakkı ve Eser Yaratma Hakkı

Haber gazeteci tarafından toplanır, analiz edilir, yorumlanır, sonrasında ise kamuoyuna serbestçe sunulur. Bu serbestçe sunulma faaliyeti haberin basılması, yayılması ve dağıtılabilmesi ile mümkündür. Anayasanın 28. maddesine göre, haberlerin basılması, yayınlanması ve dağıtılması devletin koruması altındadır. Ancak serbestçe dağıtım hakkı sınırsız, mutlak bir hak değildir. Sınırlandırılma sebeplerine ayrıca değinilecektir. Bu kısımda basma, yayma hakkı ve eser yaratma hakkından söz edilecektir.

Anayasanın 28. maddesinde basının hür olduğunu, sansür edilemeyeceğini, basımevi kurmak için izin alınması ve mali teminat yatırılması şartının getirilemeyeceği düzenlenmiştir. Maddenin devamında ise yayma hakkının ne gibi durumlarda sınırlanabileceğini ve bu sınırlamanın şeklinde bahsedilmiştir. Buna göre dağıtım hakim kararıyla veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise yetkili merciin emriyle önlenabilir. Ancak bu kararın hukuka uygun olabilmesi için, bu karar yetkili hakim tarafından kırk sekiz saat içinde onaylaması şartı aranmaktadır. Süreli veya süresiz yayınların toplanması ise, Anayasa 28. maddesi 6. fıkrasında düzenlenmiştir. Kanunla belirlenmiş olan suçlardan soruşturma veya kovuşturma geçirilmesi halinde hakim kararı veya devletin bütünlüğünün, milli güvenliği, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi durumlarında gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciin emri ile toplama kararı verilebilir. Bu kararın hukuka uygun olabilmesi için yetkili merci kararını yirmidört saat içerisinde yetkili hakime bildirmek zorundadır ve yetkili hakim kırksekiz saat içerisinde bu kararı onaylamalıdır. Nitekim, AİHM gazetelerin toplatılmasını direkt bir müdahale olarak değerlendirmiştir.¹³⁹ Müdahalenin kanunilik şartı taşıması veya ulusal güvenliği koruma amacı taşıması demokratik toplumlarda müdahalenin gerekliliğinin

¹³⁹ Özgür Gündem v. Türkiye, Başvuru No.23144/93, Kt. 16.03.2000; Ürper ve Diğerleri v. Türkiye, Başvuru No. 14526/07, Kt. 20.10.2009.

değerlendirilmesinde yeterli değildir.¹⁴⁰ Son olarak Anayasanın m. 28/f.5'e ise, göre bir olay hakkında yayım yasağı konulması istisnai hal olarak düzenlenmiştir. Yargılama sürecinin salahiyeti adına, kanuna uygun şekilde hakim tarafından yayım yasağı verilebileceği belirtilmiştir.

İç hukukumuzda “*yayma hakkı*” Basın Kanunu'nun 3. maddesinde düzenlenmiştir. Basılmış eserlerin engellenmesi, tahrip edilmesi ve bozulması yine aynı kanunun 22. maddesinde bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, kanuna uygun basılan eserlerin yayımını, dağıtımını, satışını önlemek için eseri tahrip etmek veya bozmak suçtur. Bu eserlerin basılmasını, yayımlanmasını, dağıtımını veya satışını şiddet eylemiyle veya şiddet tehdidi ile engelleyen kişilerde cezalandırılır. Bu maddeyle kanun koyucu basının yayma hakkının engellenmesini önleyici tedbir almıştır.

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte basın, basma ve yayma işlevini yürütürken radyo, televizyon, basılı yayınlar haricinde yeni medyadan etkilenerak dijitalleşmiştir.¹⁴¹ Dijitalleşen basın, kitlelerin sosyal medya kullanımının artması sonucunda haber siteleri, bloglar, vloglar veya Instagram, Telegram, X vb. sosyal medya platformları aracılığıyla yazılı, işitsel ya da görsel içeriklerle topluma ulaşmaya başlamıştır. Sosyal medya, ifade özgürlüğünün ve dolaylı olarak basın özgürlüğünün sağladığı güvencelerin bir alt başlığı haline gelmiştir.¹⁴² Bu açıklananlar ışığında, dijital çağda haber basılı olabileceği gibi dijital yollarla da yayılabileceği açıktır. Bu kapsamda sosyal medya platformlarının yükümlülüklerinin ve sorumluluklarının belirlenebilmesi, dijital yollarla yayılan ifadelerin sınırlandırılabilmesi için ölçütlerin belirlenmesi ve böylelikle kamu düzenin sağlanabilmesi amacıyla 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun düzenlenmiştir. Bu Kanunun 9. maddesinde kişilik haklarının ihlal edildiği iddiası ile içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, muhatap doğrudan sulh ceza hakimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini isteyebilir. Bu müdahalenin haklar

¹⁴⁰ Vereniging Weekblad “Bluf!” v. Hollanda, Başvuru No. 16616/90, Kt. 29.03.1993.

¹⁴¹ Birinci bölüm basın kavramı başlığı altında dijital basına ilişkin açıklamalar ve bu tez kapsamında basının gazetecilik işlevi ele alınacağı açıklanmıştır.

¹⁴² Ceren Yıldız. “Sosyal Medya Özelinde Kamusal Alan Doktrini ve ‘Knight First Amendment Institute Et. Al. V. Donald J. Trump’ Kararının Amerika Birleşik Devletleri Anayasası 1. Ek Maddesi Kapsamında Değerlendirilmesi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69 (2021): 1667.

arasında denge sağlayabilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, son çare ve en hafif önlem olması, kamusal menfaat ile muhataba yüklenen külfetin arasında adil bir denge olması gerekir.¹⁴³ Erişim engeli kararı sadece ilgili haber konulabilir. İlgili haberin yayımlandığı internet sitesine bütünüyle erişim engeli kararı konulamaz.¹⁴⁴ Aynı Kanunun 9/A maddesinin 7. fıkrasında erişimin engellenmesine konu içeriğin yayından çıkarılması erişim engeli kararını kendiliğinden hükümsüz kılacağı düzenlenmiştir. Erişim engeli kararının bir önleyici karar olduğu göz önünde tutulmalıdır. Bu sebeple failler hakkında adli bir soruşturma için ayrıca CMK hükümlerine göre cumhuriyet başsavcılığına şikayette bulunulmalıdır. Şikayet yoluna başvurulmadığı takdirde ise erişim engeli kararı belirsiz bir süre ile uygulanacaktır. AYM, Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri pilot kararında aynı kanunun “*içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi*” başlıklı 9. maddesinin yayın organlarına yargılama usulüne ilişkin güvencelerin kullandırılmaması nedeniyle haklar arasında dengeleme yapılmasının zorlaştığını belirtmiş ve TBMM’ye gerekli yasal düzenlemelerin yapılması için çağrıda bulunmuştur.¹⁴⁵ Anayasa Mahkemesi, 11.10.2023 tarihli, 2020/76 Esas ve 2023/172 sayılı kararı ile ilgili hükmü iptal etmiştir. Aynı kanunun 8/A maddesine göre gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhurbaşkanlığı veya bakanlıkların talebi üzerine Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BKT) Başkanı tarafından içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir. Verilen bu karar BTK Başkanı tarafından yirmi dört saat içinde yetkili hakimin onayına sunulur. Yetkili hakim kırk sekiz saat içinde karar verir. Bu istisnai bir karardır. Bu kararın verilebilmesi için kanunda düzenlenmiş olan gecikmesinde sakınca bulunan halin var olması gerekir. Bu haller şöyle sıralanabilir; *yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, millî güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın korunmasıdır*. Yayının içeriği ile sayılan gecikmesinde sakınca bulunan hallerden biri veya birkaçına bağlı olarak ortaya çıkmış bir ilişkinin olması gereklidir. Değerlendirme yapılırken yayının kişileri paniğe yönlendirecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içerip içermediğine, yayın tarihinde ülkenin

¹⁴³ Ali Kıdık, Başvuru No. 2014/5552, Kt. 26.10.2017; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Başvuru No. 2015/6313, Kt. 13/9/2018; Kemal Gözler, Başvuru No. 2014/5232, Kt. 19.04.2018.

¹⁴⁴ İlgili kararlar için Bknz: Yaman Akdeniz ve Diğerleri, Başvuru No. 2014/3986, Kt. 02.04.2014; Youtube Llc Corporation Service Company ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2014/4705, Kt. 29.05.2014.

¹⁴⁵ Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2018/14884, Kt. 27/10/2021.

bir kısmı veya tümünde varsa çatışmaların yoğunluk seviyesine veya ülkedeki tansiyonun yüksekliğine, bu tedbire başvurma son çare olup olmadığına, ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakılması bunlara göre değerlendirme yapılması gerekir.¹⁴⁶ Aksi takdir yapılacak uygulamalar müdahaleyi hukuka uygun kılmaz.

Bir diğer değinilmesi gereken husus ise gazetecinin eser yaratmasıdır. Basın Kanunu'nun 3. maddesine göre basın özgürlüğü "*bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir*" hükmü düzenlenmiştir. Bu başlık altında da açıklanacak olan yaratma hakkı Basın Kanunu'nun belirttiği eser yaratma hakkıdır. Eser yaratma hakkı, fikir işçisi olan gazetecinin Basın kanunu kapsamında basılmış bir eseri ortaya koymasındır.¹⁴⁷ Basın Kanunu kapsamında gazeteciye tanınmış eser yaratma hakkı ile Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiş olan sanat özgürlüğünün birbirlerinden ayrılması zordur. Basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilen eser yaratma hakkı, eserin yaratılması, yayımlanması ve dağıtılması aşamalarından geçecektir.¹⁴⁸ Basın özgürlüğü kapsamında olan eser yaratma hakkı, sanat özgürlüğünden farklı olarak bilgi verme amacı taşır ve haberin gazetecilik etik ilkelerine uygun olması gerekir.¹⁴⁹ Ancak sanat özgürlüğü kapsamında yaratılan eser duygusal ve estetik amaçlar taşır ve daha geniş bir korumaya sahiptir.¹⁵⁰ Özetle, bu iki eser farklı amaçlara ve işlevlere hizmet eder.

Meydana getirilen eserin basın yoluyla sunulması durumunda gazetecinin basın özgürlüğünün sağladığı korumalardan yararlanacağı açıktır. Örneğin, eserin adı kişilerin şeref ve haysiyetlerine yönelik bir müdahale içeriyorsa basın özgürlüğüne yönelik sınırlamalar (toplatma, erişim engeli vb.) söz konusu olabilecektir.¹⁵¹

¹⁴⁶ Birgün İletişim ve Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], Başvuru No. 2015/18936, Kt. 22.05.2019; Wikimedia Foundation Inc. ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2017/22355, Kt. 26/12/2019; Artı Media Gmbh [GK], Başvuru No. 2019/40078, Kt. 14/9/2023.

¹⁴⁷ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978) 36.

¹⁴⁸ Açıklandığı üzere, Basın Kanunu m. 3'e göre haber verme hakkı eser yaratma hakkını, eserin yaratılması, dağıtılması ve yayımlanmasını da kapsamaktadır.

¹⁴⁹ Benzer görüş için Bknz: Özlem Çelik Başbozkurt, "Hakkın Kullanılması Hukuka Uygunluk Sebebi Kapsamında Basının Haber Verme Hakkının Özel Hayat Sınırı," *Terazi Hukuk Dergisi*, 18(2023), 34.

¹⁵⁰ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976

¹⁵¹ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978) 37. Ayrıca basılmış fakat daha yayınlanmamış bir esere el konulması basın özgürlüğü kapsamında bir müdahale teşkil etmeyecektir. Çünkü, Anayasanın 28. maddesinin 4. fıkrasına göre toplatılma kararı ancak yayımlanmış bir esere verilebilir. Bu sebeple basın özgürlüğü korumasından yararlanamayacaktır. Fakat kanaatimizce bu durum basın özgürlüğüne de müdahalenin gerçekleşmesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü Anayasanın 28. maddesi 2. fıkrasına göre, devlet basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür. Alınabilecek bu tedbir basının görevini yapmasını engelleyeceğin dolayı özgürlüğün kullanılmasına izin vermeyecek ve basın özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verecektir. Özgürlüğün kullanılmasının engellenmesi de özgürlüğe bir müdahaledir.

IV. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLANDIRILMASI

Her ne kadar basın özgürlüğü demokratik toplumun gereği olan bir hak olsa da mutlak bir hak değildir. Bu sebeple, şeref ve haysiyetin korunması, kamu menfaatlerinin korunması gibi sebeplerle sınırlandırılabilir. AİHS'in 10. maddesi 2. fıkrasına göre, basın özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi için “*yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması*” şartlarını sağlamalıdır. AİHM sınırlandırma denetimi yaparken AİHS'in 10. maddesinin 2. fıkrasına öngörülen üç aşamalı bir test uygulamaktadır.

Mevzuatımızda ise sınırlandırma rejimi Anayasa'nın “*temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması*” başlıklı 13. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre düzenlenmiş olan hak ve özgürlükler yalnızca belirtilen şartlar ve sınırlar dahilinde sınırlandırılabilir.¹⁵² Buna göre “*temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” AYM sınırlandırma denetimi yaparken Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen üç aşamalı bir test uygulamaktadır. Hem AİHM hem de AYM sınırlandırma testlerinde ilk denetlenecek kavram, sınırlandırmanın kanun ile sınırlandırılıp sınırlandırılmadığıdır. İkinci aşama ise sınırlandırmanın meşru bir amaç taşıyıp taşımadığıdır. Son aşama ise sınırlandırmanın demokratik toplum gerekliliklerine uygun olup olmadığıdır. Bu bölümde basın özgürlüğünün sınırlandırılması rejimi kanunla sınırlandırma ilkesi, meşru amaca dayanması ve demokratik toplum düzeni ölçütü değerlendirilerek açıklanacaktır.

A. Kanunla Sınırlandırma İlkesi

Bir hak ve özgürlük, AİHS m.10/2 ve Anayasa'nın 13. maddesine göre ancak kanunla sınırlandırılabilir.¹⁵³ Yapılacak sınırlandırmaların muhakkak kanuni bir

¹⁵² Yavuz Atar, *Türk Anayasa Hukuku*. (Konya: Mimoza Yayınları, 2009) 121.

¹⁵³ Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku (Temel Kavramlar ve Türk Anayasa Hukuku)*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024) 262; İsmet Giritli, Jale Sarmaşık. *Anayasa Hukuku Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2001) 76.

dayanağı olması gereklidir.¹⁵⁴ Bu sebeple, basın özgürlüğünün idarenin düzenleyici işlemleri veya yönetmelik gibi idari işlemlerle sınırlandırılması mümkün değildir.¹⁵⁵ Savaş, seferberlik gibi olağanüstü haller kanunilik ilkesinin istinasından basın özgürlüğü de etkilenecektir. Anayasa'nın 19. maddesine göre, olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı basın özgürlüğünün de düzenlendiği ikinci bölümde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevlerine ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisine sahiptir.¹⁵⁶ Buna göre, basın özgürlüğü olağan dönemlerde Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle sınırlandırılmazken¹⁵⁷, olağanüstü hal dönemlerinde sınırlandırılabilir.

Kanunla sınırlandırma ilkesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejiminde bireyler için bir güvencedir. Nitekim, kanunla öngörülebilirlikten kasıt Anayasa ve/veya AİHS'le korunan hakların devletlerin keyfi müdahalelerinden korumak amacıyla kanuni bir tedbirdir.¹⁵⁸ Birel-özgöl işlemlerle sınırlama yapılamaz.¹⁵⁹

Temel hak özgürlüklerin meclis tarafından kanunlar ile sınırlandırılmasıyla doğrudan bir kamuoyu gözlemi yapılmaktadır. Ayrıca meclis tarafından herkesi kapsayacak genel kuralların düzenlenmesi durumunda belirlenen sınırlandırma objektif ve herkes için uygulanabilir hale gelecektir.¹⁶⁰ Bu bağlamda temel hak ve özgürlüğün kanunla sınırlandırılması durumunda, kanunun ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gereklidir.¹⁶¹ Ulaşılabilirlikten kasıt, bireylerin belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmeleriyle¹⁶², öngörülebilirlikten kasıt hukuk kurallarının bireylerin davranışlarını düzenlemelerine olanak vermek için yeterli açıklıkta düzenlenmiş olmasıdır.¹⁶³ Aksi takdirde kuralın açık olduğu ve öngörülebilir olduğu söylenemez.

¹⁵⁴ Monica Macovei, *Freedom of expression: A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks*. (Almanya: Avrupa Konseyi, 2004) 30.

¹⁵⁵ Hasan Tunç, *Türk Anayasa Hukuku Ders Kitabı*. (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019) 107.

¹⁵⁶ Necmi Yüzbaşıoğlu, *Anayasa Hukukuna Giriş*. (İstanbul: Beta Kitap, 2017) 55.

¹⁵⁷ Anayasa Mahkemesi, Norm Denetimi E. 1990/25, K. 1991/1, Kt. 10.01.1991.

¹⁵⁸ Malone v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 8691/79, Kt. 02.08.1984, paragraf 67.

¹⁵⁹ Süheyl Batum, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasal Sistemine Etkileri*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993) 264.

¹⁶⁰ Münci Kapani, *Kamu Hürriyetleri*. (Ankara: Yetkin Yayınları, 1993) 231.

¹⁶¹ Aydın Akgül, *Danıştay ve Avrupa Birliği Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2014) 24.

¹⁶² Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979, paragraf 49.

¹⁶³ Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979, paragraf 49.

Müdahalenin maddi anlamda bir kanuna dayanması ya da şekli anlamda bir kanuna dayanmasına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle maddi anlamda kanun ve şekli anlamda kanunun anlayışına değinmek doğru olacaktır. Bir kanunun var olup olmadığı şekli anlamda kanunun anlayışı için yeterlidir. Buna göre, şekli anlamda kanun yasama organı tarafından usul ve esaslara uyularak yapılması şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶⁴ Kanunu yapan organ ve kanunun yapılış şekli usul ve esaslara uyuyorsa bu durumda şekli anlamda kanunun var olduğu söylenebilir.¹⁶⁵ Ancak maddi anlamda kanun anlayışında bir kanunun içeriğinin genel, soyut, objektif olması ve kişisel olmayan nitelikte olması yeterlidir.¹⁶⁶ Anayasa'nın “temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması” başlıklı 13. maddesinde “temel hak ve hürriyetler ... ancak kanunla sınırlanabilir.” düzenlemesi ile şekli anlamda bir kanunun varlığının varlığından bahsedilebilir. Nitekim, öğretilerde bu görüştedir.¹⁶⁷ AYM'nin maddi kanunun anlayışına dayanarak verdiği kararlar olduğu gibi ayrıca şekli kanunun anlayışıyla da verdiği kararlar mevcuttur. Ancak AYM içtihatlarında ilke olarak maddi kanun anlayışını benimsemiştir.¹⁶⁸ Ek olarak, 13. maddenin gerekçesi incelendiğinde şekli anlamda bir düzenlemenin benimsendiği sonucuna ulaşılabilir.¹⁶⁹ Fakat, Anayasa'da her ne kadar şekli anlamda kanun anlayışı benimsenmiş olsa bile yasama organı tarafından yapılan her metin kanunilik ilkesine uymayacaktır. Temel hak ve özgürlükleri sınırlayıcı bir kanunun kanunilik ilkesine

¹⁶⁴ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Cilt II*. (Bursa: Ekin Yayınevi, 2011) 830; Yavuz Atar, *Türk Anayasa Hukuku*. (Konya: Mimoza Yayınları, 2009) 171.

¹⁶⁵ Erdoğan Teziç, *Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1972) 39; Abdurrahman Eren, *Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2004) 67; Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2011) 830.

¹⁶⁶ Yavuz Atar, *Türk Anayasa Hukuku*. (Konya: Mimoza Yayınları, 2009) 172; M. Fatih Dikici, *Anayasa Hukuku*. (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009) 161.

¹⁶⁷ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2012) 17. Necmi Yüzbaşıoğlu, Bülent Tanör, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2012) 277; Zafer Gören, *Anayasa Hukuku*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006) 159.

¹⁶⁸ Necmi Yüzbaşıoğlu, Bülent Tanör, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2012) 279. Ayrıca Bknz: Norm Denetimi, E. 1963/124, K. 1963/243, Kt. 11.10.1963; Norm Denetimi, E. 1966/4, K. 1966/25, Kt. 03.05.1966. AİHM’e göre, kanun yazılı bir kural olmak zorunda değildir. Örf ve adet ve benzeri yazılı olmayan kurallarda kanun olarak kabul edilebilir. Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979; Dudgeon v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 7525/76, Kt. 22.10.1981.

¹⁶⁹ Anayasa'nın 13. maddesinin gerekçesinde “Maddenin birinci fıkrasında ‘ancak kanunla’ denilmek suretiyle, hak ve hürriyet sınırlamalarının münhasıran kanun konusu olduğu; yani yasama tasarrufundan başka bir düzenleyici tasarrufla (tüzük, yönetmelik vb.) hak ve hürriyetlerin sınırlanmayacağı” ifade edilmiştir. Buna göre şekli anlamda kanun anlayışının benimsendiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bknz: Abdurrahman Eren, *Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri*. (İstanbul: Beta Yayınevi, 2004) 68.

uygun olması için yasama organı tarafından yapılması ve kanunun yapılış şeklinin usul ve esaslara uygun olması yeterli değildir.

AİHS'nin 10. maddesi 2. fıkrasında belirtilen kısıtlamalarla bir temel hak ve özgürlüğe müdahale edilebilmesi için yine kanunla öngörülebilme koşulu aranmaktadır. Buna göre, bir müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için kamu makamlarının müdahalesinin kanunla öngörülmüş olması gerekir.¹⁷⁰ AİHS'te bu kavram belirtilmemiş olup, AİHM içtihatlarında kanunla öngörülebilme koşulu, müdahalenin ulusal hukukta kanuni bir dayanağının bulunması anlamına geldiği belirtilmektedir.¹⁷¹ Ek olarak, AİHM kanunla öngörülebilme koşulunda yasama organı tarafından yapılmış bir kanunun varlığını aramamaktadır. Çünkü bu durum bir iç hukuk sorunudur.¹⁷² Ayrıca bir kanunun, kanunla öngörülebilirlik ölçütünü sağlayabilmesi için sağlayabilmesi için vatandaşların davranışlarını düzenlemelerine olanak verecek açıklıkta düzenlenmiş olması gereklidir.¹⁷³ Bu bağlamda AİHM müdahaleyi değerlendirirken kanunla öngörülebilme koşulunu müdahale konusu kanuni düzenlemenin erişilebilir ve öngörülebilir olması ölçütlerine bağlamıştır. Erişilebilir bir kanun bireylerin uygulanabilir hukuk kurallarının hakkında ayrıntılı ve yeterli bilgiye sahip olmasıdır.¹⁷⁴ Öngörülebilir bir kanunun varlığı ise üç temel kılavuz ilkeye dayanmaktadır.¹⁷⁵ Bu ilkeler, davaya konu açıklamanın içeriği, kapsamı düşünülen alan ve yöneltildiği kişi sayısı ve bu kişilerin statüsüdür.¹⁷⁶ AİHM, öngörülebilirlik değerlendirmesi sonuçsuz kaldığı durumda demokratik toplum gerekliliklerine uygun olup olmadığını denetlemektedir.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Reyhan Sunay, *İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. (Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001) 122.

¹⁷¹ Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*. (Ankara: Turhan Kitabevi Yayını, 2013) 375.

¹⁷² Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979, paragraf 47-49; Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*. (Ankara: Turhan Kitabevi Yayını, 2013) 376.

¹⁷³ Association Ekin v. Fransa, Başvuru No. 39288/98, Kt. 17.07.2001, paragraf 44; Akçam v. Türkiye, Başvuru No. 32964/96, Kt. 20.10.2001, paragraf 87; RTBF v. Belçika, Başvuru No. 50084/06, Kt. 26.03.2011, paragraf 103.

¹⁷⁴ Yakup Yıldırım, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyetinin Sınırlandırılması," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1(2016): 454.

¹⁷⁵ David Harris, Michael O'Boyle, Ed Bates, Carla Buckley, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*. (Ankara: Avrupa Konseyi, 2013) 485.

¹⁷⁶ Piroğlu ve Karakaya v. Türkiye, Başvuru No. 36370/02 ve 37581/02, Kt. 18.03.2008, paragraf 51.

¹⁷⁷ Dammann v. İsviçre, Başvuru No. 77551/01, Kt. 25.04.2006, paragraf 35.

B. Meşru Amaca Dayanması

Bir temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılabilmesi için tek kriter kanunla sınırlandırma ilkesi değildir. Bu yetkinin kullanılabilmesi için ayrıca meşru amaca uygun müdahalenin de var olması gereklidir. Hem AİHS’de hem de Anayasa’da meşru amaçlar *numerus cluases* sayılmış olup, devlet tarafından bu sebeplerden biri genişletilerek veya yorum yoluyla (dar yorumlanmaları gerekir) kullanılamaz.¹⁷⁸

AİHS’nin 10. maddesi 2. fıkrasında sayılan meşru amaçlar müdahaleye gerekçe oluşturmak zorundadır. Buna göre, basın özgürlüğü “ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu güvenliği, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlakın korunması, başkalarının şöhret haklarının ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi, yargının korunması (yetkisinin ve tarafsızlığının korunması)” sebepleriyle sınırlandırılabilir. Ayrıca sayılan meşru amaçlardan biri veya birileri nedeniyle sınırlandırıldığını davalı devlet ispatlamakla yükümlüdür.¹⁷⁹ Nitekim, Anayasa’nın 13. maddesi 1. fıkrasına göre “Temel hak ve hürriyetler... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak... sınırlanabilir...” hükmü düzenlenmiştir. Bu anayasal düzenlemeye göre bir temel hak ve özgürlüğün sınırlandırılabilmesi için müdahalenin meşru bir amaca dayanması gereklidir. Bu bağlamda, basın özgürlüğüne müdahale edilmesi durumunda anayasanın sözüne, ruhuna ve laik cumhuriyetin gerekliliklerine, demokratik toplum düzenine uygun olup olmadığının¹⁸⁰ değerlendirilir. Müdahalenin meşru bir amaca uygun olup olmadığının değerlendirilebilmesi için Anayasa’nın 28. maddesinin 3. fıkrasının incelemek gerekir.¹⁸¹ Buna göre, basın özgürlüğü m. 26 ve m. 27’de belirtilen sebeplerle sınırlandırılabilir. Anayasanın 26. maddesi düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünü düzenlerken m. 27 ise bilim ve sanat özgürlüğünü düzenlemektedir. Buna göre basın özgürlüğü, bu iki özgürlüğün sınırlandırma sebepleri ile aynı sınırlamalara tabi olduğu açıktır. Anayasa’nın 26. maddesinde “...millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin

¹⁷⁸ Reyhan Sunay, İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları. (Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001) 78.

¹⁷⁹ Yakup Yıldırım, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyetinin Sınırlandırılması,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1(2016): 454.

¹⁸⁰ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017) 113.

¹⁸¹ Sınırlamalar Anayasanın ilgili maddelerinde yer alan ek güvencelere aykırı olmamalıdır. Bknz: Yavuz Atar, *Türk Anayasa Hukuku*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024) 145.

açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi...” amacıyla sınırlandırma sebepleri düzenlenirken, Anayasa’nın 27. maddesi “...Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.” hükmünü ihtiva etmektedir. Buna göre basın özgürlüğünün devletin ve kamusal menfaatlerin korunması, başkalarının şöhret haklarının korunması, genel ahlakın korunması ve yargılama görevinin korunması sebepleriyle sınırlandırılabilir.

1. Devletin ve Kamusal Menfaatlerin Korunması

Devletler varlıklarını devam ettirebilmek ve toplumda huzuru sağlamak amacıyla mutlak olmayan hak ve özgürlüklerin özlerine dokunmadan sınırlandırmalar yapabilirler. Bu bağlamda, medya ile devletin menfaatlerinin çatıştığı durumlarda internet erişiminin engellenmesi, gazetelerin toplatılması ve benzeri bastırıcı tedbirler alınabilmektedir. Ancak demokratik toplumlarda iki hakkın çatıştığı durumlarda bu hakların uzlaştırılması beklenir.¹⁸² Çatışan değerlerin bir arada korunabilmesi pek mümkün değildir.¹⁸³ Çünkü, devletin ve kamusal menfaatlerin korunmasına ilişkin düzenlenen ölçütler soyut, belirsiz ve yoruma açıktır.¹⁸⁴ Bunun sonucunda sınırlamalara ilişkin düzenlenen kanunlar, değerler arasındaki sınırı belirlese dahi, bu sınır keskin çizgilerle belirlenemeyebilir. Hakim, hangi değerün üstün olduğuna ve korunması gerektiğine dair somut olayın özelliklerine, ortam ve koşulları dikkate alarak karar verecektir.

Anayasa m. 26/2’de devletin ve kamusal menfaatlerin korunmasına yönelik sınırlandırma sebeplerini düzenlenmiştir. Buna göre, “...*millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, ... Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması...*” gibi kavramlar Anayasa’da devleti ve kamusal menfaatlerin korunması amacıyla basın özgürlüğünü sınırlandırılması sebepleri olarak düzenlenirken, AİHS m. 10/2’de de “*ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması, ... gizli bilgilerin*

¹⁸² Yaşar Salihpaşaoğlu, *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2007) 63.

¹⁸³ Ancak, siyasal sistem, politik tutumlar ve politik iklim çatışan değerler arasında denge sağlanmasına yönelik uzlaşılmanın sağlanmasını zorlaştırmaktadır.

¹⁸⁴ Çetin Özek, *Türk Basın Hukuku*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978) 407.

yayılmasının önlenmesi...” şeklinde düzenlenmiştir. AYM’nin bu kavramların tanımına ve soyut olup olmadığına yönelik çelişkili kararları mevcuttur. Örneğin Mahkeme “...kamu güvenliği, kamu düzeni gibi kavramların anlamları uygulamalarla belirlenmiş kavramlar olduğunu, yoruma muhtaç olduğundan ve kişiler göre değişebileceği ileri sürülerek kanun Anayasa’ya aykırılığının ileri sürülemeyeceğine...” dair karar vermişken¹⁸⁵ bir başka kararında ise bu değerlendirmesinin tam aksine “... (bu kavramların) uygulayıcıların kişisel görüşlerine göre genişleyebilecek, öznel yorumlara elverişli, bu nedenle de keyfiliğe dek varabilir çeşitli ve aşamalı uygulamalara yol açacak...”¹⁸⁶ kavramlar olduğunu belirtmiştir.

AIHM ihlal kararlarında dar bir bakışla ele almaktadır.¹⁸⁷ Ayrıca AIHM, haberde kullanılan ifadelerin, rahatsız, şok edici abartılı olabileceğini belirtmiştir.¹⁸⁸ Bu ifadeler saldırgan bir biçimde¹⁸⁹ olabileceği gibi düşmanca bir biçimde¹⁹⁰ ele alınabileceği vurgulanmıştır. Bu ifadelerin şiddete, silahlı ayaklanmaya veya isyana teşvik etmemesi halinde sınırlandırmanın hukuka aykırı olacağı vurgulanmıştır.¹⁹¹ Anayasa m. 28/4’e göre bu ifadelerin şiddete, silahlı ayaklanmaya veya isyana teşvik etmesi halinde bu ifadeleri kullanan kişiler ilgili kanun hükümlerinden sorumlu olacaklardır. AYM emsal kararlarında ifadenin¹⁹² milli güvenlik için tehlike oluşturup oluşturulmadığına ilişkin değerlendirilmesinde başvuru konusu haberin içeriğinin bağlamından kopartılmadan hangi anlamda değerlendirildiğine, müdahalenin “arzulanan hedefe uygun” olup olmadığına ve müdahaleye ilişkin gerekçelerin “ilgili ve yeterli olup” olmadığına değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. AIHM ise, ulusal güvenliğe, toprak bütünlüğüne ya da kamu düzenine karşı bir ifadenin veya yayının hukuka uygun aykırı olabilmesi için “potansiyel bir tehlike” içermesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁹³ Potansiyel tehlike tespit edilirken hitap edilen topluluğun dikkate alınması önemlidir.¹⁹⁴ Örneğin, idam edilen kişinin anma törenine katılan ve bildirisi okunan gazetecinin devlet aleyhine terör propagandası yapma suçundan

¹⁸⁵ Anayasa Mahkemesi Norm Denetimi, E. 1973/41, K. 1974/13, Kt. 25.04.1974.

¹⁸⁶ Anayasa Mahkemesi Norm Denetimi, E. 1985/8, K. 1986/27, Kt. 26.11.1986.

¹⁸⁷ Gerger v. Türkiye, Başvuru No. 24919/94, Kt. 08.07.1999.

¹⁸⁸ Thoma v. Luxemburg, Başvuru No. 38432/97, Kt. 29.03.2001.

¹⁸⁹ Sener v. Türkiye, Başvuru No. 26680/95, Kt. 18.07.2000.

¹⁹⁰ Polat v. Türkiye, Başvuru No. 23500/94, Kt. 08.07.1999.

¹⁹¹ Sürek v. Türkiye, Başvuru No. 26682/95, Kt. 08.07.1999.

¹⁹² Fatih Taş [GK], Başvuru No. 2013/1461, Kt. 12.11.2014; Hacı Boğatekin (6), Başvuru No. 2020/3630, Kt. 19.10.2022.

¹⁹³ Gerger v. Türkiye, Başvuru No. 24919/94, Kt. 08.07.1999.

¹⁹⁴ Yaşar 66.

mahkum olmasına yönelik yapılan başvuruda AİHM, bu bildirinin ulaştığı kitlenin sınırlı olması sebebiyle ihlal kararı vermiştir.¹⁹⁵ Ulusal güvenliğe aykırı olan yayınlar hakkında değerlendirilmesi gerek bir diğer husus ise yayınlanan bilgilerin yayından önce aleniyet kazandığı durumlardır. Aleniyet kazanmış bir bilginin yayınlanması sebebiyle gazetecinin cezalandırılması¹⁹⁶ hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet verecektir.¹⁹⁷

Bu noktada AİHM'in Gözel ve Özer v. Türkiye¹⁹⁸ kararına değinmek yerinde olacaktır. Başvurucular Aylin Gözel ve Aziz Özer gazetecidir. AİHM gazetecilerin başvurularını temel sorunların aynı olması sebebiyle başvuruları birleştirmiştir. Başvurucu gazeteciler yayınlamış oldukları haber sebebiyle yasadışı silahlı bir örgüt tarafından yapılan bir açıklamayı yayınlamak, yasadışı silahlı bir örgütün fikir, görüş ve ifadelerini yayınlamak suçlarından cezalandırılmışlardır. AİHM, gazetecilerin kamu yararı içeren konular hakkında tartışmalarda bulunduklarını, haberlerin kamu düzenini tehdit etme veya devletin güvenliğini tehlikeye atma amacı taşımadığını, eleştiri ve farklılıkların demokratik bir toplumda çeşitlilik sağlayacağını, sınırlamanın orantılı ve ölçülü olması gerektiğini ancak değerlendirmeye konu müdahalede olmadığını belirtmiş olup, AİHS m.10'un ihlal edildiğine karar vermiştir. Ayrıca AİHM devletin terörü önlemek amacıyla etkili tedbirler alabileceğini ancak üçüncü kişilerin açıklamaları bakımından gazetecilerin sorumlu tutulamayacağını¹⁹⁹ ve yayınlanan açıklamaların şiddet eylemine teşvik etmemesi, terör eylemlerini haklı göstermemesi durumunda basının üzerinde ceza hukuku hükümlerinin uygulanarak bu hakkın kısıtlanmasının hukuka uygun olmadığını belirtmiştir.

¹⁹⁵ Gerger v. Türkiye, Başvuru No. 24919/94, Kt. 08.07.1999.

¹⁹⁶ Örneğin, Libya'da şehit edilen Milli İstihbarat Teşkilatı ("MİT") personelleri hakkında sosyal medya platformlarında haber yapan gazetecilerin "istihbarat faaliyetiyle ilgili bilgi ve belgeleri ifşa" ettikleri gerekçesiyle cezalandırılmaları kanaatimce basın özgürlüğünün açık bir ihlalidir. Somut olayda, gazeteciler Barış Pehlivan, Murat Ağirel, Hülya Kılıç, Aydın Keser, Mehmet Ferhat Çelik'in haberlerinde MİT personellerinin isimlerini geçirmeleri sebebiyle cezalandırılmaları yerleşik içtihatlarla aykırıdır. Gazetecilerin haberlerinden önce kişiler, STK'lar ve kurumlar tarafından MİT personellerinin isimleri ifşa edilmiş, aleniyet kazanmıştır. AYM başvurusunun usul yönünden kabul edilmezlikle sonuçlanması sonucunda AİHM'e başvuru yapılamamış ve somut olay bakımından basın özgürlüğü sınırları dahilinde incelenememiştir.

¹⁹⁷ Yaşar 65.

¹⁹⁸ Gözel ve Özer v. Türkiye, Başvuru No. 43453/04 ve 31098/05, Kt. 06.07.2010.

¹⁹⁹ Jersild v. Danimarka, Başvuru No. 15890/89, Kt. 23.09.1994, paragraf 35.

2. Anayasa’da Düzenlenmiş Özel Sebepler

Basın özgürlüğünün bir diğer sınırı ise, Anayasa’nın 27. maddesi 2. fıkrasında özel olarak düzenlenmiş olan sebeplerdir. Anayasa koyucu, basın özgürlüğünü düzenlediği m. 28’de sınırlandırma hususunda Anayasa m. 26 ve m.27 hükümlerine atıf yaparak sınırlandırma sebeplerini saymıştır. Anayasa m.27’de, yayma hakkı Anayasa’nın değiştirilemez maddeleri olan 1. madde, 2. madde ve 3. maddenin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamayacağı düzenlenmiştir. Anayasa m.26’da “...millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması...” sınırlama sebepleri olarak belirlediği halde m. 27’de yine aynı sebeplere vurgu yapmış ve Anayasa’nın 1. maddesi, 2. maddesi ve 3. maddesine dair özel bir koruma düzenlenmiştir. Buna göre,

- Anayasa’nın 1. maddesinde düzenlenen devletin şekline,
- Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen Cumhuriyetin niteliklerine,
- Anayasa’nın 3. maddesinde düzenlenen devletin bütünlüğü, resmi dili, devletin bayrağına ve milli marş

basın özgürlüğünün Anayasa’nın genel hükümlerinden kaynaklanan sınırlarıdır. Bu kapsamda yapılacak haber veya yayınlar basın özgürlüğünün sağladığı korumadan yararlanmayacaktır.

Anayasa’nın 26/2. maddesinde “...başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının korunması...” ile sebebiyle basın özgürlüğünün sınırlandırılabilirliği belirtilmiştir. İlgili maddede “başkalarının ...haklarının korunması...” şeklinde ifade edilen değerler kişinin maddi, manevi ve ekonomik bütünlüğüne yönelik değerlerdir. Kişinin maddi bütünlüğüne ilişkin değerler, Anayasa m.17’de koruma altına alınmış olan yaşam hakkı, vücut bütünlüğü ve sağlık hakkıdır. Kişinin manevi bütünlüğüne ilişkin değerler Anayasa m. 20’de koruma altına alınmış özel hayatın gizliliği, şeref ve haysiyetin korunması, kişinin isminin korunması²⁰⁰, kişinin resminin korunması ve kişisel verilerinin²⁰¹ korunmasıdır. Kişinin ekonomik bütünlüğüne yönelik korunması gereken değerler ise, sözleşme özgürlüğü, mesleki şeref ve haysiyet gibi mesleki ve

²⁰⁰ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku – Kişiler Hukuku*. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015) 180.

²⁰¹ Doğan Kılınç, “Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61 (2012): 1099.

ticari değerlerdir.²⁰² O halde, basın özgürlüğüne bu üç değerın korunması için müdahalede bulunulması durumunda bu müdahale hukuka uygun olacaktır.

3. Başkalarının Şöhret Haklarının Korunması

Uygulamada çoğunlukla gerekçe gösterilerek basın özgürlüğünün sınırlandırıldığı değer olan şeref ve haysiyet ise, kişinin toplumda insan onuruna yaraşır ve şerefli bir şekilde yaşayabilmesi için gerekli olan bir haktır. Şeref ve haysiyet, kişinin toplumdaki ve çevresindeki davranışları sebebiyle biçilen değer ve itibardır.²⁰³ Yargıtay’a göre şeref ve haysiyet “...dahil olduğu toplumun gerekli sayıldığı ahlaki niteliklere sahip olduğu ya da böyle kabul edildiği için, kişiye verilen değeri ifade eder.”²⁰⁴ Gazeteci kişiler hakkında haber yapabilir. Bu saldırı basılı olabileceği gibi bir yayın esnasında da gerçekleşebilir. Bu durumda basın özgürlüğünün sağladığı korumadan yararlanamayacağı açıktır. Bu saldırının ceza hukuku boyutu olabileceği gibi özel hukuk bakımından da bir etkisi olacaktır. Ceza hukuku alanında gazetecinin bu saldırısı TCK kapsamında düzenlenmiş olan “*Hakaret*” başlıklı m. 125, “*Kişinin hatırasına hakaret*” başlıklı m.130, 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun’un düzenlenen suça vücut verebilir. Özellikle yargılamalarda sıklıkla karşılaşılan hakaret suçu kapsamında gazeteci haber konusu kişi hakkında somut bir fiil veya olgu isnad edebileceği gibi sövmek suretiyle de kişinin onur, şeref ve saygınlığına saldırıda bulunabilir. Bu durum gazetecilik etik ilkelerine aykırıdır. Ancak gazeteci haberinde bir iddiadan bahsederek somut bir fiil veya olgu isnadında da bulunabilir. Bu durumda gazeteciden bu iddiaların ispatlanması beklenmez. Ancak, gazeteci haberini somut olgularla desteklemelidir.²⁰⁵ AYM’nin yerleşik içtihatlarına göre iddiaya veya söylentiye dayanan haberin kişilik haklarına müdahalede bulunması durumunda gazetecinin konu hakkında asgari araştırma yapıp yapmadığının değerlendirmesi gerekir.²⁰⁶ Örneğin, gazetecinin haberinde kişiyi terör örgütü ile irtibatlı-iltisaklı olduğunu belirtmesi durumunda bu haberin veya yayının hukuka uygun olabilmesi için kişi hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararının olması

²⁰² Mehmet Ayan, Nurşen Ayan, *Kişiler Hukuku*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016) 82.

²⁰³ Mustafa Dural, Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku – Kişiler Hukuku*. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015) 180.

²⁰⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2014/4-56, K. 2015/1679, Kt. 17.06.2015.

²⁰⁵ Yavuz Tekelioğlu, Başvuru No. 2015/10606, Kt. 26.12.2018; Meral Özata Özgürol, Başvuru No. 2015/2326, Kt. 26.12.2018; S.A., Başvuru No. 2015/19664, Kt. 07.02.2019.

²⁰⁶ Kayseri Yeni Haber Radyo Televizyon Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2019/21340, Kt. 22.02.2022, paragraf 43.

beklenir. Ek olarak, AYM yerleşik içtihatlarında²⁰⁷ kişilerin şeref ve haysiyetini “*manevi bir varlık*” olarak değerlendirmekte ve devlete kişilerin şeref ve haysiyetlerine keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin bu hakka yönelik saldırılarını önleme yükümlülüğü yüklemiştir. Ek olarak, söz konusu ifadenin “*yararlı-yararsız*” veya “*değerli-değersiz*” şeklinde yapılacak olası bir değerlendirmenin hak ihlaline sebebiyet vereceğini ifade etmiştir.²⁰⁸

Gazeteci kamu figürleri hakkında haber yapılabilir. Bu durumda AYM ve AİHM kamuya mal olmuş kişi ile vatandaş arasında ayırım yapılması gerektiğini belirtmiştir. Siyasetçiler, tanınan kişiler ve kamusal yetki kullanan kişilerin, normal bir vatandaşla nazaran eleştiriye daha fazla katlanmakla yükümlü olduklarını, eleştiri sınırının bu kişiler için daha geniş olduğunu ilke haline getirmiştir.²⁰⁹ İki mahkemede hem ifadeyi koruyacak ve hem de şeref haysiyetin korunmasına yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu durumda basın özgürlüğü ile kişinin şeref ve haysiyetinin korunması çatışacaktır. Anayasa m. 26 ile m. 28 dengesini sağlamak için mevcut duruma uygulanabilecek bazı kriterler geliştirmiştir. Bu kriterler şöyledir;

1. *Haberde kamu yararı olması ve bu yararın toplumsal tartışmaya katkı sağlaması,*
2. *Toplumsal ilgi ve konunun güncelliğinin olması,*
3. *Haberin yayımlanmasının şartları*
4. *Kısıtlamanın niteliği ve kapsamı,*
5. *Haberde yer alan ifadelerin kimin tarafından dile getirildiği,*
6. *Haber konusu kişinin toplumdaki bilinirliği, ünlülük derecesi, kişinin önceki davranışları,*
7. *Haberde kullanılan ifadelerin üçüncü kişilerin ve kamuoyunun haklarının değerlendirilmesi*

²⁰⁷ Çelebi Kutlu Başvuru No. 2017/38612, 21.04.2021 Tarih; Cengiz Şimşek Başvuru No. 2018/19950, Kt. 13.09.2022; Barzan Demirhan Başvuru No. 2019/40007, Kt. 07.03.2024.

²⁰⁸ Mustafa Nihat Behramoğlu ve Güneş Basım Yayımlar ve Ticaret Ltd. Şti., Başvuru No. 2015/11961, Kt. 11.06.2018; Hacı Yakışıklı ve Diğerleri, Başvuru No. 2019/13768, Kt. 26.05.2021; Kayseri Yeni Haber Radyo Televizyon Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti., Başvuru No. 2019/21340, Kt. 22.02.2022; İclal Mine Kırıkkanat, Başvuru No. 2019/29456, Kt. 08.02.2024; İbrahim Karaosmanoğlu [GK], Başvuru No. 2020/20078, Kt. 04.07.2024.

²⁰⁹ L. Müjde Kurt, “Kamuya mal olmuş kişi kavramı,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 66(2017): 590-591.

Bu kriterler Anayasa Mahkemesi tarafından dengenin kurulması değerlendirilmesinde somut olaya göre uygulanmaktadır.²¹⁰ AİHM ise m. 10 ve m.8 arasındaki dengenin sağlanabilmesi için altı kriter belirlemiştir. Bunlar;

1. *Haber, kamu yararını ilgilendirecek bir tartışmaya katkı sağlayıcı olmalı,*
2. *Haber konusu olan kişinin ne kadar iyi tanındığı ve haberin konusu değerlendirilmeli*
3. *Haber konusu kişinin önceki davranışları,*
4. *Bilgi ve belgeyi elde ederken kullanılan yöntemler,*
5. *Haberin doğruluğu, içeriği, şekli ve yansımaları,*
6. *Gazeteciye verilen ceza ile uyumlu olup olmadığı*

Bu kriterler, AİHM tarafından dengenin kurulması değerlendirilmesinde somut olaya göre uygulanmaktadır.²¹¹ Özel hukuk alanında ise, gazetecinin bu saldırısı TBK m. 49'da düzenlenmiş olan haksız fiil nedeniyle haber konusu kişinin haklarını zedeleyebilir. Bu durumda haberin veya yayının görünür gerçeklik, kamu yararı ve toplumsal ilgi, güncellik, öz ve biçim arasında denge kriterlerine uygun olup olmadığı denetlenmelidir.²¹²

Bu noktada AİHM'in kilit kararlarından biri olan *Lingens v. Avusturya*²¹³ davasını incelemek yerinde olacaktır. Başvurucu Peter Michael Lingens bir gazeteci olup, haberinde Başbakanın Nazi geçmişine sahip siyasetçileri savunmasını eleştirmiş ve “ikiyüzlü” ve “en aşağılık oportünizmin temsilcisi” gibi ifadelerde bulunmuştur. İfadeleri sebebiyle başvurucuya dava ikame ettirilmiş ve başvurucu hakaret suçundan mahkum olmuştur. AİHM, değerlendirmesinde m.8 ve m.10 dengesini kurabilmek amacıyla oluşturduğu kriterleri uygulamış; gazetecilerin eleştiri hakları olduğunu, kamu figürlerinin sıradan vatandaşlara kıyasla eleştiriye daha çok açık olmaları gerektiğini, gazetecinin ifadelerinin değer yargıları olduğunu ve değer yargılarının ispatlanmasının beklenemeyeceğini, gazetecinin eleştirisinin siyasi bir tartışmanın

²¹⁰ Emin Aydın Başvuru No. 2013/2602, Kt. 23.01.2014; Bekir Coşkun [GK] Başvuru No. 2014/12151, Kt. 4.06.2015; Ali Rıza Üçer (2) [GK] Başvuru No. 2013/8598, Kt. 2.07.2015; Tansel Çölaşan Başvuru No. 2014/6128, Kt. 07.07.2015; Önder Balıkcı Başvuru No. 2014/6009, Kt. 15.02.2017; Kemal Kılıçdaroğlu (3) Başvuru No. 2015/1220, Kt. 18.07.2018; Mustafa Nihat Behramoğlu ve Güneş Basım Yayımları Organizasyon ve Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2015/11961, Kt. 11.06.2018; Mehmet Doğan Uğurlu ve Murat Alan, Başvuru No. 2016/14942, Kt. 18.07.2019.

²¹¹ Alex Spinger AG v. Almanya, Başvuru No. 44585/10, Kt. 13.03.2012.

²¹² Yargıtay 4.Hukuk Dairesi E. 2011/7279, K. 2011/8207, Kt. 11.07.2011; Yargıtay 4.Hukuk Dairesi E. 2007/11582, K. 2008/6398, Kt. 08.05.2008; Yargıtay 4.Hukuk Dairesi E. 2010/13413, K. 2012/1698, Kt. 08.02.2012.

²¹³ *Lingens v. Avusturya*, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986.

parçasını olması sebebiyle kamu yararı içerdiğini belirtmiştir. Mahkeme, müdahalenin orantılı ve demokratik toplum gereklerine uygun olmadığına karar vermiştir.

4. Özel Hayatın Korunması

Bir diğer sınırlandırma sebebi ise özel hayatın korunmasıdır. Özel hayat genellikle mahremiyet hakkı ile anılan bir haktır, ancak mahremiyet hakkından daha geniş bir kapsamı bulunmaktadır.²¹⁴ Bu bireyin dış dünya ile ilişkisini kapsar.²¹⁵ Özel hayatın anlaşılabilmesi için kişinin hayatının değerlendirilmesi gerekmektedir. Kişinin hayatı; ortak yaşam alanı, özel yaşam alanı ve sır alanı olarak üç gruba ayrılabilir. Ortak yaşam alanı kamuya açık alanlarda kişinin yaşamını ifade etmektedir.²¹⁶ Özel yaşam alanı ve sır alanı hakkında yapılacak haberler bu hakka müdahale edecek ve ihlale sebebiyet verebilecektir. Özel yaşam alanı, kamuya açık olmayan ancak kişinin belirli kişilerle paylaştığı alandır.²¹⁷ Bu alana üçüncü kişilerin müdahale etmesi durumunda, müdahalenin ihlale sebebiyet verip vermeyeceği değerlendirilirken, kişinin kim olduğu ve müdahalede bulunan kişinin halihazırda bilgisi olan bir kişi olup olmadığı değerlendirmelidir. Bu alana ilişkin haberle ya da yayımla gerçekleşecek bir müdahalenin hukuka uygunluğunun değerlendirilmesinde habere konu olan kişinin kim olduğu önem arz edecektir. Özel yaşam alanını paylaştığı bir kişi bu alana müdahalede bulunuyorsa hak ihlaline sebebiyet vermeyecektir. Bu kişi sıradan bir kişi, kamuya mal olmuş bir kişi değil, ise bu durumda toplumsal ilginin dışında kalacaktır. Ayrıca haberde kamu yararı bulunmayacak, müdahale hak ihlaline sebebiyet verecektir. Vurgulamak gerekir ki, kişi hakkında haberin yapıldığı anda toplumsal ilginin üzerinde olması gerekir. Sır alanı ise, kişinin güvendiği kişilerle paylaştığı ve bilinmesinin istemediği yaşam alanıdır.²¹⁸ Bu alana yapılan müdahale meşru bir sebebe dayanmadığı sürece hukuka aykırıdır. Örneğin, ünlü oyuncunun evinin balkonunda erkek arkadaşıyla özel anlarının kayıt altına alınarak kamuoyuna

²¹⁴ Von Hannover v. Almany (No.2), Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08, Kt. 07.02.2012, paragraf 95; Niemietz v. Almany, Başvuru No. 13710/88, Kt. 16.12.1992, paragraf 29; Botta v. İtalya, Başvuru No. 21439/93, Kt. 24.02.1998, paragraf 32.

²¹⁵ Pretty v. Birleşik Krallık Başvuru No. 2346/02, Kt. 29.4.2002, paragraf. 61; Niemietz v. Almany, Başvuru No. 13710/88, Kt. 16.12.1992, paragraf 29.

²¹⁶ Ferhat Canbolat, Günhan Gönül Koşar, “Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* Kasım-Aralık(2020) 269.

²¹⁷ Kılıçoğlu 116.

²¹⁸ Canbolat/Koşar 269.

sunulması özel hayatın gizliliğini ihlal edecektir.²¹⁹ Bir diğer örnek ise, Craxi v. İtalya²²⁰ davasıdır. AİHM, mahkeme kararıyla telefonları dinlenen politikacının eşi, arkadaşları ve avukatıyla yaptığı özel görüşmelerin haber yapılmasını basın özgürlüğü kapsamında değerlendirmemiş, m.8'in ihlal edildiğine karar verilmiştir.

5. Genel Ahlakın Korunması

Bir diğer sınırlandırma sebebi ise genel ahlakın korunmasıdır. Belli bir zamanda bir toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmiş, içerisinde din kuralları, ahlak kuralları ve görgü kuralları gibi sosyal kurallarını barındıran kurallara genel ahlak kuralları denir.²²¹ Zamanla toplum tarafından değiştirilebilir, nisbi kurallardır.²²² Bu sebeple hak ve özgürlüklere keyfi bir müdahaleye imkan tanıyabilir. Basın özgürlüğü açısından genel ahlak kurallarına dayanarak yapılacak sınırlandırma somut ve açık bir şekilde düzenlenmelidir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi, sağlıklı bir toplumda çocukların bedensel, ruhsal ve ahlaki gelişmelerini korumak amacıyla zarar verici veya çocukları suça itici yayınlardan korumak için “muzır” yayınların sınırlandırmasını basın özgürlüğünün bir sınırı olarak değerlendirmiştir. Genel ahlakın korunmasına yönelik sınırlandırmalara ilişkin düzenlemeler TCK m. 226'da düzenlenen “*müstehcenlik*” suçu ve 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş olan tedbirlerdir. AİHM ise, genel ahlakın korunması bakımından hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında, genel ahlak kurallarının nisbi ve değişken olduğunu gözeterek üye devletlere geniş bir takdir marjı bırakmıştır. Çünkü, her toplumun kendi ahlak kuralları bulunur ve bu ahlak kurallarının birbirleriyle benzer olması beklenemez. Her ne kadar takdir marjının geniş olsa bile, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması sınırsız değildir.²²³ AİHM sınırlandırmanın değerlendirilmesi için bazı kriterler belirlemiştir. Handyside v. Birleşik Krallık davasında, başvuru yayınevi sahibi Richard Handyside on iki yaş ve üstü çocukların eğitimine yönelik “*Küçük Kırmızı Ders Kitabı*” isimli eseri yayınlamıştır. Kitabın “*seks*” başlıklı bölümünde “*mastürbasyon, orgazm, sevişme ve cinsel ilişki, pornografi*” gibi alt bölümler bulunmaktadır. Kitabın yayınlanması sonrasında

²¹⁹ Tüzünataç v. Türkiye Başvuru No. 14852/18, Kt. 07.03.2023.

²²⁰ Craxi v. İtalya Başvuru No. 25337/94, Kt. 17.07.2003.

²²¹ Anayasa Mahkemesi Norm Denetimi E. 1963/128, K. 1964/8, Kt. 28.01.1964.

²²² Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlâka Aykırılık*. (Ankara: Turhan Kitapevi, 2007) 131.

²²³ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 48.

başvurucu hakkında soruşturma başlatılmış ve dava açılmıştır. Başvurucu hakkında “*müstehcen bir eseri yayınlama*” suçunu işlediği gerekçesiyle para cezasına hükmedilmiş, eserin imha edilmesine karar verilmiştir. Mahkeme, müdahaleyi incelerken “*eserin içeriğini, okuyucu kitlesinin çocuklar olduğunu, kitabın dilinin çocukların anlayabileceği şekilde açık ve anlaşılır dilde yazıldığını, eserin basıldıktan sonra geniş bir dağıtımın planlandığını*” değerlendirmeye almıştır. Eserin içeriğinde çocukları suç işlemeye teşvik edici ve zararlı olgunluk faaliyetlerine alıştırıcı anlatımların bulunduğunu ve sebeple devletin ahlaki değerleri bozucu olduğu değerlendirmesi m.10 bakımından bir ihlale sebebiyet vermediğine karar vermiştir.

6. Yargının Korunması

Son değinilecek sınırlandırma sebebi ise, yargının korunmasıdır. Basın özgürlüğü yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve yargılamanın menfaatlerini korumak amacıyla sınırlamaya tabi tutulabilir. Ancak bu sınırlamanın dar yorumlanması gereklidir. Kamu yararını ilgilendiren yargılamalarda kamuoyuna haber vermek basının görevidir.²²⁴ Bu sebeple yargının korunması istisnai bir sınırlamadır. Haberde veya yayında kamu yararının olması durumunda basın özgürlüğünün sınırlanması hak ihlaline sebebiyet verecektir.

Hakimlerin beyanda bulunmama yükümlülükleri sebebiyle haber veya yayınlara ilişkin açıklamada bulunamayacakları ve cevap veremeyecekleri göz önünde bulundurulduğunda yargının temeli olmayan saldırılara karşı korunması devletin bir yükümlülüğüdür.²²⁵ Bu kapsamda TCK’da “*Gizliliğin ihlali*” başlığı ile düzenlenmiş olan 285. madde ve “*Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs*” başlığı ile düzenlenmiş 288. madde mevzuatımızda bulunan yargının korunmasına yönelik sınırlandırmalardır. Egeland ve Hanseid v. Norveç kararı²²⁶ yargının korunmasına ilişkin bir örnek olarak verilebilir. Başvurucular gazeteci olup, yargılaması devam eden bir sanığın, mahkemeye girerken ve mahkemeden çıkarken fotoğraflarını çekmişler ve bu fotoğrafları yayınlamışlardır. Norveç kanunlarına göre, ceza yargılamalarında sanıkların rızası olmaksızın mahkemeye girerken veya mahkemeden çıkarken fotoğraflarının çekilmesinin suç olması sebebiyle başvuruolarının 15 gün hapis cezası ve para cezası ödenmesine karar verilmiştir. AİHM, basının kamuoyunu

²²⁴ Sunday Times v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979.

²²⁵ Prager ve Oberschlick v. Avusturya Başvuru No. 15974/90, Kt. 26.04.1995.

²²⁶ Egeland ve Hanseid v. Norveç Başvuru No. 34438/04, Kt. 16.04.2009.

bilgilendirme hakkı olduğunu vurgulamıştır. Nitekim basının dosyayı takip etmesinde kamu yararı var olduğunu ifade etmiştir. Ancak sanığın mahremiyet hakkının korunmasının basın özgürlüğünden ağır bastığını belirterek AİHS m.10'un ihlal edilmediğine karar vermiştir.

C. Demokratik Toplum için Gereklilik

Bir müdahalenin ihlale sebebiyet vermesi için yukarıda açıklanan ölçütler haricinde demokratik toplumun gerekliliklerine (demokratik toplum düzeni ölçütüne) uygun olmaması gerekir. Belirlenen meşru amaçlara uygun olsa dahi bir müdahale demokratik toplum düzeni ölçütüne aykırı ise müdahalenin ihlale sebebiyet vereceği kabul edilir. Bu ölçüt ile sınırlandırma arasında uyum olması gerekir. Demokratik toplum düzeni ölçütü, devletlerin AİHS'teki hakları tanırken ve yorumlarken, uymaları gereken ölçünün ne olduğunu belirlenirken, aynı zamanda sınırlamanın sınırını gösterici bir etkiye sahiptir.²²⁷

Demokratik toplum düzeni ölçütü İngilizce'de “*necessary in a democratic society*” olarak geçmekte olup, belirli bir tanımı yoktur. AİHM, *ifade özgürlüğünü*²²⁸ toplumun ilerlemesi ve gelişmesi bakımından demokratik toplumun ana temellerinden biri olarak ele almış; *çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin*” gereği olduğunu belirtmiştir.²²⁹ Ayrıca “*demokratik toplumun olmazsa olmazı*” olarak değerlendirmiştir.²³⁰ Bu bağlamda, demokratik toplum kavramının çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik gibi unsurları olduğu tespit edilmiştir. İfade özgürlüğünün sınırlandırılması durumunda incelenecek olan ölçütlerin anlamları değil, demokratik toplum değerleri ile uyumu olup olmadığıdır. Bu ölçütler, demokratik toplum düzeni ölçütünün sağlanabilmesi için müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçe taşıyıp taşımadığı, müdahalenin orantılık ilkesine uygun olup olmadığı ve demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığıdır.

Sınırlandırmanın demokratik toplumda gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi gereklidir. Bu koşulun sağlanabilmesi için ise müdahalenin “*acil bir sosyal ihtiyaç baskısını karşılaması, müdahalenin meşru amaçlarla orantılı olması ve*

²²⁷ Yakup Yıldırım, AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve İtibarın Korunması Hakkı. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023) 140-141.

²²⁸ AİHS kapsamında basın özgürlüğü ifade özgürlüğü başlığı altında ele alınmaktadır. Detaylı açıklama için Bknz. Birinci bölüm, ikinci başlık Basın Özgürlüğünün Kapsamı.

²²⁹ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 49.

²³⁰ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 49.

müdahalenin haklılığını ortaya koyacak yeterli gerekçenin bulunması” aranmaktadır.²³¹ Gereklilik kavramı acil bir sosyal ihtiyaç ve orantılılık unsurlarını barındırmaktadır. AİHM’e göre gereklilik kavramı *“kabul edilebilir, olağan, yararlı, makul arzu edilen şeklinde ifadeler gibi esnekliğe sahip olmayıp, anlaşılması gereken gereklik; acil toplumsal ihtiyaç baskısının varlığıdır”* şeklinde açıklanmıştır.²³² Ancak belirtilen acil toplumsal ihtiyaçlar kavramı ulusal mahkeme tarafından değerlendirilecektir. Bu bağlamda, AİHM’in üye devletlerin kanun yapmakla görevli olan yasama organına ve kanunları yorumlayan ve uygulayan yargı organına takdir marjı (takdir yetkisi) bıraktığı tespit edilebilir.²³³ Fakat bu yetki sınırsız olmayıp, AİHM tarafından takdir yetkisini kullanan ulusal mahkemenin verdiği kararın AİHS m.10’a uygun olup olmadığı denetlenmektedir.²³⁴ Bu denetimde sadece iyi niyetle, dikkatli ve makul davranılmış olması yeterli görülmemektedir. Üye devlet nezdinde yapılan müdahalenin ayrıca meşru amaçlarla örtüşmesinin ne derecede haklı ve makul ölçütlerine dayandığı da değerlendirilir.²³⁵ Böylelikle müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçe taşıyıp taşımadığı incelenilmektedir.

Basın özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin aynı zamanda meşru amaçlarla orantılı olması gerektiği de açıktır. Orantılık ilkesi, kamu tarafından alınan önleme alternatif başka önlemler arasında bireyler açısından en az zahmetli ve dezavantajlı önlemin belirlenmesi anlamına gelmektedir.²³⁶ Orantılılık ilkesi değerlendirirken sınırlamanın ağırlığı ile müdahalenin ağırlığı arasında orantı dikkate alınır. Bu bağlamda orantılılık ilkesi incelenirken uygunluk (elverişlilik) ölçütü incelenmektedir. Uygunluk, sınırlamada hedeflenen amacın gerçekleşmesi için kullanılan, araç ve amaç ve yarışan hakların dengelenmesi bakımından orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi için kullanılan bir ölçüttür.²³⁷ Bu değerlendirmede müdahalenin sebebiyet verdiği sınırlamanın hakkın korunması bakımından, bu hakka daha az zarar verme potansiyeline sahip bir alternatif olup olmadığını araştırılır. Böylelikle müdahalenin sınırlama aracı olarak kullanılmasının uygun olup olmadığı tespit edilir.

²³¹ Olsson v. İsveç, Başvuru No. 10465/83, Kt. 24.03.1988, paragraf 67.

²³² Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 48.

²³³ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 48; Engel ve Diğerleri v. Hollanda, Başvuru No. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, Kt. 08.06.1976, paragraf 100; De Wilde, Ooms ve Versyp v. Belçika, Başvuru No. 2832/66, 2835/66, 2899/66, Kt. 18.06.1971.

²³⁴ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976, paragraf 50; Barthold v. Almanya, Başvuru No. 8734/79, Kt. 25.03.1985, paragraf 55.

²³⁵ Barthold v. Almanya, Başvuru No. 8734/79, Kt. 25.03.1985, paragraf 55.

²³⁶ Yakup Yıldırım, AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve İtibarın Korunması Hakkı. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023) 145.

²³⁷ Observer ve Guardian v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 13585/88, Kt. 26.11.1991, paragraf 69-70.

Bir diğ er  l   t ise zorunluluk  l   t d r. Zorunluluk  l   t nde kullanılan amaç ile araç arasındaki orantı değerlendirilmektedir. Buradaki amaç meşru amaçlar olup, araç ise müdahaledir. Özetle, ulaşılmak istenen amaç ile kullanılan araçlar arasında dengenin bulunması zorunludur. Ayrıca orantılılık ilkesi göz önünde bulundurulurken, sınırlamayı öngören alternatiflerin uygulanması durumunda orantılı olup olmadığı da değerlendirilir. Bu alternatiflerin ise hakkın korunması bakımından bu hakka daha az zarar verme potansiyeline sahip olması gerekmektedir.²³⁸

²³⁸ Nada v. İsviçre, Başvuru No. 10593/08, Kt. 12.09.2012, paragraf 183.

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ULUSLARARASI VE ULUSAL HUKUKİ VE KURUMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde basın özgürlüğüne yönelik uluslararası ve ulusal düzenlemeler ele alınacaktır. Bu tezin kapsamı Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Rejimi enstrümanları ve mekanizmaları ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar ele alınacaktır. Ek olarak, uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşları ve basın-yayını denetlemeye, düzenlemeye yönelik kurulan bir kamu kuruluşu olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'ten bahsedilecektir ve bunların uluslararası ve ulusal topluma katkıları açıklanacaktır.

I. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası metinlerde basın özgürlüğü ifade özgürlüğü birlikte düzenlenmiştir. 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19'uncu maddesinde “*Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir*” hükmü ile basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün birlikte düzenlendiği görülebilir. 1966 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurul tarafından edilen Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin “ifade özgürlüğü” başlıklı 19. maddesinde de “*1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır. 2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşüncüyü arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir*” hükmü ile ifade özgürlüğünün korunmasından basın özgürlüğü de yararlandırılmıştır. Ek olarak bu Sözleşme ile taraf devletlere, güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin uygulanmasını denetleyen bir koruma mekanizması öngörülerek, Sözleşme taraf

devletler için hukuki olarak bağlayıcı hale getirilmiştir.²³⁹ Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden farklı olarak, Sözleşmeye taraf devletlerin, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlüklere saygı gösterip göstermediğini denetleyen bir koruma mekanizması getirilmiştir.

Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu AGİT'in Kopenhag Toplantısı Nihai Senedi'nin 9.1. maddesinde göre, üye devletlerde *“herkes, haberleşme hakkı da dahil olmak üzere, ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, görüş sahibi olma özgürlüğünü ve kamu otoritelerinin müdahalesi olmaksızın ve sınırlar gözetilmeksizin, bilgi ve fikir edinme ve yayma özgürlüğünü kapsar”*

Bir diğer değinilmesi gereken düzenleme ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'in 10. maddesidir. Bu maddeye göre, *“Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir”* Yukarıda bahsedilen uluslararası düzenlemeler incelendiğinde, bir fikrin oluşabilmesi için geçirilen araştırma ve inceleme sürecine, fikre, fikrin açıklanmasına ve yayılmasına, fikrin yayılmasını sağlayan haberleşme özgürlüğüne ilişkin düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Bu uluslararası metinlere göre yukarıda bahsedilen haklar ifade özgürlüğünün bir alt başlığı, bir görünüş biçimi olarak ortaya konulmuş olup, ayrılmaz bir haklar bütünü olarak değerlendirilmiştir. Özetle basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünün bir alt düzenlemesi olarak ele alınmış veya yorum yoluyla basın özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bunun en önemli bir sebebi, basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için ifade özgürlüğünün sağlanması gerekliliğine

²³⁹ Özden Çankaya, Melike Batur Yamaner, *Kitle İletişim Özgürlüğü*. (Ankara: Turhan Kitabevi, 2006) 14.

ilişkin yerleşik inançtır.²⁴⁰ Ancak basın görevinin niteliği sebebiyle özel bir korumaya ihtiyaç duyacağı açıktır.²⁴¹ Bu sebeple ifade özgürlüğünden bağımsız bir düzenlemenin gerekli olduğunu vurgulamak gerekir.

II. ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Basın özgürlüğünü geliştirici ve destekleyici örgütler iki şekilde kategorize edilebilir. İlk kategori devletlerarası mutabakatlarla kurulmuş bir uluslararası örgüt olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve AGİT Medya Özgürlüğü Temsilciliği (RFoM) ele alınacaktır. İkinci kategori ise, uluslararası kamuoyunun destekleriyle kurulmuş sivil toplum kuruluşlarıdır (STK). Bu STK'lar kuruldukları ülkelerin sınırlarını aşan çalışmalarla basını ve basın özgürlüğünü desteklemeye yönelik girişimlerde bulunmaları sebebiyle bu özgürlüğün korunmasında, desteklenmesinde ve geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar.

A. Uluslararası Örgütler

Bu bölümde UNESCO ve AGİT'in RFoM ele alınacak ve basın özgürlüğünün korunmasına yönelik uluslararası topluma katkılarından bahsedilecektir.

1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 1945 yılında kurulmuş olup, kuruluş amaçları arasında bilgiye erişimin geliştirilmesi ve fikirlerin serbestçe dolaşımının teşvik edilmesi bulunmaktadır.²⁴² Nitekim, Birleşmiş Millet Genel Kurulu 1946 tarihli A/RES/59 sayılı kararında bilgi edinme özgürlüğünü “*tüm özgürlüklerin mihenk taşı olan temel bir insan hakkı*” olarak ifade etmiştir. Bu yaklaşım, iletişim ve basın özgürlüğünün Birleşmiş Milletler sisteminde asli ve kurucu değerlerden biri olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda UNESCO,

²⁴⁰ Bir diğer görüşe göre, bu özgürlük ifade özgürlüğünün basın yayın yoluyla kullanılmasıdır. Ferhat Yıldız, *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012) 8.

²⁴¹ Aynı görüş için Bknz: Salihpaşaoğlu 24.

²⁴² Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Anayasası,” 16 Kasım 1945, Birleşmiş Milletler, 20 Kasım 2023, madde 1 <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/constitution>>

gazetecilerin ve medya çalışanlarının korunması, medya hukukunun geliştirilmesi, etik yayıncılık ilkelerinin belirlenmesi, medya çoğulculuğunun teşvik edilmesi ve iş birlikleri aracılığıyla savunuculuk faaliyetlerinin yapılmasına öncülük etmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993 tarihli kararıyla 3 Mayıs gününü “*Dünya Basın Özgürlüğü* Günü” olarak ilan etmiştir. Bu karar üye devletlere basın özgürlüğü hakkında yükümlülüklerini hatırlatma amacı taşımaktadır. Her yıl bu tarihte düzenlenen etkinliklerle dünya genelinden gazeteciler ve medya çalışanlarını bir araya getiren UNESCO, basın özgürlüğü bilincinin geliştirilmesi ve basın özgürlüğüne ilişkin güncel sorunları tartışmaya açmaktadır. Ayrıca her yıl bu tarihte UNESCO, mesleğini icra ederken suikast sonucunda hayatını kaybeden Kolombiyalı gazeteci Guillermo Cano’nun ismini taşıyan Dünya Basın Özgürlüğü Ödülü’nü, bu alanda çalışan kişilere veya kuruluşlara takdim ederek uluslararası farkındalığı yaratmayı amaçlamaktadır.²⁴³

2010 yılında Basın özgürlüğünün korunmasına yönelik UNESCO bünyesinde medyanın güçlendirilmesi amacıyla faaliyet gösteren olan Uluslararası İletişim Geliştirme Programı (IPDC) gazetecilerin güvenliği ve gazetecilere karşı işlenen suçlarda cezasızlığı engellemek amacıyla bir eylem planı²⁴⁴ oluşturulmasına ilişkin çağrıda bulunmuştur. Bu çağrı doğrultusunda hazırlanan kapsamlı eylem 2012 yılında Birleşmiş Milletler İcra Kurulu tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.²⁴⁵

UNESCO uluslararası politikalar doğrultusunda rehber ilkeler, el kitapları ve benzeri yayınlarla uluslararası hukuk normlarını güçlendirmeyi amaçlamakta; fon, teşvik, eğitim gibi savunuculuk faaliyetleri yürüterek ulusal düzeyde de basın özgürlüğünün güvence altına alınmasına katkı sunmaktadır.

²⁴³ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, “About World Press Freedom Prize,” 30 Ocak 2017, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023 <<https://web.archive.org/web/20170130023636/http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/press-freedom/unesco-world-press-freedom-prize/about-world-press-freedom-prize/>>

²⁴⁴ 27. oturumunda IPDC Hükümetlerarası Konseyi tarafından kabul edildi, Paris, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, “Ipdc Safety Decision,” 24-26 Mart 2010, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023 <https://en.unesco.org/sites/default/files/ipdc2010_safety_decision_final_0.pdf>

²⁴⁵ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, “ High-Level Multistakeholder Conference,” 3-4 Kasım 2022, Viyana, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023, sayfa 6 <https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000384828&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_bb89692d-d6ec-4c24-b006-83a6954e59a6%3F_%3D384828eng.pdf&locale=en&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000384828/PDF/384828eng.pdf#UN_PlanOfAction_ViennaConference_Mar14.indd%3A.18989%3A62>

2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilciliği (RFoM)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi (Helsinki Bildirisi) ile kurulmuştur²⁴⁶ ve kuruluş felsefesi insan hakları, çatışmanın önlenmesi ve demokrasinin geliştirilmesidir.²⁴⁷ Bu bildiri üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm siyasi ve askeri konuları, ikinci bölüm ekonomik, bilimsel ve çevresel iş birliğini, üçüncü bölüm ise insan hakları ve insani ilişkileri kapsamaktadır. Birinci bölümün birinci kısmının yedinci maddesine göre;

“Katılımcı Devletler, ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı yapılmaksızın herkes için düşünce, vicdan, din veya inanç özgürlüğü de dahil olmak üzere insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterecektir... İnsan hakları ve temel özgürlükler alanında, katılımcı Devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaçları ve ilkeleri ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne uygun hareket edeceklerdir. Ayrıca, bağlı olabilecekleri Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri de dahil olmak üzere, bu alandaki uluslararası bildirgelerde ve anlaşmalarda belirtilen yükümlülüklerini yerine getireceklerdir...”

şeklinde düzenlemeye yer verilerek, uluslararası düzenlemelere atıf yapılmış ve katılımcı devletlere ek bir yükümlülük öngörülmüştür. Yukarıda belirtilmiş maddeden anlaşılabileceği üzere AGİT, Birleşmiş Milletler sistemi tarafından kabul edilen temel insan hakları standartlarını da benimsemiştir. Buna ek olarak katılımcı devletlerin taraf oldukları ve iç hukuklarında yürürlüğe koydukları uluslararası insan hakları sözleşmelerini —örneğin Türkiye açısından Avrupa Konseyi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni— referans belgeleri olarak kabul etmekte ve bu belgelerde yer alan yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin izleme faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıca aynı bildirinin üçüncü bölümü “bilgi” başlıklı ikinci maddesi detaylı olarak bilgiyi ve bilgi edinme hakkını düzenlemiştir. Buna göre;

“... Bu nedenle basın, radyo, televizyon, sinema ve haber ajansları ile bu alanlarda çalışan gazetecilerin önemli ve etkili rolünün vurgulayarak... Diğer katılımcı Devletlerden gazete ve basılı yayınların, süreli ve süresiz, kendi topraklarında yayılmasının iyileştirilmesini kolaylaştırmak adına... Katılımcı

²⁴⁶ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, “What is the OSCE,” E.T. 7 Şubat 2025 <<https://www.osce.org/whatistheosce>>

²⁴⁷ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, “Who we are,” E.T. 7 Şubat 2025 <<https://www.osce.org/who-we-are>>

Devletler, bir katılımcı Devletteki gazetecilerin mesleklerini başka bir katılımcı Devlette icra etme koşullarını iyileştirmeyi arzulayarak, özellikle şunları amaçlamaktadır...”

Bu düzenlemeyle direkt olarak gazetelerin ekonomik olarak desteklenmesi, gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve korunması adına belirli amaçlar benimsemiştir. Bu sebeple basın özgürlüğünü teşvik etmek ve korumak amacıyla 1997 yılında 193 numaralı Daimi Konsey Kararı ile RFoM kurulmuştur.²⁴⁸ RFoM, erken uyarı işlevi kapsamında üye ülkelerdeki basın özgürlüğünün durumunu izlemekte, raporlamakta ve üye devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.²⁴⁹ Ayrıca, kapasite geliştirme çalışmaları yapmakta ve ihlallere ilişkin uluslararası standartlara uyulabilmesi için uluslararası düzeyde savunuculuk faaliyetleri yürütmektedir.²⁵⁰ Ancak RFoM’un üye devletlere karşı bağlayıcı bir yaptırım gücü bulunmamaktadır.

B. Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri

Bu bölümde Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, Gazetecileri Koruma Komitesi, Sınır Tanımayan Gazeteciler, Uluslararası Basın Enstitüsü, Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi ve Medya Yasal Savunma Girişimi ele alınacak ve basın özgürlüğünün korunmasına yönelik uluslararası topluma katkılarından bahsedilecektir.

1. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ)

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ), 1926 yılında bağımsız gazetecilerin²⁵¹ girişimiyle kurulmuş olup merkezi Brüksel’dir.²⁵² IFJ, temsil ettiği sendikalar ve meslek örgütler itibarıyla dünyanın en büyük gazetecilik kuruluşudur. Türkiye’den ise DİSK Basın-İş Sendikası ve Türkiye Gazeteciler sendikası IFJ

²⁴⁸ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, “Permanent Council Decision No. 193,” 5 Kasım 1997, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/pc/40131> >

²⁴⁹ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, “Mandate,” E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/fom/mandate> >

²⁵⁰ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, “OSCE Representative on Freedom of the Media,” E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media> >

²⁵¹ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “The Global Voice of Journalists,” E.T. 4 Aralık 2023 < <https://www.ifj.org/who/about-ifj> >

²⁵² Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “IFJ Head Office,” E.T. 4 Aralık 2023 < <https://www.ifj.org/who/secretariat/ifj-head-office> >

bünyesinde tam üye statüsündedir.²⁵³ IFJ ayrıca, gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren “Risk Altındaki Gazeteciler için Hukuki Destek Ağı” (Legal Network for Journalists at Risk – LNJAR) kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁵⁴ IFJ’nin kuruluş amaçları, federasyonun temel belgesi olarak kabul edilen “IFJ Anayasası” isimli kuruluş bildirgesinin 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bildirgenin 3. maddesinde IFJ; *gazetecilerin mesleki haklarını korumayı ve geliştirmeyi, eğitim faaliyetlerini teşvik etmeyi, sendikal örgütlenmeleri güçlendirmeyi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini hedeflemektedir*. Ayrıca gazetecilere yönelik hak ihlallerinin izlenmesi ve raporlanması da federasyonun faaliyet alanlarından biridir. Bu kapsamda IFJ, risk altında çalışan gazeteciler için bir koruma fonu oluşturmuş ve gazetecilerin ülkeleri dışındaki çalışmalarda mesleki kimliklerini belgeleyen Uluslararası Basın Kartı uygulamasını yürürlüğe koymuştur.²⁵⁵

1994 yılından bu yana çatışma bölgelerinde ve demokratik gerileme yaşayan coğrafyalarda gazetecilerin güvenliğine ilişkin izleme ve değerlendirme çalışmaları²⁵⁶ yapan IFJ, 2019 yılında “Küresel Gazeteciler Etik Şartı”nı (Bordeaux Deklarasyonu) kabul ederek mesleki etik ve sorumluluk çerçevesinde uluslararası bir referans metin ortaya koymuştur.²⁵⁷ Küresel Gazeteciler Etik Şartı, devlet dışı aktörlerce hazırlanan ve gönüllü olarak benimsenen etik ilkeler derlemesi olmadı bakımından önemli bir normatif belge niteliği taşımaktadır.

2. Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ)

1981 yılında kurulan CPJ, ifade ve basın özgürlüğünün korunması amacıyla faaliyet yürüten uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur. Merkezi New York’tur.²⁵⁸ Basın özgürlüğünün desteklenmesine ve gazetecilik mesleğine yönelik tehditlere karşı sergilediği istikrarlı tutumu ve güçlü tepkiler nedeniyle kimi çevrelerce “gazeteciliğin

²⁵³ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “IFJ Europe,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/members/europe>>

²⁵⁴ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁵⁵ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “IFJ International Press Card,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/press-card>>

²⁵⁶ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “The Global Voice of Journalists,” E.T. 7 Şubat 2025 <<https://www.ifj.org/who/about-ifj>>

²⁵⁷ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “Global Charter of Ethics for Journalists,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists>>

²⁵⁸ Gazetecileri Koruma Komitesi, “What We Do,” 4 Kasım 2023 <<https://cpj.org/about/>>

Kızılhaçı” olarak anılmaktadır.²⁵⁹ CPJ, gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren LNJAR kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁶⁰ CPJ, gazetecilerin öldürülmesi, tutuklanması kaybolması ve saldırıya uğraması gibi gazetecilerin haklarını ve basın özgürlüğünün korumasına yönelik vakaları sistematik biçimde belgelemektedir.²⁶¹ Özellikle gazetecilerin güvenliğinin sağlanması amacıyla Acil Durumlara Müdahale Ekibi aracılığıyla küresel ölçekte destek sağlamaktadır.²⁶²

3. Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF)

1985 yılında Fransa’nın Montpellier şehrinde kurulan Sınır Tanımayan Gazeteciler (Reporters Sans Frontières – RSF) gazeteciliğin bağımsızlığına ve özgürlüğüne yönelik çalışmalar yürüten ve gazetecilerin savunuculuğunu üstlenen, merkezi Paris’te bulunan, bir sivil toplum kuruluşudur. RSF, BM, UNESCO ve Avrupa Konseyi’nde danışmanlık statüsüne sahip olup, gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren LNJAR kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁶³ RSF, her yıl yayımladığı Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi ile 180 ülkede basın özgürlüğünün durumunu izlemekte ve değerlendirmektedir. Ayrıca RSF basın özgürlüğünün sınırlandırılmasına yönelik web sitelerine erişim engellerinin kaldırılması gibi kontrol politikalarının değiştirilmesine yönelik girişimlerde bulunmakta, savaş bölgelerinde çalışan veya buna benzer riskli bölgelerde sigortasız bir şekilde çalışan gazetecileri sigortalamakta, kask ve kurşun geçirmez yelek gibi ihtiyaçları temin etmekte, ifade özgürlüğü ihlali nedeniyle tehdit altında olan gazetecilere hukuki destekte bulunmaktadır.²⁶⁴ Türkiye’de ise RSF’nin Türkiye

²⁵⁹ Sherry Ricchiardi, “Journalism’s Red Cross,” Kasım 1997, *American Journal Review* E.T. 20 Kasım 2023 <<https://web.archive.org/web/20131018074855/http://www.ajr.org/article.asp?id=1510>>

²⁶⁰ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁶¹ Gazetecileri Koruma Komitesi, “Explore all CPJ data,” E.T. 07 Şubat 2025 <https://cpj.org/data/killed/2025/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&start_year=2025&end_year=2025&group_by=location>

²⁶² Gazetecileri Koruma Komitesi, “Journalist Safety and Emergencies,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://cpj.org/journalist-safety-and-emergencies/>>

²⁶³ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁶⁴ Sınır Tanımayan Gazeteciler, “Who are we,” 4 Kasım 2023 <<https://rsf.org/en/who-are-we>>

temsilciliğini gazeteci Erol Önderoğlu yürütmekte olup, hak ihlallerine karşı uluslararası savunuculuk faaliyetleri yürütmektedir.²⁶⁵

4. Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)

IPI, 1950 yılında, basın özgürlüğünü desteklemek, korumak ve gazetecilik mesleğini geliştirmek amacıyla faaliyet yürüten uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur. Merkezi Viyana’da bulunmaktadır. Enstitü, özellikle gazetecilik mesleğini geliştirmek ve bunun yanında basın özgürlüğü teşvik etmek için birçok çalışma yapmaktadır. Ülkemizde ise bağımsız gazeteciliği ve basın özgürlüğünü geliştirmek ve savunmak amacıyla “#FreeTurkeyJournalists” isminde bir proje ile alandaki aktörleri izlemekte ve değerlendirme çalışması yapmakta ve “Özgür Sohbetler” ismindeki Podcast ile genç gazetecilere yardımcı olmaktadır. Ayrıca, gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren LNJAR kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁶⁶

5. Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF)

2015 yılında Almanya’nın Leipzig şehrinde kurulan Avrupa Basın Özgürlüğü Merkezi (ECPMF), kar amacı gütmeyen bir organizasyon olarak, Avrupa’da basın özgürlüğünü korumak, savunmak ve geliştirmek için faaliyet göstermektedir. Merkezin kuruluş temeli, 2009 yılında 48 gazeteci tarafından imzalanan ve Avrupa Komisyonu ile Avrupa Konseyi’ne sunulan Avrupa Basın Özgürlüğü Şartı’na²⁶⁷ dayanmaktadır.²⁶⁸ Merkezin vizyonu, Avrupa’da basın özgürlüğü ihlallerine karşı etkili bir izleme ve savunuculuk yapmaktır. Merkez, Avrupa Komisyonu’nun başlıca finansal destekçisi olduğu bir kuruluş olarak, Avrupa’da basın özgürlüğünün korunmasına yönelik kritik bir rol üstlenmektedir. Merkez, Media Freedom Rapid Response (MFRR) projesi ile gazetecilere ve medya çalışanlarına karşılaştığı hak ihlalleri izlemekte ve Journalist-in-Residence program aracılığıyla taciz, tehdit ve

²⁶⁵ Sessiz Kalma Hak Savunucuları için, “Erol Önderoğlu,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://www.sessizkalma.org/tr/savunucu/erol-onderoglu>>

²⁶⁶ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁶⁷ European Charter on Freedom of Press, “European Charter on Freedom of the Press,” E.T. 20 Kasım 2023 <www.pressfreedom.eu>

²⁶⁸ European Centre for Press and Media Freedom, “About,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.ecpmf.eu/about/>>

yıldırma gibi baskılara uğrayan gazetecilere geçici barınma imkanı sağlamaktadır.²⁶⁹ Merkez, Pan-Avrupa ağına entegredir. Ayrıca gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren LNJAR kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁷⁰

6. Medya Yasal Savunma Girişimi (Media Defence)

Media Defence,²⁷¹ 2008 yılında gazetecilere ve bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kuruluşunun temel amaçları arasında gazetecilerin basın özgürlüğü ile diğer temel insan hakları mekanizmalarını güçlendirmek bulunmaktadır. Bu alanda çalışan hukukçuların bilgi alışverişi yapabilmeleri için uygun ortamı sağlamak ve ilgili aktörlerin eğitilmesine yönelik programlar geliştirmek Media Defence'in önceliklerindendir.²⁷² Media Defence, gazetecileri ve avukatları, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, dijital haklar, nefret söylemi, propaganda, yalan haber gibi konularda eğitmek amacıyla bünyesinde bir kaynak merkezi kurmuştur. Ayrıca konuya ilişkin alanlardaki araştırmaları teşvik etmektedir.²⁷³ Media Defence kendi kurmuş olduğu ağı haricinde, gazetecilere ve dünya çapındaki bağımsız medya kuruluşlarına hukuki destek sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren LNJAR kapsamında iş birliği yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır.²⁷⁴ Çalışmalarından dolayı Media Defence, Kolombiya Üniversitesi tarafından 2015 yılında “Küresel İfade Özgürlüğü Ödülü”ne²⁷⁵ layık görülmüştür.

²⁶⁹ European Centre for Press and Media Freedom, “Journalists-in-Residence Germany,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.ecpmf.eu/support/journalists-in-residence/>>

²⁷⁰ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁷¹ Kardif Şirketler Evi, “Kuruluş Bildirgesi,” 16 Haziran 2008 tarihli, E.T. 20 Kasım 2023 <https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/Certificate-of-incorporation-16_06_2008.pdf>

²⁷² Media Defence, “Şirket Ana Sözleşmesi,” madde 2, E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/MLDIArticlesofAssociation19112012.pdf>>

²⁷³ Media Defence, “Şirket Ana Sözleşmesi,” madde 3, E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/MLDIArticlesofAssociation19112012.pdf>>

²⁷⁴ Legal Network for Journalist at Risk, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

²⁷⁵ Anayasa Mahkemesi de çalışmaları sebebiyle bu ödüle layık görülmüştür.

III. ULUSAL DÜZENLEMELER

Türk Anayasa tarihinde, basın özgürlüğüne ilişkin koruyucu düzenlemeler yapılmadan önce basının denetim altına alınmasını öngören cezalar düzenlenmiştir. İlk olarak, 1858 tarihinde Fransa'dan Ceza Kanunu iktisap edilmiş ve bu Kanunla basının eleştirme özgürlüğü kısıtlanmıştır. Basın-yayını denetim altına alınacak para ve hapis cezaları, matbaaların geçici veya tamamen kapatılmalarına yönelik cezaları öngörülmüştür.²⁷⁶ 1864 yılında düzenlenen Matbuat Nizamnamesi'nde basına yönelik idari ve cezai yaptırımlar öngörülmüştür.²⁷⁷ Bu baskıcı tutum 1876 yılına kadar devam etmiştir. Sonrasında ise liberal anayasacılık hareketinden etkilenerek 1876 Anayasasının 12. maddesinde “*Matbuat kanun dairesinde serbesttir*” hükmü düzenlenmiştir. Fakat basın özgürlüğü ve diğer düzenlenmiş olan özgürlüklerin kısıtlanmasına ilişkin bir hüküm öngörülmemiştir. Bu düzenlemeden yaklaşık iki yıl sonra, 1878 yılında, Mebusan Meclisi tatil edilmiş ve Anayasa yürürlükten kaldırılmıştır.²⁷⁸

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte hak ve özgürlükler yeniden düzenlenmiş ve özgürlükçü bir döneme giriş yapılmıştır.²⁷⁹ Bu dönemde basın özgürlüğü ele alınarak 12. maddede değişiklik yapılmıştır. 1909 yılında yapılan değişiklik ile 12. madde “*Matbuat kanun dairesinde serbesttir. Hiçbir veçhile kableltaft teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz.*” hükmü düzenlenmiş ve basının sansüre tabi tutulamayacağı belirtilmiştir. Aynı yıl 31 Mart olayından sonra 16 Temmuz 1909'da Matbuat Kanunu yürürlüğe konulmuştur.²⁸⁰ Bu Kanunda, gazetelerin sorumlu müdürlerinin belirlendikten sonra yayınlanabileceği, gazetelerin içeriğinden sorumlu müdürler, yazarlar, matbaacıların yasal olarak sorumlu olacağı; Osmanlı'da tanınan dinler ve mezhepler hakkında aşağılayıcı ve hakaret içerikli, genel ahlaka aykırı yazı ve resim yayınlanamayacağı; padişah, Osmanlı hanedanı, dost devlet hükümdarları veya hükümet başkanları, dost devletlerin siyasi görevlileri, meclis üyeleri, Osmanlı

²⁷⁶ Nevin Ünal Özkorkut, “Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 51(2002) 72.

²⁷⁷ Bknz: Gökhan Demirkol, “Tanzimat Mizahının Sonu: 1877 Matbuat Kanunu Tartışmaları ve Osmanlı'da Mizah Dergilerinin Kapanması,” *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(2016) 688; Özden Cankaya, Melike Batur Yamaner, *Kitle İletişim Özgürlüğü*. (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012) 99.

²⁷⁸ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukuna Giriş*. (Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2008) 169.

²⁷⁹ Bknz. Necla Odyakmaz, “Osmanlı'da Anayasal Düzenlemeler ve Basına Etkileri,” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2003) 226.

²⁸⁰ Odyakmaz 226.

ordusu veya donanması hakkında yergi ve sövmek şeklinde hedef alınamayacağı düzenlenmiştir.²⁸¹

İşgal yıllarında ise basın durumu şöyledir; Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında 1918 yılında Meclis kapatılmış ve dönemin sadrazamı ve bakanlar kurulu üyeleri “*Sıkıyönetim uygulanan yerlerde her türlü kitap, dergi, kağıtlar ve süreli ve süresiz yayınlar hakkında*” kararname yayınlanmıştır. Bu Kararnameye göre, Matbuat Kanunu’nun ilgili maddeleri askıya alınmış, her türlü yayının yayınlanabilmesi için sansür kurulundan geçmesine ilişkin zorunluluk getirilmiş, sansürlenmiş halini yayınlamayan gazetelerin ise kapatılacağı, bu kurallara uymayanların ise Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanacağı düzenlenmiştir.²⁸² Milli mücadele döneminde ise, basın milli mücadele açısından hayati bir rol oynamış, kitleleri birleştirmiş ve Anadolu’daki direnişe ilişkin yayınlar yapmıştır. Bir gereklilik olarak 23 Nisan 1920’de Meclisin kurulmasından 6 gün sonra Hıyanet-i Vataniye Kanunu kabul edilmiş ve bu Kanunun 1. maddesinde Meclisin meşruluğuna ilişkin muhalif yayın yapmak vatana ihanet olarak kabul edilmiştir.²⁸³ Cumhuriyetin ilanından sonra ise, dönemin gereklilikleri²⁸⁴ sebebiyle basın ciddi bir denetim altına alınmış ve 1921 Anayasası’nda basın özgürlüğüne dair düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu nedenle hak ve özgürlüklerin ilişkin denetim 1876 tarihli Kanun-i Esasi’nin ilgili hükümleri çerçevesinde sürdürülmüştür.²⁸⁵ Özetle, basın özgürlüğünün korunmasına yönelik özel, yeni bir düzenleme öngörülmemiştir.²⁸⁶ Cumhuriyet döneminde basın özgürlüğüne dair ilk düzenlemeyi 1924 Anayasasında görmek mümkündür. 1924 Anayasasının 77. maddesinde “*Matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden (yayımlanmadan) teftiş ve muayeneye tabi değildir.*” hükmü ile basın özgürlüğü düzenlenmiştir.

Görülebileceği üzere, açıklanan tarih aralığında basın özgürlüğünün korunmasına ilişkin verilen önem devam etmiştir. Ancak Şeyh Said isyanı, İstiklal

²⁸¹ Ayşe Eryaman, “1909 Matbuat Kanunu Matbuat Hürriyeti Getirdi Mi? İkinci Meşrutiyet Osmanlı Meclisi Mebusan’ında ‘Matbuat Hürriyeti’ Tartışmaları 1909-1914,” *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 1(2020) 49-52.

²⁸² Odyakmaz 231.

²⁸³ Haluk Şengül, “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması,” *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 5(2020) 159.

²⁸⁴ Bknz: Bünyamin Ayhan, *Milli Mücadele’de Basın – Olağanüstü Durumlarda Propaganda*. (Konya: Tablet Kitabevi, 2007) 238-239.

²⁸⁵ Ayrıca söz konusu dönemde anayasal düzenin ikili bir yapı arz ettiğini belirtmek gerekmektedir.

²⁸⁶ Ergun Özbudun, *1921 Anayasası*. (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi 2008) 66.

Mahkemeleri'nde yapılan yargılamalar ve/veya çok partili hayata geçiş denemeleri esnasında basının susturulmasına yönelik girişimler sebebiyle basın özgürlüğüne yönelik koruyucu düzenlemelerin iç hukukumuzda kazandırılması bakımından başarısız olunmuştur. Özellikle 1925 yılında Takdir-i Sükûn Kanunu ile eleştiri bir suç olarak görülmüş, sıkıyönetim bölgelerinde gazetelere sansür uygulanmış hatta birçok gazete kapatılmış, gazeteciler tutuklanmış ve İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmıştır. Bu düzenleme, muhalif basın üzerindeki baskıyı artırmış ve ifade alanını daraltmıştır. 1929 tarihinde ise bu Kanunun yürürlükten kaldırılmıştır. Döneme ait Meclis tutanakları incelendiğinde ise Kanunun "*Cumhuriyetin korunması*" kaygısı nedeniyle yürürlüğe konulduğu görülebilir.²⁸⁷ 1931 yılında Matbuat Kanunu düzenlenmiş olup, muhalif basın susturulmak istenmiş ve basın denetim altına alınmıştır.²⁸⁸ İlgili yasal düzenleme ile muhalif basının faaliyetlerinin sınırlandırıldığı ve basının denetim altına alındığı gerekçesiyle önemli tartışmalara yol açmıştır. Ayrıca, hükümet yanlısı bazı medya organlarının muhalif basına yönelik eleştirilerine konu olmuştur.²⁸⁹

Çok partili hayata geçiş döneminde ise, Demokrat Parti iktidar olması sonrasında, 1950 yılında Basın Kanunu'nundan gazete sahiplerinin basın ve yayınlardan doğan cezai sorumlulukları ve basın ve yayın çıkartmak için koyulmuş olan izin şartı kaldırılmıştır.²⁹⁰ Bu olumlu değişiklikler kısa ömürlü olmuş ve 1954 yılında basın özgürlüğü kısıtlanmaya başlamıştır. "*Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*" yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanunun üçüncü maddesinde "*Devletin siyasi veya malî itibarını sarsacak veya âmmenin telâş ve heyecanını mucip olacak mahiyette yalan haber*" yapma suçu düzenlenmiş ancak bu suçun unsurlarına ilişkin açık ve öngörülebilir bir tanım yapılmamıştır. Bu dönemde basın özgürlüğü muğlak ibarelerle sert kısıtlamalara tabi tutulmuş ve gazeteciler hukuki tehdit altında kalarak, çeşitli yargılamalara konu olmuştur.²⁹¹

²⁸⁷ Mecliste yapmış olduğu konuşmada İsmet İnönü "...Tehlike kapının eşiğine gelene kadar sabreden Büyük Meclis, Cumhuriyeti kurtarmak için keskin ölçülerin zamanı geldiğine hükmetti. Kendi İstiklal Mahkemelerini kurdu ve hükümete Takrir-i Sükun Kanunu'nu verdi..." diyerek kanunun düzenlenme amacını açıklamıştır.

²⁸⁸ Çankaya, Batur Yamaner, 100.

²⁸⁹ Muhalif basın, hükümet yanlısı meslektaşları tarafından eleştirilmiştir. Falih Rıfkı Atay'ın muhalif gazetelere ilişkin: "*Bütün bu muhalif gazeteciler, hepsi, bir kelime ile, alçaktırlar. Balkanlardan Amerika'nın öbür ucuna kadar böyle mahluklar, casus ve baba katili iğrenç mücrimlerle bir sıraya konur ve şahsi hürriyetleri bile kendi ellerine teslim edilemez. Biz ise gazete denilen müesseseyi teslim etmişiz.*" beyanlarda bulunarak hedef gösterilmiştir. Alpay Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994) 151.

²⁹⁰ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003) 193.

²⁹¹ Hıfzı Topuz 205.

1961 Anayasası basın özgürlüğüne ilişkin birçok temel düzenleme içermektedir. Bunlar; “*Basın Hürriyeti*” başlıklı 22. maddede, “*gazete ve dergi çıkarma hakkı*” başlıklı 23. maddede, “*kitap ve broşür çıkarma hakkı*” başlıklı 24. maddede, “*Basın araçlarının korunması*” başlıklı 25. maddede, “*basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı*” başlıklı 26. maddede ve “*düzeltilme ve cevap hakkı*” başlıklı 27. maddede düzenlenmiştir. 1971 muhtırası sonrasında yapılan Anayasa değişikliği ile basın özgürlüğünün sınırlandırılmasına yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Bu değişiklikte, *Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde cumhuriyet savcısının kararı ile gazete ve dergilerin toplatılması, millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkûm olunması durumunda gazete ve dergilerin kapatılması* gibi sınırı belli olmayan, değişken ve geniş kavramlar yürürlüğe konulmuştur.

Günümüzde ise, 1982 Anayasası’nda basın özgürlüğü m. 28, 29, 30, 31 ve 32. düzenlenmiştir. 2001 yılında yapılan değişiklikte birlikte 28/2’de düzenlenmiş olan “*Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz*” hükmü kaldırılmıştır. Bu düzenleme ile her dilde yayın yapılabilir hale gelmiştir. 2004 yılında 5187 sayılı Basın Kanunu ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) yürürlüğe konulmuştur. Yürürlükteki Basın Kanunu’nda süreli ve süresiz yayınların çıkartılması, basın yayın yoluyla işlenen suçlar ve basın kartı konuları ele alınırken, TCK’da ise “*hakaret*”, “*iftira*”, “*cumhurbaşkanına hakaret*”, “*Türklüğü, Devleti Aşağılama Suçu*” ve “*Örgüt Propagandası ve Örgüt Üyeliğiyle İlişkilendirme*” gibi sadece basın özgürlüğü ile ilişkili suçlar genel hükümler olarak düzenlenmiştir. Ayrıca 2022 yılında 7418 Sayılı Dezenformasyonla Mücadele Kanunu ile “*Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma*” başlıklı TCK 217/A maddesi düzenlenmiştir.

IV. ULUSAL KURULUŞLAR VE ÖRGÜTLER

Türkiye’de basının ve basın özgürlüğünün desteklenmesine yönelik çalışmalar yapmakta olan mekanizmalar yapısal nitelikleri bakımından iki ana kategoride değerlendirilebilir. Radyo ve televizyon yayınlarını düzenleme ve denetleme yetkisine sahip olan kamu tüzel kişiliğine haiz bir anayasal kurum niteliğindeki Radyo ve

Televizyon Üst Kurulu'dur (RTÜK). RTÜK, anayasal ve yasal çerçevede düzenleyici ve denetleyici bir otorite olarak faaliyet göstermekte olup ihlallerin tespiti halinde idari yaptırımlar uygulayabilmektedir.²⁹² İkinci kategori ise ulusal ve sivil toplum örgütleridir. Bu bölümde açıklanacak Basın Konseyi, gazetecilik ilkelerine uygunluk denetimi yapmaktadır. Ancak verdiği kararların bağlayıcılığı hukuki değil, mesleki etik düzeyindedir. Öte yandan, bağımsız sivil toplum kuruluşları da kamuoyunun bilgilendirilmesi, basın özgürlüğünün korunması ve gazetecilere destek sağlanması amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu bölümde, RTÜK, Basın Konseyi ve Türkiye'de aktif biçimde faaliyet yürüten başlıca sivil toplum örgütleri ele alınacaktır.

A. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

1952 yılında Türkiye'nin ilk televizyon kanalı olan İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV)'nin kurulmasıyla²⁹³ radyo ve televizyon yayınlarını gözetimi ve denetlenebilmesi amacıyla Radyo Televizyon Yüksek Kurulu ("RTYK") kurulmuştur.²⁹⁴ 1961 Anayasası'nın 121. maddesi ile radyo ve televizyon yayıncılığı devlet tekeline alınmıştır.²⁹⁵ Bu anayasal düzenlemeyi müteakiben 1964 yılında kabul edilen 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Yasası ile Türkiye'de yayın faaliyetleri kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu düzenleme sonucunda, kamu tekeli dışında yayın yapan ilk televizyon kanalı olan İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV) kapatılmış²⁹⁶ ve yayın tekeli fiilen TRT'ye devredilmiştir. 1990 yılında Türkiye'de TRT haricinde yayıncı bulunmama şartını yerine getirememesi sebebiyle Almanya üzerinden yayın yapan STAR 1 isimli televizyon kanalı Türkiye'nin ilk özel yayın kuruluşu olarak faaliyete başlamıştır.²⁹⁷ Özel yayıncılığın başlamasıyla birlikte bu alanın hukuki bir zemine kavuşturulması

²⁹² Bu yaptırımlar 15/02/2011 tarihli, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ("RTÜK Kanunu")'unun 32. Maddesinde belirlenen idari para cezası, yayın durdurma, uyarı, lisans iptali, kanal ve frekans kullanımına son verilmesi şeklinde yaptırımlarda bulunabilir.

²⁹³ Canan Dural Tasouji, "İTÜ-TV Deneyimi ve Türkiye'de Ulusal Televizyon Yayınlarını Bekleme Süreci," *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 1(2022) 55.

²⁹⁴ Muhammed Kurnaz, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun İnternet Ortamında Yapılan Yayınları Denetleme Yetkisi*. (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023) 1.

²⁹⁵ Sena Çoşkun, *Radyo ve Televizyon Yayın Hizmetlerinde Denetim*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018) 99.

²⁹⁶ Tunç Demircan, Kamu Hizmeti Bağlamında TRT Yayıncılığı, *Terazi Hukuk Dergisi* 11(2016) 94.

²⁹⁷ Sema Özşirin, Hakan Koluman, Pınar Aslan, "Çok kanallı televizyona geçiş sürecinde Türk televizyonlarına dair retrospektif bir çalışma," *İNİF E- Dergi* 7(2022) 185-186; Özden Cankaya, Melike Batur Yamaner, Kitle İletişim Özgürlüğü. (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012) 199.

ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple 1994 yılında yürürlüğe giren mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur.

RTÜK'ün kuruluş amacı 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu'nun (RTÜK Kanunu) 34. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre RTÜK; *“yayın hizmetleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek amacıyla, idarî ve malî özerkliğe sahip, tarafsız...”* kurulmuş bir kamu tüzel kişisidir. Kuruluş amacından da görülebileceği üzere, RTÜK özerkliğe (bağımsız) sahip bir kamu tüzel kişisi olup, idari teşkilat yapısında bağımsız idari otoriterler²⁹⁸ arasında yer almaktadır. Bu kamu tüzel kişisinin özerk bir yapıda kurulmasının iki temel sebebi bulunmaktadır. İlki, özel yayıncılığın başlamasıyla radyo ve televizyon yayıncılığını sermaye tekelinden ve kartellerden korumak, ikincisi ise, iktidarlar tarafından kitle haberleşmenin engellenmesinin önlenmesidir.²⁹⁹ Sonuç olarak, RTÜK'ün sadece bir denetim mekanizması olmayıp, aynı zamanda basın-yayın özgürlüğünün korunması amacıyla kurulmuştur.

RTÜK Kanunu'nun 34. maddesinde de ifade edildiği üzere, RTÜK, radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleri sektöründe düzenleme yapma yetkisine sahip olup, düzenleyici işlemler yapabilir. Aynı Kanunun 37. maddesinde kurumun görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Buna göre;

- “a) Yayın hizmetleri alanında ifade ve haber alma özgürlüğünün, düşünce çeşitliliğinin, Rekabet Kurumunun görev ve yetkileri saklı kalmak kaydıyla rekabet ortamının ve çoğulculuğun güvence altına alınması, yoğunlaşmanın önlenmesi ve kamu menfaatinin korunması amacıyla gerekli tedbirleri almak.*
- b) ... Üst Kurula tahsis edilen frekans bantları çerçevesinde televizyon kanal ve radyo frekans planlamalarını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak.*
- c) ...şartları sağlayanlara yayın lisansı vermek, denetlemek ve gerektiğinde iptal etmek...*
- ç) ... radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin iletimi faaliyetlerine ... idarî, malî ve teknik şartları belirlemek, bunlara yayın iletim yetkisi vermek ve gerektiğinde iptal etmek...*

²⁹⁸ Doktrinde, bağımsız idare kurum olarak nitelendirilen görüşlerde mevcuttur. Bknz: Refik Tiryaki, “Bağımsız İdari Kurum Olarak RTÜK,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 51(2002) 171.

²⁹⁹ Hüseyin Avsallı, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997) 26.

e) Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerini, bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası andlaşmalara uygunluğu açısından izlemek ve denetlemek.

...

i) Yayın hizmetlerinin izlenme ve dinlenme oranı ölçümlerinin yapılmasına ve denetlenmesine ilişkin usul ve esaslar ile bu usul ve esaslara uymayan şirket ve kuruluşlara uygulanacak müeyyideleri belirlemek.

j) ...yayın hizmetleri ile ilgili düzenlemeler yapmak ve deneme yayını izni vermek.

k) Yayın hizmetleri ile ilgili gelişmeleri takip etmek, sektöre ilişkin genel stratejileri, ortak denetim, özdenetim ve ortak düzenleme mekanizmalarını belirlemek...

m) Görev alanına giren konularla ilgili ikincil düzenlemeleri yapmak.

...

s) Medya hizmet sağlayıcılardan görevleri kapsamında her türlü bilgi, belge ve kayıtları almak, medya hizmet sağlayıcıları yerinde denetlemek ve lisans şartlarına uymayan cihazları mühürleyerek kapatmak.

y) Yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri, Üst Kurulca bir önceki yılda uygulanan idari para cezalarının yüzde yirmisini aşmamak kaydıyla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte belirlenecek usul ve esaslara göre teşvik etmek.”

RTÜK, denetleme ve düzenleme görevlerini yerine getirirken bazı görsel ve işitsel yayıncılık alanında etik ilke ve standartları benimsemiştir. Bunlar;³⁰⁰ insan onuruna ve temel hak ve özgürlüklere saygılı yayınların benimsenmesi, Türkçe'nin doğru kullanılması ve yayıncılıkta kaba ve argo kullanımının önlenmesi, ifade özgürlüğü ve haber alma hakkı gözetilerek olayların doğru ve tarafsız aktarılması, milli iradeye saygılı yayınlar, toplumun hassas değerlerine saygılı, çocukların korunması ilkesinin benimsenmesi, aile bütünlüğünün desteklenmesi, kadın istismarını içeren ve şiddete teşvik edici yayınların yapılmaması, terör örgütlerinin amaçlarına hizmet etmemek, çok sesliliğin ve multikültürel yayınların teşviki, düzeltme ve cevap

³⁰⁰ RTÜK, “Görsel – İşitsel Yayıncılık Etik İlkeleri,” E.T. 10 Kasım 2024 <<https://www.rtuk.gov.tr/gorsel---isitsel-yayincilik-etik-ilkeleri/3841>>

hakkına saygı, olağanüstü durumlarda sağduyulu ve sorumlu, toplumsal korkuya ve infiale neden olabilecek yayınlardan kaçınılması, alkol; tütün, uyuşturucu madde ve kumar gibi bağımlılıkları özendirici, toplum sağlığını etkileyecek yayınlardan kaçınılması, sağlığa ilişkin yayınlarda uzmanlığın ve bilimin göz önünde bulundurulması, izleyici yanıltıcı ve istismar edici ticari iletimlere yer verilmemesi, çevrenin ve hayvanların korunmasına ilişkin yayıncılık politikasının benimsenmesidir.

B. Basın Konseyi

Ülkelerde basın şeref divanları ve basın konseyleri yazılı basın etik kurallarının oluşturulması bakımından hayati bir öneme sahiptir.³⁰¹ Ülkemizde de 1916 yılında kurulan “*Basın Şeref Divanı*”nın 1967 yılında fiilen dağılmış, yerini 1988 yılında kurulan “*Basın Konseyi*” almıştır.³⁰² Basın Konseyi’nin temel kurulma amacı, sektör içerisinde çıkabilecek etik kurallara aykırı ilişkileri, anlaşmazlıkları engelleyebilmek amacıyla denetim yapmak ve halka güven kazandırarak mesleğin saygın konumunu korumaktır.³⁰³ Bu niteliği gereği bir “özdenetim” veya “oto-kontrol” mekanizmasıdır.³⁰⁴ Özdenetim terimin kullanılmasından kasıt, basın mesleğinin saygınlığını korumak, doğru ve güvenilir haber vermek, okuyucu ile basın arasındaki güveni sürdürmek için denetim yapmaktır.³⁰⁵ Basın özgürlüğü niteliği göz önünde bulundurulduğunda, ülkelerdeki basın konseyleri bir ihtiyaç olarak görülebilir.³⁰⁶ Şöyle ki, basın konseyleri özdenetim mekanizmaları olması sebebiyle, basın özgürlüğü tesis etmek için devlet otoritesinin basına müdahalesini önlemektedirler.³⁰⁷

Basın Konseyi’nin kuruluş felsefesi basın özgürlüğünün teminat altına alınması ve mesleki saygınlığın korunabilmesi için basın içerisinde devlet haricinde bir kontrol mekanizması oluşturmaktır. Bu sebeple günümüzde Basın Konseyi

³⁰¹ Atilla Girgin, “Yazılı İletişimde Meslek İlkeleri ve Basın Konseyi,” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2012) 49.

³⁰² Basın Konseyi, “Tarihçe,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/>>

³⁰³ Basın Konseyi, “Tarihçe,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/>>

³⁰⁴ Basın Konseyi, “Tarihçe,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/>>

³⁰⁵ Zeynep Alemdar, *Oyunun Kuralı – Basında Özdenetim*. (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990) 24.

³⁰⁶ Basın Şeref Divanı’ndan sonra basın mensupları ve basın örgütleri bir özdenetim mekanizmasının kurulması amacıyla çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bknz: Basın Konseyi, “Tarihçe,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/>>

³⁰⁷ Adem Ayten, “Bir Özdenetim Aracı Medya Etik Konseyi,” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2023), 2.

denetim mekanizması haricinde basın özgürlüğü ve basın çalışanlarının temel hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından etkin bir rol oynamaktadır.³⁰⁸

Basın Konseyi'nin bir tüzel kişiliği yoktur. Bu Konsey sözleşmeye dayalı kurulmuştur. Bunun sebebinin bir tüzel kişilik üzerinde gelecekte oluşabilecek olası baskıları önlemek olduğu belirtilmiştir. ³⁰⁹ Basın Konseyi'nin faaliyetlerini sürdürebilmesi ve kurumsal yapısının güçlendirilmesi amacıyla, maddi ve manevi destek sağlamak üzere “Basın Konseyi ile Dayanışma Vakfı” adıyla ayrı bir tüzel kişilik oluşturulmuştur. Bu vakıf, Basın Konseyi'nden ayrıdır. ³¹⁰ Basın Konseyi'nin çalışma sistemiği “*Basın Konseyi Sözleşmesi, Basın Meslek İlkeleri, Basın Konseyi Çalışma Kuralları ve Başvuru Değerlendirme Usulleri*” adında üç temel hukuki metne dayanmaktadır. Basın Konseyi Sözleşmesi, mekanizmanın yapısını, seçimini, görevlerini ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu Sözleşme gereği, “*Basın Konseyi Üyeler Kurulu ve Basın Konseyi Yüksek Kurulu*” kurulmuştur. Basın Konseyi Üyeler Kurulu, bütün üyeler ile yılda bir kere toplanır. Basın Konseyi Yüksek Kurulu ise, basın meslek ilkelerinin ihlal edip edilmediğine ilişkin şikayetleri değerlendirmekte veya re'sen inceleme yaparak karara bağlamaktadır. Yüksek Kurul'un yetkileri bununla sınırlı değildir. Basın Konseyi'nin kuruluşunda Konseye atfedilen görevler ve yetkiler Basın Konseyi Yüksek Kurulu'na verilmiştir. Yüksek Kurul, şikayetleri veya re'sen incelemeyi usule ilişkin kuralları olan “*Basın Konseyi Çalışma Kuralları ve Başvuruları Değerlendirme Usulleri*”ne dayanarak yapmaktadır. Bu hukuki metin bir nevi içtüzük niteliğindedir.³¹¹ Esas incelemesini ise “*Basın Meslek İlkeleri*” ne dayanarak yapar. Basın Konseyi her ne kadar basın özdenetim organı olsa dahi, Yüksek Kurul sadece basın mensuplarını kapsamamakta, halktan temsilcileri de bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim, sadece gazetecilerden oluşan bir kurulun halkın bütününe temsile yeterli olmayacağı açıktır.³¹²

Basın Konseyi, kuruluşunu dayandırdığı “Basın Meslek İlkeleri ve Konsey Sözleşmesi” çerçevesinde özdenetim mekanizması olarak yapılandırılmış olmakla

³⁰⁸ Basın Konseyi, UNESCO gibi uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde sahada aktif çalışmalarını sürdürmektedir. Bknz: Basın Konseyi, “Basın Konseyi Seminerleri Yerel Basında,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-konseyi-seminerleri-yerel-basinda/>>

³⁰⁹ Basın Konseyi Genel Sekreterliği, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. (İstanbul: MD Basım: 2019) 33.

³¹⁰ Basın Konseyi, “Vakıf Senedi,” E.T. 8 Kasım 2024 < <https://www.basinkonseyi.org.tr/vakif-senedi/>>

³¹¹ Basın Konseyi Genel Sekreterliği, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. (İstanbul: MD Basım: 2019) 35.

³¹² Basın Konseyi Genel Sekreterliği, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. (İstanbul: MD Basım: 2019) 35.

birlikte, hukuken bağlayıcılığı bulunmayan kararları nedeniyle zamanla etkisini yitirmiştir. Bu durum Konseyin tek elden medyayı temsil kabiliyetini negatif etkilemiştir. Konseyin kamu otoritesiyle iletişiminin sürekliliğini sağlanamamasına yol açmıştır. Üyelikten çekilmeler sebebiyle, Konseyin kurumsal meşruiyetini ve kamu nezdindeki görünürlüğünü olumsuz etkilemiştir.³¹³ Öte yandan, Konsey mali yapısı büyük ölçüde üye kuruluşların katkılarına dayanmaktadır. Üyelikten çekilmeler finansal sürdürülebilirliğin zedelenmesine neden olmuştur. Ek olarak, her ne kadar Konseyin kararları hukuki bağlayıcılık taşıyor olsa da, bu kararların kamuoyuna açıklanması yoluyla sağlanan “teşhir” etkisi, medya mensupları üzerinde sınırlı da olsa ahlaki bir yaptırım gücü doğurmaktadır.³¹⁴

C. Diğer Örgütler

Sedat Simavi, Sadun Galip Savcı, Cihad Baban, Hayri Alpar ve Sait Kesler tarafından kurulan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC)’nin misyonu³¹⁵ “gazetecileri ve gazetecilik mesleğinin ilkelerini korumak ve geliştirmek, ifade özgürlüğünü, haber alma hakkını ve basın özgürlüğünü savunmaktır.” TGC bir dernek olarak kurulmuş olup, 5253 sayılı Dernekler Kanunu’na tabidir. Meslek etiği bölümünde bahsedilmiş olan “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” TGC tarafından 1998 yılında kabul edilmiş olup, 2005 yılında ise TGC’nin tüzüğünün bir eki olarak benimsenmiştir.³¹⁶ Bu dernek, IFJ’in Türkiye’deki ortak üyelerinden biridir.³¹⁷

24 Ocak 1993 tarihinde araştırmacı gazeteci Uğur Mumcu’nun öldürülmesinden sonra anısına kurulan Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı (Um:ag)’nin misyonu³¹⁸ “Cumhuriyet İlkelerini benimsemiş araştırmacı gazetecilerin ve yeni nesillerin eğitilmesi için eğitim kurumları açmak ve işletmek, mesleğin gelişmesi, saygınlığının artması için çalışmalar yapmak ve bu amaçları teşvik edici

³¹³ Basın Konseyi Genel Sekreterliği, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. (İstanbul: MD Basım: 2019) 36.

³¹⁴ Basın Konseyi Genel Sekreterliği, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. (İstanbul: MD Basım: 2019) 45.

³¹⁵ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Derneği, “Dernek Tüzüğü,” m. 3, E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.tgc.org.tr/kurumsal/tuzuk.html>>

³¹⁶ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nin Tarihçesi,” 1 Aralık 2023 <<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/tarih%C3%A7esi.html>>

³¹⁷ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, “IFJ Europe,” E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/members/europe>>

³¹⁸ Uğur Mumcu Araştırma Gazetecilik Vakfı, “Kuruluş Senedi,” madde 3, E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.umag.org.tr/16-vakif-senedi.html>>

araştırmalar ve çalışmalar yapmaktır”. Um:ag bu misyonu kapsamında, Uğur Mumcu’nun haberlerini, yazılarını, kitaplarını ve farklı yazarlarca kaleme alınan diğer yeni yayınları okurlara sunmak amacıyla bir yayınevi kurmuştur. Ek olarak araştırmacı gazeteciliği yeni nesillere aktarabilmek amacıyla mesleğe yeni başlamış gençlere araştırmacı gazetecilik kursu vermekte, ifade özgürlüğünü desteklemek amacıyla seminerler ve söyleyişler düzenlemektedir.³¹⁹

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), 2017 yılında gazetecilerde dahil olmak üzere mesleki faaliyetleri sebebi ile yargılanan kişilere hukuki destek vermek amacıyla kurulmuş olup basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve diğer insan hakları alanında faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek, İstanbul’da kurulmuş olup Türkiye’de faaliyet göstermektedir.³²⁰ Kuruluş amaçları sebebi ile anti-militarist, anti-hiyerarşik ve kollektif bir yapıyı benimsemiştir.³²¹ Dernek, gazetecilere ilişkin önemli davalarda hukuki destek sunmak haricinde ayrıca avukatları basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü, AYM ve AİHM’ne bireysel başvuru prosedürleri hakkında eğitmek amacıyla Barolarla iş birliği yapmaktadır. Ek olarak MLSA, “www.freewebsiteurkey.com” adresli internet sitesi aracılığıyla sansür ve erişim engelleri kararlarını kamuoyuna duyurmakta, erişim engelleri ve sansür hakkında halkı bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

İfade Özgürlüğü Derneği (İFÖD), 2017 yılında ifade özgürlüğünün korunması, medya ve internet özgürlüğünün geliştirilmesi amacıyla hukukçular; akademisyenler, insan hakları uzmanları tarafından İstanbul’da kurulmuştur.³²² İFÖD’ün temel çalışma alanı ifade özgürlüğüdür. Bu bağlamda, bilgi edinme hakkının korunması, akademik özgürlük, basın özgürlüğü, internet özgürlüğü, sanatsal özgürlük, sansürle mücadele, fikir çeşitliliğinin savunulması gibi ifade özgürlüğünün alt başlıklarını desteklemek ve geliştirmek amacıyla çalışmalarını yürütmektedir. İfade özgürlüğünün görünür bir yüzü de basın özgürlüğü olması sebebiyle dernek basın özgürlüğü kapsamından da savunuculuk, özellikle AİHM’ne ve AYM’ne başvuru süreçlerinde hukuki destek³²³

³¹⁹ Uğur Mumcu Araştırma Gazetecilik Vakfı, “Hakkımızda,” E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.umag.org.tr/22-hakkimizda.html>>

³²⁰ MLSA, “Hakkımızda,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.mlsaturkey.com/tr/hakkimizda>>

³²¹ MLSA, “Kurumsal İlkeler ve Çalışma Etiği,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.mlsaturkey.com/images/kurumsal-yonetim-ve-isleyis-rehberi/kurumsal-ilkeler-ve-calisma-etigi.pdf>>

³²² İFÖD, “Hakkımızda,” E.T. 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/hakkimizda/>>

³²³ İFÖD, “Hak Savunuculuğu,” 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/hak-savunuculugu/>>

ve izleme³²⁴ yapmaktadır. Ek olarak İFÖD, “*engelliweb*” isimli sosyal medya hesabı ile erişim engelleri ve sansür hakkında halkı bilgilendirmeyi amaçlayarak farkındalık yaratmaya çalışmaktadır.

³²⁴ İFÖD, “Dava Gözlem Raporları,” E.T. 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/yayinlar/dava-gozlem-raporlari/>>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE YÖNELİK GÜNCEL SORUNLAR VE YARGININ KONU YA YAKLAŞIMI

Çalışmamızın üçüncü bölümünde basın özgürlüğü karşısında bazı engel durumlardan bahsedilecek ve gazetecilerin karşılaştıkları tehditler üzerinde durulacaktır. Bu engel durumlar, sansür, tekelleşme, basın kartı ve gazetecinin kimlik tespiti özelinde açıklanacaktır. Sonrasında ise tez konusu ile bağlantılı olarak maddi ve manevi varlık kavramlarına farklı bakış açıları sunan yargı kararlarına yer verilecektir.³²⁵ Bu açıklamalar uluslararası ve ulusal hukuk kuralları çerçevesinde ele alınacaktır.

I. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ KARŞISINDA BAZI ENGEL DURUMLAR

Gazeteciler mesleklerini icra ederken fiziksel, psikolojik, hukuki, dijital ve ekonomik tehditlerle karşılaşabilirler. Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde gazetecilerin karşılaştığı tehdit türleri, sansür, tekelleşme, basın kartı sorunu ve gazetecilerin kimlik tespitinde yaşanan sorunları gibi basın özgürlüğüne karşı engel durumlar ele alınacak olup, korunmalarına yönelik stratejilerden bahsedilecektir.

A. Gazetecilere Yönelik Tehditler, Tehdit Türleri ve Gazetecileri Tehditlerden Korunması

Basın özgürlüğü, devletlere belirli yükümlülükler yüklemektedir. Bunlar hakkın kullanılması sırasında devletin oynaması gereken roldür.³²⁶ Bu rol negatif, pozitif ve usuli yükümlülük olarak karşımıza çıkabilir. Bu yükümlülükler AİHS'ten kaynaklanan yükümlülükler ve genel yükümlülükler olarak iki şekilde ayrılır. Saygı gösterme, koruma ve uygulama yükümlülüğü devletin genel yükümlülükleri olarak

³²⁵ Bu kararlar bu üçüncü bölümde ele alınmış olan tehdit türlerine farklı bir bakış açısı sağlamak ve tekrara düşmekten kaçınmak amacıyla seçilmiştir.

³²⁶ Özge Yücel Dericiler, “Sosyal Haklara İlişkin Devlet Yükümlülükleri ve Devletin Değişen İşlevi,” *İstanbul Barosu Yayınları* 1(2012) 120.

sayılabilirken,³²⁷ AİHS'ten kaynaklanan yükümlülükler ise sözleşmede düzenlenmiş olan temel hakların gazetecilere sağlanması olarak ele alınabilir. Bunlar; ifade özgürlüğü, yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı, işkence yasağı, din ve vicdan özgürlüğü, özgürlük ve güvenlik hakkı ve etkili başvuru hakkı şeklinde sayılabilir.³²⁸ Devletler basın özgürlüğün teminat altına alınabilmesi için gazetecilere yönelik tehditlere karşı önlemler almalı, gazetecilere karşı işlenen suçlara karşı cezasızlık algısı yıkılmalı, gazetecileri korumalı ve basına yönelik eylemleri gereği gibi soruşturmalı ve kovuşturmalıdır. AİHM, devletlere gazetecilere yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin pozitif yükümlülükler yüklemiştir.³²⁹ Devletler bu konuda aktif bir tutum sergilemelidir. Alınacak bu önlemler zamanında ve etkili olmalıdır. Bu bağlamda devletler basın özgürlüğünü güvence altına alırken aynı zamanda gazetecilerin bilgi alma ve bilgi verme hakları ile haber kaynaklarını koruma yükümlülüklerini korunmasına ilişkin yasal düzenlemeleri yürürlüğe koymalıdır. Ek olarak, devletler gazetecilere karşı işlenen suçlarda failleri tespit edebilmek için özen göstermeli, bu suçları etkili, tarafsız ve bağımsız, makul sürede soruşturmalıdır.³³⁰ Gazetecilerin itibarlarına yönelik veya kamuoyunda güvenilirliklerini sarsıcı, gazetecileri yıldırma amaçlı suçlamalarda bulunmaktan kaçınılmalıdır.³³¹

Gazetecilerin mesleklerini sürdürebilmeleri için psikolojik, fiziksel, ekonomik, dijital tehditlerden korunmaları gerekir. Koruma yükümlülüğü, devletin gazetecileri olası tehditlere karşı koruması ve failleri cezalandırması anlamına gelir.³³² Bu yükümlülük devletlerin pozitif yükümlülüğüdür. Dink v. Türkiye davasında Ermeni kökenli gazeteci Fırat Dink, Türklüğü aşağılamak suçundan Türk Mahkemelerinde mahkûm olmuş, davadan sonra ise çalıştığı gazetenin önünde öldürülmüştür. AİHM kararında, tehdit altındaki gazetecinin gereği gibi korunamaması ve adli olaya dahil olmayan bağımsız kişiler tarafından gazetecinin ölümüne ilişkin yürütülen soruşturmanın incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.³³³ Gazetecilere yönelik işlenen suçlarda devletlerin etkili araştırma yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve

³²⁷ Yüksel Metin, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korunması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklediği Pozitif Yükümlülükler," *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7(2010) 112.

³²⁸ Philip Leach, "The Principles Which Can Be Drawn From The Case-Law Of The European Court of Human Rights Relating to The Protection and Safety of Journalists and Journalism" *Council of Europe MCM*(2013)012, 10-14.

³²⁹ Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok 334.

³³⁰ Najafli v. Azerbaycan Başvuru No. 2594/07, Kt. 02.10.2012.

³³¹ Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda Başvuru No. 13778/88, Kt. 25.06.1992.

³³² Özgür Gündem v. Türkiye, Başvuru No.23144/93, Kt. 16.03.2000, paragraf 42-43.

³³³ Dink v. Türkiye Başvuru No. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 ve 7124/09, Kt. 14.09.2010.

cezalandırıcı mekanizmaların etkisiz olması toplumda bir cezasızlık algısı yaratacaktır.³³⁴ Yaşam hakkı güvence altına alınmayan bir gazetecinin basın özgürlüğünü etkin ve gereği gibi kullanması mümkün değildir.³³⁵

Gazetecilerin mesleklerini idame ettirebilmeleri ve kamusal tartışmalara uygun ortam sağlanabilmesi için ifade özgürlüklerinin korunması gerekir. AİHM kararlarında devletlerin gazetecilerin aykırı, şok edici düşüncelerini korkusuzca ifade etmelerini sağlayacak ortamın oluşturulması için etkin bir korumanın sağlanması gerektiğini de vurgulamıştır.³³⁶ BM Özel Raportörü Christof Heyns'e göre *"bir devletin gazetecileri koruma kabiliyeti, özgür ifadenin öneminin toplum genelinde takdir edilmesine, uygun mevzuatın yürürlükte olmasına, hukukun üstünlüğünün egemen olmasına ve gazetecileri koruyacak siyasi iradenin var olmasına bağlıdır"*.³³⁷ Nitekim, gazetecinin gereği gibi korunamadığı bir toplumda basının özgür olduğu da söylenemez. Gongadze v. Ukrayna³³⁸ davasında, tehdit altındaki kişilerin korunması için etkili ceza kanunlarının yürürlüğe konulması ve faillerin gereği gibi cezalandırmasının gerektiğini ortaya koymuştur. Diğer bir anahtar dava ise Adalı v. Türkiye³³⁹ davasıdır. Somut olayda, gazetecinin yazıları sebebiyle eşi öldürülmüştür. Mahkeme, kişilerin gazetecilik faaliyetleri sebebiyle hedef alınıp alınmadığı konusunda dikkatli bir şekilde soruşturma yapılmasının ve soruşturma sonunda faillerinin kimliklerinin belirlenmesinin gerektiğini belirtmiştir.³⁴⁰ Ayrıca AİHM, soruşturma aşamasına maktulün haklarını koruyabilmek amacıyla yakınlarının dahil edilmesinin gerektiğini vurgulamıştır.

Gazeteciler ekonomik, dijital, hukuki, fiziksel ve psikolojik tehditlerden korunmalıdırlar. Bu tehditler genellikle gazetecileri susturma ve sindirme niteliği taşır. Gazetecilerin karşılaştıkları tehditlere gazetecilerin öldürülmesi,³⁴¹ cinsel veya fiziksel

³³⁴ Mazepa ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 15086/07, Kt. 17.07.2018.

³³⁵ Birleşmiş Milletler, *Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006*. çev. Lema Uyar (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006) 11.

³³⁶ Prager ve Oberschlick v. Avusturya Başvuru No. 15974/90, Kt. 26.04.1995.

³³⁷ Christof Heyns, Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary Or Arbitrary Executions. A/HRC/23/47, Birleşmiş Milletler, 2013, E.T. 11 Kasım 2023 <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/AHRC-20-22_en.pdf>

³³⁸ Gongadze v. Ukrayna Başvuru No. 34056/02, Kt. 08.11.2005.

³³⁹ Adalı v. Türkiye, Başvuru No. 38187/97, Kt. 31.03.2005.

³⁴⁰ Benzer karar görüş için Bknz: Kılıç v. Türkiye Başvuru No. 22492/93, Kt. 28.03.2000.

³⁴¹ 2017 yılında Meksika'da Miroslava Breach isimli araştırmacı gazeteci *"boşboğaz olması sebebiyle"* sekiz kurşunla öldürülmüştür. 7 yıl geçmesine rağmen failler halen cezalandırılmamıştır.

saldırıları,³⁴² kendilerine veya ailelerine yönelik tehdit veya taciz,³⁴³ gözaltına alınma, tutuklanma, işten çıkartma³⁴⁴, dağıtım kısıtlamaları, evlerinin veya çalıştıkları gazetelerinin kundaklanması,³⁴⁵ gazetecilerin evlerinin veya çalıştıkları gazetelerin kurşunlanması³⁴⁶ örnekleri verilebilir.

Gazetecilere yönelik fiziksel şiddet, gazetecinin vücut bütünlüğüne zarar verebilecek veya yaşam hakkını tehdit eder nitelikte hareketlerdir. Örneğin, her ne kadar savaş hukukuna aykırı olsa da gazeteciler³⁴⁷ savaş ve çatışma bölgelerinde haberleri sebebiyle meşru hedef olarak görülmemelidirler.³⁴⁸ Gazeteciler sadece çatışma bölgelerinde değil ayrıca bu bölgeler haricinde araştırdıkları hassas olaylar veya eleştirileri sebebiyle fiziksel tehdit altında kalabilirler.³⁴⁹ Türkiye’de, 2024 yılının Haziran ayında 8 gazeteci fiziksel tehdiye maruz kalmıştır.³⁵⁰

³⁴² Orhan Oğuz, “Gazeteci Sinan Aygül’e saldırı anı kamerada,” *NTV* [Online] 18 Haziran 2023, E.T. 11 Kasım 2023 <https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/gazeteci-sinan-aygule-saldiri-ani-kamerada,kSsqOtw6LEeLO_Mgd9jEjw>

³⁴³ Cumhuriyet Gazetesi, “Murat Ağirel’in evinin önünde arabasına zarar verdiler,” *Cumhuriyet Gazetesi* [Online] 12 Haziran 2024, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/murat-agirelin-evinin-onunde-arabasına-zarar-verdiler-2216762>>

³⁴⁴ Oda TV, “Davutoğlu’nun konuştuğu gazetecinin işine son verildi,” *Oda TV* [Online] 19 Temmuz 2019, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.odatv.com/medya/davutoglunun-konustugu-gazetecinin-isine-son-verildi-165285>>

³⁴⁵ Cüneyt Karadağ, “Almanya’da gazete binası kundaklandı,” *Anadolu Ajansı* [Online] 11 Ocak 2015, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-gazete-binası-kundaklandı/85251>>

³⁴⁶ Cumhuriyet Gazetesi, “Cumhuriyet’e gözdağı... Cumhuriyet’i kurşunlayan kişi yakalandı,” *Cumhuriyet Gazetesi* [Online] 3 Mart 2017, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cumhuriyete-gozdagi-cumhuriyeti-kursunlayan-kisi-yakalandi-689555>>

³⁴⁷ Örneğin, savaş muhabirleri çatışma bölgelerinde görevlerini yerine getirirken fiziksel tehditlere maruz kalma riski altındadırlar. Nitekim, İsrail ve Hamas arasındaki savaşın da etkisiyle birlikte geçtiğimiz yıllara kıyasla gazetecilerin ölüm vakalarında artış gözlemlenmiştir. Özellikle savaş başladığı tarihten beri 111 gazeteci görevi esnasında hayatlarını kaybetmişlerdir. CPJ, 2024 yılını gazeteciler için en ölümcül yıl olarak ilan etmiştir. Gazetecileri Koruma Komitesi, “Journalist Casualties in The Israel-Gaza War,” 31 Temmuz 2024, E.T. 12 Ağustos 2024 <<https://cpj.org/2024/07/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/>>

³⁴⁸ IFJ’in hazırlamış olduğu Gazeteciler İçin Bir Hayatta Kalma Rehberi isimli rehberde gazetecilerin savaş bölgeleri ve çatışma alanlarında “sadece gazeteci” oldukları için hedef alındıkları belirtilmiştir. Detaylı bilgi için Bknz: IFJ, Live News — A Survival Guide for Journalists, s.25; Gazze’de İsrail Ordusu’nun gazetecileri Hamas’la ilişkilendirip meşru hedef gördüğüne yönelik The Guardian’da yayınlanmış haber Harry Davies, Manisha Ganguly, David Pegg, Hoda Osman, Yuval Abraham, Bethan McKernan, “‘The Grey Zone’: How IDF Views Some Journalists in Gaza as Legitimate Targets” *The Guardian* [Online] 25 Haziran 2024, E.T. 12 Ağustos 2024 <<https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/25/grey-zone-how-hamas-linked-journalists-legitimate-targets>>

³⁴⁹ Slovakya’da yolsuzluk vakalarını araştırması sebebiyle gazeteci Ján Kuciak’ın ile kız arkadaşının öldürülmesi bu olaylara örnek olarak verilebilir. NTV, “Slovakya’da öldürülen gazeteci için protesto,” *NTV* [Online] 10 Mart 2018, E.T. 12 Ağustos 2024 <https://www.ntv.com.tr/dunya/slovakya-da-oldurulen-gazeteci-icin-protesto,Ce--1U_OD0KRl_EtB7dGwA>

³⁵⁰ Artı Gerçek, “DGF’den Haziran Ayı Raporu: Gazeteciler Engellendi, Tehdit Edildi, Şiddete Maruz Kaldı,” *Artı Gerçek* [Online] E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://artigercek.com/guncel/dfgden-haziran-ayi-raporu-gazeteciler-engellendi-tehdit-edildi-siddete-maruz-309905h>>

Gazetecilere yönelik ekonomik tehditlere ise, basın kuruluşlarının reklam yayınlamalarına ilişkin ağır şartlar düzenlenmesi, reklamların geri çekilmesi üçüncü kişilere baskı yapılması, basımevine teminat şartının konulması, dağıtım faaliyetlerine izin verilmemesi, elkoyma kararları veya basılan eserlerin toplatılması örnek gösterilebilir. Birgün ve/veya Evrensel isimli gazetelere Basın İlan Kurumu tarafından ilan akışının durdurulması³⁵¹ veya ilan kesme cezası³⁵², gazetecilerin ekipmanlarına el koyulması³⁵³ ve gazetecinin kitabının daha basın aşamasındayken toplanması³⁵⁴ basın özgürlüğüne yönelik müdahalelerdir.

Diğer bir tehdit türü dijital tehdittir. Gazeteciler ve gazeteler günümüzde daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla internet ve sosyal medya platformlarından yararlanmaktadırlar. Doxxing,³⁵⁵ Deep Fake Algoritmaları³⁵⁶, gazetecilerin gözetlenmesi, haber kaynaklarının ifşa edilmesi,³⁵⁷ gazetecilerin çevrimiçi tehdit edilmeleri,³⁵⁸ truva atı gibi yazılımların kullanılması,³⁵⁹ internet sitelerinin tahrifatı,³⁶⁰

³⁵¹ Hikmet Adal, “Basın İlan Kurumu’ndan BirGün ve Evrensel’e Reklam Ambargosu,” *Bianet* [Online] 11 Aralık 2019, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://bianet.org/haber/basin-ilan-kurumu-ndan-birgun-ve-evrensel-e-reklam-ambargosu-216954>>

³⁵² Evrensel, “BİK, Sayıştay raporlarına dair haberi sebebiyle BirGün’e ilan kesme cezası verdi,” *Evrensel* [Online] 12 Ocak 2021, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://www.evrensel.net/haber/423376/bik-sayistay-raporlarina-dair-haberi-sebebiyle-birgune-ilan-kesme-cezasi-verdi>>

³⁵³ Gazetecileri Koruma Komitesi, “Türkiye’de polis Mezopotamya Ajansı ofisini bastı, gazeteci Dindar Karataş gözaltında,” 25 Kasım 2020, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://cpj.org/tr/2020/11/turkiyede-polis-mezopotamya-ajansi-ofisini-basti-gazeteci-dindar-karatas-gozaltinda/>>

³⁵⁴ Hürriyet, “Yayınevine ‘İmamin Ordusu’ baskını,” *Hürriyet* [Online] 24 Mart 2011, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yayinevine-imamin-ordusu-baskini-17356660>>

³⁵⁵ Konu kişinin adres, telefon numarası vb. kişisel bilgileri kamuya açık platformlarda yaymak anlamına gelmektedir. Örnek için Bknz: Reporters Committee for Freedom of The Press, “The dangers of doxxing,” *Reporters Committee for Freedom of The Press* [Online] 20 Kasım 2024 <<https://www.rcfp.org/journals/news-media-and-law-spring-2015/dangers-doxxing/>>

³⁵⁶ Deep Fake algoritmaları günümüzde kişisel veri sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Bu algoritmalar kişilerin seslerini, konuşma tarzlarını taklit eden videolar üretebilmektedir. Bknz. Serkan Seyhan, *Yapay Zeka Teknolojileri Kapsamında İdarenin Sorumluluğu*. (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2023) 213.

³⁵⁷ Media Defence, “Gazetecinin Davalardan ve Diğer Hukuki Tehlikelerden Kaçınma Rehberi!” *Global Investigative Journalism Network* [Online] 19 Nisan 2023, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://gijn.org/tr/kaynak/gazetecinin-davalardan-ve-diger-hukuki-tehlikelerden-kacinma-rehberi/>>

³⁵⁸ DW, “Gazeteci Murat Ağrel’e ‘ölüm tehdidi’,” *DW* [Online] 03 Ağustos 2024, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.dw.com/tr/gazeteci-murat-a-%C4%9F%C4%B1rele-%C3%B6l%C3%BCm-tehdidi/a-70121437>>

³⁵⁹ Ayşegül Usta, “‘Truva atı’ ile Odatv’ye girmişler,” *Hürriyet* [Online] 31 Ocak 2015, 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/truva-ati-ile-odatvye-girmisler-28089240>>

³⁶⁰ Elvan Yarma, “Agos Gazetesi’nin internet sitesi hack’lendi,” *Hürriyet* [Online] 9 Temmuz 2014, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/agos-gazetesinin-internet-sitesi-hacklendi-26771786>>

troll saldırıları,³⁶¹ siber taciz ve ısrarlı siber takip,³⁶² taklit ve manipölasyon, gazetecilerin özel bilgilerinin ifşa edilmesi şeklinde gerçekleşebilir.³⁶³ Bu tehdit türü ayrıca fiziksel ve psikolojik etkileri içerisinde bulundurur.³⁶⁴ Örneğin, Azerbaycan’da hükümeti eleştiren araştırmacı gazeteci Khadija Ismayilova hakkında kararlama kampanyasının başlatılması sonrasında evine yerleştirilmiş gizli kamera ile haberi olmadan özel videolarının çekilerek internette yayınlanması sonrasında araştırmacı gazeteci ilgililer hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Yapılan yargılama sonucunda ise, bu görüntüleri yayınlayan gazetenin ifade ve basın özgürlüğünü kullandığını, başvuru gazetecinin fiziksel ve zihinsel bir ızdırap içinde olup olmadığını kanıtlayamadığını ifade etmiş ve davayı reddetmiştir. Gazeteci, gereği gibi soruşturma yapmadığı iddiasıyla AİHM’e başvurmuştur. AİHM, devletlerin gazetecilerin onuru, mahremiyeti ve basın özgürlüğü üzerinde bu tip tehditlerin negatif etkisinin olduğu, bu sebeple devletlerin ayrıntılı olarak araştırmakla yükümlü olduğunu belirterek m.8 ve m. 10’un ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁶⁵

Gazeteciler hukuki tehdit altında da kalabilirler. Bu tehditlere gazetecilerin aleyhine mevzuatın düzenlenmesi³⁶⁶, yürürlükteki mevzuatın kötüye kullanılarak soruşturma ve kovuşturma yapılması³⁶⁷, gazetecilerin gözüaltına alınması³⁶⁸, tutuklama tedbiri uygulanması gibi yargı kanalıyla korkutulmaları ve mesleklerini yapamaz hale getirilmeleri örnek verilebilir. Bir kanun geniş bir şekilde yorumlanabilir olması ve

³⁶¹ Luis Assardo, “Dijital Tehditleri Araştırmak: Trolleme Kampanyaları” *Global Investigative Journalism Network* [Online] 7 Ağustos 2023, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://gijn.org/tr/kaynak/dijital-tehditleri-arastirmak-trolleme-kampanyalari/>>

³⁶² Article 19, “Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismar,” *Article 19* [Online] 12 Ocak 2025 <<https://www.article19.org/tr-onlineharassment/>>

³⁶³ Center for News, Technology and Innovation, “Journalists & Cyber Threats,” Center for News, Technology and Innovation [Online] 12 Ocak 2025 <<https://innovating.news/article/journalists-cyber-threats/>>; Council of Europe, Cyberviolence against journalists,” *Council of Europe Portal* [Online] E.T. 12 Ocak 2025 <<https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/cyberviolence-against-journalists>>

³⁶⁴ Elif Akgül, Laura Kunzendorf, *Türkiye’de Gazetecilik: Güvende Hissetmiyorum. Gazetecilerin Maruz Kaldığı Şiddet, Sonuçları ve Güvenlik Algısı*. (ed.) Ali Safa Korkut (İstanbul: MLSA, 2023) 20.

³⁶⁵ Khadija Ismayilova v. Azerbaycan Başvuru No. 65286/13 ve 57270/14, Kt. 10.01.2019.

³⁶⁶ Hollanda’da 2019 yılında “*Terör Örgütlerinin kontrol ettiği bölgede ikamet etme suçu*” isimli kanun teklifi ile bu bölgelere seyahat etmeden önce adalet bakanlığından izin alınmasına ilişkin kanun teklifi ile gazetecilerin kolayca takip edilir hale gelebilmesi gazetecilerin aleyhine yönelik mevzuatlara örnek verilebilir. Asser Institute, “Dutch senate discusses criminalisation of stay in an area controlled by a terrorist organisation” *Asser Institute* [Online] 12 Ocak 2021, E.T. 20 Temmuz 2025 <<https://www.asser.nl/about-the-asser-institute/news/staying-in-an-area-controlled-by-a-terrorist-organisation-crime-or-operational-necessity>>

³⁶⁷ Bianet, “Barış Pehlivan ve Barış Terkoğlu’na 158 yıl hapis talebi,” *Bianet* [Online] 28 Aralık 2023, E.T. 20 Temmuz 2025 <https://bianet.org/haber/baris-pehlivan-ve-baris-terkoglu-na-158-yil-hapis-talebi-236927#google_vignette>

³⁶⁸ Bianet, “Gazeteci Furkan Karabay yine gözüaltına alındı,” *Bianet* [Online] 28 Aralık 2023, E.T. 12 Ocak 2025 <https://bianet.org/haber/gazeteci-furkan-karabay-yine-gozaltina-alindi-289928#google_vignette>

belirsiz bir şekilde uygulanması gazeteciler üzerinde caydırıcı etki (chilling effect) yaratabilir.³⁶⁹ Caydırıcı etki, gazetecilerin haberlerini yazmadan önce soruşturma veya kovuşturma riski ile karşı karşıya kalacaklarına ve/veya tehdit, saldırı, karalama ile karşılaşacaklarına ilişkin korku duymaları sebebiyle görevlerini yerine getirememeleri olarak tanımlanabilir.³⁷⁰ Sadece yaptırımlar değil ayrıca yaptırıma uğrama korkusu da caydırıcı etkiye sebebiyet verebilir.³⁷¹ Bu sebeple gazeteciler kendilerini “*tutuk*” veya “*çaresiz*” hissedebilirler.³⁷² Çaresizlik hissi gazetecilerin, gazetecilik faaliyetlerini sona erdirmelerine sebep olabilir. Türkiye’de yapılan araştırmada şiddet veya şiddet tehditleri endişeleri sebebiyle gazetecilerin %14’ü mesleği bırakmayı düşünmüş, %1,8’i de işinden ayrılmış veya mesleklerini bırakmıştır.³⁷³

Anayasanın lafzında gazetecilerin hukuki tehditlerden korunmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Anayasanın 28. maddesi 2. fıkrasında devlete basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu maddenin gerekçesinde ise, “*basın hürriyeti önünde devletin ‘olumlu tutumunu’ yani bu hürriyetin gerçekten sağlanmasında devletin yardımcı olmasını, bu amaçla gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacı...*” sebebiyle bu fıkranın düzenlediği belirtilmektedir. Buna göre, devlet basın özgürlüğünü korumaya yönelik tedbirler almakla yükümlüdür. Bu sebeple, gazetecilerin yargı önünde hukuki tehditlerden korunması da alınması gereken tedbirlerden biri olarak yorumlanabilir. CM/Rec(2016)4 sayılı Tavsiye Kararının 13. rehber ilkesinde devletlere, gazetecilere ve basın aktörlerine ayrımcı ve keyfî uygulamalara ilişkin önlem almaları tavsiye edilmiştir. Bu Tavsiye Kararı da göz önünde bulundurulduğunda gazetecilerin yargılama esnasında adil yargılanmaları ve yargılama sonunda ceza verilmesine hükmedilecekse de verilecek cezanın orantılı olması gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

³⁶⁹ Örneğin, dezenformasyon yasası olarak bilinen TCK’da “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu” başlıklı 217/A maddesi sonrasında 41 gazeteci hakkın 47 soruşturmanın açılması kanunun gazeteciler üzerinde otosansüre neden olduğuna dair değerlendirmelere yol açmıştır. Deniz Tekin, “‘Sansür Yasası’ kapsamında 18 ayda 41 gazeteci hakkında 47 soruşturma açıldı,” *MLSA* [Online] 03 Mayıs 2024, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://mlsaturkey.com/tr/sansur-yasasi-kapsaminda-18-ayda-41-gazeteci-hakkinda-47-sorusturma-acildi>>

³⁷⁰ Laurent Pech, *The Concept Of Chilling Effect – Its Untapped Potential to Better Protect Democracy, The Rule Of Law, And Fundamental Rights In The EU*. Open Society Foundations (Online: Open Society Foundations, 2021) 4.

³⁷¹ Ali İhsan Karahasanoğlu Başvuru No. 2017/21000, Kt. 20.11.2019, paragraf 40.

³⁷² Yaşar Salihpaşaoğlu, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem, İlke ve Usuller*. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020) 174.

³⁷³ Elif Akgül, Laura Kunzendorf, *Türkiye’de Gazetecilik: Güvende Hissetmiyorum. Gazetecilerin Maruz Kaldığı Şiddet, Sonuçları ve Güvenlik Algısı*. (ed.) Ali Safa Korkut (İstanbul: MLSA, 2023) 17.

Aksi takdirde, caydırıcı etki yaratacak, gazeteciler üzerinde otosansüre neden olacaktır.

Basın özgürlüğünün tam olarak sağlanabilmesi için yargılama aşamasında gazetecinin gözetilmesi gerekmektedir.³⁷⁴ Yeterli usuli güvenceler sağlanması basın özgürlüğüne yapılacak müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için temel gerekliliklerden biridir.³⁷⁵ Bu usuli güvencelere, silahların eşitliği, savunma hakkı, gerekçeli karar hakkı, makul sürede yargılama hakkı ve yargılama aşamasında ihtiyaç duyulacak diğer haklar örnek verilebilir. CM/Rec(2016)4 sayılı tavsiye kararının 11. rehber ilkesine göre, yargılamalarda gazetecide dahil olmak üzere her iki tarafta iddia ve savunmalarını etkili bir şekilde ortaya koyabilmeli, silahların eşitliği ilkesinden yararlandırılmazdır.³⁷⁶ Gazeteciler ceza davalarında olduğu gibi hukuk davalarında da silahların eşitliği ilkesinden faydalandırılmalıdır.³⁷⁷ Ek olarak, gazetecilerin yargılanmasında makul süre aşılmamalıdır. İtibar toplumun gözünde kolaylıkla kaybedilebilen bir değer olması sebebiyle yargılamalarda makul ölçüde hızlilik hem gazeteci hem de itibar sahibi için önem taşımaktadır. Gazetecinin haberinin güncelliğini koruduğu ve haberle ilgili belgelere sahip olduğu zaman diliminde yargılanması gerekmektedir. Bu bağlamda gazetecinin savunma yapabilmesi ve davacının itibarının korunabilmesi için yargılama sürecinde belirli kısıtlamaların getirilmesi, demokratik toplumların gerektirdiği usuli güvenceler arasında yer almaktadır.³⁷⁸

Basın özgürlüğünün tam anlamıyla sağlanabilmesi için, gazetecilere yönelik caydırıcı etki yaratacak cezalar veya yaptırımların uygulanmaması gerekmektedir. Gazetecinin cezalandırılma korkusu ile yaşaması demokratik toplumun sürdürülebilirliğini negatif bir yönde etkileyecektir.³⁷⁹ Hükmedilen müeyyidenin cezai

³⁷⁴ Steel ve Morris v. Birleşik Krallık davasında, başvuruçular Londra Greenpeace üyeleridir, McDonald's isimli fast-food zinciri aleyhine broşürler dağıtmış, şirkette başvuruçuların iddialarının doğru olmadığı iddiası ile başvuruçular aleyhine tazminat davası ikame ettirmişlerdir. Yargılama esnasında başvuruçuların adli yardım talepleri kabul edilmemiştir. Bu davada AİHM'e göre başvuruçular davacıya göre dezavantajlı konumdadırlar. AİHM'e göre şirketin nüfuslu olması ve erişebileceği hukuki yardım seviyesi ile başvuruların esirebileceği hukuki yardım seviyelerinin orantısızdır. Bu sebeplerle başvuruçular adli yardım taleplerinin reddedilmesi sebebiyle etkili bir savunma yapamamış bu sebeple silahların eşitliği hakkı ihlal edilmiştir. Steel ve Morris v. Birleşik Krallık Başvuru No. 68416/01, Kt. 15.02.2005.

³⁷⁵ McVicar v. Birleşik Krallık Başvuru No. 46311/99, Kt. 07.05.2002.

³⁷⁶ Bu yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için hukuki yardım kurumları oluşturulabilir veya gazeteciler zorunlu müdafilik (CMK) sistemine dahil edilebilir.

³⁷⁷ Steel ve Morris v. Birleşik Krallık Başvuru No. 68416/01, Kt. 15.02.2005

³⁷⁸ Times Newspapers Ltd. / Birleşik Krallık (No.1 ve 2) Başvuru No. 3002/03 ve 23676/03, Kt. 10.03.2009, paragraf 46.

³⁷⁹ Ergün Poyraz (2) [GK] Başvuru No. 2013/8503, Kt. 27.10.2015, paragraf 79.

veya hukuki olması arasında etkisi bakımından bir fark olmayacaktır. AYM gazetecinin eleştirisi sebebiyle adli para cezasına veya cezai yaptırımla karşı karşıya kalması hakkında, gazetecinin mesleğini sürdürdüğü sürece baskı altında hissetmesine ve cezalandırma korkusu yaşamasına sebebiyet vereceğini belirtmiştir.³⁸⁰ Ceza davalarında gazeteci hakkında verilen hüküm adli para cezası olabileceği gibi hapis cezasına da hükmedilebilir. Ancak gazeteci hakkında hapis cezasına hükmedilmesi bir istisna olmalıdır.³⁸¹ Gazetecinin özgürlüğünden yoksun bırakılabilmesi için nefret söylemi, şiddete teşvik gibi diğer temel haklara zarar vermesi³⁸² veya kötü niyetle haber yapmış olması ve haberdeki iddialarının gerçek temelini bulunmaması³⁸³ gerekir. Aksi, gazetecinin üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır.³⁸⁴ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 231. maddesine göre ceza davalarında beraat ve ceza kararları verilebileceği gibi ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı (HAGB) da verilebilmektedir. Aynı maddenin 5. fıkrası son cümlesine göre HAGB kararın sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir.³⁸⁵ HAGB kurumu niteliği itibarıyla bir mahkumiyet hükmü içermektedir ve mahkumiyet hükmünün beş yıl süreyle ertelenmesi anlamına gelmektedir. Basın özgürlüğü bağlamında bu kurum ceza tehdidi içermesi sebebiyle bir hukuki tehdit olarak gazeteciler için önem arz etmektedir. Hakkında HAGB kararı verilmiş bir gazeteci cezalandırma tehdidi hissedecek ve bu sebeple denetim süresi içerisinde otosansüre başvurmak zorunda kalabilecektir.³⁸⁶ Ceza gibi cezasızlık algısı yaratması sebebiyle gazeteci için caydırıcı etki yaratacağı açıktır.³⁸⁷

³⁸⁰ Ali İhsan Karahasanoğlu Başvuru No. 2017/21000, Kt. 20.11.2019, paragraf 40.

³⁸¹ Cumpăna ve Mazare v. Romanya Başvuru No. 33348/96, Kt. 17.12.2004.

³⁸² Ruokanen ve Diğerleri v. Finlandiya Başvuru No. 45130/06, Kt. 06.04.2010, paragraf 50.

³⁸³ Castells v. İspanya Başvuru No. 11798/85, Kt. 23.04.1992, paragraf 46.

³⁸⁴ Fatullayev v. Azerbaycan Başvuru No. 40984/07, Kt. 22.04.2010.

³⁸⁵ CMK m.231’e göre belirlenmiş şartların varlığı halinde mahkeme sanık hakkında iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına hükmedilmişse HAGB kararı verebilir. HAGB kararı verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tabi tutulur. Bu süre içinde kasten bir suç işlemeyi ve denetim şartlarına uyduğu takdirde HAGB kararı kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir.

³⁸⁶ HAGB kararının etkilerine ilişkin Bknz: Şabanoviç v. Karadağ Başvuru No. 5995/06, Kt. 31.05.2011; Gillberg v. İsveç Başvuru No. 41723/06, Kt. 03.04.2012.

³⁸⁷ AYM’nin 01.08.2023 Resmi gazete yayın, 01.06.2023 tarihli, 2022/120 Esas ve 2023/107 Karar sayılı kararında, HAGB kararına itiraz edilmesine ilişkin kanuni düzenlemenin üst yargı yoluna başvurmayla engel olması, hüküm oluşmadan sanıkta bilinmezlik hissi oluşturabileceğinden dolayı sanık üzerinde haksız bir baskı uygulayabileceği, kişiyi ceza tehdidi altında bırakacağı gerekçeleriyle HAGB düzenlemesinin iptaline ve iptal kararının resmi gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. 12.03.2024 tarihinde ise 7499 sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” HAGB kararının verilebilmesi için sanığın bu kararı kabul etmesi şartı kaldırılmış, HAGB kararlarına karşı yargı yolu açılmıştır. Böylelikle AYM’nin iptal sebepleri giderilmeye çalışılarak HAGB kurumunun devamlılığı sağlanmaya amaçlanmıştır.

Hukuk davaları açısından ise, gazetecinin mali durumuna göre aşırı yüksek maddi tazminat kararlarına hükmedilmesi orantısız olması sebebiyle gazetecinin cesaretini kırabilir nitelikte olacaktır.³⁸⁸ Yargılama esnasında maddi tazminatlara uygun alternatiflerde değerlendirilmelidir. Cezanın önemsiz veya mütevazı olması dahi aşırı bir müdahale olarak nitelendirilebilir.³⁸⁹ Gazeteci hakkında verilecek yaptırım kararları gazetecinin verdiği zarar ile orantılı olmalı ve gazeteci üzerindeki etkisi düşünülmelidir.

Hukuki tehdidin bir diğer türü ise SLAPP (“*Strategic Lawsuit Against Public Participation*”) davaları olarak adlandırılan kamu katılımına karşı davalardır. İngilizcede “*tokat*” anlamına gelen SLAPP, bireylere gözdağı vermek, bireyleri sindirmek amacı taşıyan ve görevlerini yapmalarına engel olma maksadıyla yargının kullanılmasıdır.³⁹⁰ SLAPP davaları gazeteciler veya aktivistler gibi muhalif kişilerin veya grupların seslerini susturulmasına yönelik yargının ve/veya hukukun kötü niyetle kullanıldığı bir yöntemdir.³⁹¹ SLAPP davalarında amaç³⁹² kamusal tartışmalara katılımın kısıtlanmasıdır.³⁹³ SLAPP davalarında davacı taraf hükümet, tanınır kişiler veya özel şirketler olabilir. Davanın konusu kişilerin toplum içindeki itibarlarını zedeleyici haberlerdir. Fakat haberlerde kamu yararı bulunur, kamuoyunun bilgi sahibi olması gereken içeriklerdir.³⁹⁴ Bu davalara, gazeteci Ahmet Şık’ın bir terör örgütünün devlet içerisindeki aktivitelerini ifşa ettiği kitabın basılmadan toplatılması ve terör örgütüne yardım suçundan tutuklanması,³⁹⁵ Maltalı araştırmacı gazeteci Daphne Caruana bombalı bir saldırı sonucu ölmeden önce hakkında açılmış birçok ceza ve hukuk bulunması,³⁹⁶ Muhabir Pelin Ünker’in Paradise Papers hakkında yaptığı

³⁸⁸ Timpul Info-Magazin ve Anghel/Moldova, Başvuru No. 42864/05, Kt. 27.11.2007, paragraf 39.

³⁸⁹ Paturel v. Fransa Başvuru No. 54968/00, Kt. 22.12.2005; Reznik v. Rusya Başvuru No. 4977/05, Kt. 04.04.2013.

³⁹⁰ Laura Lee Prather, “SLAPP Suits: An Encroachment on Human Rights of a Global Proportion and What Can Be Done About It,” *Northwestern Journal Of Human Rights* 22(2023) 53.

³⁹¹ Article 19, *SLAPPs against journalists across Europe – Media Freedom Rapid Response*. (Online: Article 19, 2022) 18.

³⁹² Sofia Verza, “SLAPP: the background of Strategic Lawsuits Against Public Participation,” *European Centre for Press and Media Freedom* [Online] E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.ecpmf.eu/slapp-the-background-of-strategic-lawsuits-against-public-participation/>>

³⁹³ Marie Fierens, Florence Le Cam, David Domingo, Simone Benazzor, “SLAPPs against journalists in Europe: Exploring the role of self-regulatory bodies,” *European Journal of Communication* 39(2023) 163.

³⁹⁴ Dwight H. Merriam, Jeffrey A. Benson, “Identifying and Beating a Strategic Lawsuit Against Public Participation,” *Duke Environmental Law and Policy Forum* 3(1993) 18.

³⁹⁵ Şık v. Türkiye, Başvuru No. 53413/11, 08.07.2014 Tarih.

³⁹⁶ Barış Altıntaş, Gökçer Tahincioğlu, *Yargının Namlusu Gazetecilere Doğrulduğunda, SLAPP davaları: Muktedir Gazeteciye Karşı*. (İstanbul: Justice for Journalists Foundation, MLISA, 2022) 5.

haberler sebebiyle tazminat ve hakaret davalarının açılması,³⁹⁷ ABD’de yaşayan gazeteci Rachel Maddow’a Rusya’nın finanse ettiği propaganda ağı oluşturduğu iddia edilerek 10 milyon dolar tazminat talebi dava açılması,³⁹⁸ araştırmacı gazeteciler Barış Pehlivan; Barış Terkoğlu, Murat Ağirel ve birçok gazeteciye MİT mensuplarını ifşa ettikleri gerekçesiyle ceza davası ikame ettirilmesi,³⁹⁹ gazeteci Cüneyt Özdemir’e yayınları sebebiyle hakaret davalarının açılması,⁴⁰⁰ gazeteci yazar Hakan Erol’un bir örgüt hakkında yazdığı kitap sonrasında gazeteci hakkında birçok şikayette bulunulması ve tazminat davalarının açılması,⁴⁰¹ araştırmacı gazeteciler Caner Taşpınar ve Ersin Eroğlu’nun bir askeri şirket hakkında yazmış olduğu kitabın yayınlanması sonrası kitaba konu askeri şirketin gazeteciler hakkında birçok şikayette bulunması ve birden fazla tazminat davası açması⁴⁰² örnek olarak verilebilir. CM/Rec(2016)4 tavsiye kararı 13. rehber ilkesinde, yargılamaların ve kanunların korkutma ve susturma amacı taşıması, ciddiyetsiz, zarar verme amacı taşıması ve kötü niyetli kullanılmaması için önlem alınması yükümlülüğü hatırlatılmıştır. Bu düzenlemelerden SLAPP davalarına karşı da gazetecilerin korunması gerekliliği vurgulandığı sonucuna varılabilir. Bu rehber ilkeye göre devletler SLAPP davalarını önlemek adına belirli düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Ek olarak zarar verme amacıyla dava açan kişilerin cezalandırılması amacı taşıyacak SLAPP karşıtı (anti-SLAPP) yasaları düzenlemelidirler.⁴⁰³

³⁹⁷ MLSA, “Pelin Ünker’in ‘Paradise Papers’ haberlerine açılan tazminat davası ertelendi,” *MLSA* [Online] 1 Ekim 2019, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.mlsaturkey.com/tr/pelin-unkerin-paradise-papers-haberlerine-acilan-tazminat-davasi-ertelendi>>

³⁹⁸ Celine Castronuovo, “OAN loses appeal in defamation lawsuit against Rachel Maddow,” *The Hill* [Online] 17 Ağustos 2021, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://thehill.com/homenews/media/568213-oan-loses-appeal-in-defamation-lawsuit-against-rachel-maddow/>>

³⁹⁹ BBC News Türkçe, “Murat Ağirel ve iki gazeteci daha ‘Libya’da ölen MİT mensupları’ haberleri nedeniyle tutuklandı,” *BBC News Türkçe* [Online] 8 Mart 2020, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-51789318>>

⁴⁰⁰ Kemal Öztürk, “Hakaret karşılıksız kalmadı ama haber de olmadı,” *HaberTürk* [Online] 5 Ocak 2023, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://m.haberturk.com/yazarlar/kemal-ozturk/3553637-hakaret-karsiliksiz-kalmadi-ama-haber-de-olmadi>>

⁴⁰¹ Gerçek Gündem, “‘Turnike’ kitabına Adnan Oktarcılar’dan bir dava daha! ‘Bu kez 300 bin lira istemişler,’” *Gerçek Gündem* [Online] 20 Ağustos 2021, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.gercekgundem.com/medya/294214/turnike-kitabina-adnan-oktarcilardan-bir-dava-daha-bu-kez-300-bin-lira-istemisler>>

⁴⁰² TELE 1, “Gölge Ordu kitabının yazarı: SADAT’ın eski ortağının şikayetiyle kitabımız hakkında soruşturma başlatıldı,” *TELE 1* [Online] 14 Mayıs 2022, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://tele1.com.tr/golge-ordu-kitabinin-yazarı-sadatin-eski-ortaginin-sikayetiyle-kitabimiz-hakkinda-sorusturma-baslatildi-621481/>>

⁴⁰³ Anti-SLAPP düzenlemelerinde söz konusu gazeteci hakkında açılan davaların sıklığı, davacı konumunda bulunan kişi veya kurumun ne sıklıkla yargıya başvurduğu göz önünde bulundurulmaktadır.

Gazeteciler yukarıda açıklanan tehditler nedeniyle güçlendirilmiş bir korumaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu tehditler, gazetecilerin haber seçimlerini ve haber yapma biçimlerini etkileyebilir, otosansüre neden olabilir, gazetecilerin üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olabilir ve/veya gazetecilerin ruh sağlığı üzerinde psikolojik etkiler yaratabilir. Travma sonrası stres bozukluğu, alkol ve madde kullanımı, anksiyete, depresyon vb. sorunlar gazetecilerin karşılaştıkları psikolojik sorunlara örnek olarak verilebilir. 2022 yılında yapılan araştırmada medya çalışanlarının %69'u anksiyete %46'sı depresyonla baş ettiği raporlanmıştır.⁴⁰⁴ Savaş muhabirlerinde ise, savaş durumunda görevlerini yapmaları; sahada daha fazla tehdit altında olmaları ve meslektaşları kadar psikolojik desteğe kolay ulaşamamaları sebebiyle depresyon⁴⁰⁵ ve anksiyete⁴⁰⁶ oranı diğer gazetecilere göre daha yüksektir.

B. Sansür

TDK sansürü “*hükümet tarafından her türlü eserin önceden denetlenmesi*” olarak tanımlamıştır. Ancak, TDK'nin bu tanımı yetersizdir çünkü sansür sadece ulaşabileceklerimize erişimimizin denetlenmesi değildir. Sansür aynı zamanda düşüncelerimizin de yönetilmesidir. Bir algı kontrolüdür. Sansürü, bir iletinin tamamını veya bir bölümünü engellemeyi, düzenlemeyi, denetlemeyi ve manipülasyonunu amaçlayan uygulama olarak tanımlayabiliriz.⁴⁰⁷

Sansür doğrudan olabileceği aynı zamanda dolaylıda olabilir. Doğrudan sansür; yayın yasağı, gazetelerin kapatılması, kitapların yasaklatılması, internet sitelerine erişimin engellenmesi, medya kuruluşlarının devlet tarafından kapatılması gibi uygulamalarla örneklendirilebilir. Dolaylı sansür ise, medya kuruluşlarına finansal baskı (örneğin, Basın İlan Kurumu'nun medya kuruluşuna reklam vermemesi), gazetecilerin yargılanması veya düzenlenen yasalarla gazetecileri hukuki tehdit altında bırakmak, haber akışını engellemek gibi uygulamalarla

⁴⁰⁴ Kaan Göktaş, “The Unspoken Truth about Journalists' Mental Health,” *Media Diversity Institute* [Online] 24 Mart 2023, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.media-diversity.org/the-unspoken-truth-about-journalists-mental-health/>>

⁴⁰⁵ Elisa E. Bolton, “Journalists and PTSD,” *National Center for Posttraumatic Stress Disorder* [Online] E.T. 24 Mayıs 2024 <https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/care/journalists_ptsd.asp#one>

⁴⁰⁶ Anthony Feinstein, Laura Dulce Romero, “Predictors of psychological distress in frontline journalists,” *Reuters Institute For The Study of Journalism* [Online] E.T. 18 Ekim 2023 <<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/calendar/predictors-psychological-distress-frontline-journalists>>

⁴⁰⁷ Gizem Öz, “Kanunlarla Korunan Basın Özgürlüğüne Vurulmuş Prangalar; Sansür ve Otosansür,” *İstanbul Barosu Dergisi* 89(2015) 97.

örneklendirilebilir. Sansürün bir diğer görünüş biçimi ise otosansürdür. TDK'ye göre otosansür, “*kişilerin veya kurumların kendilerini kısıtlamasıdır*”. Buna göre, dolaylı sansür örneği olan gazeteci yargılamaları veya gazetecileri düzenlenen yasalarla hukuki tehdit altında bırakmak otosansüre neden olabilir. Hukuki tehdit gazeteciyi baskılanmış ve kısıtlanmış hissettirecek ve gazeteci yazmaktan ve/veya yayınlamaktan vazgeçebilecektir. Aslı Güneş v. Türkiye davası⁴⁰⁸ bu konuya örnektir. Gazeteci olan başvuru bir dergide yayımladığı makalesi sebebiyle bölücülük propagandası yapmakla suçlanmıştır. Yapılan yargılama sonucunda gazeteci hakkında hapis cezası ve para cezasına hükmedilmiş olup, hapis cezası üç yıl ertelenmiştir. AİHM, gazetecinin cezasının ertelenmesini, bu üç yıllık süre içinde gazetecilik faaliyetlerinin sansürleneceği (otosansür) anlamına geldiğine ve eleştiri hakkının sınırlandırıldığına karar vermiştir. Gazeteci sadece hukuki değil sosyal sonuçlardan kaçmak içinde otosansür uygulayabilir. Bu sosyal sonuçlar troll saldırıları, siber taciz, doxxing⁴⁰⁹, çevrim için ortamda ayıplama gibi dijital tehditler olabileceği gibi gazetecinin can ve mal güvenliğine yönelik veya aile bireylerine yönelik fiziksel saldırılar da olabilir.

Sansür, dini ve siyasi otoriteler sebeplerden meydana gelebileceği gibi ayrıca askeri ve toplumsal ahlakın korunması amacıyla da meydana gelebilir. Dini sansüre, orta çağ döneminde Katolik Kilisesi'nin incilin çevrilmesinin yasaklaması; siyasi sansüre, Facebook, Instagram ve WhatsApp gibi sosyal medya platformlarının yasaklanması; askeri sansüre, Körfez Savaşı'nda ABD'nin medya üzerindeki baskısı (Örneğin, ABD'nin askeri üstünlüğü Amerikan basını tarafından ele alınmış ancak kullanılan silahların sonuçları, bölge insanların çektiği acı gösterilmemiştir. Ayrıca savaş bölgesine bazı gazetecilerin girişi yasaklanmıştır⁴¹⁰), son olarak ahlakın korunmasına ilişkin sansüre ise, 2023 yılında Ahmet Ümit'in “*Başkomiser Nevzat Tapınak Fahişeleri*” isimli kitabın “*muzır ve müstehcen*” olduğu gerekçesiyle sansürlenmesi⁴¹¹ örnek verilebilir.

⁴⁰⁸ Aslı Güneş v. Türkiye, Başvuru No. 53916/00, Kt. 27.09.2005.

⁴⁰⁹ Doxing (veya doxxing), *bir kişiyi utandırmak, mahcup etmek, ifşa etmek veya korkutmak amacıyla onun kişisel bilgilerini toplama ve yayma eylemi veya sürecidir. Bu bilgiler özel kaynaklardan gelebilir ancak genellikle kamu kayıtlarından elde edilir.* Bknz: The City University of New York, “Doxing: The Resource Guide,” *The City University of New York* [Online] E.T. 21 Ocak 2025 <[https://www.cuny.edu/about/administration/offices/transformation/diversity-equity-and-inclusion-hub/doxing/#:~:text=Doxing%20\(or%20doxxing\)%20is%20the,often%20obtained%20from%20public%20records](https://www.cuny.edu/about/administration/offices/transformation/diversity-equity-and-inclusion-hub/doxing/#:~:text=Doxing%20(or%20doxxing)%20is%20the,often%20obtained%20from%20public%20records)>

⁴¹⁰ Aslı Özkaya, “Medya ve Körfez Savaşı,” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 52(1997) 572-577.

⁴¹¹ Senem Büyüktanır, “Kitabı sansürlenен Ahmet Ümit: ‘Müstehcenlik kararını veren kurumların yapması gereken, tacize maruz bırakılan küçük çocuklarımızı korumak’” *Medyascope* [Online] 17 Mart

1. Sansürle İlgili Sorunlar ve Güvenceleri

Gazeteciler meslekleri takip ettikleri sosyal olaylar sebebiyle sansür tehdidi ile karşı karşıya gelmektedir. Aşağıda sansüre ilişkin korumalar ve özgürlüğe haksız müdahale edilmesi durumunda sansür etkisi doğurabilecek sorunlar ve bunların güvencelerinden bahsedilmiştir.

a. Basımevi Kurarken İzin Almama, Mali Teminat Şartına Bağlanamaması, Basın Araçlarının Korunması

Basın özgürlüğü, haberin yapılmasına yönelik teminatları kapsadığı gibi haberin yayılması ve çoğaltılmasına yönelik de teminatları kapsamaktadır. Bu bakımdan gazeteler ve basımevleri önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü gazeteci haberini veya eserini çoğaltmadığı takdirde yayma hakkından mahrum kalacak ve kamuoyuna haberini sunamayacaktır. Gazeteci fiili olarak bir sansüre maruz kalmayacak, ancak dolaylı yollarla gazetecinin haberini topluma sunması engellenmiş olacak ve basın özgürlüğü ihlal edilecektir. Bu durumu göz önünde bulunduran anayasa koyucu anayasanın 28. maddesi 1. fıkrası 2. cümlesinde basımevleri kurmanın izne ve mali teminat yatırma şartına bağlanamayacağını düzenlemiştir.

Bir basımevi, basıma ilişkin malzemeleri olmaksızın düşünülmez. Basım araçları olmayan bir basımevi fiiliyatta var olacak ancak eserleri basamaması sebebiyle yayım hakkını kullanamayacaktır. Bu sebeple anayasa koyucu anayasanın 30. maddesinde “*Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz*” hükmünü düzenleyerek basın araçlarının korunmasını sağlamıştır. Basın araçları istinası bulunmayan, özel bir korumaya alınmış ve basımevinin de varlığını sürdürmesi anayasal koruma altına alınmıştır. Buradaki istinası bulunmayan, özel koruma basımevinin kanuna uygun bir şekilde varlığı halinde uygulanabilir. Örneğin, basımevi matbaalar kanunu hükümlerine aykırı bir şekilde kaçak olarak kurulursa basımevi ve eklentileri ile basın araçları bu korumadan mahrum kalacaklardır. Basın özgürlüğünün sınırlandırılması sebeplerinin

varlığı halinde ise basın araçlarına ilişkin korumanın devam edip etmeyeceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak her ne kadar düzenlenmemiş olsa da sınırlandırma sebeplerinin varlığı halinde dahi bu korumadan yararlanacağı açıktır. Anayasanın lafsızında korunma durumu açıklanmamışken ve gerekçesinde⁴¹² bu korumanın özel bir koruma olduğu kabul edilirken aksini düşünmek yorum kurallarına aykırı olacaktır.

b. Gazetelerin Kapatılması

Anayasanın 28. maddesi 9. fıkrasında gazetelerin kapatılmasına ilişkin anayasal hüküm düzenlenmiştir. Bu hükme göre “*gazeteler, dergiler ve benzeri süreli yayınlar Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı olması yayınlardan mahkum olması halinde geçici olarak kapatılabilir. Ayrıca bunların devamı niteliğinde yayınlar yapmak yasaklanmış olup, bu yayınların yapılması halinde hakim kararı ile toplanabilir.*” O halde, gazeteler sınırsız süre ile kapatılamaz. Ek olarak, kapatılması için sınırlı sebepler sayılmış olup, yorum yoluyla belirtilmiş sebeplerle kapatılamayacaktır. Örneğin, sınırlı sebeplerden biri olarak sayılmayan kamu düzenin sağlanması amacıyla bir gazetenin kapatılması basın özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verecektir. Maddede belirtilen yayınların yapılması sebebiyle mahkum olması halinde gazetenin kapatılması cezaların şahsiliği ilkesine aykırı olacaktır. Bu uygulama ile eser sahibinin dışında gazete vasıtasıyla yayın yapan diğer kişilerde cezalandırılmış olacaktır.

Anayasa Mahkemesi’nin Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri başvurusunda, Özgür Gündem isimli gazetenin yetkililerinin PKK terör örgütü propagandası yapmak ve silahlı terör örgütünün yayın organı gibi hareket ettiği iddiasıyla verilen geçici süreli kapatma kararını değerlendirmiştir. AYM’ye göre kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi içeriği de gerektirmektedir.⁴¹³ Kanunilik ölçütünün belirli olabilmesi hukuk kuralının erişilebilir ve öngörülebilir olmasına

⁴¹² Bu maddenin gerekçesi şu şekildedir “...Korunan basın araçları, herşeyden önce, kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileridir... Amaç, her ne sebeple olursa olsun bir basın aracını «dokunulmaz» kılmak değil; fakat basın aracını, yerine getirdiği «görev» nedeniyle «özel işleme» tabi tutmak, yani korumaktır.”

⁴¹³ Tuğba Arslan [GK] Başvuru No. 2014/256, 25.06.2014 Tarih, paragraf 97.

bağlıdır.⁴¹⁴ Bu sebeple AYM karar değerlendirmesinde geçici kapatmaya ilişkin kuralı tespit etmiş ve geçici kapatma tedbirinin kanunilik ölçütüne uyup uymadığını denetlemiştir. Geçici kapatmaya ilişkin Türk Hukukunda bir kanun olmadığını bu tedbirin Anayasa m. 28/8'e göre alındığını tespit etmiştir. AYM, ilgili kuralın usul ve şartlar bakımından yeterli açıklıkta düzenlenmediğini⁴¹⁵, başvuruya konu gazetenin sulh ceza hakimliği kararından itibaren iki ay on üç gün geçici olarak kapalı kaldığını, 675 sayılı KHK yürürlüğe girmesiyle gazetenin tamamen kapatıldığını ancak bu KHK yürürlüğe girmemiş olsaydı kapalı kalmaya devam edeceği sürenin belirsiz olduğunu, geçici kapatma kararında kapalı kalacağı sürenin belirtilmediğini, başvurucunun sürenin belirlenmesi için tavzih talebinde bulunduğunu ancak mahkeme tarafından bu talebin reddedilerek belirsiz bir süre kapatıldığını zımni olarak tasdik ettiğini, başvuruya konu gazetenin emsallerine göre daha uzun süre kapalı kaldığını bu sebeplerle başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı ve Anayasa m.28'in lafzına aykırı yorumlandığını belirtmiştir.

c. Gazetecilerin Gözetlenmesi, Ev veya İş Yerlerinin Aranması ve/veya Gazetecilik Materyallerine El Konulması

Gazetecilerin gözetlenmesi, haber toplama faaliyeti esnasında fiili takip edilmeleri veya dijital etkinliklerinin takip edilmesidir. CM/Rec(2016)4 sayılı tavsiye kararı 38. rehber ilkesine göre, *gazetecilerin gözetlenmesi ve internetteki faaliyetlerinin izlenmesi özgürlüklerinin kullanımını tehlikeye atacak ve haber kaynaklarının korunmasını engel teşkil edecektir. Ulusal güvenliğe yönelik kullanılan sistemlerin gazeteciler üzerinde kullanılmaması ve üye devletlerin bu kapsamda tedbir alması tavsiye edilmiştir.* Gazetecinin gözetlenmesi aynı zamanda bir dijital tehdit türü olarak da karşımıza çıkmaktadır.⁴¹⁶ Gazeteci fiziki olarak gözetlenebileceği gibi ayrıca truva atı gibi yazılımların kullanılması⁴¹⁷ şeklinde de gözetlenebilir. Bu durum

⁴¹⁴ Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi [GK] Başvuru No. 2014/15220, 04.06.2015 Tarih, paragraf 56.

⁴¹⁵ Anayasa hükümleri genel bir niteliğe haiz olmaları nedeniyle öngörülebilirlik ve belirlilik bakımından beklenen kesinlik düzeyi kanunlardan daha düşük olabilir. Bknz: Rekvenyi v. Macaristan Başvuru No. 25390/94, 20.05.1999 Tarih.

⁴¹⁶ Center For News, Technology and Innovation, "Journalists & Cyber Threats," *Center for News, Technology and Innovation* [Online] E.T. 23 Temmuz 2024 <<https://innovating.news/article/journalists-cyber-threats/>>

⁴¹⁷ Jigsaw, "So You've Been Targeted by a Government-Backed Attack Online, Now What?," *Medium* [Online] 19 Kasım 2023, E.T. 6 Temmuz 2024 <<https://medium.com/jigsaw/so-youve-been-targeted-by-a-government-backed-attack-online-now-what-4f774af152ca>>

gazetecinin özel hayatını ihlal edebileceği gibi ayrıca haber kaynaklarının korunması hakkını da engelleyecek ve basın özgürlüğüne ihlaline sebebiyet verecektir. Ancak bu faaliyetler basın özgürlüğünün sınırlandırma sebeplerinin varlığı halinde yapılabilir.⁴¹⁸ Nitekim AİHM, gazetecilerin bilgileri hangi kaynaklardan elde ettiklerine yönelik gözetleme faaliyetleri devletler tarafından yapıldığını belirtmiştir.⁴¹⁹ Bu noktada gazetecinin özel olarak hedef olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.⁴²⁰ Şayet bu gözetlemedeki hedef gazeteci değilse, gözetleme faaliyeti bir tehlikenin tespit edilebilmesi amacıyla yapılmaktaysa, gazetecinin kaynağının ortaya çıkarılmasına yönelik bir gözetleme faaliyeti gerçekleştirilmiyorsa⁴²¹ bu durumda müdahale ihlale sebebiyet vermeyecektir.

Gazetecinin ev ve işyerinin aranması, gazetecilik materyallerine el konulması gazetecinin gözlenmesinde olduğu gibi haber kaynaklarının korunması hakkına ve ayrıca haber verme hakkına bir müdahaledir. Bu tür uygulamalar gazeteciye yardımcı olacak kaynakların cesaretlerini kırabilir.⁴²² Bu kapsamdan aramanın kaynağın ifşasına yönelik olup olmadığı aramanın ve el koymanın ne şekilde yapıldığı değerlendirilerek tespit edilebilir. Arama ve elkoyma tedbirinin uygulanması esnasında gazetecinin bilgisayarının harddiskinin tümü kopyalanıyorsa, bilgisayardaki veriler rastgele alınıyorsa bu durum basın özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verecektir.⁴²³

d. Haberin, Yayının, Kitabın veya Gazetelerin Dağıtımının Önlenmesi ve Toplatılması

Anayasanın “*Basın hürriyeti*” başlıklı 28. maddesinin 4. fıkrasında haberin, yayının, kitabın veya gazetelerin dağıtımının önlenmesi düzenlenmiştir. Buna göre, ulusal güvenliğe, kamu düzenine aykırılık iddiasına konu olan haberlerin ve yazıların mahkeme kararıyla dağıtımı önenebilir. Burada “*ulusal güvenliğe*” ilişkin aranan

⁴¹⁸ Sedletska v. Ukrayna Başvuru No. 42634/18, Kt. 01.04.2021, paragraf 72.

⁴¹⁹ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri v. Hollanda Başvuru No. 39315/06, Kt. 22.11.2012, paragraf 97.

⁴²⁰ Weber ve Saravia v. Almanya Başvuru No. 54934/00, Kt. 29.06.2006, paragraf 151.

⁴²¹ Buna örnek ulusal güvenliği korunması verilebilir. Ancak ulusal güvenliğin korunması kriteri özenle incelenmelidir. Aksi durum basın özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verebilir. CM/Rec(2016)4 sayılı tavsiye kararı 38. rehber ilkesinde bu risk şöyle ifade edilmiştir: “...Gizli gözetim sistemlerinin Sözleşme'nin 8. maddesiyle uyumlu olabilmesi için, kötüye kullanıma karşı bağımsız denetim gibi yeterli ve etkili önlemler içermesi şarttır zira ulusal güvenliğin korunması için geliştirilen bu sistemler, demokrasiyi savunmak adına zaafa uğratma hatta yok etme riskini de barındırmaktadır...”

⁴²² Ernst ve Diğerleri v. Belçika Başvuru No. 33400/96, Kt. 15.07.2003.

⁴²³ Görmüş ve Diğerleri v. Türkiye Başvuru No. 49085/07, Kt. 19.01.2016.

kriterler “Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin” haberler olup, “kamu düzenine” ilişkin aranan kriterler ise “suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan” haberlerdir. Ayrıca gecikmesi sakınca bulunan hallerde yetkili merci emrinin yeterli olup bu emir en geç yirmi dört saat içinde hakime bildirilmeli, yetkili hakimde bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamalıdır. Yetkili hakim onaylamaması halinde karar hükümsüzdür. Bu düzenleme ile daha kamuoyuna sunulmamış haberlerin kamuoyuna sunulması engellenmektedir. Oysa, Basın Kanunu’nun 11. maddesine göre “Basılmış eserler veya internet haber siteleri yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur.” Buna göre, haber daha dağıtım aşamasında kaldığından dolayı basın yoluyla işlenen bir suça vücut vermemiş olacaktır. Ancak haberin kamuoyuna sunulmasının engellenmesi basın özgürlüğüne aykırı olacaktır. Bu sebeple anayasada düzenlenen bu hüküm basın özgürlüğü ile çelişmektedir. Anayasa’nın sınırlayıcı düzenlemesine karşılık basın kanunu daha özgürlükçü bir yaklaşım benimsemiştir. Anayasanın ilgili maddesi haberin yayım öncesinde engellenmesine izin verirken, Basın Kanunu suçun yayım anında oluşabileceğini düzenlediği için dağıtım öncesi müdahalelerin önünü kapatmıştır. Üst norm olan Anayasa’ya kıyasla alt norm olan Basın Kanunu’nun basın özgürlüğünü daha geniş bir şekilde yorumlaması ve hakkı genişletmesi alışılmışın dışında bir örnek olduğu gibi özgürlükler lehine dikkat çeken bir durumdur.

Sürelili ve süresiz yayınların toplatılması ise Anayasanın 28. maddesi 6. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyi iki şekilde ele almak gerekir. İlk durum, Basın Kanunu’nda düzenlenen katalog suçların soruşturma veya kovuşturma evresinde hakim kararı ile toplama kararı verilebilmesidir. Maddede açıkça soruşturma veya kovuşturma aşamasına geçilmiş olması şartı aranır. Katalog suçlar Basın Kanunu’nun 25. maddesi 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bunlar, 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanununda düzenlenen suçlar, inkılap kanunlarının korunması amacıyla; TCK’da düzenlenen Anayasayı İhlal, Askerleri İtaatsizliğe Teşvik, Halkı Askerlikten Soğutma, Suç İşlemeye Tahrik, Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama, Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit suçlarına yönelik 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin 2. ve 5. fıkralarında düzenlenen suçlardır. Toplama kararının verilebileceği ikinci durum ise, ulusal güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlaka yönelik ve suçların önlenmesi amacıyla hakim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de yetkili merci emriyle

toplama kararı verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen toplama kararı en geç içinde yirmi dört saat içinde yetkili hakime bildirilmeli, hakimde kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamalıdır. Hakimin onaylamaması halinde karar hükümsüzdür.

C. Tekelleşme

Basın her ne kadar kamu görevi görüyor ise aynı zamanda bir işletmedir. İşletme kurallarına göre ekonomik güdülerle hareket etmesi hayatın olağan akışında beklenen bir durumdur. Her sektörde karşılaşılabilecek tekelleşme riski medya sektöründe de karşımıza çıkmaktadır. Basın tekelleştiği takdirde serbestliğini kaybedebilecek ve haber verme görevini gereği gibi yerine getiremeyecektir. Bu durumun basın özgürlüğü açısından ağır sonuçları olacaktır.

Rekabet Kurumu'na⁴²⁴ göre tekelleşme “*Hâkim durumdaki bir teşebbüsün veya önde gelen birkaç teşebbüsün rekabete aykırı uygulamalarla piyasada pazar güçlerini arttırma çabası*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre tekelleşmeyi bir teşebbüsün sektörde hakim duruma gelmesi olarak tanımlayabiliriz. Medyada tekelleşme; medya şirketlerinin devlet tekeli, siyasi partilerin tekeli, aile tekeli haline gelmesi ve Tröst⁴²⁵ sahipliği şeklinde ortaya çıkabilir.⁴²⁶ ABD’de Walt Disney Company’nin, 21st Century Fox’u satın alması⁴²⁷ tröst sahipliğine, Çin’de özel medya kuruluşlarının sınırlı olması sebebiyle devletin sahip olduğu Çin Merkez Televizyonu ve Xinhua Haber Ajansı gibi kuruluşların ana haber kaynağı olması,⁴²⁸ Rusya’da Kremlin’e yakın olan oligarkların özel medya kuruluşlarını satın almaları sebebiyle

⁴²⁴ Rekabet Kurumu, “Tekelleşme,” *Rekabet Kurumu* [Online] E.T. 6 Temmuz 2024 <[⁴²⁵ Tröst, *bir ürün veya hizmetin üretimini ve dağıtımını kontrol ederek rekabeti sınırlamak için oluşturulmuş bağımsız kuruluşlardan oluşan konsorsiyum anlamına gelmektedir.* Bknz: Vocabulary, “corporate trust,” *Vocabulary* \[Online\] E.T. 6 Temmuz 2024 <\[⁴²⁶ Helle Sjøvaag, Jonas Ohlsson, “Media ownership and journalism. M. Powers,” *Oxford research Encyclopedia of Communication* 1\\(2019\\) 1 <\\[⁴²⁷ Emily St. James, “Here’s what Disney owns after the massive Disney/Fox merger,” *Vox* \\\[Online\\\] 20 Mart 2019, 1 Ocak 2025 <\\\[⁴²⁸ Sınır Tanımayan Gazeteciler, *Media Oligarchs Go Shopping.* \\\\(Online: RSF, 2015\\\\) 16.\\\]\\\(https://www.vox.com/culture/2019/3/20/18273477/disney-fox-merger-deal-details-marvel-x-men></p></div><div data-bbox=\\\)\\]\\(https://oxfordre.com/communication/display/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-839/version/0></p></div><div data-bbox=\\)\]\(https://www.vocabulary.com/dictionary/corporate%20trust#:~:text=Definitions%20of%20corporate%20trust,synonyms%3A%20cartel%2C%20combine%2C%20trust></p></div><div data-bbox=\)](https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Yayinlar/rekabet-terimleri-sozlugu/terimler-listesi?icerik=e661c8d8-e69e-44c3-bd0f-d39bc298def9#:~:text=H%C3%A2kim%20durumdaki%20bir%20te%C5%9Febb%C3%BCs%C3%B Cn%20veya,k%C3%B6t%C3%BCye%20kullan%C4%B1lmas%C4%B1n%C4%B1n%20kar%C5%9 F%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olarak%20kullan%C4%B1lmaktad%C4%B1r></p></div><div data-bbox=)

devletin sahip olduğu Russia Today ve Sputnik gibi kuruluşların ana haber kaynağı olması⁴²⁹ veya Kuzey Kore’de ülkenin tek haber kaynağının Kore Merkez Haber Ajansı olması⁴³⁰ devlet tekeline, İtalya’da Berlusconi ailesinin Mediaset Grubu aracılığıyla ülkedeki televizyon kanallarının çoğuna sahip olması⁴³¹ aile tekeline, Macaristan’da Viktor Orban’ın başkanı olduğu Fidesz Partisi’ne yakın iş adamlarının ülkedeki birçok medya kuruluşunu satın alması⁴³² siyasi parti tekeline örnek verilebilir. Tekelleşme ulusal olabileceği gibi uluslararası da olabilir. Örneğin, Associated Press, Reuters, Agence France-Press gibi ajanslar uluslararası tekelleşmeye örnek verilebilir.⁴³³ Bu şekilde tekelleşmeler, birleşmeler medya sektöründe rekabeti azalttığı gibi haberlerin homojenleşmesine de sebebiyet verecektir. Haberlerin çeşitliliğinin azalması sansür sorununu da beraberinde getirecektir. Geniş anlamda sansür erişilebileceklerinde kontrol edilmesidir. Ha keza, kontrol altında olan medya şirketleri için haber değeri olmayan vakıalar haber değeri taşıyabilir ve bu olaylar siyasi baskılar, medya sahiplerinin düşünceleri ile çatışması⁴³⁴ ve benzeri sebeplerden⁴³⁵ kamuoyuna aktarılmayabilir.

Basının tekelleşmesine yönelik Anayasada doğrudan bir atıf bulunmamaktadır. Ancak Anayasanın 28. maddesi 2. fıkrası ile devlete basın ve haber alma hürriyetini koruma altına almasına ilişkin yükümlülük yüklenmiştir. Bu düzenleme doğrudan tekelleşmeyi belirtmemiş olsa dahi madde gerekçesinde devletin basını korumaya yönelik olumlu tutum alması gerektiği, basının tekelleşmesine ve yoğunlaşmasını ilişkin önleyici tedbirlerin alınabileceği ifade edilmiştir.⁴³⁶

⁴²⁹ Sınır Tanımayan Gazeteciler, *Media Oligarchs Go Shopping*. (Online: RSF, 2015) 14.

⁴³⁰ BBC, “North Korea’s tightly controlled media,” *BBC* [Online] 19 Aralık 2011, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16255126>>

⁴³¹ Open Society Justice Initiative, “Legality of Berlusconi’s Television Monopoly Challenged Press Release,” *Open Society Justice Initiative* [Online] 11 Mart 2010, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.justiceinitiative.org/newsroom/legality-berlusconi-s-television-monopoly-challenged>>

⁴³² Andras Bodis, “Hungary’s Government in Reality Controls More Than Half of Leading Media,” *BIRN* [Online] 14 Ocak 2021, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://balkaninsight.com/2021/01/14/hungarys-government-in-reality-controls-more-than-half-of-leading-media/>>

⁴³³ Ahmet Danışman, *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu)*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982) 15.

⁴³⁴ Posta Gazetesi, “Kelime Oyunu’nda müthiş Gezi Parkı protestosu,” *Posta Gazeteci* [Online] 03 Haziran 2013, E.T. 1 Ocak 2025 < <https://www.posta.com.tr/gundem/kelime-oyununda-muthis-gezi-parki-protestosu-180398>>

⁴³⁵ Cooper Fleishman, “CNN-Türk airs penguin documentary during Istanbul riots,” *Daily Dot* [Online] 1 Haziran 2021, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.dailydot.com/unclick/cnn-turk-istanbul-riots-penguin-doc-social-media/>>

⁴³⁶ Anayasanın 28. maddesinin gerekçesinde “Üçüncü fıkra basın hürriyeti önünde devletin ‘olumlu tutumunu’ yani bu hürriyetin gerçekten sağlanmasında devletin yardımcı olmasını, bu amaçla gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacını öngörmektedir. Bu cümleden olmak üzere basın devlet yardımı yanında, basın hürriyetini tehdit eden ‘tekelleşme’ yahut ‘yoğunlaşma’ eğilimlerini önleyici tedbirleri

Devletler tekelleşmeyi önlemek amacıyla regüle edici, denetleyici ve yasaklayıcı tedbirler alabilirler. Türkiye’de 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun uyarınca (“Rekabet Kanunu”) bu düzenlemeleri denetleyen, devlet otoritesinden özerk, bir bağımsız idari otorite mevcuttur. Bu bağımsız idari otorite Rekabet Kurumu’dur. Tekelleşmenin önlenmesi ve ekonomik bağımsızlığın teminatı olan bu kurumun temel görevi piyasaları regüle etmek ve hakim teşebbüslerin haklarını kötüye kullanmasını önlemektir. Rekabet Kurumu’nun denetim yetkisinden elbette medya organları da etkilenecektir.

Tekelleşmenin etkilerini iki açıdan ele almak yerinde olacaktır. Birincisi etki doğrudan etki altında kalan medya kuruluşlarına yöneliktir. Bu kuruluşlar rekabetin var olduğu ortamda traj arttırmak amacıyla tüketici lehine hamleler yapacak, toplumun ihtiyacına göre haberler paylaşacaktır. Toplum güvendiği, şeffaf olduğunu düşündüğü medya kuruluşlarını özgürce seçebilecek ve takip edebilecektir. Oysa tekelleşme sonucunda medya bir kişinin veya kurumun boyunduruğu altında tüketici lehine hamleler yapmak zorunda kalmayacaktır. Zira tüketicinin başka bir kaynağı kalmayacak, seçme hakkı elinden alınmış olacaktır. Bu durumda kamuoyunun haberlere ulaşımı kısıtlanabilir hale gelecektir. İkinci etki ise gazetecilere yöneliktir. Gazeteciler, serbestçe haberlerini yazamayacak ve yayınlamayacak, şeffaflıklarını kaybedecek, otosansür uygulamak zorunda kalacaklardır. Tekel olan kişi veya kurumun görüşlerini yansıtır bir aygıt haline geleceklerdir. Bu duruma muhalif olan gazeteciler, başka kuruluşlarda çalışamayacak, mesleklerini icra edemeyecek, işsizlik ve güvencesizlik gibi ekonomik sıkıntılarla karşılaşacaklardır.

D. Basın Kartı Sorunu ve Gazetecilerin Kimlik Tespiti

Basın kartı, gazetecilerin kaynaklara ve haberin olduğu yerlere ulaşımını kolaylaştırıcı bir araçtır. Bu kart, kişinin gazeteci olduğunu gösterir bir belgedir. Bu kartın verilmesinin amaçları, gazetecilik mesleğinin prestijini korumak, gazetecinin korunmasını sağlamak ve gazetecinin haberlere ulaşımının kolaylaşmasıdır. Bu kart, gazetecinin başvurusu üzerine uluslararası otoriterler (örneğin, IFJ) tarafından verilebileceği gibi devletin ilgili kurumları veya bazı ülkelerde meslek örgütleri tarafından da verilebilir. Basın kartı sahibi olmayan gazetecilerin resmi kurumlarca

sayabiliriz.” şeklinde belirtilmiştir. Bknz: Yunus Emre Yılmazoğlu, İsmail Emrah Perdecioğlu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli). (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2021) 162.

düzenlenen basına açık etkinliklere erişememeleri, haberin kaynağı olan alanlara girişlerinin engellenmesi (örneğin, protestolarda fiziksel saldırı, gözaltı, sözlü saldırı) gazetecinin haber verme görevini yerine getirememesine yol açmaktadır.⁴³⁷ Bu durumlarda gazetecinin davranışı değerlendirilir. Gazetecinin davranışı değerlendirilirken ise, gazetecinin kimliğini ifade etmesi veya protesto gibi toplumsal olaylar esnasında kimliğini ayırt edici kıyafetler giymesi, herhangi bir işaret taşıması AİHM tarafından gözetilmektedir.⁴³⁸ Gazetecinin kolayca ayırt edilip edilemeyeceği değerlendirilecektir. Ancak basın kartına sahip olmamak gazetecinin sadece haber verme görevini yerine getirmesine engel değildir. Aynı zamanda gazeteci BİK'te gazetecilere⁴³⁹ tanınmış olan emeklilik, yıpranma hakkı gibi sosyal haklardan da yararlanamamasına neden olmaktadır.⁴⁴⁰

Basın kartını veren kurumun İletişim Başkanlığı olması basın kartı hakkında bir diğer sorundur. İletişim Başkanlığı 14 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 24 Temmuz 2018 yılında kurulmuş, basınla devletin arasında bir köprü kurma ve dezenformasyonla mücadele etme görevini üstlenmiş bir kamu kurumudur. Gazetecinin haberinin dezenformasyon olup olmadığını süzgecinden geçiren bir kamu kurumu aynı zamanda gazeteciye basın kartı veren bir kurumdur. Gazetecinin görevinin kamuyu izlemek olduğu düşünüldüğünde, bu kurumun kimin gazeteci olup olmadığını değerlendirmesi bir çelişkiye yol açacaktır. Ayrıca, Basın Kartı Yönetmeliğinde yapılan değişiklik ile basın meslek örgütlerinin basın kartı komisyonundaki etkisinin ve temsilci sayısının azaltılması da gazetecinin basın kartına ulaşımının zorlaştırılıp zorlaştırılmadığı konusunda tartışmalara sebebiyet vermiştir.⁴⁴¹ Basın kartına ilişkin son problem ise, basın kartının verilmesine yönelik yapılan başvuru geç yanıtlanması, geç yenilenmemesi veya gazeteciler tarafından

⁴³⁷ Ceren Sözeri, *Türkiye’de Medya-İktidar İlişkileri / Sorunlar ve Öneriler*. (İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları, 2015) 23.

⁴³⁸ Pentikainen v. Finlandiya, Başvuru No. 11882/10, Kt. 20.10.2015.

⁴³⁹ Bunun bir sebebi de gazeteci tanımının BİK'te yetersiz olması ve her gazeteciyi kapsamamasıdır. Hukuki düzenlemenin yetersiz olması sonucunda sektörde faaliyet gösteren gazetecilerin bazıları BİK'e değil TBK'ya tabi olmak durumunda kalmaktadır. İşveren ile gazeteci arasında TBK'ya göre iş sözleşmesi akdedildiğinden dolayı gazeteci basın kartına başvurması durumunda başvurusu reddedilecektir. Gazetecinin tanımına ilişkin detaylı bilgi için Bknz. Birinci Bölüm, Basının Temel Ögesi Gazeteci.

⁴⁴⁰ Şenol Öztürk, “Türkiye’de Gazetecilerin Çalışma Sorunları” *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6(2017) 100: Muzaffer Şahin, Zakir Avşar, “Basın İş Kanunu, Sorunlar ve Güncelleme Tartışmaları,” *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi* 6(2016) 135.

⁴⁴¹ Oğuz Bakır, “Sahiden, ‘Basın Kartı’ nedir ve neden bu kadar tartışılıyor?,” *Medya Koridoru* [Online] 28 Nisan 2021, 1 Ocak 2025 <<https://www.medyakoridoru.com/koridordan/sahiden-basin-karti-nedir-ve-neden-bu-kadar-tartisiliyor-23758/>>

yapılan başvuru reddedilmesidir.⁴⁴² Bu durum, gazetecinin habere de ulaşımını zorlaştıracak bir faktördür.

Bir gazetecinin basın kartına sahip olmaması onu basın özgürlüğünün korumasından mahrum bırakmayacaktır. Bir kişi, basın kartı taşımadığı halde de gazeteci olabilir. Fakat basın kartının varlığı kimlik tespitini ve habere ulaşımını kolaylaştıracaktır. Bu sebeple basın kartını bir kimlik tespiti aracı olarak düşünebiliriz. Gazetecinin habere erişimi için toplumsal olaylarda, çatışma bölgelerinde bulunduğu gözetildiğinde bu kimlik tespitinin kolluk kuvvetleri tarafından yapılacağı açığa çıkacaktır. Devletler gazetecilerin haber kaynağı olan alanlardan (barışçıl bir gösteri, olay mahali, basın açıklaması vb.) uzaklaştırmaya yönelik tedbirler alabilmektedir. Kolluk görevlilerinin, kimin gazeteci olup olmadığına yönelik bir karar verme görevi yoktur. Basın kartı gazeteciyi gazeteci yapan bir unsur olmadığı halde, basın kartına sahip olmayan gazeteciler haber bölgelerinden uzaklaştırılmakta ve gözaltı gibi hukuki tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu gibi durumlarda basın kartı ayrıştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır ve yokluğu gazetecinin haber verme hakkını engelleyici bir faktördür.

Gazeteci olarak çalışmak için bir sicile veya bir meslek örgütüne kaydolma zorunluğu bulunmadığı gibi basın kartı sahibi olması gerekmemektedir. Bu husus CM/Rec(2016)4 sayılı tavsiye kararının 13. rehber ilkesinde düzenlenmiştir. Rehber ilkeye göre tescil, akreditasyon gibi idari tedbirlerle gazeteci taciz edilmemelidir. Bu durum gazetecinin kamusal tartışmaya katılımını azaltacaktır. Basın kartı gazeteciyi niteleyen bir unsur olmadığı gibi gazetecinin zorunlu olarak ruhsatlandırılması gibi belirli kayıt mekanizmalarının kurulması uluslararası standartlara uygun değildir.

II. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE ULUSLARARASI VE ULUSAL YARGI MAKAMLARININ YAKLAŞIMI

Demokrasilerde basın özgürlüğü önemli bir hak ve özgürlük olduğuna göre demokratik toplum düzeninde de basın özgürlüğünün sürdürülebilir olması için sadece gazetecilerin ifadeleri değil ayrıca hukuki ve ekonomik olarak da güvence altına alınması gerekmektedir. AIHM Manole ve Diğerleri v. Moldova kararında, devletin

⁴⁴² Hikmet Adal, “Analiz – Türkiye’nin basın kartı sorunu: Mesleğin değil devletin denetiminde,” *Expression Interrupted* [Online] 26 Aralık 2023, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://expressioninterrupted.com/tr/analiz-turkiye-nin-basin-karti-sorunu-meslegin-degil-devletin-denetiminde/>>

basın özgürlüğüne müdahale etmeme yükümlülüğü olduğu kadar ayrıca bağımsız bir medya ortamını da garanti altına almak için aktif çaba göstermesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴³ Bağımsızlık, eylem bakımından olacağı gibi ayrıca ekonomik bakımdan da önemli bir yere sahiptir. Buna bağlamda, lisans ve yayın izni verilmemesi, çeşitli sürelerde resmî ilan, reklamların kesilmesi, aşırı yargılama giderleri, manevi tazminat davaları ve gazetecilerin ceza yargılamalarıyla karşı karşıya kalması basın özgürlüğü için bir tehdit oluşturacaktır.

Bu bölümde, basın özgürlüğüne ilişkin uluslararası ve ulusal yargı organlarının yaklaşımları, temel kavramlar üzerinden ve karar örnekleriyle açıklanacaktır. Çalışmanın kapsamı, Avrupa İnsan Hakları Rejimi ile sınırlandırılmış olup, bu nedenle uluslararası yargı organı olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları incelenecektir. Ulusal yargı açısından ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararları ele alınacak, bu yolla basın özgürlüğünün anayasal ve yargısal çerçevesi ortaya konulacaktır.

A. Lisans ve Yayın İzni Verilmesi

Basın özgürlüğü sadece ifadeyi korumak amacıyla faaliyet göstermemekte, aynı zamanda gazetecilik işlevinin yerine getirilebilmesi için imkan tanınması amacıyla yapısal koşulların sağlanmasını da kapsamaktadır. Anayasa'nın 26. maddesi 1. fıkrası son cümlesinde “...*bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir...*” hükmü ihtiva edilmiş ve radyo, televizyon ve benzeri yolla yapılan yayınların lisanslandırılabilmesine ilişkin düzenleme yapılmasının önü açılmıştır. Bu çerçevede RTÜK Kanunu'nun 26. maddesinde kanal ve frekans bandı tahsisi, 27. maddesinde kablo, uydu, karasal ve benzeri ortamlardan yayın yapabilmeleri için her bir yayın tekniği ve ortamına ilişkin ayrı ayrı yayın lisansı verilmesi düzenlenmiştir. Burada düzenlenmiş olan izinler idarenin tek taraflı işlemidir.⁴⁴⁴ Uluslararası ve ulusal mahkemeler lisans faaliyetleri ve basın özgürlüğü, yayıncılık hakları ile devletin düzenleyici yetkisi, arasında hassas bir değerlendirme yapmaktadır. Buradaki amaç ise, idarenin keyfilğine karşı korunması ve öngörülebilirlik ilkesinin sağlanmasıdır.

⁴⁴³ Manole ve Diğerleri v. Moldova Başvuru No. 13936/02, Kt. 17.9.2009.

⁴⁴⁴ Gamzehan Öztürk, *Radyo Televizyon Alanında Düzenleme Denetleme ve Kontrol: RTÜK ve Dünyada RTÜK Benzeri Kuruluşlar*. (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008) 67.

AIHM lisans verilmesine ilişkin yerleşik içtihadında⁴⁴⁵ AIHS'nin 10. maddesinde düzenlenen haber alma ve verme özgürlüğünün kullanılmasına müdahale edildiği sonucuna vararak bu konuyu ele almaktadır. Ayrıca *son yıllarda kaydedilen teknik ilerlemenin bir sonucu olarak, lisans verilmesi gibi kısıtlamalar için bugün artık mevcut frekans ve kanal sayısı ile ilgili hususlarda bir gerekçe olmayacağını* belirtmiştir.⁴⁴⁶ Bu bağlamda, güncel bir karar olan Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Kararı⁴⁴⁷ ele almak doğru olacaktır. Merkezi Mardin'de bulunan başvuru şirketi RTÜK'ten referans numarası alıp kaydolmuştur⁴⁴⁸ ve piyasada Kürtçe dilinde yayın yapan kuruluşun eksikliği olduğunu düşünerek Kürtçe dilinde yayın yapmaya karar vermiştir.⁴⁴⁹ Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı'ndan yayın izni alabilmek için ortakları ve yöneticileri adına ulusal güvenlik sertifikası talep etmiştir.⁴⁵⁰ Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı başvuru şirketin yönetim kurulunun üç üyesi olan Türkan Aydoğan, A.K. ve M.İ.B.'in değiştirilmesi halinde yeniden bir incelemenin yapılabileceğini konusunda başvuru şirketi bilgilendirmiştir.⁴⁵¹ Başvuru şirketi, yönetim kurulunun üç üyesinin temsil kabiliyetlerinin olduğunu ve yönetim kurulunda yer almamalarına yönelik yasal bir engel bulunmaması sebebiyle Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı'nın kararına itiraz etmiş⁴⁵² ancak ilgili kurum cevap vermemiştir.⁴⁵³

⁴⁴⁵ Yayıncılık faaliyetlerinin lisanslanmasına ilişkin süreç esnasında talebin reddedilmesi AIHS m. 10'da korunmakta olan hakka müdahale ettiğine yönelik karar için Bknz: Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano v. İtalya Başvuru No. 38433/09, Kt. 07.06.2012. Benzer kararlar için Bknz: NIT S.R.L. v. Moldova, Başvuru No. 28470/12, Kt. 5.04.2022; Regner v. Çek Cumhuriyeti [BD] Başvuru No. 35289/11, Kt. 19.09.2017; Söderman v. İsveç [BD] Başvuru No. 5786/08, Kt. 12.11.2013, paragraf 57; Tarakhel v.İsviçre [BD] Başvuru No. 29217/12, Kt. 04.11.2014, paragraf 55; Radyo Vatan Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 46172/10, Kt. 06.02.2018.; Meltex Ltd. ve Mesrop Movsesyan v. Ermenistan Başvuru No. 32283/04, Kt. 17.06.2008; Radyo istasyonunun yayın lisansının iptali hk. Nur Radyo ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 6587/03, Kt. 27.11.2007.

⁴⁴⁶ Informationsverein Lentia ve Diğerleri v. Avusturya, Başvuru No. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90, Kt. 24.11.1993, paragraf 39.

⁴⁴⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye, Başvuru No. 12261/06, 13 Kasım 2018. HUDOC E.T. 24 Şubat 2025 <<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-191616>>

⁴⁴⁸ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 6.

⁴⁴⁹ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 6.

⁴⁵⁰ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 7.

⁴⁵¹ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 8.

⁴⁵² Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 9.

⁴⁵³ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 10.

Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı'nın kararına karşı Ankara İdare Mahkemesi'nde iptal davası ikame ettirilmiş⁴⁵⁴ olup, Ankara İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir.⁴⁵⁵ Başvurucu şirket Danıştay'a temyiz talebinde bulunmuş⁴⁵⁶ ancak bu talepte reddedilmiş ve karar onanmıştır.⁴⁵⁷ Başvurucu şirketin RTÜK tarafından lisans başvurusu ulusal güvenlik sertifikası alamadığından dolayı reddedilmiştir.⁴⁵⁸ Yargılama aşamasında ilgili belgelerin tebliğ edilemediğini, usuli güvencelerin sağlanmadığını ve iddialarının değerlendirilmediğini ifade edilmektedir.⁴⁵⁹

AİHM, yerleşik içtihadına atıf yaparak⁴⁶⁰ medyada çoğulculuğun sağlanması için çeşitliliğin bir bütün olarak değerlendirilmesi ve birçok aktörün piyasada bulunmasının gerektiğini, piyasaya etkin erişimin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁶¹ Ayrıca, AİHM adil yargılanma hakkına ilişkin güvenceler ve ulusal güvenlik hakkında Regner v. Çek Cumhuriyeti⁴⁶² kararında belirtilen ilkelere atıf yapmıştır. Mahkeme yargılamanın bütünü, hukuki anlaşmazlığın niteliğinin ve ulusal makamların takdir yetkisinin çekışmeli yargılama hakkı ve silahların eşitliği ilkelerinin sınırlarını dikkate alarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁶³ Dengenin sağlanabilmesi için hak ve özgürlüklerin özüne zarar verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Son olarak Mahkeme, özgürlüğe getirilen kısıtlamanın

⁴⁵⁴ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 10.

⁴⁵⁵ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 15.

⁴⁵⁶ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 17.

⁴⁵⁷ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 18.

⁴⁵⁸ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 21.

⁴⁵⁹ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 31.

⁴⁶⁰ Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976; Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986; Jersild v. Danimarka, Başvuru No. 15890/89, Kt. 23.09.1994; Pedersen ve Baadsgaard v. Danimarka [BD] Başvuru No. 49017/99, Kt. 19.06.2003; Murphy v. İrlanda Başvuru No. 44179/98, Kt. 10.07.2003; Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano v. İtalya Başvuru No. 38433/09, Kt. 07.06.2012.

⁴⁶¹ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 40.

⁴⁶² Bu karar bir memurun ulusal güvenlik sertifikasının iptal edilmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelere ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır. AİHM, bu dosyada çekışmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkeleri ile diğer usuli güvencelerin arasında bir dengenin olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapmıştır. Bknz: Regner v. Çek Cumhuriyeti Başvuru No. 35289/11, Kt. 19.09.2017.

⁴⁶³ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018 Tarih, paragraf 43; Regner v. Çek Cumhuriyeti Başvuru No. 35289/11, Kt. 19.09.2017, paragraf 161.

nedenini bilmediğini belirterek, ulusal mahkemenin menfaatlerin dengede tutulmasına ilişkin görevlerini yerine getirmedikçe karar vermiştir.⁴⁶⁴ Bu bağlamda, AİHM hukuki uyumsuzluk konusu tedbirin uygulanmasına ilişkin yeniden gözden geçirme denetimi yapamamış ancak yargısal denetimin yeterli olmadığı olmadığına kanaat getirmiştir.⁴⁶⁵

AİHM'nin bu içtihadından da görülebileceği üzere lisanslama faaliyeti, medya çoğulculuğu ve demokratik toplum düzeni ölçütü ile bağlantılıdır. Lisanslama süreçleri salt teknik bir işlem olmayıp, demokratik katılım, kültürel çoğunluk ve basın özgürlüğünün bir parçasıdır. Bu bağlamda söz konusu yayın şirketinin faaliyeti sadece bir yayın faaliyeti olarak değil kültürel temsil ve kamusal görünürlüğe sahip bir niteliği bulunmaktadır.⁴⁶⁶ Lisanslama süreçlerinde devletlerin her ne kadar takdir yetkisi bulursa dahi bu yetki sınırsız değildir. Bu sebeple lisanslama faaliyetinde takdir yetkisini kullanılırken keyfilikten kaçınılmalıdır.⁴⁶⁷ Ayrıca lisanslama süreçlerindeki kriterler ve ret kararları gerekçelendirilmeli ve usuli güvenceler içermelidir.⁴⁶⁸ Yukarıda bahsedilen güncel karar, sadece bireysel bir ihlal değil, aynı zamanda medya politikaları ve idari işlemlere dair bir çerçeve sunmaktadır.

AYM'nin ise lisanslama süreçleri ile ilgili⁴⁶⁹ birçok içtihadı bulunmaktadır. Bu içtihatlar arasından Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret A.Ş. kararı⁴⁷⁰ ele alınacaktır. Başvurucu şirket Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret A.Ş., yerel radyo lisansının ulusal radyo yayın lisansına dönüştürülmesi amacıyla RTÜK'e başvuruda bulunmuş ve başvuru şirketin talebi yanıt verilmemesi suretiyle reddedilmiştir.⁴⁷¹ Başvurucu

⁴⁶⁴ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 52.

⁴⁶⁵ Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018, paragraf 52.

⁴⁶⁶ Informationsverein Lentia ve Diğerleri v. Avusturya, Başvuru No. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90, Kt. 24.11.1993, paragraf 39.

⁴⁶⁷ Groppera Radio AG ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 10890/84, Kt. 28.03.1990, paragraf 61.

⁴⁶⁸ Glas Nadezhda EOOD ve Elenkov v. Bulgaristan, Başvuru No. 14134/02, Kt. 11.10. 2007.

⁴⁶⁹ Yeniden yayına başlama izni verilmemesi hk. Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017; ulusal radyo yayın lisansı talebinin reddi hk. İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. Başvuru No. 2014/13819, Kt. 10.01.2018; Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A.Ş. Başvuru No. 2015/7019, Kt. 08.02.2018; Ömür Radyo Televizyon Ticaret Anonim Şirketi Başvuru No. 2015/14943, Kt. 21.02.2018; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018.

⁴⁷⁰ Anayasa Mahkemesi, Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, 8 Şubat 2018 Tarih. *AYM Karar Bilgi Bankası* E.T. 14 Temmuz 2025 <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/3369>>

⁴⁷¹ Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 8.

şirket idari ret sonrasında Ankara İdare Mahkemesi'nde işlemin iptali istemiyle dava ikame ettirmiş ancak başvuru şirketin davası reddedilmiştir. Ret gerekçesinde mahkeme “*RTÜK tarafından ulusal radyo yayın lisansı talebi idare tarafından sıralama ihalesi yapılmadığını*” belirtmiştir. İlk derece mahkemesinin kararını temyiz edilmiş ancak Danıştay tarafından ilk derece mahkemesinin kararı onanmıştır.⁴⁷² Başvurucu şirket “*RTÜK tarafından sıralama ihalesi yapılmamak suretiyle sürekli hâle getirildiğini ve bu nedenle fiilen ulusal radyo yayını yapan kuruluşlarla kendisi arasında açıkça eşitsizlik oluşturulduğunu*” ifade ederek bireysel başvuruda bulunmuştur.⁴⁷³

AYM kararı incelemeyen önce yayın izni verilmesi veya bu tür taleplerin reddedilmesi gibi idari kararların basın özgürlüğü ile ilgili olduğunu tespit etmiştir.⁴⁷⁴ Ayrıca AYM bu kararı incelerken Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararına⁴⁷⁵ atıfta bulunarak bu durumun bir yapısal sorun olduğunu ve bu yapısal sorunun ilgili kanunda her ne kadar emredici hükümler olsa da bu taleplerin ihalesi yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin yayın hakkını olumsuz etkilediğini ve halihazırda yayın yapmakta olan ve yayın yapmak isteyen kuruluşlar arasında eşitsiz bir uygulamanın doğmasına sebebiyet verdiğini belirtmiştir.⁴⁷⁶ Ayrıca, başvuru şirket gibi diğer emsal kararlarda belirtilen şirketlere de ne zaman radyo frekansı verileceğinin bilinmemesinin öngörülebilirlik şartını yerine getirilmediğini ifade etmiştir. Ek olarak, yayın yapmak isteyen yeni kuruluşlara bu iznin verilmemesinin sektörde rekabeti düşürücü bir etkisinin olacağını, bu etkiye karşı idare tarafından bir tedbir alınmamış olmasının ise demokratik toplum ölçütüne zarar vereceğini belirtmiştir.⁴⁷⁷ AYM'ye göre, tespit edilen bu sistematik sorun gerekli yasal düzenlemenin yapılmaması veya var olan düzenlemenin etkili bir şekilde kullanma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebiyle ortaya çıkmaktadır.⁴⁷⁸ Bu bağlamda

⁴⁷² Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 10.

⁴⁷³ Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 13.

⁴⁷⁴ Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 17.

⁴⁷⁵ Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017.

⁴⁷⁶ Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 22.

⁴⁷⁷ Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018, paragraf 22; Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017, paragraf 64.

⁴⁷⁸ Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017, paragraf 66.

Mahkeme, karasal radyo yayıncılığına dair bu sorunun frekansların tahsisine yönelik uygun düzen kurulmaması sonucunda devam edeceğini ve bu ihlalde devamlı bir ihlal haline geleceğini belirtmiştir.⁴⁷⁹

Bu sistematik sorun yukarıdaki karar sonrasında da AYM'nin konu hakkında vermiş olduğu kararlara yansımıştır. Nitekim sorun devam etmektedir. Bu bağlamda, Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş. kararı⁴⁸⁰ da dahil olmak üzere devam etmektedir. Bu kararda ise, başvuru şirket Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ulusal yayın izni uyarınca yayın yapmakta olup, RTÜK başvuru şirketin Eskişehir ili merkezine yönelik izinsiz yayın yaptığı gerekçesiyle RTÜK Kanun'un 33. maddesi 1. fıkrası uyarınca yayın cihazlarına el konulması istemiyle Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığına şikayette bulunmuştur.⁴⁸¹ Eskişehir Sulh Ceza Hâkimliği'nin kararı üzerine başvuru şirketin yayın merkezinde arama el koyma işlemi yapılmış, başvuru şirketin yayın merkezinde arama yapılmış ve yayın cihazlarına el konulmuştur.⁴⁸² Benzer bir durum diğer başvuru şirket Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş. içinde geçerlidir. Başvuru şirket yerel yayın izni ile Yozgat'ta yayın yapmaktadır ve ulusal yayın izni alabilmek amacıyla RTÜK'e başvuruda bulunmuş ancak başvurusu reddedilmiştir.⁴⁸³ Ret kararına karşı iptal davası açan başvuru şirketin davası reddedilmiş olup, bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunan başvuru şirketin temyiz başvurusu da reddedilmiştir.⁴⁸⁴ Sonrasında ise RTÜK, başvuru şirketin RTÜK Kanunu 33. maddesine muhalefet ettiği iddiası ile Yozgat Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetle bulunmuştur.⁴⁸⁵ Yozgat Sulh Ceza Hâkimliği'nin kararı üzerine başvuru şirketin

⁴⁷⁹ Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017, paragraf 67.

⁴⁸⁰ Anayasa Mahkemesi Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, 17 Temmuz 2024 Tarih. *AYM Karar Bilgi Bankası* E.T. 14 Temmuz 2025 <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/8246>>

⁴⁸¹ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 8.

⁴⁸² Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 9.

⁴⁸³ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 12.

⁴⁸⁴ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 13.

⁴⁸⁵ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 14.

yayın merkezinde arama el koyma işlemi yapılmış, yayın merkezinde arama yapılmış ve yayın cihazlarına el konulmuştur.⁴⁸⁶

AYM tarafından yapılan incelemede; Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararından bu yana yapısal sorunun giderilmesi için idare tarafından herhangi bir işlem yapılmadığı,⁴⁸⁷ kararlı bir irade ortaya koymadığı,⁴⁸⁸ frekansların hakkaniyete uygun bir yöntemle tahsislerinin sağlanması suretiyle bir düzen kurulmadığı⁴⁸⁹ tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Anayasa'nın 13. maddesindeki öngörülebilirlik şartını taşımadığı gerekçesiyle basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

Özetle, basın özgürlüğü sadece ifadenin korunması anlamına gelmemektedir. Basın özgürlüğünün korunabilmesi ifadenin üretilmesi ve dağıtılabilmesi için önem arz etmektedir. Bu bağlamda, lisans ve yayın izni basın özgürlüğünün kullanılabilmesi anlamına gelecektir. AİHM ve AYM bu konu hakkındaki emsal kararlarında tespit edilebileceği üzere, idarenin keyfiliğinden uzak, nesnel ölçütlere dayandırılarak yapılması demokratik toplum düzeni için bir gerekliliktir. Ayrıca demokratik bir toplum düzeninde çoğulcu ve bağımsız bir medyanın oluşabilmesi için lisanslama süreçleri öngörülebilir, şeffaf ve kamu yararı ölçütleri değerlendirilerek yapılması gerekmektedir.

B. Çeşitli Sürelerde Resmî İlan ve Reklamların Kesilmesi

Basın yayın organları en önemli mali kaynaklarından biri resmî ilan ve reklamlardır. Türkiye’de resmî ilan ve reklamların dağıtımından sorumlu kurum ise 1961 yılında 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkilane Dair Kanun ile kurulan Basın İlan Kurumu’dur. Basın İlan Kurumu’nun resmi ilan ve reklamların adil bir şekilde dağıtılarak basının ekonomik olarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasını ve basın ahlak esaslarının gözetilmesini sağlama görevine haizdir.⁴⁹⁰ Basın İlan Kurumu’nun amacı

⁴⁸⁶ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 14.

⁴⁸⁷ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 31.

⁴⁸⁸ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 32.

⁴⁸⁹ Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No: 2020/8246, Kt. 17.07.2024, paragraf 33.

⁴⁹⁰ Vahdet Mesut Ayan, “Bir Baskı Aygıtı Olarak Basın İlan Kurumu: Evrensel Gazetesi Örneği,” *Kültür ve İletişim* 2(2024) 260.

kamu sübvansiyonu ile siyasi iktidar karşısında özgür basının yaratılmasını sağlamaktır.⁴⁹¹

AYM'nin çeşitli sürelerde resmi ilan ve reklamların kesilmesine ilişkin yaklaşımını ortaya koyabilmek amacıyla güncel kararlarından biri olan Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Kararı⁴⁹² değerlendirmek yerinde olacaktır. Başvurucular Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti., Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Estetik Yayıncılık A.Ş., Birgün Yayıncılık ve İletişim Ticaret A.Ş. ve Tunceli Emek Gazetesi ulusal bir yayımcı olup, Basın İlan Kurumu tarafından başvurucuların yayınladıkları haberler ve köşe yazılarının 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanununa uygun olmadığı iddiasıyla başvuruculara çeşitli sürelerle resmî ilan ve reklamların kesilmesine karar vermiştir.⁴⁹³ Başvurucular Basın İlan Kurumu'nun resmî ilan ve reklamların kesilmesine ilişkin Yönetim Kurulu kararına itiraz etmişlerdir. İtirazı inceleyen Asliye Hukuk Mahkemeleri ise başvurucuların itirazlarını kesin olarak reddetmiş olup, başvurucular ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarıyla nihai kararı öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.⁴⁹⁴ AYM, başvurucuların dosyalarını konu yönünden hukuki bağlantı bulunması nedeniyle birleştirmiştir.⁴⁹⁵ Başvurucular yayınladıkları haberlerin basın özgürlüğü ve eleştiri hakkı kapsamında kaldığını, ifadelerin bağlamından kopartılarak değerlendirildiğini, çatışan haklara ilişkin kriterlerin uygulanmadan cezalandırıldıklarını, Basın İlan Kurumu'nun 129 sayılı Genel Kurul kararına istinaden cezalandırıldıklarını ancak bu kararın nesnel olmadığını, yeterli kriterler içermediğini, hangi kritere ilişkin cezalandırıldıklarının açıklanmadığını ve cezalandırılmalarının da ölçülü olmadığını, bu sebeple müdahalenin kanunilik şartını karşılamadığını, Basın İlan Kurumu yürütmenin

⁴⁹¹ Gül Karagöz Kızılca, F. Kemal Kızılca, "Basın İlan Kurumu ve 2017-2021 Arasında Basına Verilen İlan Durdurma Cezaları," *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* 1(2022) 16.

⁴⁹² Anayasa Mahkemesi Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, 17 Temmuz 2024 Tarih *AYM Karar Bilgi Bankası* E.T. 14 Şubat 2025 <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/29073>> Benzer kararlar için Bknz: Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti., Başvuru No. 2016/5653, Kt. 09.01.2020; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti., Başvuru No. 2016/73997, Kt. 16.01.2020; Estetik Yayıncılık A.Ş., Başvuru No. 2017/30591, Kt. 13.01.2021; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri, Başvuru No. 2016/5903, Kt. 10.03.2022.

⁴⁹³ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 3.

⁴⁹⁴ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 5.

⁴⁹⁵ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 6.

denetiminde olduğunu bu sebeple objektif karar vermediğini, aynı haber nedeniyle tekrar cezalandırılmaları sebebiyle çifte cezalandırma yasağına aykırı karar verildiğini belirtmişlerdir.⁴⁹⁶ Ayrıca başvuruçular ihlalin tespit edilerek yeniden yargılama yapılmasını ve başvuruçulardan bir kısmı da maddi ve/veya manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.⁴⁹⁷

AYM değerlendirmesini yaparken Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararına atıf yapmıştır.⁴⁹⁸ Bu kararda AYM tarafından Basın İlan Kurumu tarafından 195 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (a) bendine dayanarak çıkarılan Basın Ahlak Esasları Hakkındaki 129 sayılı Genel Kurul Kararlarının Anayasa'nın 13. maddesi bakımından keyfi davranışı engelleyen, erişilebilir, öngörülebilir ve kesin bir kanun hükmü olup olmadığı tartışılmış,⁴⁹⁹ 195 sayılı Kanun'un m. 49 uygulamasının yargısal denetimi yapılmıştır.⁵⁰⁰ AYM'ye göre Basın İlan Kurumu tarafından 195 sayılı Kanun'un 49. Maddesine dayanarak çıkarılan Basın Ahlak Esasları Hakkındaki 129 sayılı Genel Kurul kararına dayanarak resmi ilan ve reklam kesme cezasının uygulanması Anayasa'nın 13. maddesinde ile bağdaşmadığı sonucuna varmış, ve kanunilik şartını taşımaması sebebiyle basın özgürlüğüne yapılan bu müdahalenin ihlale sebebiyet verdiği karar vermiştir. Burada bahsedilen sistematik sorun ise Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri kararında ele alınmıştır. AYM'ye göre, BİK'in bu yetkisini kullanırken 195 sayılı Kanun'un 49. maddesini belirlilik ölçütü bakımından ele almıştır. AYM, "...195 sayılı

⁴⁹⁶ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 7.

⁴⁹⁷ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 24.

⁴⁹⁸ Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayın A.Ş. ve diğerleri kararında AYM, *Basın İlan Kurumu tarafından verilen resmî ilan ve reklam kesme cezasının çerçevesini çizilmediği, açık ve kesin olmadığı sonucuna varılmıştır. AYM'nin değerlendirmesine göre, verilen cezanın esaslarının ne olduğuna dair açıklama kanunda bulunmadığından dolayı idareye geniş bir takdir yetkisi bırakılmıştır. Bu sebeple Anayasasının 13. maddesi ile bağdaşmamaktadır. Ayrıca anılan Basın İlan Kurumu Genel Kurul kararlarının ilgili bentlerinde belirtilen suçlu ilan etmek, suça tahrik, teşvik etmek, şiddet ve terörü özendirmek, terör örgütleriyle mücadeleyi etkisiz kılmak ahlaka aykırılık, eleştiri sınırlarını aşan ifadeler, özel hayatın gizliliğini ihlali haberin içeriğini saptırmak ve çelişki yaratmak, küçükleri ve gençleri olumsuz etkilemek gibi hükümlerin belirlenmesine ilişkin esasların veya sınırların kriterlerine ilişkin açıklık bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca bu kararlara karşı yapılan itirazlar şekli bir inceleme olduğundan dolayı mahkemeler esas inceleme yapamamaktadır. Bu sebeple taraflar çelişmeli yargılama hakkından dışlanmışlar olup, kanunda belirtilen itiraz usulü ile sonuç alma şansları bulunmamaktadır.* Bknz: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri, Başvuru No. 2016/5903, Kt. 10.03.2022, paragraf 79-87.

⁴⁹⁹ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 13; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri, Başvuru No. 2016/5903, Kt. 10.03.2022, paragraf 79-87.

⁵⁰⁰ Bülten Basın Yayın Reklamcılık Ticaret Ltd. Şti. ve Diğerleri Başvuru No. 2020/29073, Kt. 17.07.2024, paragraf 14.

Kanun'un 49. maddesinin, başvuruçular hakkında resmî ilan ve reklam kesme cezası gerektiren fiillerin ve bu fiillere karşı öngörülen ceza miktarlarının en azından çerçevesini çizmediği, belirli bir açıklık ve kesinlikte olan bir kural niteliğini taşımadığı görülmektedir. Her ne kadar kuralda "basın ahlak esasları"na uymayanlar hakkında müeyyide uygulanacağı belirtilmekteyse de söz konusu esasların neler olduğuna dair her hangi bir açıklamaya kanunda yer verilmemiştir. Başka bir ifadeyle, basın ahlak esaslarını belirleme yetkisi tamamen idareye bırakılmıştır..." şeklinde değerlendirme yapmış ve bu kuralın Anayasa'nın 13. maddesine aykırı olduğunu belirtmiştir.⁵⁰¹ Özetle AYM'ye göre BİK'e verilen bu yetki belirlilik ilkesine uymayan bir kural olup, basın özgürlüğü ile kişinin şeref ve haysiyetinin korunması durumunda belirlediği çatışan haklar kriterlerine göre değerlendirme⁵⁰² yapılmalıdır.

Bu konuyu Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 3 Temmuz 2018 Tarihli, 2018/302 Esas ve 2018/5254 Karar numaralı kararında⁵⁰³ değerlendirmiştir. 24/06/2015 tarihli Sözcü Gazetesi'nin baskısında "Çiçekleri masaya vinçle mi koydunuz?", "Saraydaki iftarın maliyeti dudak uçuklattı. Bir milyon liralık masada 87.623,00'lik iftar" başlıklı yazıların yayınlanması üzerine Basın İlan Kurumu tarafından Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul kararının m. 1 (h) ve (ı) bentlerinin ihlal edildiği gerekçesiyle resmi ilan ve reklamlarının 5 gün süre ile kesilmesine karar verilmiştir.⁵⁰⁴ Davacı, yönetim kurulu kararının iptali istemiyle dava ikame ettirmiş olup⁵⁰⁵, mahkeme davacının itirazının kabulüne kesin olarak karar vermiştir. Böylece resmi ilan ve reklamlarının 5 gün süre ile kesilmesine dair yaptırım kararı kesin olarak kaldırılmıştır. Ancak Adalet Bakanlığı'nın talebi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, kararın kanun yararına bozulmasını istemiştir.⁵⁰⁶

Yargıtay değerlendirmelerinde AİHS m.10/1'in toplumun ve bireylerin kendilerini geliştirmelerinin temel taşı olduğunu ifade etmiş olup, AİHS m.10/2'de sadece olumlu bilgi ve fikirler için değil aynı zamanda gücendiren, sarsan veya

⁵⁰¹ Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri, Başvuru No. 2016/5903, Kt. 10.03.2022, paragraf 83.

⁵⁰² Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti., Başvuru No: 2016/5653, Kt. 09.01.2020, paragraf 49; ayrıca Bknz. sayfa 43.

⁵⁰³ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 2018/3022 Esas, 2018/5254 Karar, 03 Temmuz 2018 Karar Tarihi, E.T. 14 Şubat 2025 <<https://www.kazanci.com.tr/gunluk/4hd-2018-3022.htm?utm=>> Benzer kararlar için Bknz: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2013/10364, K. 2014/6352, Kt. 16.04.2014; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2014/11680, K. 2015/10402, 30.09.2015; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2012/7194, K. 2013/6143, 03.04.2013.

⁵⁰⁴ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵⁰⁵ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵⁰⁶ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

rahatsız eden bilgi ve fikirler içinde geçerli olduğunu belirtmiştir. Ek olarak, basın özgürlüğünün asıl, sınırlandırılmasının ise istisna olduğunu vurgulamış, bu istisnaların dar yorumlanması gerektiğini ve kısıtlama ihtiyacının inandırıcı olup olmadığının ortaya koyulması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁰⁷ Yargıtay değerlendirme kriterlerini göz önünde bulundururken AİHM'in ifade özgürlüğü ile siyasetçinin şöhret ve itibar hakkının çatışması durumunda ilke olarak ifade özgürlüğü lehine değerlendirme yaptığını vurgulamıştır.⁵⁰⁸ Siyasetçilere yönelik eleştirilerde sınırın daha geniş olduğunu, kişilerden farklı değerlendirilmesi gerektiğini ve bu sebeple hoşgörü göstermek zorunda olduklarını belirtmiştir.⁵⁰⁹ Somut olayda, söz konusu şikayetçi siyasetçinin olay tarihinde Cumhurbaşkanı olduğu, haberde ise şikayetçi tarafından düzenlenen iftar yemeğine dair sert eleştiriler bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca haberdeki şikayetçinin siyasi bir kimliği sahip olduğu ve kamunun ilgisi bulunduğu belirtilmiştir. AİHM'in ifade özgürlüğü ile siyasetçinin şöhret ve itibar hakkının çatışması durumunda ifade özgürlüğü lehine değerlendirme yapılmasına ilişkin ilke kararlarını da gözetilerek Basın İlan Kurumu tarafından verilmiş olan resmi ilan ve reklamlarının 5 gün süre ile kesilmesine ilişkin kararın kaldırılmasının hukuka uygun olduğuna ve bu sebeple Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kanun yararına temyiz isteminin reddine oyçokluğuyla karar vermiştir.⁵¹⁰

İlk karşı oy yazısına göre, işbu dosyadaki uyuşmazlık konusu, dava konusu haberin Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul Kararının 1. maddesini ihlal edip etmediğidir. Bu karşı oyda Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul Kararının 1. Maddesi açıklanmıştır. Bu maddede özetle; gazetecinin kişisel ve ahlaka aykırı amaçlara mesleğini alet etmeyeceği belirtilmiş olup, gazetecilik mesleğinin kamu hizmeti olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca gazetecilik mesleğinin kamu yararına aykırı bir şekilde kullanılamayacağını ifade etmiştir. Gazetecinin haberinde gerçekleri saptırma, çarpıtma ve kısaltma yapmayacağını belirtmiştir.⁵¹¹ Ek olarak doğruluğundan kuşku duyulan haberlerin araştırılması ve doğruluğundan emin olunduktan sonra yayınlanması gerektiği ifade edilmiştir. Haberde, eleştiri sınırını aşan aşağılayıcı sözcüklerin kullanılmaması gerektiği; hakaret edilmemesi, sövülmemesi haksız isnatta bulunulmaması ve iftira atılmaması gerektiği

⁵⁰⁷ Nilsen ve Johnsen v. Norveç Başvuru No. 23118/93, Kt. 25.11.1999.

⁵⁰⁸ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵⁰⁹ Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986.

⁵¹⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵¹¹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

vurgulanmıştır. Dava konusu haberin bir bütün olarak incelendiğinde Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul Kararının 1. maddesini ihlal ettiği sonucuna varılmış olup ilgili üye çoğunluğun kanun yararına temyiz talebinin reddine dair kararına katılmamıştır. İkinci karşı oy yazısına göre ise, 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline dair Kanunun 49. maddesine ve Yargıtay 4. Hukuk Dairenin 2018/14 esas 2018/2945 karar sayılı kararına atıf yapılmış olup, uyuşmazlık konusu habere ilişkin değerlendirmenin çekişmeli yargının konusu olmadığını, işlemin niteliği itibarıyla idari ceza içerdiğini belirtmiştir.⁵¹² Bu sebeple ilk derece mahkemesinin işin esasına girerek değerlendirme yapmasının hukuka aykırı olduğunu ilk derece mahkemesinin ancak şekil yönünden, yasal prosedüre uyulup uyulmadığı ile sınırlı bir inceleme yapabileceğini belirtmiştir.⁵¹³ Bu sebeple ilgili üye çoğunluğun kanun yararına temyiz talebinin reddine dair kararına katılmamıştır.

Kamu ilan ve reklamlarının medya kuruluşlarının sektörde sürdürülebilir olabilmesi için ekonomik bir güvence olduğu ve kesilmesi durumunda basın özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki yaratacağı açıktır. Yargıtay'ın yaklaşımında AİHM'nin basın özgürlüğüne yönelik yaklaşımını benimsediğini⁵¹⁴ ve iç hukukta yaptırımların uygulanış biçimleriyle alakalı olduğu, AYM'nin ise kanunilik ilkesi ile alakalı değerlendirmelerde bulunduğu söylenebilir. Buna göre, medya kuruluşlarının ekonomik bağımsızlıklarının güvence altına alınmadan basın özgürlüğünün korunamayacağı, yalnızca teorik bir hak olarak kalacağı uygulamaya etki etmeyeceği sonucuna ulaşabiliriz.

C. Aşırı Yargılama Giderleri

Yargılama giderlerini aşırı olması basın özgürlüğünün ekonomik bir görünüşü olup, demokratik toplum düzenine uygun olmayan bir durumdur. Bu husus direkt olarak basın özgürlüğü sorunu olmayıp, mahkemeye erişim hakkı bakımından da hayati öneme sahiptir. Mahkemeye erişim hakkının basın özgürlüğüne yansımaları inceleyebilmek için AİHM'in güncel bir kararı olan *Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık*⁵¹⁵ kararını değerlendirmek gerekmektedir. Başvurucu şirket

⁵¹² Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵¹³ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.

⁵¹⁴ Aslı Topukcu, *Anayasa Mahkemeleri Arası Etkileşim ve Yargısal Diyalog*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019) 202.

⁵¹⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık* Başvuru No. 37398/21, 12 Kasım 2024 Tarih HUDOC E.T. 24 Şubat 2025 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001->

Associated Newspapers Ltd., The Daily Mail ve The Mail on Sunday isimlerinde gazetelerinin yayıncısı olup, bu gazetelerin seçme haberlerinin yayınlandığı MailOnline web sitesini de işletmektedir.⁵¹⁶ 22 Mayıs 2017 tarihinde Manchester Arena’da gerçekleşen terör soruşturması kapsamında gözaltına alınan A.S., altı gün tutulduktan sonra olayda bir rolünün olmadığı anlaşıldıktan sonra serbest bırakılmıştır. 29 Mayıs 2017 tarihinde ise MailOnline web sitesinde A.S. hakkında “23 yaşındaki stajyer Libya pilotu, Manchester konser bombalamasıyla bağlantılı olarak tutuklanan 16. şüpheli oldu; yas tutanlar trajedinin üzerinden bir hafta geçmesini anmak için St Ann Meydanı’na akın etti” başlıklı haber yayınlanmıştır.⁵¹⁷ Davacı A.S. bu haber sonrasında başvuru şirkete aleyhine gizliliğin ihlali davası ikame ettirmiştir.⁵¹⁸ Ayrıca A.S. bu haber sonucunda işini kaybettiğini ve maddi sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. Ek olarak davacı başarı ücreti sözleşmesi (CFA) imzalamış ve tarihinde “After The Event” (Olay Sonrası – ATE) sigortası satın almıştır. Davanın kabul edilmesiyle başvuru şirkete temel dava masrafları haricinde A.S.’nin CFA ve ATE masraflarını da ödemiştir. Bir diğer başvuru E.H. hakkında ise, başvuru kişinin yayıncısı olduğu Mail on Sunday ve MailOnline’da yayınlanan haberde C.B.’nin – “Operation Midland” soruşturması olarak bilinen dosyada C.B. çocuk cinsel istismar iddialarını ortaya atmıştır – çocuk istismarı dosyasına yönelik iddialarını güçlendiren kişinin klinik psikolog E.H. olduğu ileri sürülmüştür. E.H. başvuru şirkete karşı yayınlanan haberin yanlış olduğunu, kendisine iftira atıldığını, toplum içinde sıkıntı yaşadığını, utanç duyduğunu ve aşağılandığını iddia ederek dava ikame etmiştir.⁵¹⁹ E.H., ATE sigortası satın almıştır. E.H. ile başvuru şirkete davanın geri çekilmesi, makalenin yeniden yayınlanmayacağı ve bir özür yayınlanacağı şartlarıyla uzlaşmaya varmıştır.⁵²⁰ Başvuru şirkete uzlaşmanın kabul edildiği tarihe kadar olan kısmı için yargılama masraflarının sorumlusu olmuştur.⁵²¹

237955> Benzer kararlar için Bknz: Steel ve Morris v. Birleşik Krallık Başvuru No. 68416/01, Kt. 15.02.2005, paragraf 95; Özgür Gündem v. Türkiye, Başvuru No. 23144/93, Kt. 16.03.2000, paragraf 60; Tolstoy Miloslavsky v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 18139/91, Kt. 13.07.1995, paragraf 49; Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986, paragraf 44; Bladet Tromsø ve Stensaa v. Norveç, Başvuru No. 21980/93, Kt. 20.05.1999, paragraf 64; Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda Başvuru No. 13778/88, Kt. 25.06.1992, paragraf 68; MGN Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 39401/04, Kt. 18.01.2011, paragraf 54; Siyasetçi hakkında iftira ve hakarete bulunulması nedeniyle tazminata hükmedilmesi hk. Pakdemirli v. Türkiye Başvuru No. 35839/97, Kt. 22.02.2005, paragraf 47.

⁵¹⁶ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 5.

⁵¹⁷ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 7.

⁵¹⁸ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 8.

⁵¹⁹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 13.

⁵²⁰ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 14.

⁵²¹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 17.

Başvurucu şirket, A.S. ve E.H. tarafından açılan davalardaki CFA ve/veya ATE sigorta ücretini ödeme yükümlülüğünün AİHS m.10'u ihlal ettiği, yüklenen masrafların aşırı ve adil olmadığı, orantısız olduğu, bu yükümlülüğün otosansüre yol açabileceği ve caydırıcı etki yaratacağı belirtmiştir.⁵²² Hükümet ise, başvuru şirketin iç hukuk yollarına başvurabileceğini ve tazminat talebinde bulunabileceğini belirtmiştir.⁵²³ Ancak bu tazminat talebinden sonuç alınabilirliği ve iç hukuk yollarına başvurulmasının boşuna olacağı⁵²⁴ çünkü bu hususun bir fidyeye etkisi yaratacağı⁵²⁵ belirtmemiştir. Ayrıca hükümet bu sistemin adil yargılamaya hizmet ettiğini, makul ve orantılı olduğunu⁵²⁶, temsil hakkını koruduğunu böylece kamu yararına bir düzenleme olduğunu belirtmiştir.⁵²⁷ Ek olarak hükümet, m.10'un sınırsız bir hak olmadığını gizlilik hakkının ve şöhret haklarının korunması gerektiğini belirtmiştir.⁵²⁸

AİHM ilk önce m.10 kapsamında bir müdahale olup olmadığını değerlendirmiştir. Buna göre E.H. tarafından CFA ve ATE sigorta primlerinin tahsil edilmesinin başvuru şirketin m.10 kapsamında haklarına müdahale teşkil ettiğini belirtmiştir.⁵²⁹ Bu iki müdahalenin AİHM tarafından kanunilik şartı taşıdığı⁵³⁰ ve meşru bir amaca hizmet ettiği⁵³¹ kabul edilerek demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığına ilişkin değerlendirmeye tabi tutulmuştur.⁵³² Mahkeme, CFA ve ATE açısından ayrı ayrı değerlendirme yapmıştır.⁵³³ Bu değerlendirmelerini yaparken MGN Ltd. kararına atıf yapılarak, bu kararda belirlediği kriterleri değerlendirmiş ve başvuruya konu dosyayı karşılaştırmıştır. CFA'nın bir başarı ücreti olduğunu belirten Mahkeme, meşru amaçlarla orantısız olduğunu ve bu tür konularda devlete tanınan geniş takdir yetkisini bile aşıldığını ifade etmiştir.⁵³⁴ Mahkeme, bir yayının daha sonra kamu yararına hizmet etmediği veya genel çıkarı ilgilendiren bir tartışmaya katkıda

⁵²² Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 69.

⁵²³ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 44.

⁵²⁴ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 74.

⁵²⁵ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 61.

⁵²⁶ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 82.

⁵²⁷ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 79.

⁵²⁸ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 78.

⁵²⁹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 84.

⁵³⁰ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 85.

⁵³¹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 86.

⁵³² Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 85-88.

⁵³³ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 98.

⁵³⁴ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 89.

bulunmadığının tespit edilmesinin, gazetecinin sorumsuzca veya kötü niyetli davrandığı anlamına gelmeyeceğini belirlemiştir.⁵³⁵

Mahkeme ayrıca değerlendirmesinde Jackson incelemesi tekniğinden bahsetmiştir. Jackson incelemesi, hukuk davalarında masraflarla ilgili kuralları ve ilkelerin incelenmesi sonucunda, bunların orantılı olup olmadıklarının değerlendirilmesi ve adalete erişimi teşvik etmek için belirlenen önerilerdir.⁵³⁶ Bu inceleme sonucunda dört kusurdan bahsetmiştir.⁵³⁷ Bunlar; CFA rejimin ana konusunun eksikliği, davacılar için CFA'nın bir yeterlilik şartının olmaması, davacının kendi adına masrafların oluşmasını kontrol etmek için bir teşvikin var olmaması (hakimlerin bu masrafları ancak davanın sonunda değerlendirmeleri), bir tarafın erken anlaşmaya zorlanması ve oluşan şantaj veya soğuma etkisi (başarılı bir savunma ihtimali olsa dahi bu şekilde zorlanmaktadır) ve son olarak CFA'larda kazanılabilecek davaların avukatlar ve hukuk müşavirler tarafından seçilmesidir.⁵³⁸ Mahkeme, CFA rejimindeki bu kusurların Devlete tanınacak geniş takdir yetkisini bile aştığını ve m.10'u ihlal ettiğini belirtmiştir.⁵³⁹ Ayrıca Mahkeme, hükümetin iddia ettiği gibi bu ücretlerin geri alınabilmesine dair bir emsal karar sunmadığını vurgulamıştır.⁵⁴⁰ AİHM, ATE sigortası primleri bakımından, CFA gibi geri alınabilirliğine ilişkin kurala benzer bir kural bulunmadığını belirtmiştir.⁵⁴¹ Ayrıca A.S.'nin Libyalı bir mülteci olduğunu hatırlatarak bu tür davalara karşı sigortası olabilecek biri olmadığını ancak,⁵⁴² başvuru şirketin günlük gazete yayımcısı olması sebebiyle bu tip durumlara karşı sigortalanabilecek bir kuruluş olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple başvuru şirketin bu tür davalara karşı sigortalı olmasının beklenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁴³ ATE primleri bakımından elde edilmeye çalışılan meşru amaçlar göz önünde bulundurulduğunda orantısız olmadığını ifade etmiştir.⁵⁴⁴ Bu sebeple AİHM, ATE primleri bakımından başvuru şirketin bakımından m.10'da belirtilen hakkın ihlal edilmediğine karar vermiştir.

⁵³⁵ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 91; MGN Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 39401/04, Kt. 18.01.2011, paragraf 54.

⁵³⁶ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 26.

⁵³⁷ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 27.

⁵³⁸ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 27.

⁵³⁹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 92.

⁵⁴⁰ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 93.

⁵⁴¹ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 99.

⁵⁴² Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 100.

⁵⁴³ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 104.

⁵⁴⁴ Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024, paragraf 101.

Bu karar ile AİHM, karardaki başvuru gibi medya kuruluşlarının yargılama masrafları sebebiyle aşırı bir maddi yük altına girdiğini kabul etmiş ve Jackson ilkelerinde belirtildiği gibi caydırıcı bir etki yaratacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda, aşırı yargılama giderleri basın özgürlüğüne dolaylı olarak bir müdahale yaratmaktadır. Yukarıda açıklandığı gibi medya kuruluşlarının ekonomik bağımsızlıklarının güvence altına alınmadan basın özgürlüğünün korunamaz. Bu hak sadece teorik bir hak olarak kalacak ve uygulamaya etki etmeyecektir. AYM bakımından ise yargılama giderlerini mahkemeye erişim hakkı yönünden incelemiş ancak basın özgürlüğü yönünden incelememiştir.⁵⁴⁵ AYM açısından bu durum genellikle manevi tazminatın aşırı yüksek olması durumunda ele almıştır. Bu yaklaşım yayın nedeniyle uygulanan yaptırımlara ilişkin yaklaşım bölümünde açıklanacaktır.

D. Yayın Nedeniyle Uygulanan Yaptırımlar

Tez kapsamında basın özgürlüğünün ögesinin gazeteci olduğunu, gazetecilerin haberlerini topladıktan sonra yorumlayarak ve eleştirerek yayımlama hakları olduğunu belirtmiştik.⁵⁴⁶ Ayrıca basın özgürlüğünün tam olarak sağlanabilmesi için gazetecilere yönelik caydırıcı etki yaratacak cezalar veya yaptırımların uygulanmaması gerektiğini ve gazetecinin cezalandırılma korkusu ile yaşamasının demokratik toplumun sürdürülebilirliğini negatif bir yönde etkileyeceğini değinmiştik.⁵⁴⁷ Bu yaptırımlar gazeteciye direkt olarak uygulanabileceği gibi gazetelere de uygulanabilmektedir. Bu bölümde ele alınacak yaptırımlar sadece gazetecilere yönelik değil aynı zamanda gazetelere de yöneliktir.

AİHM kararlarında basın özgürlüğünün demokratik toplumun temeli olduğunu vurgulamakta ve şöhret hakları gibi diğer sınırlama sebepleri ile basın özgürlüğü arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, AİHM'nin güncel bir kararı olan *Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Kararı*'na⁵⁴⁸ değinmek yerinde olacaktır.

⁵⁴⁵ Mahmut Türk, Başvuru No: 2013/5965, Kt. 18.02.2016; Orhan Ersoy, Başvuru No. 2015/1067, Kt. 26.12.2018; Özkan Şen, Başvuru No: 2012/791, Kt. 07.11.2013, paragraf 52.

⁵⁴⁶ Bknz. Birinci Kısım, İkinci Bölüm Basının Temel Ögesi Gazeteci.

⁵⁴⁷ Bknz. Gazetecilere Yönelik Tehditler, Tehdit Türleri ve Gazetecileri Tehditlerden Korunması

⁵⁴⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya* Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15 10 Ocak 2023 Tarih HUDOC E.T. 24 Şubat 2025 <<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-222099>> Benzer kararlar için Bknz: *Węgrzynowski v. Smolczewski v. Polonya* Başvuru No. 33846/07, Kt. 16.07.2013; *OOO Ivpress ve diğerleri v. Rusya* Başvuru No. 33501/04, Kt. 22.01.2013; *Kunitsyna v. Rusya* Başvuru No. 9406/05, Kt. 13.11.2016, paragraf 46-48; *Terentyev v. Rusya* Başvuru No. 25147/09, Kt. 26.01.2017; *OOO Izdatelskiy Tsentr Kvartirnyy Ryad v. Rusya* Başvuru No. 39748/05, Kt. 25.04.2017; *Novaya Gazeta ve Milashina v. Rusya* Başvuru No. 4097/06, Kt. 02.07.2019; *Rashkin*

Novaya Gazeta Editörlük ve Yayın Evi, Novaya Gazeta isimindeki Rusya’da yayımlanan gazetenin yayıncısıdır. Diğer başvuruçular Lola Madzhidovna Tagayeva ve Aleksandr Leonidovich Litinskiy ise bu gazetede çalışan gazetecilerdir. Başvuruçular gazeteciler Naşı gençlik örgütünün⁵⁴⁹ karışmış olduğu bir olay hakkında “*Dragnet*” başlıklı tepki gösterici bir haber yayınlamışlardır. Bunun üzerine haberin muhatabı kişilerin başvuruçular hakkında tazminat davası açmışlar. Bu dava kabul edilmiş, başvuruçular tazminat ödemeye mahkum edilmiştir.⁵⁵⁰ Diğer başvuruçular ise Vedomosti isimli iş gazetesini yayınlayan ZAO Biznes Nyus Medya isimli şirket ve bu şirkette gazeteci olan Kirill Yevgenyevich Kharatyan’dır. Başvuruçular 2012 ve 2014 yılları arasında hükümetin petrol ve gaz endüstrisinin daha fazla vergilendirmesine yönelik “*vergi manevrası*” ismiyle bir haber dizisi yayınlamışlardır. Bu haber dizisinde Rosneft petrol şirketinin başkanı Igor Sechin’in Dmitri Medvedev hükümeti ile anlaşmazlık içinde olduğu belirtilmiştir. 16 Haziran 2014 tarihinde yayımlanan “*Haftanın Adamı Igor Sechin*” başlıklı haberde ise Igor Sechin tarafından hükümetin petrol ve gaz endüstrisinin vergilendirmesine karşı olduğunu ve kamu yönetimi alanındaki kararları etkileyebildiği için ayrıcalıklı bir konumda olduğu ifade edilmiştir. İş adamı bu haberler sebebiyle başvuruçulara karşı itibarının zedelendiği iddiası ile iftira davası ikame ettirmiştir. Yerel mahkeme ise davacıların itiraz edilen ifadelerin doğruluğunu kanıtlamadıkları gerekçesiyle davacıları gazetenin basılı edisyonunda bir tekzip yayınlamalarını ve makaleyi tamamen web sitesinden kaldırmalarını karar vermiştir. Vedomosti gazetesi web sitelerinde haberi kaldırmış ve hem basılı hem de web sitesinde haber hakkında tekzip yayınlamıştır.⁵⁵¹

AİHM bu iki başvuru hakkında başvuruçuların (haberlerini yayımladıktan sonra haberin konusu olan kamu figürlerinin, haberdeki ifadeler hakkında şöhret haklarını ve ticari itibarlarını zedelediğini belirterek başvuruçular hakkında dava

v. Rusya Başvuru No.69575/10, Kt. 07.07.2020; Skudayeva v. Rusya Başvuru No. 24014/07, Kt. 05.03.2019; Tolmachev v. Rusya Başvuru No. 42182/11, Kt. 02.06.2020.

⁵⁴⁹ Naşı siyasi bir gençlik örgütü olup, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’e yakınlığı ile bilinmektedir. Bknz: Anselm Waldermann, “Russian Youth and the Putin Cult,” *Spiegel International* [Online] 2 Kasım 2007, E.T. 29 Nisan 2025 <<https://www.spiegel.de/international/world/the-nashi-movement-russian-youth-and-the-putin-cult-a-514891.html>>

⁵⁵⁰ Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya, Başvuru No. 35023/13, 24 Nisan 2012 Başvuru Tarihi, 12 Aralık 2017 İletilme Tarihi, 20 Şubat 2025 Erişim Tarihi <[⁵⁵¹ ZAO Biznes Nyus Medya ve Kirill Yevgenyevich Kharatyan v. Rusya, Başvuru No. 25657/15, 13 Mayıs 2015 Başvuru Tarihi, 6 Şubat 2019 İletilme Tarihi, 20 Şubat 2025 Erişim Tarihi <\[112\]\(https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2225657/15%22\],%22itemid%22:\[%22001-191404%22\]}></p></div><div data-bbox=\)](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2235023/13%22],%22itemid%22:[%22001-179958%22]}></p></div><div data-bbox=)

ikame ettirmeleri⁵⁵² ve bu iki davada da yerel mahkemenin başvuru aleyhine karar vermesi⁵⁵³) başvurma sebeplerinden dolayı başvuruyu birleştirme kararı almıştır. Bu iki başvuruda da yerel mahkemeler, daya bakarken davalıların itiraz edilen ifadeleri yaymış olup olmadıklarına, ifadelerin karalayıcı nitelikte olup olmadığına ve davalıların ifadelerin doğruluğunu kanıtlayıp kanıtlamadıklarına bakmakla yetinmişlerdir.⁵⁵⁴ AİHM bu bağlamda yerel mahkemelerin değerlendirmelerinde ifadelerin karalayıcı nitelikte olup olmadığını ve davalıların ifadelerin doğruluğunu kanıtlayıp kanıtlamadıklarını değerlendirmiş ve yerel mahkemelerin değerlendirmelerini eksik bulmuştur. İddiaları incelerken ifadelerin olgu mu yoksa değer yargısı mı olduğunu⁵⁵⁵, davacıların kamu figürleri olduğundan dolayı bu ifadelerin hoşgörü göstermeleri gereken ifadeler olup olmadığını⁵⁵⁶, haberlerde kamu yararı olup olmadığını⁵⁵⁷ veya üçüncü kişilerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını⁵⁵⁸ değerlendirmemişlerdir.⁵⁵⁹ Ayrıca, Rusya hakkında aynı başvuru ile aynı sebep hakkında basın özgürlüğünün ihlaline yönelik birçok karar verdiğini vurgulamıştır.⁵⁶⁰ Ek olarak, bu tip uyuşmazlıklarda ortaya konan ilkeleri ve ölçütleri yerel mahkemenin değerlendirmemesi nedeniyle m.10 ve m.8 arasında denge kurulamadığını, Rusya'nın kendisine tanınan takdir yetkisini aştığını, müdahale ile meşru amaç arasında makul bir orantı olmadığına⁵⁶¹ ve müdahalenin m.10'un ihlaline sebebiyet verdiğine karar vermiştir.⁵⁶²

AYM ise bu konuyu birçok temel içtihadında haber sebebiyle başvuru aleyhine manevi tazminata hükmedilmesi⁵⁶³ ve haberde geçen ifadelerden dolayı idari

⁵⁵² Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 2.

⁵⁵³ Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 3.

⁵⁵⁴ Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 4.

⁵⁵⁵ Tolmachev v. Rusya Başvuru No. 42182/11, Kt. 02.06.2020, paragraf 50.

⁵⁵⁶ Redaktsiya Gazety Zemlyaki v. Rusya Başvuru No. 16224/05, Kt. 21.10.2017, paragraf 42.

⁵⁵⁷ Fedchenko v. Rusya, Başvuru No 7972/09, Kt. 02.10.2018, paragraf 47.

⁵⁵⁸ Nadtoke v. Rusya, Başvuru No. 29097/08, Kt. 8.10.2019, paragraf 48.

⁵⁵⁹ Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 10.

⁵⁶⁰ Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 11.

⁵⁶¹ Tolmachev v. Rusya Başvuru No. 42182/11, Kt. 02.06.2020, paragraf 56; Timakov ve OOO ID Rubezh v. Rusya Başvuru No. 46232/10 ve 74770/10, Kt. 08.09.2020, paragraf 71.

⁵⁶² Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023, paragraf 12-13.

⁵⁶³ Fatih Altaylı Başvuru No. 2022/109322, 18.12.2024 Tarih; Ethem Kut Başvuru No. 2022/66356, Kt. 15.01.2025; Esra Erinç ve Lutfiye Aslı Erinç Başvuru No. 2021/60087, Kt. 15.01.2025; Abdullah Zeydan, Başvuru No. 2020/34861, Kt. 04.07.2024; Erdal Öner Başvuru No. 2022/32636, Kt.

para cezası uygulanması⁵⁶⁴ şeklinde iki farklı durumda ele almıştır. Bu bağlamda öncelikle haber sebebiyle başvuru aleyhine manevi tazminata hükmedilmesi kapsamında güncel bir karar olan Burak Akbay ve Diğerleri Kararı⁵⁶⁵ ele almak yerinde olacaktır. Bu kararda başvuru Burak Akbay, Veli Toprak ve Sözcü Gazetesi'dir. Başvuruculardan Burak Akbay Sözcü Gazetesi'nin kurucusu ve Veli Toprak ise başvuruya konu haberin yazarıdır ve Sözcü Gazetesi'nde çalışmaktadır. Başvuruya konu haberde ise, bir Bakan'ın oğlunun özel bir kolejde fakirlik bursu ile okuduğu konu edilmiştir.⁵⁶⁶ Ayrıca, haberde Bakanlığın haber hakkındaki basın açıklaması ve özel okulun bağlı olduğu derneğin başkanı S.P.'nin beyanları da yer almıştır.⁵⁶⁷ Başvurucular "*Bakanın oğluna bursun orijinal belgesi çıktı*" başlığı ile konu hakkında yeni bir haber yayınlamışlardır.⁵⁶⁸ İlgili Bakan, haberin gerçek olmadığını bilerek yayımlandığını iddia etmiş ve kişilik haklarına saldırıldığını öne sürerek manevi tazminat davası açmıştır. Başvurucular haberde davacı Bakan'ın oğlunun gelecek dönem için burs aldığını bu sebeple haberin yalan olmadığını belirttikleri halde⁵⁶⁹ Asliye Hukuk Mahkemesi manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne karar vermiştir.⁵⁷⁰ Mahkemesi gerekçesinde, özel okulun bağlı olduğu derneğin basın duyurusunda belirtilen burslu öğrenci tespit komisyon kararı ve yönetim kurulu kararı ile davacının yaptığı ödemelere ilişkin faturalara atıf yapmış, haberin gerçeğe aykırı olduğunu ve haberin yazarı olan başvuru davasında

10.12.2024; Bekir Çeper ve Diğerleri, Başvuru No. 2022/77805, Kt. 28.11.2024; Rüstem Bozkurt Batum Başvuru No. 2020/12145, Kt. 11.06.2024; Nezir Asaroğlu Başvuru No. 2021/41253, Kt. 06.06.2024; İbrahim Karaosmanoğlu, Başvuru No. 2020/20078, Kt. 04.07.2024; Sinan Aygül Başvuru No. 2021/59847, Kt. 21.05.2024; Yıldırım Sapan Başvuru No. 2021/25578, Kt. 22.05.2024; İclal Mine Kırıkanat Başvuru No. 2019/29456, Kt. 08.02.2024; Bekir Çeper ve diğerleri Başvuru No. 2019/21707, Kt. 14.02.2024; Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023; Orhan Aydın Başvuru No. 2020/13392, Kt. 05.09.2023; Kayseri Yeni Haber Radyo Televizyon Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2019/21340, Kt. 22.02.2022; Mehmet Kuzulugil ve Gelenek Basım Yayım ve Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2018/36201, Kt. 15.09.2021; Halit Basık Başvuru No. 2016/12037, Kt. 18.05.2021; Oğuz Demirkaya Başvuru No. 2018/15033, Kt. 18.05.2021; Şükrü Gündüz Başvuru No. 2016/29297, Kt. 08.09.2020; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Cumhuriyet Vakfı Başvuru No. 2014/11876, Kt. 27.12.2017.

⁵⁶⁴ Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri Başvuru No. 2014/4430, Kt. 25.09.2019 Tarih; Ciner Medya Tv Hizmetleri A.Ş. Başvuru No. 2021/10820, Kt. 08.01.2025; Samanyolu Haber Yayıncılık Hizmetleri A.Ş., B. No: 2016/9101, Kt. 14.09.2022; A Dokuz Televizyonu Dijital Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Başvuru No. 2017/28986, Kt. 06.10.2022.

⁵⁶⁵ Anayasa Mahkemesi Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024 *AYM Karar Bilgi Bankası* 14 Şubat 2025 <<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2022/61371>>

⁵⁶⁶ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 2.

⁵⁶⁷ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 3.

⁵⁶⁸ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 5.

⁵⁶⁹ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 7.

⁵⁷⁰ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 8.

yargılandığını belirtmiştir.⁵⁷¹ Haberin yazarı olan başvurucunun yargılandığı ceza davasında ise haberde ismi geçen özel okulun bağlı olduğu derneğe S.P.’nin dernek başkanı olup olmadığı veya görevi ve habere konu belgenin gerçekliği sorulmuştur. Dernek cevabında bakanın oğlunun kaydını aldığını, kaydı olduğu süreçte burs almadığını belirtmiştir.⁵⁷² Ceza mahkemesi hakaret suçunun vuku bulduğuna karar vermiş olup gerekçesinde ise, gazetecinin haberde belirttiği belgenin gerçekliğini doğrulayabilmek için haberde ismi geçen özel okulun bağlı olduğu derneğe sorması gerektiğini, işbu haberin gerçeklik unsurunu taşımadığını belirtmiştir.⁵⁷³ Bu kararın istinaf edilmesi üzerine, istinaf isteminin reddine karar vermiştir. Gerekçesinde ise, davacı Bakan tarafından yapılan başvuru sonucunda Sulh Ceza Mahkemesi’nin tekzip metninin yayımlanmasına dair kararı verildiğini haberin yazarı olan başvuru hakkında ceza davasında hakaret suçundan dolayı hüküm giydiğini, davacı Bakan’ın oğlunun özel okuldaki burs almadığını vurgulayarak haberin gerçek olmadığını ve kamu yararı taşımadığına kesin olarak karar vermiştir.⁵⁷⁴

Başvuru konusu yayımlanmış bir haber olduğu halde AYM başvurusu Anayasa m.26 kapsamında ifade özgürlüğü bakımından değerlendirmiştir.⁵⁷⁵ Ancak basın özgürlüğüne ilişkin tespitleri sebebiyle söz konusu başvuru çalışmamızda yer almaktadır. AYM, müdahalenin kanunilik şartını karşıladığını (TBK’nın m.58 uyarınca) ve meşru amacın varlığı olduğunu belirterek, müdahaleyi demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu bakımından değerlendirmiştir.⁵⁷⁶ AYM, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olabilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerektiğini belirtmiştir.⁵⁷⁷ AYM ayrıca olgusal iddiaların doğru olmadığını ispatlanması halinde gazetecinin hukuki yaptırıma uğraması durumunu toplumsal bir ihtiyacı karşıladığını belirtmiş ve habercilik faaliyetinin güvenilir kaynaklardan doğru bilgiye ulaşmak olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁸ Ayrıca, basının sorumluluk bilinciyle hareket etmesi ve haberi yaparken iyi

⁵⁷¹ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 8.

⁵⁷² Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 9.

⁵⁷³ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 9.

⁵⁷⁴ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 11.

⁵⁷⁵ Bknz. sayfa 13.

⁵⁷⁶ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 15.

⁵⁷⁷ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 16; Bekir Coşkun, Başvuru No. 2014/12151, Kt. 4.06.2015, paragraf 53-55; Mehmet Ali Aydın, Başvuru No. 2013/9343, Kt. 04.06.2015, paragraf 70-72.

⁵⁷⁸ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 16.

niyetli hareket etmeleri gerekli olduğunu hatırlatmıştır.⁵⁷⁹ Basının olgusal isnatlarda bulunduğu konularda yeterli kaynak gösterilmesi, bu kaynağın güvenilir olması, kaynağın doğruluğunun teyit edilmesi amacıyla davranılması gerektiği belirtilmiştir.⁵⁸⁰ Özetle, gazetecinin olgusal iddianın doğruluğuna ilişkin yeterli araştırma yapmış ve gazetecilik ilkelerine uygun hareket etmiş olması gerektiği ifade edilmiştir.

Başvuru konusu haber, hazırlanırken olgusal isnada dayalı bir belge ve bu iddialara ilişkin okulun bağlı olduğu dernek başkanı S.P. ile röportaj yapılmıştır. Bu hususlar ve Bakanlığın habere ilişkin resmi duyuru da haberle birlikte yayınlanmıştır.⁵⁸¹ Haberde iddia edilen davacı Bakan'ın oğlunun bir sonraki yıl bursu olarak okuyacağı olduğudur, halihazırda bursu okumakta olduğu veya davacı Bakanın bu bursu kabul ettiği değildir. Ayrıca, Bakanlık tarafından yapılan açıklamada Bakan'ın oğlunun bu bursu başarısı sebebiyle almaya hak kazandığı kabul edilmiştir.⁵⁸² Yargılama esnasında davacı tarafından başvuruçuların ilgili belgeyi değiştirdikleri iddia edilmiştir. Ancak derece mahkemesi belgenin sahteliğine ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Derneğe yazılan müzekkerenin cevabında da bu husus net değildir.⁵⁸³ Halbuki haberini yazmadan önce gazeteci belgenin doğruluğunu sorgulamış, araştırma yükümlülüğünü yerine getirmiş ve dernek başkanı S.P. ile bu iddiayı görüşmüştür. Dernek başkanı bu iddiayı kabul etmediği gibi ret de etmemiştir ve bu husus gazeteci tarafından direkt olarak okuyucuya aktarılmıştır.⁵⁸⁴ Nitekim AYM değerlendirmesinde gazetecinin haberini doğrulama yükümlülüğünün sınırı olduğunu, bir savcı gibi hareket etmesinin beklenemeyeceğini, gazeteciden beklenen gerçekliğin haber yapıldığı andaki olayın beliriş biçimi olduğunu belirtmiş ve gazetecinin doğru bilgi sunması için iyi niyetli hareket etmesinin yeterli olacağını belirtmiştir.⁵⁸⁵ Somut olayda gazeteci araştırma yükümlülüğünü yerine getirmiştir. Ancak, belgenin sahteliğine veya gerçekliğine ilişkin değerlendirme yapılmadan

⁵⁷⁹ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371 Kt. 2.10.2024, paragraf 17; İlhan Cihaner, Başvuru No. 2013/5574, Kt. 30.06.2014, paragraf 60; Orhan Pala Başvuru No. 2014/2983, Kt. 15.02.2017, paragraf 48; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., Başvuru No. 2013/2623, Kt. 11.11.2015, paragraf 42; Kadir Sağdıç, Başvuru No. 2013/6617, Kt. 08.04.2015, paragraf 53.

⁵⁸⁰ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 18.

⁵⁸¹ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 19.

⁵⁸² Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 20.

⁵⁸³ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 21.

⁵⁸⁴ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 22.

⁵⁸⁵ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 23.

gazeteci hem ceza davasında hem de tazminat davasında yaptırım ile karşılaşmıştır.⁵⁸⁶ Bu husus gazeteci üzerinde caydırıcı etki yaratacaktır.⁵⁸⁷

Bu kararda da görülebileceği üzere, demokratik toplumlarda basın işlevini yerine getirebilmesi için özgür olduğu kadar aynı zamanda sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerekir. Buna göre, gazeteciler basın özgürlüklerini kullanırken iyi niyetli bir şekilde meslek ahlakına saygı göstererek doğru ve güvenilir bilgi vermelilerdir.⁵⁸⁸ Bu değerlendirme yapılırken ise ileri sürülen olgusal iddialar hakkında yeterli araştırma yapıp yapılmadığı⁵⁸⁹, kaynak gösterilip gösterilmediği, haberin yayınladığı zaman kaynağın ne kadar güvenilir olduğu, doğruluğunun teyit edilebilmesi için imkânları dâhilinde harekete geçip geçmediği değerlendirilir.⁵⁹⁰

AYM'nin haberde geçen ifadelerden dolayı idari para cezası uygulanmasına ilişkin yaklaşımı hakkında ise güncel bir karar olan Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Kararı⁵⁹¹ ele alınacaktır. Bu kararda başvuru Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. televizyon yayını yapan bir hizmet sağlayıcıdır.⁵⁹² Başvuru 11 Ocak 2017 tarihindeki yayını esnasında RTÜK Kanunu'nun 8. maddesinin 1. fıkrası 4 bendinde yer alan ilkeyi ihlal ettiği gerekçesiyle RTÜK idari para cezası uygulanmıştır.⁵⁹³ Başvuru idari işlemin iptali için Ankara 14. İdare Mahkemesi başvurmuştur.⁵⁹⁴ İdare mahkemesi dönemin ana muhalefet partisi genel başkanına yönelik “*tescilli hain, PKK'lı Kılıçdaroğlu*”, ifadelerinin kullanıldığını, ana muhalefet partisi milletvekiline yönelik ise “*tescilli hain, İran casusu, vatan haini, kriptolu FETÖ'cü, sözde solcu, şerefsiz bir hain*” ifadelerinin eleştirisi sınırı kapsamında değerlendirilemeyeceğini, bu ifadelerin küçük düşürücü ve aşağılayıcı nitelikte olduğunu bu sebeple RTÜK Kanunu'nun 8. maddesinin 1. fıkrası 4 bendine aykırı olduğuna belirterek davanın reddine karar vermiştir.⁵⁹⁵ Başvuru bu karar sonrasında Ankara Bölge İdare

⁵⁸⁶ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 21.

⁵⁸⁷ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 23.

⁵⁸⁸ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 17; İlhan Cihaner, Başvuru No. 2013/5574, Kt. 30.06.2014, paragraf 60; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., Başvuru No. 2013/2623, Kt. 11.11.2015, paragraf 42.

⁵⁸⁹ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 18; Çetin Doğan, Başvuru No. 2014/3494, Kt. 27.02.2019, paragraf 63; Mehmet Doğan Uğurlu ve Diğerleri, Başvuru No. 2015/954, Kt. 12.09.2018, paragraf 54.

⁵⁹⁰ Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024, paragraf 18.

⁵⁹¹ Anayasa Mahkemesi Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17 Eylül 2024
AYM Karar Bilgi Bankası E.T. 14 Şubat 2025
<<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2021/18189>>

⁵⁹² Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 2.

⁵⁹³ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 2.

⁵⁹⁴ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 3-4.

⁵⁹⁵ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 4.

Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi istinaf talebinde bulunmuş olup, istinaf başvurusu kararın usul ve yasaya uygun olması sebebiyle esastan reddedilmiştir.⁵⁹⁶ Başvurucu bu karar sonrasında temyiz başvurusunda bulunmuş olup, Danıştay kararın usul ve yasaya uygun olması ve bozma sebeplerinden birinin bulunmaması nedeniyle hükmü onamıştır.⁵⁹⁷ Başvurucu yayınlanan haber öncesinde dönemin ana muhalefet partisi genel başkanının başkanlık sistemi ve PKK terör örgütü hakkında açıklamalarda bulunduğunu, bu terör örgütü ile alakalı cezaevinde mahkum ziyaretinde bulunduğunu, ana muhalefet partisi milletvekili hakkında yapılan yayının ise milletvekilinin açıklamalarının değerlendirilmesi kapsamında olduğunu, ortaya atılan iddianın ispatlanamaması durumunda milletvekilinin “şefersiz” olduğunu kendisinin ifade ettiğini⁵⁹⁸ bu sebeple ifadelerin olgusal temellere dayandığını belirtmiştir. Ayrıca haberin bu olaylardan sonra yapıldığını vurgulamıştır. Ayrıca sunulmuş olan haberin siyasi eleştiri kapsamında olduğunu ve yargılama sonucunda yeterli gerekçe sunulmadığını belirtmiştir.⁵⁹⁹

AYM, müdahalenin kanunilik şartını karşıladığını ve meşru amacın var olduğunu belirterek, müdahaleyi demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu bakımından değerlendirmiştir.⁶⁰⁰ AYM, basın özgürlüğüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olabilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁰¹ Zorunlu toplumsal ihtiyacın değerlendirilmesinde ise bu amaca ulaşmaya elverişli olması, son çare olması ve alınabilecek en hafif önlem gerekmektedir.⁶⁰² Bu denetimi mahkemeler yaparken takdir yetkisinin olduğunu kabul eden AYM, kendisinin de bu takdir yetkisini denetlediğini belirtmiştir.⁶⁰³ Değerlendirme yapılırken şöhret hakları ile basın özgürlüğünün çatıştığını ve bu çatışan hakların arasında adil bir denge kurulması gerektiğini, bu dengenin kurulabilmesi için yayındaki ifadelerin bağlamı, kamu

⁵⁹⁶ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 5.

⁵⁹⁷ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 5.

⁵⁹⁸ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 19.

⁵⁹⁹ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 8.

⁶⁰⁰ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 12.

⁶⁰¹ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 14; Bekir Coşkun, Başvuru No. 2014/12151, Kt. 04.06.2015, paragraf 53-55; Mehmet Ali Aydın, Başvuru No. 2013/9343, Kt. 04.06.2015, paragraf 70-72; Norm Denetimi E. 2007/4, K. 2007/81, Kt. 18.10.2007.

⁶⁰² Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 15; Bknz: Zübeyde Füsun Üstel ve Diğerleri, Başvuru No. 2018/17635, Kt. 26.07.2019, paragraf 77; Sırrı Süreyya Önder, Başvuru No. 2018/38143, Kt. 03.10.2019, paragraf 58; Bekir Coşkun, Başvuru No. 2014/12151, Kt. 04.06.2015, paragraf 51; Mehmet Ali Aydın, Başvuru No. 2013/9343, Kt. 04.06.2015, paragraf 68; Tansel Çölaşan Başvuru No. 2014/6128, Kt. 07.07.2015, paragraf 51.

⁶⁰³ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 16.

yararını içeren bir tartışmaya katkısı, hedef alınan kişinin kim olduğu, yayında sözleri sarf eden kişinin kim olduğu ve yargılama aşamasında yeterli gerekçe sunulup sunulmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶⁰⁴ AYM, somut olaya konu ifadenin kamu yararını içeren bir tartışmaya katkı sağladığını çünkü gündemde olan bir konu hakkında bu ifadelerin sarf edildiğini belirtmiştir. Başvurucunun belirttiği gibi yayınlanan haber öncesinde dönemin ana muhalefet partisi genel başkanının başkanlık sistemi ve PKK terör örgütü hakkında açıklamalarda bulunduğunu ve diğer eylemlerde bulunduğunu belirtmiştir.⁶⁰⁵ Ayrıca kullanılan ifadelerin bağlamından koparmadan bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁰⁶ Bu kapsamda kaba ve kırıcı bir söz bir bütün olarak ele alındığında üslubun bir parçası olarak değerlendirilebilecektir.⁶⁰⁷ AYM somut olayda derece mahkemesinin somut olaya konu ifadeye incelerken bağlamından kopararak ve ifadeleri cımbızlayarak, soyut bir şekilde değerlendirdiğini, hedef alınan kişinin kim olduğu, yayında sözleri sarf eden kişinin kim olduğu, ifadeden önceki davranışları, ifadenin şeklini ve nedenini değerlendirmeden karar verdiğini belirtmiştir.⁶⁰⁸

Yargıtayı ise bu konuyu manevi tazminat bakımından ele almıştır. Bu kapsamda Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 15 Mayıs 2018 Tarihli 2016/529 Esas ve 2018/4185 Karar Numaralı Kararına⁶⁰⁹ değinmek yerinde olacaktır. Değerlendirme konusu dosyada 6 Şubat 2014 tarihinde Akşam Gazetesinde yayınlanmış olan “*O Savcı...*” başlıklı yazı sebebiyle basın yoluyla kişilik haklarına saldırıda bulunulduğu iddiası ile davacı tarafından manevi tazminat davası ikame ettirilmiş ve hükmün yayınlanmasını talep edilmiştir.⁶¹⁰ Davalılar ise, davaya konu yazıda kamu yararı bulunduğunu, görünür gerçekliğe uygun olduğunu ve haber verme ve eleştiri hakkı sınırları içerisinde kaldığını belirterek davanın reddine karar verilmesini talep etmişlerdir.⁶¹¹ İlk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda davaya

⁶⁰⁴ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 18.

⁶⁰⁵ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 20.

⁶⁰⁶ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 21.

⁶⁰⁷ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 21.

⁶⁰⁸ Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024, paragraf 21-22.

⁶⁰⁹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 2016/529 Esas, 2018/4185 Karar, Kt. 15.05.2018, 14 Şubat 2025 Erişim Tarihi <<https://ezproxy.iku.edu.tr:3697/ictihat/yargitay/4-hukuk-dairesi-e-2016-529-k-2018-4185-t-15-5-2018>> Benzer kararlar için Bknz: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2014/7417, K. 2015/2941, Kt. 11.03.2015 Tarih; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2017/1190, K. 2019/4154, Kt. 25.9.2019; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2015/1634, K. 2015/15190, Kt. 24.12.2015; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2011/11405, K. 2012/14176, Kt. 03.10.2012.

⁶¹⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹¹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

konusu yazının görünür gerçeği ve maddi gerçeği yansıtmadığı belirtilerek basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğine karar verilmiştir.⁶¹² Bu haber sebebiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Yargıtay, Anayasa'nın 28. Maddesine ve Basın Kanunu'nun 1. ve 3. maddelerine atıf yaparak toplumun sağlıklı, mutlu ve güvenli yaşayabilmesi adına basına güvence sağlandığını belirtmiş olup, bu hususun ancak bireylerin toplumda yaşananlar ve ilgilendiren konular hakkında bilgi edinebilmeleri ile gerçekleşeceğini belirtmiştir.⁶¹³ Ancak basın özgürlüğünün sınırsız olmadığını vurgulamıştır. Bu kapsamda hakların dengelenmesi gerektiğini ancak aynı anda iki hakkında korunamayacağını ifade etmiştir. Bu durumda ise kamu yararı değerlendirilip onun üstün tutulması gerekmektedir. Yayınlanan haberde kamu yararı bulunması, toplumsal ilginin varlığı, konun güncelliği, haberde özle biçim arasındaki dengenin kurulması, yayının gerçek olması gerekli olduğunu belirtmiştir.⁶¹⁴ Bu gerçeklik görünürdeki gerçekliktir. Haber o anda ve görünürde gerçek olmalıdır. Yargıtay sonradan gerçek olmadığı anlaşılan yayınlardan basının sorumlu tutulamayacağını ifade etmiştir.⁶¹⁵ Ayrıca Yargıtay kararında AİHM'in yerleşik içtihatlarına atıf yaparak, AİHS m.10/1'in toplumun ve bireylerin kendilerini geliştirmelerinin temel taşı olduğunu, AİHS m.10/2'de sadece olumlu bilgi ve fikirler için değil aynı zamanda gücendiren, sarsan veya rahatsız eden bilgi ve fikirler içinde geçerli olduğunu belirtmiştir. Ek olarak Yargıtay, basın özgürlüğünün asıl, sınırlandırılmasının ise istisna olduğunu vurgulamış olup, sınırlandırmanın kanuni olması, meşru amaca dayanması, demokratik toplumda gerekli olması ve orantılı olması gerektiğini ifade etmiştir.⁶¹⁶ Somut olayda, uyuşmazlık konusu yazıyı bir bütün olarak değerlendiren Mahkeme, yayının güncel olduğuna, kamu yararı taşıdığına, kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik bir yayın olduğuna karar vermiştir. Haberin biçimi ve bütünlüğünü inceleyen Yargıtay, haberin güncel olaylara uygun bir şekilde yapıldığını vurgulamıştır.⁶¹⁷ Dava konusu haberin davacının kişilik haklarına ve mesleki itibarına saldırı nitelikte ifadelere yer vermediğine hükmetmiştir. Bu ilk derece mahkemesi tarafından verilmiş olan kısmen kabul kararını bozmuştur.

⁶¹² Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹³ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹⁴ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹⁵ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹⁶ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

⁶¹⁷ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018.

Yukarıdaki kararlarda kısaca AİHM demokratik toplum düzeni için basın bekçi köpeği görevini vurgulayarak, gazeteci hakkında yayın nedeniyle uygulanan yaptırımlar bakımından basın özgürlüğüne müdahalenin ihlal sayılabilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacın var olmamasını aramaktadır. Ayrıca AİHM ve AYM benzer şekilde içtihatlarında basın özgürlüğün bu şekilde bir müdahalenin idarenin keyfi sınırlandırmalarına karşı bir koruma sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Yargıtay ise çoğunlukla kişilik hakları ile basın özgürlüğü arasındaki çatışan haklar dengesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

E. Basın Özgürlüğü Bağlamında Hükmedilen Cezalar

Basın özgürlüğü kamu otoritelerinin denetlenmesi ve kamuoyunun bilgi edinmesi açısından öneme sahiptir. AİHM'e göre gazeteciler, *ifade özgürlüğü hakkını kullanan diğer kişilerden farklı olarak, dava konusu suçun gazetecilik faaliyetini yerine getirirken işlendiği yönünde bir gerekçeyle tek başına cezai sorumluluktan muaf tutulmayı talep edemeyeceklerdir*.⁶¹⁸ Ancak, gazetecilerin yayınladıkları köşe yazıları ve haberler sebebiyle karşılaştıkları cezai yaptırım tehditi basın özgürlüğünü aşındırmakta ve çoğu zaman gazeteciler üzerinde caydırıcı etki yaratmaktadır. Bu sebeple gazeteciler hakkında hükmedilen cezaların demokratik toplum düzeni ölçütüne uyumlu olup olmadığı hususunda uluslararası ve ulusal mahkemeler bakımından titiz bir inceleme yürütülmektedir.

AİHM'nin bu konuya yaklaşımının tespit edilebilmesi açısından Dupuis ve diğerleri v. Fransa⁶¹⁹ kararını incelemek yerinde olacaktır. Başvurucu gazeteciler Jérôme Dupuis ve Jean-Marie Pontaut 1996 yılında Cumhurbaşkanı'nın Kulakları isimli bir kitabı yayımlamışlardır.⁶²⁰ Bu kitapta 1982 yılında çıkarılan bir kararname ile Terörizme karşı koordinasyon, bilgi ve eylem misyonu adında kurulan birimin⁶²¹ Cumhurbaşkanlığı ofisinde faaliyet göstererek telefon dinleme yaptığı ve dinleme kayıt tuttuğuna⁶²² ilişkin bir kitaptır. Bu kitap yayınlanmadan önce, bir dergide Cumhurbaşkanlığı antetli bir el yazısı not yayınlanmış ve bu notta bazı gazeteci ve avukatların telefonlarının dinlendiğine dair bilgi bulunmaktadır.⁶²³ Dinleme işlemleri

⁶¹⁸ Pentikainen v. Finlandiya, Başvuru No. 11882/10, Kt. 20.10.2015, paragraf 91.

⁶¹⁹ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007.

⁶²⁰ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 7.

⁶²¹ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 4.

⁶²² Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 4.

⁶²³ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 5.

ile alakalı özel hayatın gizliliğinin ihlali iddiası ile o dönem Cumhurbaşkanı özel kalem müdür yardımcısı olan G.M. hakkında soruşturma başlatılmıştır.⁶²⁴ Kitap yayımlandıktan sonra G.M. mesleki gizliliğin ihlali sonucu elde edilen belgeleri kullanma ve hukuka aykırı elde edilmiş belgeleri muhafaza etme iddiası ile başvuru gazetecilerden şikayetçi olmuş ve başvuru gazeteciler hakkında dava açılmıştır.⁶²⁵ Başvuru gazeteciler, bilgileri yasa dışı şekilde elde etmediklerini belirterek ve bilgi kaynaklarını açıklamamışlardır. Dinleme içeriklerinin ise, soruşturma başlamadan önce gazeteciler arasında dolaşımda olduğunu iddia etmişlerdir.⁶²⁶ Paris Ağır Ceza Mahkemesi ise belgelerin yargı dosyasında bulunduğu ve sadece gizlilik yükümlülüğü olan kişiler tarafından erişilebileceği gerekçesiyle haklarından ayrı ayrı adli para cezasına ve tazminata hükmetmiştir.⁶²⁷ Bu karar başvuru gazeteciler tarafından istinaf edilmiş olup, istinaf talepleri reddedilmiştir.⁶²⁸ Başvuru gazeteciler tarafından dosya temyiz edilmiş olup, Yargıtay tarafından bu karar onanmıştır.⁶²⁹ Bu karardan sonra G.M. hakkında 6 ay hapis cezası verilmiş ve 5.000 Euro adli para cezasına hükmedilmiştir.⁶³⁰ AİHM değerlendirmesinde kitabın kamu yararı taşıdığını, içeriği gereği kamusal bir önemi olduğunu, G.M. bir siyasetçi olmasa dahi Cumhurbaşkanı'nın özel kalem müdür yardımcısı olması nedeniyle bir kamu figürü gibi eleştiriye daha da açık olması gerektiğini ifade etmiştir.⁶³¹ Belirtildiği üzere, başvuru gazeteciler para cezası ile tazminat ödemeye mahkum edilmişlerdir. Mahkeme tarafından her ne kadar hükmedilen cezalar yüksek meblağlar olmasa bile ekonomik yaptırımların caydırıcı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.⁶³² Mahkeme, başvuru gazetecilere verilen cezaları orantısız bulmuş ve çatışan haklar arasında dengeli bir değerlendirme yapılmadığına karar vermiştir.⁶³³ AİHM bir başka kararı olan Haldimann ve Diğerleri v. İsviçre kararında⁶³⁴ da başvuru gazeteciler tüketicinin korunması amacıyla kamu yararı bulunan⁶³⁵ bir konuda haber hazırlarken yaptıkları konuşmayı gizli kamera kaydına aldıklarından dolayı ulusal mahkeme

⁶²⁴ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 6.

⁶²⁵ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 8.

⁶²⁶ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 9.

⁶²⁷ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 10.

⁶²⁸ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 11.

⁶²⁹ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 12.

⁶³⁰ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 18.

⁶³¹ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 40.

⁶³² Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 48.

⁶³³ Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007, paragraf 49.

⁶³⁴ Haldimann ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 21830/09, Kt. 24.02.2015.

⁶³⁵ Haldimann ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 21830/09, 24.02.2015, paragraf 58.

tarafından mahkum edilmişlerdir. Mahkeme bu davada ise, cezayı parasal olarak düşük olduğunu kabul etmiş olsa da mahkumiyetin kendisinin basın üzerinde caydırıcı etki yaratacağını belirtmiştir.⁶³⁶ Bu bağlamda, mahkumiyet kararı verilmesi dahi orantısız bir müdahale olarak sayılabilir.

AYM'nin ise hükmedilen cezalara ilişkin yaklaşımını analiz edebilmemiz için Özgür Boğatekin Kararını⁶³⁷ değerlendirmemiz gerekmektedir. Başvurucu gazeteci, internette yayın yapan bir gazetede muhabir olarak çalışmakta⁶³⁸ olup, Gerger ilçesi kaymakamı hakkında ilçede yürütülen bazı idari işlemler ve projelerde kaymakamın görevini kötüye kullandığına ilişkin ve usulsüzlüklere sustuğu, çıkar ilişkileri içinde olduğuna yönelik iddialarına ilişkin köşe yazıları kaleme almıştır.⁶³⁹ Köşe yazısında bahsi geçen kaymakam suç duyurusunda bulunmuş olup, iftira suçlamasıyla iddianame düzenlemiştir.⁶⁴⁰ Yargılama sonucunda, Gerger Asliye Ceza Mahkemesi başvurucağı 12 ay 15 gün hapis cezasına mahkûm etmiştir ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır.⁶⁴¹

AYM değerlendirmesinde öncelikle bu suçun oluşması için failin mağdurun suçsuz olduğunu bilerek isnatlarda bulunması gerektiğini belirtmiş⁶⁴² ve yerel mahkemenin gazetecinin iddiasını iftira kapsamında değerlendirmesini öngörülebilirlik ve belirlilik şartlarını karşılamadığını tespit etmiştir.⁶⁴³ AYM basının kamusal gözetleyici rolünden bahsetmiş ve basın özgürlüğünün demokratik toplumlarda kamunun otoritesini sorgulama işlevine atıf yapmıştır.⁶⁴⁴ Özetle, başvurucağı gazetecinin toplumun sözcülüğünü yapmış olduğunu ve yüksek sesle dile getirilen söylentileri kışkırtıcı bir üslupla belirttiği⁶⁴⁵, bu sebeple söylentilerin aktarılmasının makul temellere dayandığı sürece cezalandırılmaması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁴⁶

Yukarıda görülebileceği üzere AİHM ve AYM gazetecilerin yayınladıkları köşe yazıları ve haberler sebebiyle karşılaştıkları cezai yaptırım tehdidinin caydırıcı etki yaratacağını ve bu sebeple, orantılılık testinden geçmesi gerektiğini belirtmiştir.

⁶³⁶ Haldimann ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 21830/09, 24.02.2015, paragraf 67.

⁶³⁷ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023.

⁶³⁸ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 2.

⁶³⁹ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 3.

⁶⁴⁰ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 4.

⁶⁴¹ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 5-6.

⁶⁴² Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 19 ve 24.

⁶⁴³ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 24.

⁶⁴⁴ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 21.

⁶⁴⁵ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 22.

⁶⁴⁶ Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023, paragraf 23.

Bu bağlamda, çoğulculuk, açık tartışma ortamının yaratılması ve basın (AİHM'e göre) bekçi köpeği, (AYM'ye göre de) kamusal denetleyici rolünün devamlılığı ve toplumun haber alma hakkının korunabilmesi amacıyla basın özgürlüğüne bu bakımdan bir müdahalenin orantılı olması gerektiği ifade edilmiştir.

SONUÇ

Demokratik toplumlarda basın bir meşale gibi kitleyi aydınlatırken bir bekçi gibi de demokratik toplumun değerlerini koruyan bir sütun olarak düşünülebilir. Basın, demokrasi için vazgeçilemez bir kuvvettir. Fakat, demokrasinin işleyişi için basın ne kadar gerekli ise basının varlığını sürdürebilmesi için de demokrasinin gereği gibi işleyebilmesi önem arz etmektedir.⁶⁴⁷ Basının özgür olması ile demokrasi arasında doğru bir orantı olduğu açıktır. Bu bağlamda, basın özgürlüğünün demokratik toplumların gerekliliği olduğu sonucunda ulaşılmıştır.

Basın, bilgi toplama ve bilgiyi işleme faaliyetini icra ederek kamuoyunu bilgilendirir. Bu husus, basının gazetecilik işlevidir. Basının gazetecilik işlevi, bireyin bilgiye ulaşabilmesi ve bilgilendirilmesi, demokrasinin bir gerekliliğidir. Bu bilgilendirme görevinin ögesi ise gazetecidir. Gazeteciler, yaşadıkları zaman dilimine ve coğrafyaya ilişkin toplumsal, politik ve siyasal gelişimlere dair farkındalıkları en meslek gruplarından birini temsil etmektedirler. Bu kişiler farkındalıklarını kitlelere aktararak kitlelerinde farkındalık kazanmasına yardımcı olurlar. Böylelikle kamuoyu oluşturulur. Bu çalışmada basın özgürlüğünün temel ögesi olan gazetecinin kim olduğuna ilişkin tanımlara değinilmiş olup, birden çok tanım olduğu ve ortak kabul gören bir tanım olmadığı tespit edilmiştir. Bu tanımların kesişim kümesi ise, gazetecinin kamu görevi gören ve haber verme faaliyetinde bulunan bir kişi olduğuna dair inançtır. Araştırmanın sonucunda, mevzuatımızda gazeteci, BİK'in 1. maddesinde tanımlandığı tespit edilmiştir. Ancak BİK'in gazeteci tanımı fiili olarak çalışan her gazeteciye kapsamamaktadır.⁶⁴⁸ Bu sebeple BİK, gazetecinin tanımı konusunda yetersiz kalmıştır. Gazetecinin tanımına ilişkin mevzuatımızdaki bu yetersizlik ve karmaşıklık özlük hakları bakımından farklılık yarattığı⁶⁴⁹ gibi aynı zamanda gazetecilere basın kartı verilmesi hususunda da zorluk yaratmaktadır.⁶⁵⁰ Bu durum, basın kartı sahibi olmayan gazetecilerin habere ulaşmasını zorlayıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmakta olup direkt olarak basın özgürlüğü ile bağlantılı bir sorundur.

⁶⁴⁷ Pavlik, 23.

⁶⁴⁸ Bir kişinin gazeteci sıfatını kazanabilmesi ve gazetecilere özgü özlük haklarından yararlandırılabilmesi için BİK'teki şartları karşılmasına yönelik karşı görüş için Bknz: Ahmet Taşkın, "Basın Hukukunda Gazeteci Kavramı," *Terazi Hukuk Dergisi* 1(2006): 13.

⁶⁴⁹ Bknz: Birinci bölüm ikinci başlıkta bu hususa ilişkin açıklamalara ulaşılabilir.

⁶⁵⁰ Bknz: üçüncü bölüm, basın özgürlüğü karşısında bazı engeller, basın kartı sorunu.

Mevzuatımızda gazetecinin tanımının kapsayıcı olmaması sebebiyle halihazırda faal olarak çalışan gazetecileri kapsayan bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Güvencesiz her kalem ekonomik ve/veya sosyal sebeplerden dolayı otosansür uygulamak zorunda kalacaktır. Bu hususun basın özgürlüğü bakımından risk teşkil edecektir.

Ayrıca bu çalışmanın birinci bölümünde basın özgürlüğünün kapsamı ve sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yapılabilmesi için ilk önce basın özgürlüğü kavramı tanımlanmıştır. Basın özgürlüğü, gazetecilerin, ajansların ve diğer medya kuruluşlarının; siyasi iktidar veya diğer grupların müdahalesi olmaksızın haber yapma, bilgi toplama, yorum yapma, yayma ve yayınlama özgürlüğü şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁵¹ Buna göre, basın özgürlüğünün koruduğu ana değer ifadedir. Ancak bu hakkın tesis edilebilmesi için teminat altına alınması gereken başka temel haklarda bulunmaktadır. Çünkü, basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için gazetecinin sadece ifadelerinin değil ayrıca gazetecinin de korunması gerekmektedir. Bu sebeple basın özgürlüğü ifade özgürlüğü haricinde yaşam hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı, kitle iletişim özgürlüğü ve serbest dolaşım hakkı gibi birçok hak ve özgürlükleri barındıran karma bir haktır.⁶⁵² Basına özgü bir koruma düzenlemek amacıyla Anayasa koyucu, basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğünü ayrı maddelerde düzenlemiştir. Söz konusu bu düzenleme uluslararası metinlerin aksine, basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğünü ayrı kategorilerde ele almış olup, bu yönüyle uluslararası metinlerin aksine basına özgü sorunlara dair etkin bir koruma mekanizması sunmaktadır. Bu yaklaşımın, uluslararası standartların aksine, toplumun güncel ihtiyaçlarına daha etkin yanıt verebileceği tespit edilmiştir. Ancak toplumsal ihtiyaçlar zaman içerisinde değişebilir. Bu bakımından basının yeni medyadan da etkilendiği göz önüne alınarak mevzuatımızda basına ilişkin güvencelerin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.⁶⁵³

Bu çalışma kapsamında birinci bölümde basın özgürlüğü kavramı açıklanırken, bir haberin kamuoyuna servis edilebilmesi için hazırlık aşamaları düşünülerek bilgi ve

⁶⁵¹ Bir diğer görüş için Bknz: Hande Ulutürk 70.

⁶⁵² Karma hak olarak tanımlanmasının sebebi ise, basın özgürlüğü sadece kamu hukukuna özgür bir hak olmadığına ilişkin düşüncemdir. Basın özgürlüğü, içerisinde aynı zamanda çalışma hakkı gibi özel hukukla bağlantılı hakları da içerisinde barındırır. Benzer görüş için Bknz: Metin Baykan 29.

⁶⁵³ Örneğin, Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri pilot kararında erişim engeli kararlarının bir önleyici tedbir olduğunu vurgulayan Anayasa Mahkemesi şikayet yoluna başvurulmadığı takdirde ise erişim engeli kararı belirsiz bir süre ile uygulanacağını belirtmiş ve TBMM'ye gerekli yasal düzenlemelerin yapılması için çağrıda bulunmuştur. Ancak bu pilot karar sonrasında düzenleme yapılmamıştır. Süresiz bir erişim engeli kararı basın özgürlüğüne hukuka aykırı bir müdahale teşkil edeceği açıktır.

haber edinme hakkı, yorumlama ve eleştirme hakkı, basma, yayma ve eser yaratma hakkı başlıkları altında incelenmiştir. Gazeteci, haberini oluşturabilmesi için ilk önce olaylar ve durumlar hakkında bilgi sahibi olabilmelidir. Bu sebeple gazeteci haber değeri taşıyan iddiaya ulaşabilmek için haberin olduğu yerlere, olaylara ve belgelere erişmeleri gerekir. Gazetecilerin bu yerlere, olaylara ve belgelere erişimleri engellenmemelidir.

Bilgi, gazetecilik faaliyetinin ön koşulu ve doğası gereği koruma altına alınması gereken bir parçadır.⁶⁵⁴ Bilgi ve haber alma hakkı uluslararası boyutu olan bir haktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesi, Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 19. maddesi, AGİT'in İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı Nihai Senedi'nin 9.1. maddesi ve AIHS 10. maddesinde bu hakkın uluslararası boyutu olduğunu vurgulamıştır. Bu metinlere göre yukarıda bahsedilen haklar ifade özgürlüğünün bir alt başlığı, bir görünüş biçimi olarak ortaya konulmuş ve ayrılamaz bir haklar bütünü olarak değerlendirilmiştir. Basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için ifade özgürlüğünün sağlanması gerekliliğine ilişkin yerleşik inancın var olması sebebiyle⁶⁵⁵ basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünün bir alt düzenlemesi olarak ele alınmış veya yorum yoluyla basın özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Ancak basın görevinin niteliği sebebiyle özel bir korumaya ihtiyaç duyacaktır.⁶⁵⁶ Bu sebeple ifade özgürlüğünden bağımsız bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Nitekim günümüzde bu yönelimin yükselişte olduğu söylenebilir. Türkiye'nin üyesi olduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere gazeteciliğin korunması ve gazeteciler ile diğer medya aktörlerinin güvenliği hakkında CM/Rec(2016)4 sayılı Tavsiye kararı veya Türkiye'nin aday devlet olduğu Avrupa Birliği'nin Medya Özgürlüğü Yasası⁶⁵⁷ bu yönelimin yükselişine ilişkin örnek olarak verilebilir.

Uluslararası düzeyde bu hakkın korunması ve geliştirilmesi sadece devletlerarası mutabakatla kurulmuş UNESCO ve AGİT RFoM gibi uluslararası örgütler tarafından değil, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının basını ve basın

⁶⁵⁴ Tarsasag A Szabadsagjogokert v. Macaristan, Başvuru No. 37374/05, Kt. 14.07.2009, paragraf 27.

⁶⁵⁵ Bir diğer görüşe göre, bu özgürlük ifade özgürlüğünün basın yayın yoluyla kullanılmasıdır. Ferhat Yıldız, *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012) 8.

⁶⁵⁶ Aynı görüş için Bknz: Yaşar Salihpaşaoğlu, *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*. (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2007) 24.

⁶⁵⁷ Bu tez kapsamı bakımından Türkiye'de uygulanmakta olan mevzuatı ele aldığından dolayı sadece Avrupa Konseyi'nin CM/Rec(2016)4 sayılı Tavsiye kararı ele alınmıştır.

özgürlüğünü desteklemeye yönelik girişimleriyle sağlanmaktadır.⁶⁵⁸ Ulusal düzeyde ise, basın-yayını denetlemeye, düzenlemeye yönelik kurulan bir kamu kuruluşu olan RTÜK, Basın Konseyi ve yerel sivil toplum kuruluşlarının girişimleriyle sağlanmaktadır. Bu sivil toplum kuruluşlarından biri olan MLSA tarafından 2024 yılı Aralık ayında yayınlanan rapora göre, 1 Ocak 2023 ve 30 Haziran 2024 tarihleri arasında RTÜK tarafından yayıncı kuruluşlara verilen idari para cezalarının toplamı 124.000.000-TL olup, 1357 defa program veya yayın durdurma⁶⁵⁹ ve 1357 defa ise ekran karartma cezası verilmiştir.⁶⁶⁰ Açıklanan veriler değerlendirildiğinde RTÜK'ün yapısal bir reforma ihtiyacı olduğu söylenebilir. Ek olarak gazetelerin en önemli gelir kaynaklarının resmi ilanların yayınlanması olduğu göz ardı edilmemelidir. Bilindiği üzere, Basın İlan Kurumu resmi ilanların gazetelerde yayınlanmasına aracı olma görevi görmektedir. Yapılan araştırmalarda 2020 yılında 769 gün reklam kesme cezası verdiği⁶⁶¹, bu cezaların basının geneline eşit dağılmadığı ve bu sebeple müdahalenin eşit olmadığı ifade edilmiştir.⁶⁶² Ek olarak araştırmanın son bölümünde açıklanmış olan Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık kararının konusu olan mahkeme masraflarının gazetelere aşırı yükü de ekonomik olarak basın-yayın kuruluşlarının sürekliliğini etkilediğinden dolayı basın özgürlüğünün ekonomik olarak da korunması gerektiğini göstermektedir.

Yorum ve eleştiri, haberin oluşumunda en temel unsurlar arasında yer almaktadır. Demokratik toplumlarda basının işlevi sadece haber aktarmakla sınırlı değildir. Basın aynı zamanda haberi analiz eder, yorumlar ve gerektiğinde eleştiride bulunur. Bu işleviyle basın, kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, yorum ile kanaat arasındaki ayrımın doğru bir şekilde belirlenmesi elzemdir. Çalışmanın birinci bölümünde bu husus ele alınmıştır. Haberin kişisel kanaatlara dayalı sunulmasının, gazetecilik etik ilkelerine bağdaşmayacağı açıklanmıştır. Gazeteci haberi yorumlama ve eleştirme hakkına sahiptir. Ancak haberin içeriğinde kişisel kanaatlerinin bulunması, haberin doğruluğu ve tarafsızlığı ilkeleriyle çelişecektir. AYM kararlarında gazeteci veya medya kuruluşlarının

⁶⁵⁸ Bu araştırmada Uluslararası ve ulusal düzeyde hakkın korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar ikinci bölüm kapsamında incelemiştir.

⁶⁵⁹ MLSA, *Sansürün 30 Yılı: 30. Yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. (İstanbul: MLSA, 2024) 7.

⁶⁶⁰ MLSA, *Sansürün 30 Yılı: 30. Yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. (İstanbul: MLSA, 2024) 11.

⁶⁶¹ Karagöz Kızılca/Kızılca 22.

⁶⁶² Karagöz Kızılca/Kızılca 25.

yayınları yalnızca basın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmemiş olup, aynı zamanda ifade özgürlüğü kapsamında da değerlendirilmiştir.⁶⁶³

Haber gazeteci tarafından toplanır, analiz edilir, yorumlanır, sonrasında ise kamuoyuna serbestçe sunulur. Bu serbestçe sunulma faaliyeti haberin basılması, yayılması ve dağıtılabilmesi ile mümkündür. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte basın, basılı yayınlar haricinde yeni medyadan etkilenecek dijitalleşmiştir.⁶⁶⁴ Dijitalleşen basın, kitlelerin sosyal medya kullanımının artması sonucunda haber siteleri, bloglar, vloglar veya Instagram, Telegram, X vb. sosyal medya platformları aracılığıyla yazılı, işitsel ya da görsel içeriklerle topluma ulaşılmaktadır. Bu gelişmelerden ışığında bir haber basılı olabileceği gibi dijital yollarla da yayılabileceği tespit edilmiştir. Mevzuatımızda da bu bağlamda dijital yollarla kişilik haklarının ihlal edildiği iddiası ile içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi tedbirleri düzenlenmiştir. Erişim engeli sadece ilgili haber konulabilecek önleyici bir tedbirdir.⁶⁶⁵ Karar sonrasında failer hakkında adli bir soruşturma için ayrıca CMK hükümlerine göre Cumhuriyet Başsavcılığına şikayette bulunulmalıdır. Şikayet yoluna başvurulmadığı takdirde ise erişim engeli kararı belirsiz bir süre ile uygulanacaktır. Bu durumda sınırsız bir önleyici tedbir uygulanmış olacak ve bu ölçülük ve belirlilik ilkesine aykırı olacaktır.

Basına verilmiş olan özgürlük mutlak olmayıp, sınırlandırılabilir. Anayasa’da sınırlandırma sebepleri sayılmış olup, birinci bölümde açıklanmıştır. Ancak bu sebepler soyut, belirsiz ve yoruma açıktır. Bir kanun geniş bir şekilde yorumlanabilir olması ve belirsiz bir şekilde uygulanması gazeteciler üzerinde caydırıcı etki (chilling effect) yaratabilir.⁶⁶⁶ AIHM ve AYM emsal kararları ile sınırlandırma sebeplerinin uygulanabilmesi açısından kriterler getirmişlerdir. Bu çalışma kapsamında birinci

⁶⁶³ Fatih Taş v. Türkiye (No.5), Başvuru No. 6810/09, Kt. 04.09.2018; Cahit Baybariz ve Edep Tekin, Başvuru. No. 2015/15091, Kt. 22.07.2020.; Ayhan Ölmez ve Diğerleri, Başvuru No. 2015/15090, Kt. 11/2/2021.

⁶⁶⁴ Birinci bölüm basın kavramı başlığı altında dijital basına ilişkin açıklamalar ve bu tez kapsamında basının gazetecilik işlevi ele alınacağı açıklanmıştır.

⁶⁶⁵ İlgili kararlar için Bknz: Yaman Akdeniz ve Diğerleri, Başvuru No. 2014/3986, Kt. 02.04.2014; Youtube Llc Corporation Service Company ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2014/4705, Kt. 29.05.2014.

⁶⁶⁶ Örneğin, dezenformasyon yasası olarak bilinen TCK’da “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu” başlıklı 217/A maddesi sonrasında 41 gazeteci hakkın 47 soruşturmanın açılması kanunun gazeteciler üzerinde otosansüre neden olduğuna dair değerlendirmelere yol açmıştır. Deniz Tekin, “‘Sansür Yasası’ kapsamında 18 ayda 41 gazeteci hakkında 47 soruşturma açıldı,” *MLSA* [Online] 3 Mayıs 2024, E.T. 24 Mayıs 2025 <<https://mlsaturkey.com/tr/sansur-yasasi-kapsaminda-18-ayda-41-gazeteci-hakkinda-47-sorusturma-acildi>>

bölümde bu kriterler tartışılmıştır. Ancak soyutluk ve belirsizlik gazetecilerin korunması bakımından tehlike arz etmektedir.

Basın özgürlüğü, kamuoyunun da bilgi edinme hakkını korur. Ancak sansür, tekelleşme, gazetecilere yönelik tehditler ve hukuki tehlikeler, gazetecilerin yargılamalarındaki usul problemleri gibi uygulamalar basının homojenliğini etkilediğinden dolayı tek düze haberlerin kamuoyunda yayılmasına ve basının işlevsiz hale gelmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda tehdit altındaki gazetecilerin korunması için etkili ceza kanunlarının yürürlüğe konulması ve faillerin gereği gibi cezalandırması gerekmektedir. Yerleşik cezasızlık kültürü gazetecinin otosansür uygulamasına yol açabilir. Yaşam hakkı güvence altına alınmayan bir gazetecinin basın özgürlüğünü de gereği gibi kullanamayacaktır.⁶⁶⁷ Bu sebeplerle bu çalışmanın üçüncü bölümünde sansür, tekelleşme, basın kartı sorunu ve gazetecilerin kimlik tespiti gibi basın özgürlüğü karşısında bazı engel durumlar ele alınmış ve yargı kararları ile desteklenerek açıklanmıştır.

Gazeteler mesleki faaliyetleri gereği savunmasız bir konumdadırlar. Ekonomik, dijital, hukuki, fiziksel ve psikolojik tehditlerle karşı karşıya kalabilirler. Bu tehditler gazetecileri susturma ve sindirme amacı taşır. Bu bağlamda gazetecilerin psikolojik, fiziksel, ekonomik, dijital tehditlerden korunmaları gerektiği açıktır. Bu tehditlere karşı devletlerin önlem almaları gerekir. Devletler bu konuda aktif bir tutum sergilemelidir. Alınacak önlemler etkili olmalı ve makul sürede alınmalıdır. Devletler bu önlemleri alırken ayrıca gazetecilerin bilgi verme veya gazetecilerin kaynaklarını koruma gibi haklarını koruyucu kanunları yürürlüğe koymalıdır. Ek olarak, devletler gazetecilere karşı işlenen suçlarda failleri tespit edebilmek için özen göstermeli, bu suçları etkili, tarafsız ve bağımsız, makul sürede soruşturmalıdırlar.⁶⁶⁸ Gazetecilerin itibarlarına yönelik veya kamuoyunda güvenilirliklerini sarsıcı, gazetecileri yıldırma amaçlı suçlamalarda bulunmaktan kaçınmalıdırlar.⁶⁶⁹ SLAPP ve keyfi yargılamalarla gazetecileri caydırmaya çalıştığı açıktır. SLAPP davalarının ve keyfi yargılamaların önüne geçilebilmesi için Anti-SLAPP yasası ve/veya gazetecilerin korunmasına yönelik yasaların düzenlenmesi için somut adımlar atılması

⁶⁶⁷ Baykan 29.

⁶⁶⁸ Najafli v. Azerbaycan Başvuru No. 2594/07, Kt. 02.10.2012.

⁶⁶⁹ Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda Başvuru No. 13778/88, Kt. 25.06.1992.

çözüm olarak sunulabilir.⁶⁷⁰ Ancak bu düzenlemelerde hukuk devleti ilkesine uygun ölçülü, belirli ve açık olmalıdır. Ayrıca gazetecilerin korunabilmesi adına hukuki yardıma erişimi sağlanmalıdır. TGS'nin 2024 yılı Basın Özgürlüğü Raporuna göre, gazetecilik sektörü, ülkedeki en yüksek işsizlik oranına sahip üçüncü meslek grubu olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bu rapora göre, gazetecilerin çoğunluğu asgari ücretle istihdam edilmekte, sendikal güvencelerden yoksun çalıştırılmakta, ücret ve çalışma koşulları bağlamında ise işverenle pazarlık imkanına erişememekte ve kıdemli gazeteciler ile yeni işe giriş yapan gazeteciler arasında ücret farklılıklarının önemli ölçüde azaldığı belirtilmiştir. Bu durum, halihazırda çalışan gazeteciler üzerinde iş ve gelir güvenceleri ve kollektif hakları bakımından bir baskı oluşturacak ve gazeteci her an işsiz kalma tehdidi ile karşı karşıya kalacaktır. Ayrıca, gazetecilerin kıdem gözetmeksizin ekonomik olarak zorluk yaşadığı da raporun bir çıktısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, gazeteciler hem keyfi yargılamalar hem de SLAPP davalarıyla karşı karşıya kaldığı gibi, ekonomik olarak sıkıntı içerisinde olduklarından dolayı avukata erişim sorunu ile karşılaşacaklardır. Bu sebeplerle gazetecilere ilişkin soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin Adli Yardım ve Zorunlu Müdafii sistemine entegre edilmesi; basın ve medya özgürlüğüne ilişkin barolar tarafından özel olarak eğitilmiş avukatlar aracılığıyla yargılama süreçlerinin yürütülmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Basın özgürlüğünün tam olarak sağlanabilmesi caydırıcı etkiye neden olacak cezalar ve/veya yaptırımlardan kaçınılmalıdır. Hükmedilen müeyyidenin cezai veya hukuki olması arasında etkisi bakımından bir fark yoktur.⁶⁷¹ Gazeteciler hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara hükmedilmesi bir istisna olmalıdır.⁶⁷² Aksi gazetecinin üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır.⁶⁷³ Hakkında HAGB kararı verilmiş bir gazeteci kendisini cezalandırma tehdidi altında hissedecek, bu sebeple denetim süresi içerisinde otosansüre başvurmak zorunda kalacaktır.⁶⁷⁴ Bu durumun, ceza gibi cezasızlık algısı yaratması sebebiyle gazeteci için caydırıcı etki yaratacağı açıktır.⁶⁷⁵

⁶⁷⁰ CM/Rec(2016)4 tavsiye kararı 13. rehber ilkesinde yargılamaların ve kanunların korkutma ve susturma amacı taşımaması, ciddiyetsiz, zarar verme amacı taşımaması ve kötü niyetli kullanılmaması için önlem alınması yükümlülüğü hatırlatılmıştır.

⁶⁷¹ Ali İhsan Karahasanoğlu Başvuru No. 2017/21000, Kt. 20.11.2019, paragraf 40.

⁶⁷² Cumpăna ve Mazare v. Romanya Başvuru No. 33348/96, Kt. 17.12.2004.

⁶⁷³ Fatullayev v. Azerbaycan Başvuru No. 40984/07, Kt. 22.04.2010.

⁶⁷⁴ HAGB kararının etkilerine ilişkin Bknz: Şabanoviç v. Karadağ Başvuru No. 5995/06, Kt. 31.05.2011; Gillberg v. İsveç Başvuru No. 41723/06, Kt. 03.04.2012.

⁶⁷⁵ AYM'nin 01.08.2023 Resmi gazete yayın, 01.06.2023 tarihli, 2022/120 Esas ve 2023/107 Karar sayılı kararında, HAGB kararına itiraz edilmesine ilişkin kanuni düzenlemenin üst yargı yoluna başvurmaya engel olması, hüküm oluşmadan sanıkta bilinmezlik hissi oluşturabileceğinden dolayı sanık

Hukuk davaları bağlamında, gazetecinin mali durumuna dikkate alınmaksızın hükmedilen aşırı yüksek maddi tazminatlar, orantısız nitelikleri nedeniyle ekonomik sonuçlar doğurmakla kalmamakta, aynı zamanda gazetecinin mesleki faaliyetlerine devam etme cesaretini de zedeleyebilmektedir.⁶⁷⁶ Bu nedenle yargılama sürecinde, maddi tazminata alternatif yaptırımların değerlendirilmesi gereklidir. Öte yandan, verilen yaptırımın düşük miktarda olması dahi, somut olayın koşullarına göre orantısız ve ölçüsüz bir müdahale olarak değerlendirilebilir. Cezanın önemsiz veya mütevazı olması dahi aşırı bir müdahale olarak nitelendirilebilir.⁶⁷⁷ Gazeteci hakkında verilecek yaptırım kararı, eylemle orantılı olması ve bu yaptırımların kişi üzerindeki olası etkileri göz önünde bulundurularak belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu tehditler, gazeteciler açısından otosansüre uygulamalarına neden olabilmekte; gazetecilerin üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olabilir ve/veya gazetecilerin ruh sağlığı üzerinde psikolojik etkiler yaratabilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu, alkol ve madde kullanımı, anksiyete, depresyon vb. durumlar gazetecilerin karşılaştığı psikolojik sonuçlara örnek olarak gösterilebilir.⁶⁷⁸

Türkiye’de basın özgürlüğünün durumuna ilişkin veriler ise şu şekildedir; RSF’nin 2024 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksine göre Türkiye, 180 ülke arasında 158. sırada yer almaktadır.⁶⁷⁹ 2025 Şubat ayında MLSA tarafından yayınlanan rapora göre ise, Türk Ceza Kanunu’nun “*Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma*” başlıklı 217/A maddesi yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 13 gazeteci ve 2 yazar gözaltına alınmış⁶⁸⁰, gözaltına alınan 13 kişi hakkında ev hapsi, imza verme yükümlülüğü ve yurtdışı çıkış yasağı gibi adli kontrol tedbirleri uygulanmıştır.⁶⁸¹ Toplamda ise gazeteciler hakkında

üzerinde haksız bir baskı uygulayabileceği, kişiyi ceza tehdidi altında bırakacağı gerekçeleriyle HAGB düzenlemesinin iptaline ve iptal kararının resmi gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. 12.03.2024 tarihinde ise 7499 sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” HAGB kararının verilebilmesi için sanığın bu kararı kabul etmesi şartı kaldırılmış, HAGB kararlarına karşı yargı yolu açılmıştır. Böylelikle AYM’nin iptal sebepleri giderilmeye çalışılarak HAGB kurumunun devamlılığı sağlanmaya amaçlanmıştır.

⁶⁷⁶ Timpul Info-Magazin ve Anghel/Moldova, Başvuru No. 42864/05, Kt. 27.11.2007, paragraf 39.

⁶⁷⁷ Paturel v. Fransa Başvuru No. 54968/00, 22.12.2005 Tarih, Reznik v. Rusya Başvuru No. 4977/05, Kt. 04.04.2013.

⁶⁷⁸ Kaan Göktaş, “The Unspoken Truth about Journalists’ Mental Health,” Media Diversity Institute [Online] 24 Mart 2023, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.media-diversity.org/the-unspoken-truth-about-journalists-mental-health/>>

⁶⁷⁹ Sınır Tanımayan Gazeteciler, “Türkiye,” RSF [Online] E.T. 24 Mayıs 2025 <<https://rsf.org/en/country-t%C3%BCrkiye>>

⁶⁸⁰ MLSA, *Sansür Yasasının Gölgesinde İfade Özgürlüğü Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)*. (İstanbul: MLSA, 2025) 13.

⁶⁸¹ MLSA, *Sansür Yasasının Gölgesinde İfade Özgürlüğü Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)*. (İstanbul: MLSA, 2025) 14.

85 soruşturma açılmış, 23'ü soruşturma aşamasında olup, bunlardan 39'u takipsizlikle sonuçlanmış ve 23'ü hakkında ise dava açılmıştır.⁶⁸² Basın özgürlüğü sorunu demokrasi açısından en kritik sorunlardan biridir. Bu sorun ne Türkiye ne de dünya için yeni değildir. Ancak yukarıda açıklanan veriler göz önünde bulundurulduğunda dönemler boyu bu sorunun çözülebilmesi için nitelikli bir politikanın belirlenmediği açıktır.⁶⁸³

Tez kapsamında açıklanan tarihsel geçmiş ve örnek davalar değerlendirildiğinde gazetelerin kapatılması, gazetecilerin mahkum edilmesi, yayın kuruluşlarının lisanlarının iptal edilmesi veya lisans verilmemesi, gazetecilerin basın kartına erişimin zorlaştırılması, yayın kuruluşlarının tekelleşmesi, yayınların toplatılması, yayınların sansür edilmesi, gazetecilerin gözetlenmesi veya gazetecilik materyallerine el koyulması gibi caydırıcı etkiye sahip birçok vakıa ile karşılaşmaktadır. Bu örnekler değerlendirildiğinde var olan kanunların yeterliliği veya yetersizliğinden çok uygulama sorunlarının var olduğunun kabulü gerekmektedir. Üçüncü bölümde verilen örneklerden de görülebileceği üzere SLAPP davaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durum göz önüne alındığında kanuni düzenlemelerin yetersizliği değil, kanunların uygulama sorunu, gazetecilere karşı suçlarda yerleşmiş cezasızlık kültürünün var olduğunun ve kamu politikalarının eksik ve/veya yetersiz olduğu kabul edilmelidir.

Ulusal bakımdan değerlendirmek gerekirse, yürürlükte olan BİK vb. kanunlardaki eksikliklerin ve tez kapsamında belirtilen değişikliklerin yapılması haricinde (bu husus sadece hukuki olarak basın özgürlüğünün korunması anlamına geleceğinden dolayı) basın özgürlüğü alanı hakkında çalışan hukuk profesyonelleri gibi diğer meslek gruplarının kapsamlı bir insan hakları eğitiminden geçirilmesi gerektiği açıktır. Basın özgürlüğünün konusu olduğu insan hakları çalışmaları hukuk haricinde, sosyoloji, psikoloji, siyaset, politika ve diğer birçok alanı bulunduran interdisipliner bir alandır. Ayrıca hukuk ve diğer sosyal bilimlerin ortak konusu olan bu alanın korunması ve geliştirilebilmesi için bu araştırma kapsamında çalışan STK'lar haricinde de basın özgürlüğünün gazetecilere olan etkisi üzerine nitelikli saha araştırmaları yapılmalıdır. Unutulmalıdır ki, sosyal bilimlerin yürüttüğü, çıktılarını

⁶⁸² MLSA, *Sansür Yasasının Gölgesinde İfade Özgürlüğü Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)*. (İstanbul: MLSA, 2025) 34-37.

⁶⁸³ Yüzbaşıoğlu'na göre Anayasadaki sınırlayıcı düzenlemeler ve kanunlarda belirlenen ek kısıtlamalar zaman zaman hoyratça kullanılmış ve Türkiye'de basın özgürlüğü bir sorun haline gelmiştir. Necmi Yüzbaşıoğlu, 65.

ortaya koyduğu saha araştırmaları kamu politikalarını ve hukuk kurallarını belirleyen verilerdir. Bu hususun gerçekleştirilebilmesi için ise, basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğü arasında net sınırlar belirlenmeli ve basın özgürlüğünün içerisinde birçok hakkın bulundurduğu kabul edilmelidir.

Yukarıda açıklanan tüm nedenler göz önünde bulundurulduğunda gazetecilik mesleğini kırılgan bir grup olarak tanımlamak kanaatimce uygun olacaktır. İngilizce karşılığı “*vulnerability*” olan ve dilimizde “*savunmasızlık*” anlamına gelmekte olan kırılganlık kavramı 1980’li ve 1990’lı yıllarda *olası tehlikeli ve kötülüklerden zarar görmeye yatkınlık* perspektifine sahiptir.⁶⁸⁴ Bu kavram sadece biyolojik olarak savunmasızlık, mağduriyet veya dezavantajlılık değil, ayrıca sosyal, ekonomik, politik veya fiziksel koşullar nedeniyle ayrımcılığa, dışlanmaya, hak ihlallerine veya kötü muameleye uğrama riskinin diğer kişilerden daha yüksek olması anlamına gelmektedir.⁶⁸⁵

Bir grubun “kırılgan” olarak nitelendirilebilmesi için, çeşitli hak ihlallerine ve ayrımcılığa açık olması nedeniyle özel bir korunmaya ihtiyaç duyması; eşitlik ve fırsatlara erişim bakımından dezavantajlı bir konumda bulunması; toplumsal, ekonomik ya da politik dışlanma riskiyle karşı karşıya olması ve özellikle kriz anlarında yüksek oranda zarar görme riski taşıması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında da sıklıkla ifade edildiği üzere, gazeteciler mesleklerinin doğası gereği karşılaştıkları tehditler ve sistematik baskılar nedeniyle özel bir korunmaya ihtiyaç duyan bir meslek grubudur. Bu korunma ihtiyaçları bağlamında kırılgan bir grup olarak değerlendirilmelidir. Adil yargılanma hakkının ihlali, haksız tutuklamalar, stratejik dava yoluyla susturma girişimleri (SLAPP davaları), keyfi yargılamalar ve hatta yaşam hakkı ihlalleri göz önünde bulundurulduğunda, gazetecilerin ciddi düzeyde hak ihlallerine ve ayrımcılığa açık bir grup olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Gazeteciler yalnızca fiziksel şiddet, tehdit, sansür ve baskı ile karşı karşıya kalmamakta; aynı zamanda yaptıkları haberler nedeniyle hedef gösterilmekte ve bu sebeple toplumsal ya da politik dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. Ekonomik koşullar açısından değerlendirildiğinde ise, gazetecilerin iş ve gelir güvencelerinin zayıf olması, kolektif haklarını kullanmada karşılaştıkları engeller ve sürekli işsiz kalma riski, mesleki faaliyetleri nedeniyle özgün bir kırılganlık yaşadıklarını ortaya

⁶⁸⁴ Robert Goodin, *Protecting the Vulnerable*. (Chicago: The University of Chicago Press, 1985) 110.

⁶⁸⁵ Elif Çelik, “İnsan Hakları Bakımından Kırılgan Kavramına Bir Giriş ve Kavramın AİHM Kararlarındaki Görünürlüğü,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22(2020): 59.

koymaktadır. Özellikle otoriter siyasal rejimlerin egemen olduğu dönemlerde bu kırılganlık daha da derinleşmekte; tehdit, sansür ve şiddet ortamı gazeteciler açısından çok daha görünür ve sistematik bir baskı halini almaktadır. Sonuç olarak, tarafımızca kırılgan grup olarak tanımlanan gazetecilerin basın özgürlüğünün sağlanması demokratik toplumun temel gerekliliğidir. Haberin doğuş süreci yalnızca gazeteci için önemli olduğu kadar kamuoyu içinde büyük önem arz etmektedir. Bu sürecin korunması sadece haber verme hakkı değil, ayrıca haber alma hakkının da garanti altına alınması anlamına gelmektedir. Açıklana tüm bu hususlar göz önüne alındığında basın özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi adına belirtilen hususların dikkate alınması ve düzenlenmesi demokratik toplum yapısının korunabilmesi için önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ABDUKAYA**, Fatma. “Haber Üretimi Sürecinde Gazetecilerin Bilgiye Erişmede Yaşadığı Zorluklar,” *Yeni Medya Elektronik Dergisi* 6(2022) 131-144.
- AĞIR**, Osman, Aydın Turhan, “Demokratik Toplumda Bilginin Önemi ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5(2016) 283-312.
- AKARCAI**, Sezer. “Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü,” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 44 (2015) 265-287.
- AKDEMİR**, Zehra Binnur. *Demokrasinin Gelişmesinde Basının Yeri ve Önemi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- AKGÜL**, Aydın. *Danıştay ve Avrupa Birliği Kararları Işığında Kişisel Verilerin Korunması*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2014.
- AKGÜL**, Elif, Laura Kunzendorf, Türkiye’de Gazetecilik: Güvende Hissetmiyorum. Gazetecilerin Maruz Kaldığı Şiddet, Sonuçları ve Güvenlik Algısı. (ed.) Ali Safa Korkut. İstanbul: MLSA, 2023.
- AKKURT**, Ali. *Basın Özgürlüğünün Kapsamı ve Sınırları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- ALDIKAÇTI**, Orhan. *Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası*. İstanbul, Yenilik Yayınevi, 1973.
- ALEMDAR**, Zeynep. *Oyunun Kuralı – Basında Özdenetim*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990.
- ALTINTAŞ**, Barış, Gökçer Tahincioğlu. *Yargının Namlusu Gazetecilere Doğrulduğunda, SLAPP davaları: Muktedir Gazeteciye Karşı*. İstanbul: Justice for Journalists Foundation, MLSA, 2022.
- ANAYURT**, Ömer. *Anayasa Hukuku (Temel Kavramlar ve Türk Anayasa Hukuku)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- ARTICLE 19**. *SLAPPs against journalists across Europe – Media Freedom Rapid Response*. Online: Article 19, 2022
- ATAR**, Yavuz. *Türk Anayasa Hukuku*. Konya: Mimosza Yayınları, 2009.
- ATAR**, Yavuz. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.

- ATEŞ**, Derya. *Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlâka Aykırılık*. Ankara: Turhan Kitapevi, 2007.
- AYAN**, Mehmet, Nurşen Ayan. *Kişiler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- AYAN**, Vahdet Mesut. “Bir Baskı Aygıtı Olarak Basın İlan Kurumu: Evrensel Gazetesi Örneği,” *Kültür ve İletişim* 2(2024) 258- 286.
- AYHAN**, Bünyamin. *Milli Mücadele’de Basın – Olağanüstü Durumlarda Propaganda*. Konya: Tablet Kitabevi, 2007.
- AYTEN**, Adem. “Bir Özdenetim Aracı Medya Etik Konseyi,” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2023), 1-17.
- AVSALLI**, Hüseyin. *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- BAKER**, Charles Edwin. *Human Liberty and Freedom of Speech*. New York: Oxford University Press, 1989.
- BARENDT**, Eric. *Freedom of Speech*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- BASIN KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİ**, *Medyada Özdenetimin Önemi ve Dijital Çağda Özdenetim*. İstanbul: MD Basım: 2019.
- BARENDT**, Eric. *Freedom of Speech*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- BAŞOL**, Kemal. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Düzeninde Basın Özgürlüğü ve Gazetecilerin Haber Kaynaklarının Açıklanmama Güvencesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- BATUM**, Süheyl. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Anayasal Sistemine Etkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993.
- BAYKAN**, Metin. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- BOHERE**, G. *Gazetecilik Mesleği, Gazetecilerin Çalışma Koşulları Üzerine Bir İnceleme*. çev. Nurhan Süral. Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü Yayınları, 1986.
- BRIGGS**, Asa, Peter Burke, *A social history of the media: From Gutenberg to the Internet*, Cornwall: Polity Press, 2009
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER**, *Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006*. çev. Lema Uyar İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- BROWN**, Fred. *Journalism Ethics: A Casebook of Professional Conduct for News Media (5th ed.)*. (Illinois: Marion Street Press, 2016): 45-47

CANBOLAT, Ferhat, Günhan Gönül Koşar, “Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* Kasım-Aralık (2020) 259-302.

COHEN ALMAGOR, Raphael. *İfade, Medya ve Etik*, çev. S. Nihat Şad Ankara: Phoenix Yayınevi, 2002.

ÇANKAYA, Özden, Melike Batur Yamaner. *Kitle İletişim Özgürlüğü*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.

ÇANKAYA, Özden, Melike Batur Yamaner, *Kitle İletişim Özgürlüğü*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012.

ÇEBİ BUĞDAYCI, Melike Özge. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Bilgi Edinme Hakkı- İfade Özgürlüğü İlişkisine Güncel Yaklaşımı,” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19 (2022) 71-92.

ÇELİK, Elif. “İnsan Hakları Bakımından Kırılgan Kavramına Bir Giriş ve Kavramın AİHM Kararlarındaki Görünürlüğü,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22(2020): 57-77.

ÇELİK BAŞBOZKURT, Özlem. “Hakkın Kullanılması Hukuka Uygunluk Sebebi Kapsamında Basının Haber Verme Hakkının Özel Hayat Sınırı,” *Terazi Hukuk Dergisi*, 18(2023), 23-37.

ÇETİN, Erol. *Basın Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2008.

CHOCARRO, Silvia, Sarah Clarke, Paulina Gutierrez, Judy Taing. *Kadın Gazetecilerin Çevrimiçi Güvenliği Bir #SOFJO Kaynak Kılavuzu*. .Viyana: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Medya Özgürlüğü Temsilcisi Ofisi, 2020.

ÇOLAK, Nusret İlker. *Kitle İletişim Hukuku*. İstanbul: On iki Levha Yayınları, 2013.

ÇOŞKUN, Sena. *Radyo ve Televizyon Yayın Hizmetlerinde Denetim*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

DANIŞMAN, Ahmet. *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982.

DEMİRCAN, Tunç. Kamu Hizmeti Bağlamında TRT Yayıncılığı, *Terazi Hukuk Dergisi* 11(2016) 90-96.

DEMİRKOL, Gökhan. “Tanzimat Mizahının Sonu: 1877 Matbuat Kanunu Tartışmaları Ve Osmanlı’da Mizah Dergilerinin Kapanması,” *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(2016) 686-710.

- DİDİNMEZ**, Mehmet Alp. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Üç Aşamalı Testi,” *Kırıkkale Hukuk Mecmuası* 1(2021) 149-174.
- DİKİCİ**, M. Fatih. *Anayasa Hukuku*. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.
- DOĞAN**, Boğaç Efe Doğan. *AIHM Kararları Işığında Basın Özgürlüğü ve Madde 10’un Uygulanması*. İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Dönem Projesi, 2023.
- DÖNMEZER**, Sulhi. *Basın ve Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1958.
- DÖNMEZER**, Sulhi. *Basın ve Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1976.
- DURAL**, Mustafa, Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku - Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- DURAL TASOUJİ**, Canan. “İTU-TV Deneyimi ve Türkiye’de Ulusal Televizyon Yayınlarını Bekleme Süreci,” *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 1(2022) 51-69.
- EREN**, Abdurrahman. *Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Demokratik Toplum Düzeninin Gerekleri*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2004.
- ERYAMAN**, Ayşe. “1909 Matbuat Kanunu Matbuat Hürriyeti Getirdi Mi? İkinci Meşrutiyet Osmanlı Meclisi Mebusan’ında ‘Matbuat Hürriyeti’ Tartışmaları 1909-1914,” *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 1(2020) 43-64.
- FIERENS**, Marie, Florence Le Cam, David Domingo, Simone Benazzor. “SLAPPs against journalists in Europe: Exploring the role of self-regulatory bodies,” *European Journal of Communication* 39(2023) 161-176.
- FOREMAN**, Gene. *The Ethical Journalist: Making Responsible Decisions in the Digital Age (2nd ed.)*. (West Sussex: Wiley-Blackwell, 2010) 102-104.
- GEDİK**, Ömer. *Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- GİRGİN**, Atilla. “Yazılı İletişimde Meslek İlkeleri ve Basın Konseyi” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2012) 47-62.
- GİRİTLİ İNCEOĞLU**, Yasemin. *ABD’de Medya*. İstanbul: Der Yayınları, 1994.
- GİRİTLİ**, İsmet, Jale, Sarmaşık. *Anayasa Hukuku Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2001.
- GLEASON**, Tim. “If We Are All Journalists, Can Journalistic Privilege Survive?,” *Journal of the European Institute for Communication and Culture* 22 (2015) 375-386.

GOODIN, Robert. *Protecting the Vulnerable*. Chicago: The University of Chicago Press, 1985.

GÖKÇEK KARACA, Nuray. *Gazetecinin Basın İş Kanunu'ndan Doğan Hakları ve Sorumlulukları 5953 Sayılı Basın İş Kanunu ve Uygulaması*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2010.

GÖLÇÜKLÜ, Feyyaz. *Haberleşme Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970.

GÖREN, Zafer. *Anayasa Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.

GÖZLER, Kemal. *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2008.

GÖZLER, Kemal. *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I*, .Bursa: Ekin Yayınevi, 2011.

GÖZLER, Kemal. *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Cilt II*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2011.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Feyyaz, Gölcüklü. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayını, 2013.

HARRIS, David, Michael, O'Boyle, Ed Bates, Carla, Buckley. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*. Ankara: Avrupa Konseyi, 2013.

HASDEMİR, Tuğba Asrak, Mehmet Keskin. “Şeffaflık, Bilgi Edinme ve İletişim Hakkı: Covid-19 Pandemisi Koşullarında Kurumsal Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme,” *Etkileşim* 11 (2023) 12-42.

IRETON, Cherilyn, Julie Posetti, *Journalism. Fake News and Disinformation*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2018.

İNUĞUR, Mehmet Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982.

İÇEL, Kayıhan, Yener Ünver. *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2009.

İÇEL, Kayıhan, Yener Ünver. *Kitle İletişim Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2012.

KABACALI, Alpay. *Türk Basınında Demokrasi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994.

KARAGÖZ KIZILCA, Gül, F. Kemal, Kızılca. “Basın İlan Kurumu ve 2017-2021 Arasında Basına Verilen İlan Durdurma Cezaları” *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi* 1(2022) 6-33.

KAYGISIZ, Ümmühan. “Düşünce Özgürlüğüne Verilen Önem Açısından Hukuk Sistemlerine Kavramsal Bir Yaklaşım,” *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2015) 99-110.

- KAPANİ, Münci. *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1993.
- KILINÇ, Doğan. “Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 61 (2012): 1089-1172.
- KILIÇOĞLU, Ahmet. *Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Sorumluluk*. Ankara: Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993.
- KOVACH, Bill, Tom Rosenstiel. *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect (3rd ed.)*. New York: Three Rivers Press, 2007.
- KURNAZ, Muhammed. *Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun İnternet Ortamında Yapılan Yayınları Denetleme Yetkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- KURT, L. Müjde. “Kamuya mal olmuş kişi kavramı,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 66(2017): 581-604.
- KÜÇÜK, Adnan. *İfade Hürriyetinin Unsurları*. Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2003.
- LEACH, Philip. “The Principles Which Can Be Drawn From The Case-Law Of The European Court of Human Rights Relating to The Protection and Safety of Journalists and Journalism” *Council of Europe MCM*(2013)012, 10-14.
- LEE PRATHER, Laura. “SLAPP Suits: An Encroachment on Human Rights of a Global Proportion and What Can Be Done About It,” *Northwestern Journal Of Human Rights* 22(2023) 49-100.
- LEVY, Raphael. “The Daily Press in France,” *The Modern Language Journal* Ocak 1929: 294-303.
- MACOVEI, Monica. *Freedom of expression: A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks*. Almanya: Avrupa Konseyi, 2004.
- MCK. CAMP, John “The Agora: Public Life and Administration,” *The Cambridge Companion to Ancient Athens*, ed. Jenifer Neils, Dylan K. Rogers. Cornwall: Cambridge University Press, 2021
- MCQUAIL, Denis. *McQuail's Mass Communication Theory*. Cornwall: Sage Publications, 2010.
- METİN, Yüksel. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korunması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklediği Pozitif Yükümlülükler,” *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7(2010) 111-132.

MERRIAM, Dwight H., Jeffrey A., Benson. "Identifying and Beating a Strategic Lawsuit Against Public Participation," *Duke Environmental Law and Policy Forum* 3(1993) 17-36.

MLSA, *Sansür Yasasının Gölgesinde İfade Özgürlüğü Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)*. İstanbul: MLSA, 2025.

MLSA, *Sansürün 30 Yılı: 30. Yılında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. İstanbul: MLSA, 2024.

NEWMAN, Nic, Richard Fletcher, Anne Schulz, Simge Andı, Craig T. Robertson, ve Rasmus Kleis Nielsen, *Reuters Institute Digital News Report 2021 10th Edition*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2021.

ODYAKMAZ, Necla. "Osmanlı'da Anayasal Düzenlemeler ve Basına Etkileri," *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(2003) 211-233.

ÖZ, Gizem. "Kanunlarla Korunan Basın Özgürlüğüne Vurulmuş Prangalar; Sansür ve Otosansür," *İstanbul Barosu Dergisi* 89(2015) 95-110.

ÖZBUDUN, Ergun. *1921 Anayasası*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi 2008.

ÖZBUDUN, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

ÖZDEMİR, Yücel. "Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanmasında Öze Dokunma Yasağı," *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2(2017), 65-99.

ÖZEK, Çetin. *Basın Özgürlüğünden Bilgi Edinme Hakkına*. İstanbul: İstanbul, Alfa Yayınevi, 1999.

ÖZEK, Çetin. *Türk Basın Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1978.

ÖZKAYA, Aslı. "Medya ve Körfez Savaşı," *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 52(1997) 568-579.

ÖZŞİRİN, Sema, Hakan Koluman, Pınar Aslan. "Çok kanallı televizyona geçiş sürecinde Türk televizyonlarına dair retrospektif bir çalışma," *İNİF E- Dergi* 7(2022) 179-196.

ÖZKORKUT, Nevin Ünal. "Basın Özgürlüğünün Osmanlı Devletindeki Görünümü," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51(2002) 65-84.

ÖZTÜRK, Gamzehan. *Radyo Televizyon Alanında Düzenleme Denetleme ve Kontrol: RTÜK ve Dünyada RTÜK Benzeri Kuruluşlar*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- ÖZTÜRK**, Şenol. “Türkiye’de Gazetecilerin Çalışma Sorunları” *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6(2017) 89-111.
- PALABIYIK**, Nil. “The Beginnings of Printing in the Ottoman Capital,” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 16 (2015): 3-32.
- PAVLIK**, John V. *Journalism and New Media*. New York: Columbia University Press, 2001.
- PECH**, Laurent. *The Concept Of Chilling Effect – Its Untapped Potential to Better Protect Democracy, The Rule Of Law, And Fundamental Rights In The EU*. Open Society Foundations Online: Open Society Foundations, 2021.
- SALİHPAŞAOĞLU**, Yaşar. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem, İlke ve Usuller*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- SALİHPAŞAOĞLU**, Yaşar. *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2007.
- SALİHPAŞAOĞLU**, Yaşar. *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.
- SÖZERİ**, Ceren. *Türkiye’de Medya-İktidar İlişkileri / Sorunlar ve Öneriler*. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları, 2015.
- STEWART**, Potter. “Or of the Press,” *Hastings Law Journal* 26 (1975) 631-637.
- SANCAK**, İlker Timur Burak. “Medyanın Dördüncü Kuvvet Rolü ile Devletin İdeolojik Aygıtları Arasındaki Geleneksel Tartışmaya Kuramsal Bir Bakış”, *Akademik Matbuat* 7 (2023) 264-274.
- SEYHAN**, Serkan. *Yapay Zeka Teknolojileri Kapsamında İdarenin Sorumluluğu*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2023.
- SUNAY**, Reyhan. *Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. Ankara, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001.
- SUNAY, Reyhan**. *İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 2001.
- ŞAHİN**, Muzaffer, Zakir, Avşar. “Basın İş Kanunu, Sorunlar ve Güncelleme Tartışmaları,” *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi* 6(2016) 113-138.
- ŞAKAR**, Müjdat. *Basın İş Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2002.
- ŞENGÜL**, Haluk. “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması,” *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 5(2020) 152-179.

- ŞUĞLE**, Mehmet Ali. “Basın İş Kanunu’nun Kişi Bakımından Kapsamı Gazeteci Kavramı ve İş Sözleşmesinin Kurulması, Basın İş Hukuku Genel Esasları ve Uygulama Sorunları,” *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku 2005 Yılı Mayıs Toplantısı* İstanbul: Legal Yayıncılık, 2006.
- TANÖR**, Bülent. *Siyasi Düşünce Hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası*. İstanbul: Öncü Kitabevi, 1969.
- TANÖR**, Bülent, Necmi, Yüzbaşıoğlu. *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul, Beta Kitap, 2024.
- TAŞKIN**, Ahmet. “Basın Hukukunda Gazeteci Kavramı,” *Terazi Hukuk Dergisi* 1(2006): 7-15.
- TEZCAN**, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar, Rifat Murat Önok, *İnsan Hakları El Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- TEZİÇ**, Erdoğan. *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2012.
- TEZİÇ**, Erdoğan. *Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1972.
- TİRYAKİ**, Refik. “Bağımsız İdari Kurum Olarak RTÜK,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 51(2002) 169- 205.
- TOKGÖZ**, Oya. *Temel Gazetecilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981.
- TOPUKCU**, Aslı. *Anayasa Mahkemeleri Arası Etkileşim ve Yargısal Diyalog*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019) 202.
- TOPUZ**, Hıfzı. *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.
- TORUK**, İbrahim. *Gutenberg’den Dijital Çağa Gazetecilik Türkiye’de Haber Siteleri*. İstanbul: Literatürk Yayınları, 2008.
- TUNÇ**, Hasan. *Türk Anayasa Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2019.
- TURABİ**, Selami. *İfade ve Basın Özgürlüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- ULUTÜRK**, Hande. “Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları,” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (2018): 69-151.
- ÜNAL ÖZKORKUT**, Nevin. “Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti’ndeki Görünümü,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 51(2002) 72.
- YILDIRIM**, Yakup. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyetinin Sınırlandırılması,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1(2016) 447-470.

YILDIRIM, Yakup. AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve İtibarın Korunması Hakkı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.

YILMAZOĞLU, Yunus Emre, İsmail Emrah, Perdecioğlu. *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli)*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2021.

YURDAM, Serhatcan. “Haber Kaynaklarının Korunması Meselesinde Kadim Çelişkiler, Yeni Sorunlar: Dijital Güvenlik Odaklı Bir Perspektife Doğru,” *ViraVerita E-Dergi* 1(2022) 136-170.

YÜCEL DERİCİLER, Özge. “Sosyal Haklara İlişkin Devlet Yükümlülükleri ve Devletin Değişen İşlevi,” *İstanbul Barosu Yayınları* 1(2012) 120-128.

YÜZBAŞIOĞLU, Necmi. *Anayasa Hukukuna Giriş*. İstanbul: Beta Kitap, 2017.

YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, Bülent, Tanör, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2012.

YILDIZ, Ferhat. *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

YILDIZ, Ceren. “Sosyal Medya Özelinde Kamusal Alan Doktrini ve ‘Knight First Amendment Institute Et. Al. V. Donald J. Trump’ Kararının Amerika Birleşik Devletleri Anayasası 1. Ek Maddesi Kapsamında Değerlendirilmesi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69 (2021): 1665 – 1704.

YILDIZ, Ferhat. *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.

Çevrimiçi Kaynaklar

ADAL, Hikmet. “Analiz – Türkiye’nin basın kartı sorunu: Mesleğin değil devletin denetiminde,” *Expression Interrupted* [Online] 26 Aralık 2023, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://expressioninterrupted.com/tr/analiz-turkiye-nin-basin-karti-sorunu-meslegin-degil-devletin-denetiminde/>>

ADAL, Hikmet. “Basın İlan Kurumu'ndan BirGün ve Evrensel’e Reklam Ambargosu,” *Bianet* [Online] 11 Aralık 2019, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://bianet.org/haber/basin-ilan-kurumu-ndan-birgun-ve-evrensel-e-reklam-ambargosu-216954>>

ARTI GERÇEK, “DGF’den Haziran Ayı Raporu: Gazeteciler Engellendi, Tehdit Edildi, Şiddete Maruz Kaldı,” *Artı Gerçek*, E.T. 31 Temmuz 2024

<<https://artigercek.com/guncel/dfgden-haziran-ayi-raporu-gazeteciler-engellendi-tehdit-edildi-siddete-maruz-309905h>>

ARTICLE 19, “Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismar,” Article 19 [Online] E.T. 12 Ocak 2025 <<https://www.article19.org/tr-onlineharassment/>>

ASSARDO, Luis. “Dijital Tehditleri Araştırmak: Trolleme Kampanyaları” *Global Investigative Journalism Network* [Online] 7 Ağustos 2023, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://gijn.org/tr/kaynak/dijital-tehditleri-arastirmak-trolleme-kampanyalari/>>

ASSER INSTITUTE, “Dutch senate discusses criminalisation of stay in an area controlled by a terrorist organisation” *Asser Institute* [Online] 12 Ocak 2021, E.T. 20 Temmuz 2025 < <https://www.asser.nl/about-the-asser-institute/news/staying-in-an-area-controlled-by-a-terrorist-organisation-crime-or-operational-necessity>>

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI, “Mandate,” E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/fom/mandate>>

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI, “OSCE Representative on Freedom of the Media,” E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media>>

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI, “Permanent Council Decision No. 193,” 5 Kasım 1997, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/pc/40131>>

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI, “Who we are,” E.T. 7 Şubat 2025 <<https://www.osce.org/who-we-are>>

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI, “What is the OSCE,” E.T. 7 Şubat 2025 < <https://www.osce.org/whatistheosce>>

BAKIR, Oğuz. “Sahiden, ‘Basın Kartı’ nedir ve neden bu kadar tartışılıyor?,” *Medya Koridoru* [Online] 28 Nisan 2021, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.medyakoridoru.com/koridordan/sahiden-basin-karti-nedir-ve-neden-bu-kadar-tartisiliyor-23758/>>

BASIN KONSEYİ, “Tarihçe,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/>>

BASIN KONSEYİ, “Basın Konseyi Seminerleri Yerel Basında,” E.T. 8 Kasım 2024 <<https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-konseyi-seminerleri-yerel-basinda/>>

BASIN KONSEYİ, “Vakıf Senedi,” E.T. 8 Kasım 2024 < <https://www.basinkonseyi.org.tr/vakif-senedi/>>

BASIN KONSEYİ, “Basın Meslek İlkeleri,” E.T. 11 Kasım 2023
<<https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>>

BBC, “North Korea's tightly controlled media,” *BBC* [Online] 19 Aralık 2011, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16255126>>

BBC NEWS TÜRKÇE, “Murat Ağirel ve iki gazeteci daha ‘Libya’da ölen MİT mensupları’ haberleri nedeniyle tutuklandı,” *BBC News Türkçe* [Online] 8 Mart 2020, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-51789318>>

BİANET, “Barış Pehlivan ve Barış Terkoğlu’na 158 yıl hapis talebi,” *Bianet* [Online] 28 Aralık 2023, E.T. 20 Temmuz 2025 <https://bianet.org/haber/baris-pehlivan-ve-baris-terkoglu-na-158-yil-hapis-talebi-236927#google_vignette>

BİANET, “Gazeteci Furkan Karabay yine gözaltına alındı,” *Bianet* [Online] 28 Aralık 2023, E.T. 12 Ocak 2025 <https://bianet.org/haber/gazeteci-furkan-karabay-yine-gozaltina-alindi-289928#google_vignette>

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ, “About World Press Freedom Prize,” 30 Ocak 2017, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023 <<https://web.archive.org/web/20170130023636/http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/press-freedom/unesco-world-press-freedom-prize/about-world-press-freedom-prize/>>

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ, “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Anayasası,” E.T. 16 Kasım 1945, Birleşmiş Milletler, 20 Kasım 2023, madde 1 <<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/constitution>>

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ, “Ipdc Safety Decision,” 24-26 Mart 2010, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023 <https://en.unesco.org/sites/default/files/ipdc2010_safety_decision_final_0.pdf>

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ, “High-Level Multistakeholder Conference,” 3-4 Kasım 2022, Viyana, Birleşmiş Milletler, E.T. 20 Kasım 2023, sayfa 6 <https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000384828&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_bb89692d-d6ec-4c24-b006-83a6954e59a6%3F_%3D384828eng.pdf&locale=en&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000384828/PDF/384828eng.pdf#UN_PlanOfAction_ViennaConference_Mar14.indd%3A.18989%3A62>

BODIS, Andras. “Hungary’s Government in Reality Controls More Than Half of Leading Media,” *BIRN* [Online] 14 Ocak 2021, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://balkaninsight.com/2021/01/14/hungarys-government-in-reality-controls-more-than-half-of-leading-media/>>

BOLTON, Elisa E. “Journalists and PTSD,” *National Center for Posttraumatic Stress Disorder* [Online] E.T. 24 Mayıs 2024 <https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/care/journalists_ptsd.asp#one>

BÜYÜKTANIR, Senem. “Kitabı sansürlenlen Ahmet Ümit: ‘Müstehcenlik kararı veren kurumların yapması gereken, tacize maruz bırakılan küçük çocuklarımızı korumak’” *Medyascope* [Online] 17 Mart 2023, E.T. 6 Temmuz 2024 <<https://medyascope.tv/2023/03/17/kitabi-sansurlenen-ahmet-umit-mustehcenlik-kararini-veren-kurumlarin-yapmasi-gereken-tacize-maruz-birakilan-kucuk-cocuklarimizi-korumak/>>

CASTRONUOVO, Celine. “OAN loses appeal in defamation lawsuit against Rachel Maddow,” *The Hill* [Online] 17 Ağustos 2021, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://thehill.com/homenews/media/568213-oan-loses-appeal-in-defamation-lawsuit-against-rachel-maddow/>>

CELIBERTI, David, Carolyn J., Sniezyk, Erin, Leif. “Five Principles of Ethical Journalism: Implications for Media Representations of Autism Treatment,” *Association for Science in Autism Treatment* [Online] E.T. 11 Kasım 2023 <<https://asatonline.org/for-media-professionals/ethical-journalism-autism-treatment/>>

CENTER FOR NEWS, TECHNOLOGY AND INNOVATION, “Journalists & Cyber Threats,” *Center for News, Technology and Innovation* [Online] E.T. 12 Ocak 2025 <<https://innovating.news/article/journalists-cyber-threats/>>

COUNCIL OF EUROPE, Cyberviolence against journalists,” *Council of Europe Portal* [Online] E.T. 12 Ocak 2025 <<https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/cyberviolence-against-journalists>>

CRICHTON, Danny, Ben, Christel, Aaditya, Shidham, Alex, Valderrama, Jeremy, Karmel. “Journalistic Ethics,” *Journalism in the Digital Age* Stanford Üniversitesi E.T. 11 Kasım 2023 <https://cs.stanford.edu/people/eroberts/cs181/projects/2010-11/Journalism/index16e4.html?page_id=24#:~:text=The%20Society%20of%20Professional%20Journalists,the%20open%20exchange%20of%20opinions.>

CUMHURİYET GAZETESİ, “Cumhuriyet'e gözdağı... Cumhuriyet'i kurşunlayan kişi yakalandı,” *Cumhuriyet Gazetesi* [Online] 3 Mart 2017, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cumhuriyete-gozdagi-cumhuriyeti-kursunlayan-kisi-yakalandi-689555>>

CUMHURİYET GAZETESİ, “Murat Ağirel'in evinin önünde arabasına zarar verdiler,” *Cumhuriyet Gazetesi* [Online] 12 Haziran 2024, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/murat-agirelin-evinin-onunde-arabasina-zarar-verdiler-2216762>>

DAVIES, Harry, Manisha, Ganguly, David, Pegg, Hoda, Osman, Yuval, Abraham, Bethan, McKernan. “‘The Grey Zone’: How IDF Views Some Journalists in Gaza as Legitimate Targets” *The Guardian* [Online] E.T. 25 Haziran 2024 <<https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/25/grey-zone-how-hamas-linked-journalists-legitimate-targets>>

DW, “Gazeteci Murat Ağirel'e ‘ölüm tehdidi’,” *DW* [Online] 03 Ağustos 2024, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.dw.com/tr/gazeteci-murat-a%C4%9F%C4%B1rele-%C3%B6l%C3%BCm-tehdidi/a-70121437>>

DWDS, “Journalist” E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://www.dwds.de/wb/Journalist>>

EUROPEAN CENTRE FOR PRESS AND MEDIA FREEDOM, “About,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.ecpmf.eu/about/>>

EUROPEAN CHARTER ON FREEDOM OF PRESS, “European Charter on Freedom of the Press,” E.T. 20 Kasım 2023 <www.pressfreedom.eu>

EUROPEAN CENTRE FOR PRESS AND MEDIA FREEDOM, “Journalists-in-Residence Germany,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.ecpmf.eu/support/journalists-in-residence/>>

EVRENSEL, “BİK, Sayıştay raporlarına dair haberi sebebiyle BirGün'e ilan kesme cezası verdi,” *Evrensel* [Online] 12 Ocak 2021, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://www.evrensel.net/haber/423376/bik-sayistay-raporlarina-dair-haberi-sebebiyle-birgune-ilan-kesme-cezasi-verdi>>

FEINSTEIN, Anthony, Laura Dulce Romero. “Predictors of psychological distress in frontline journalists,” *Reuters Institute For The Study of Journalism* [Online] E.T. 18 Ekim 2023 <<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/calendar/predictors-psychological-distress-frontline-journalists>>

FLEISHMAN, Cooper. “CNN-Turk airs penguin documentary during Istanbul riots,” *Daily Dot* [Online] 1 Haziran 2021, E.T. 1 Ocak 2025

<<https://www.dailydot.com/unclick/cnn-turk-istanbul-riots-penguin-doc-social-media/>>

FOLGER SHAKESPEARE LIBRARY, “Breaking News: Renaissance Journalism and the Birth of the Newspaper,” *Folgerpedia*. Temmuz 2024, Folger Shakespeare Library, E.T. 7 Ağustos 2024 <https://folgerpedia.folger.edu/Breaking_News:_Renaissance_Journalism_and_the_Birth_of_the_Newspaper>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “Explore all CPJ data,” E.T. 07.02.2025 <https://cpj.org/data/killed/2025/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&start_year=2025&end_year=2025&group_by=location>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “Journalist Casualties in The Israel-Gaza War,” E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://cpj.org/2024/07/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/>>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “Journalist Safety and Emergencies,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://cpj.org/journalist-safety-and-emergencies/>>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “Our Mission,” E.T. 7 Şubat 2025 <<https://cpj.org/about/video/>>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “Türkiye’de polis Mezopotamya Ajansı ofisini bastı, gazeteci Dindar Karataş gözaltında,” 25 Kasım 2020, E.T. 31 Temmuz 2024 <<https://cpj.org/tr/2020/11/turkiyede-polis-mezopotamya-ajansi-ofisini-basti-gazeteci-dindar-karatas-gozaltinda/>>

GAZETECİLERİ KORUMA KOMİTESİ, “What We Do,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://cpj.org/about/>>

GERÇEK GÜNDEM, “‘Turnike’ kitabına Adnan Oktarcılar’dan bir dava daha! ‘Bu kez 300 bin lira istemişler’,” *Gerçek Gündem* [Online] 20 Ağustos 2021, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.gercekgundem.com/medya/294214/turnike-kitabina-adnan-oktarcilardan-bir-dava-daha-bu-kez-300-bin-lira-istemisler>>

GÖKTAŞ, Kaan. “The Unspoken Truth about Journalists’ Mental Health,” *Media Diversity Institute* [Online] 24 Mart 2023, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.media-diversity.org/the-unspoken-truth-about-journalists-mental-health/>>

HEYNS, Christof. Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary Or Arbitrary Executions. A/HRC/23/47, Birleşmiş Milletler, 2013, E.T. 11 Kasım 2023

<https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/AHRC-20-22_en.pdf>

HÜRRİYET, “Yayinevine 'İmamın Ordusu' baskını,” *Hürriyet* [Online] 24 Mart 2011, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yayinevine-imamin-ordusu-baskini-17356660>>

ILO, “International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO-08)” [Cenevre] 10 Mayıs 2012, E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://www.ilo.org/publications/international-standard-classification-occupations-2008-isco-08-structure>>

ILO, “MISA Report - A Journalist Guide to writing on Social Protection [Lusaka] Ocak 2022, E.T. 7 Temmuz 2025 <https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@africa/@ro-abidjan/@ilo-lusaka/documents/publication/wcms_855493.pdf>

İFÖD, “Dava Gözlem Raporları,” E.T. 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/yayinlar/dava-gozlem-raporlari/>>

İFÖD, “Hak Savunuculuğu,” E.T. 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/hak-savunuculugu/>>

İFÖD, “Hakkımızda,” E.T. 15 Kasım 2023 <<https://ifade.org.tr/hakkimizda/>>

JAMES, Emily St. “Here’s what Disney owns after the massive Disney/Fox merger,” *Vox* [Online] 20 Mart 2019, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.vox.com/culture/2019/3/20/18273477/disney-fox-merger-deal-details-marvel-x-men>>

JIGSAW, “So You’ve Been Targeted by a Government-Backed Attack Online, Now What?,” *Medium* [Online] 19 Kasım 2023, E.T. 6 Temmuz 2024 <<https://medium.com/jigsaw/so-youve-been-targeted-by-a-government-backed-attack-online-now-what-4f774af152ca>>

KARDIF ŞİRKETLER EVİ, “Kuruluş Bildirgesi,” 16 Haziran 2008 tarihli, E.T. 20 Kasım 2023 <https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/Certificate-of-incorporation-16_06_2008.pdf>

KARADAĞ, Cüneyt. “Almanya’da gazete binası kundaklandı,” *Anadolu Ajansı* [Online] 11 Ocak 2015, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-gazete-binasi-kundaklandi/85251>>

LAROUSSE, “Journaliste” E.T. 7 Temmuz 2025
<<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/journaliste/45041#citation>>

LEGAL NETWORK FOR JOURNALIST AT RISK, “About the Network,” E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.medialegalhelp.org/about-the-network/>>

LIQUISEARCH, “History of Newspapers and Magazines - Early News Publications of World,” *LiquiSearch :Finding the Past, Present & Future*. Ağustos 2022, LiquiSearch, E.T. 7 Ağustos 2024
<https://www.liquisearch.com/history_of_newspapers_and_magazines/early_news_publications_of_world>

MEDIA DEFENCE, “Gazetecinin Davalardan ve Diğer Hukuki Tehlikelerden Kaçınma Rehberi!” *Global Investigative Journalism Network* [Online] 19 Nisan 2023, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://gijn.org/tr/kaynak/gazetecinin-davalardan-ve-diger-hukuki-tehlikelerden-kacinma-rehberi/>>

MEDIA DEFENCE, “Şirket Ana Sözleşmesi,” madde 2, 20 Kasım 2023<<https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/MLDIArticlesofAssociation19112012.pdf>>

MEDIA DEFENCE, “Şirket Ana Sözleşmesi,” madde 3, E.T. 20 Kasım 2023 <<https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2020/05/MLDIArticlesofAssociation19112012.pdf>>

MEDYA ETİK KURULU, “Gazetecilik Meslek İlkeleri / Code of Conduct for Journalism,” E.T. 11 Kasım 2023
<<http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/gazetecilik-meslek-ilkeleri/>>

MLSA, “Hakkımızda,” E.T. 20 Kasım 2023
<<https://www.mlsaturkey.com/tr/hakkimizda>>

MLSA, “Kurumsal İlkeler ve Çalışma Etiği,” E.T. 20 Kasım 2023
<<https://www.mlsaturkey.com/images/kurumsal-yonetim-ve-isleyis-rehberi/kurumsal-ilkeler-ve-calisma-etigi.pdf>>

MLSA, “Pelin Ünker’in ‘Paradise Papers’ haberlerine açılan tazminat davası ertelendi,” *MLSA* [Online] 1 Ekim 2019, E.T. 24 Mayıs 2024
<<https://www.mlsaturkey.com/tr/pelin-unkerin-paradise-papers-haberlerine-acilan-tazminat-davasi-ertelendi>>

NTV, “Slovakya’da öldürülen gazeteci için protesto,” *NTV* [Online] E.T. 10 Mart 2018
<https://www.ntv.com.tr/dunya/slovyakada-oldurulen-gazeteci-icin-protesto,Ce-1U_OD0KRl_EtB7dGwA>

MUMCU, Uğur. “Gazeteci,” *Milliyet Gazetesi* [İstanbul] 3 Mayıs 1992, E. T. 10 Mayıs 2024 <<https://www.umag.org.tr/ugurmumcu/yazilar/24-gazeteci.html>>

ODA TV, “Davutoğlu’nun konuştuğu gazetecinin işine son verildi,” *Oda TV* [Online] 19 Temmuz 2019, E.T. 11 Kasım 2023 <<https://www.odatv.com/medya/davutoglunun-konustugu-gazetecinin-isine-son-verildi-165285>>

OĞUZ, Orhan. “Gazeteci Sinan Aygül’e saldırı anı kamerada,” *NTV* [Online] E.T. 18 Haziran 2023 <https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/gazeteci-sinan-aygule-saldiri-ani-kamerada,kSsqOtw6LEeLO_Mgd9jEjw>

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, “Legality of Berlusconi’s Television Monopoly Challenged Press Release,” *Open Society Justice Initiative* [Online] 11 Mart 2010, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.justiceinitiative.org/newsroom/legalite-berlusconi-s-television-monopoly-challenged>>

ÖZTÜRK, Kemal. “Hakaret karşılıksız kalmadı ama haber de olmadı,” *HaberTürk* [Online] 5 Ocak 2023, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://m.haberturk.com/yazarlar/kemal-ozturk/3553637-hakaret-karsiliksiz-kalmadi-ama-haber-de-olmadi>>

POLAT, Fatih. “Doğan Medya Grubunun satılması ne anlama geliyor?,” *Evrensel* [Online] 22 Mart 2018, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.evrensel.net/haber/348340/dogan-medya-grubunun-satilmasi-ne-anlama-geliyor>>

REPORTERS COMMITTEE FOR FREEDOM OF THE PRESS, “The dangers of doxxing,” *Reporters Committee for Freedom of The Press* [Online] 20 Kasım 2024 <<https://www.rcfp.org/journals/news-media-and-law-spring-2015/dangers-doxxing/>>

POSTA GAZETESİ, “Kelime Oyunu'nda müthiş Gezi Parkı protestosu,” *Posta Gazeteci* [Online] 03 Haziran 2013, E.T. 1 Ocak 2025 <<https://www.posta.com.tr/gundem/kelime-oyununda-muthis-gezi-parki-protestosu-180398>>

REKABET KURUMU, “Tekelleşme,” *Rekabet Kurumu* [Online] E.T. 6 Temmuz 2024 <<https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Yayinlar/rekabet-terimleri-sozlugu/terimler-listesi?icerik=e661c8d8-e69e-44c3-bd0f-d39bc298def9#:~:text=H%C3%A2kim%20durumdaki%20bir%20te%C5%9Febb%C3%BCs%C3%BCn%20veya,k%C3%B6t%C3%BCye%20kullan%C4%B1lmas%C4%B1n%C4%B1n%20kar%C5%9F%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olara k%20kullan%C4%B1lmaktad%C4%B1r>>

- RICCHIARDI**, Sherry. “Journalism’s Red Cross,” Kasım 1997, *American Journal Review* E.T. 20 Kasım 2023 <<https://web.archive.org/web/20131018074855/http://www.ajr.org/article.asp?id=1510>>
- RTÜK**, “Görsel – İşitsel Yayıncılık Etik İlkeleri,” E.T. 10 Kasım 2024 <<https://www.rtuk.gov.tr/gorsel---isitsel-yayincilik-etik-ilkeleri/3841>>
- SESSİZ KALMA HAK SAVUNUCULARI İÇİN**, “Erol Önderoğlu,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://www.sessizkalma.org/tr/savunucu/erol-onderoglu>>
- SINIR TANIMAYAN GAZETECİLER**, *Media Oligarchs Go Shopping*. Online: RSF, 2015.
- SINIR TANIMAYAN GAZETECİLER**, “*Methodology used in compiling the World Press Freedom Index 2024*,” E.T. 20 Temmuz 2025 <<https://rsf.org/en/methodology-used-compiling-world-press-freedom-index-2024>>
- SINIR TANIMAYAN GAZETECİLER**, “Türkiye,” RSF [Online] E.T. 24 Mayıs 2025 <<https://rsf.org/en/country-t%C3%BCrkiye>>
- SINIR TANIMAYAN GAZETECİLER**, “Who are we,” E.T. 4 Kasım 2023 <<https://rsf.org/en/who-are-we>>
- SJOVAAG**, Helle, Jonas, Ohlsson. “Media ownership and journalism. M. Powers,” *Oxford research Encyclopedia of Communication* 1(2019) E.T. 4 Kasım 2023 <<https://oxfordre.com/communication/display/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-839/version/0>>
- TDK**, “Gazeteci” E.T. 7 Temmuz 2025 <<https://sozluk.gov.tr/>>
- TEKİN**, Deniz. “‘Sansür Yasası’ kapsamında 18 ayda 41 gazeteci hakkında 47 soruşturma açıldı,” *MLSA* [Online] 03 Mayıs 2024, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://mlsaturkey.com/tr/sansur-yasasi-kapsaminda-18-ayda-41-gazeteci-hakkinda-47-sorusturma-acildi>>
- TELE 1**, “Gölge Ordu kitabının yazarı: SADAT’ın eski ortağının şikayetiyle kitabımız hakkında soruşturma başlatıldı,” *TELE 1* [Online] 14 Mayıs 2022, E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://tele1.com.tr/golge-ordu-kitabinin-yazari-sadatin-eski-ortaginin-sikayetiyle-kitabimiz-hakkinda-sorusturma-baslatildi-621481/>>
- THE BRITANNICA DICTIONARY**, “Watchdog,” *Britannica*. 2024, Encyclopaedia Britannica, E.T. 7 Ağustos 2024 <<https://www.britannica.com/dictionary/watchdog>>

THE CITY UNIVERSITY OF NEW YORK, “Doxing: The Resource Guide,” The City University of New York [Online] E.T. 21 Ocak 2025 <[https://www.cuny.edu/about/administration/offices/transformation/diversity-equity-and-inclusion-](https://www.cuny.edu/about/administration/offices/transformation/diversity-equity-and-inclusion-hub/doxing/#:~:text=Doxing%20(or%20doxxing)%20is%20the,often%20obtained%20from%20public%20records)

[hub/doxing/#:~:text=Doxing%20\(or%20doxxing\)%20is%20the,often%20obtained%20from%20public%20records](https://www.cuny.edu/about/administration/offices/transformation/diversity-equity-and-inclusion-hub/doxing/#:~:text=Doxing%20(or%20doxxing)%20is%20the,often%20obtained%20from%20public%20records)>

TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ, “Dernek Tüzüğü,” m. 3, E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.tgc.org.tr/kurumsal/tuzuk.html>>

TÜRKİYE GAZETECİLER SENDİKASI, “Gazetecilik Etik İlkeleri,” E.T. 18 Kasım 2023 <<https://tgs.org.tr/gazetecilik-etik-ilkeleri/>>

TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ, “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi,” E.T. 10 Mayıs 2024 <<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html>>

UĞUR MUMCU ARAŞTIRMA GAZETECİLİK VAKFI, “Kuruluş Senedi,” madde 3, E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.umag.org.tr/16-vakif-senedi.html>>

UĞUR MUMCU ARAŞTIRMA GAZETECİLİK VAKFI, “Hakkımızda,” E.T. 1 Aralık 2023 <<https://www.umag.org.tr/22-hakkimizda.html>>

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU, “Global Charter of Ethics for Journalists,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists>>

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU, “IFJ Europe,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/members/europe>>

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU, “IFJ Head Office,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/secretariat/ifj-head-office>>

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU, “IFJ International Press Card,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/press-card>>

ULUSLARARASI GAZETECİLER FEDERASYONU, “The Global Voice of Journalists,” E.T. 4 Aralık 2023 <<https://www.ifj.org/who/about-ifj>>

UNIVERSITY OF IDAHO LIBRARY, “Babylonian Clay Tablet,” *Idaho Harvester*. Haziran 2014, University of Idaho, E.T. 7 Ağustos 2024 <<https://harvester.lib.uidaho.edu/posts/2014/06/13/babylonian-clay-tablet.html>>

USTA, Ayşegül. “‘Truva atı’ ile Odatv’ye girmişler,” *Hürriyet* [Online] 31 Ocak 2015, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/truva-ati-ile-odatvye-girmisler-28089240>>

VERZA, Sofia. “SLAPP: the background of Strategic Lawsuits Against Public Participation,” *European Centre for Press and Media Freedom* [Online] E.T. 24 Mayıs 2024 <<https://www.ecpmf.eu/slapp-the-background-of-strategic-lawsuits-against-public-participation/>>

VOCABULARY, “corporate trust,” *Vocabulary* [Online] E.T. 6 Temmuz 2024 <<https://www.vocabulary.com/dictionary/corporate%20trust#:~:text=Definitions%20of%20corporate%20trust,synonyms%3A%20cartel%2C%20combine%2C%20trust>>

WALDERMANN, Anselm. “Russian Youth and the Putin Cult,” *Spiegel International* [Online] 2 Kasım 2007, E.T. 29 Nisan 2025 <<https://www.spiegel.de/international/world/the-nashi-movement-russian-youth-and-the-putin-cult-a-514891.html>>

YARMA, Elvan. “Agos Gazetesi'nin internet sitesi hack'lendi,” *Hürriyet* [Online] 9 Temmuz 2014, E.T. 20 Kasım 2024 <<https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/agos-gazetesinin-internet-sitesi-hacklendi-26771786>>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Künyeleri

Adalı v. Türkiye, Başvuru No. 38187/97, Kt. 31.03.2005.

Alex Spinger AG v. Almanya, Başvuru No. 44585/10, Kt. 13.03.2012.

Alves da Silva v. Portekiz, Başvuru No. 41665/07, Kt. 20.10.2009.

Akçam v. Türkiye, Başvuru No. 32964/96, Kt. 20.10.2001.

Animal Defenders International v. Birleşik Krallık [BD] Başvuru No. 48876/08, Kt. 22.04.2013.

Aslı Güneş v. Türkiye, Başvuru No. 53916/00, Kt. 27.09.2005.

Associated Newspapers Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 37398/21, Kt. 12.11.2024.

Association Ekin v. Fransa, Başvuru No. 39288/98, Kt. 17.07.2001.

Aydoğan ve Dara Radyo Televizyon Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 12261/06, Kt. 13.11.2018.

B. ve P. V. Birleşik Krallık, Başvuru No. 36337/97 ve 35974/97, Kt. 24.04.2001.

Barthold v. Almanya, Başvuru No. 8734/79, Kt. 25.03.1985.

Bladet Tromsø ve Stensaa v. Norveç, Başvuru No. 21980/93, Kt. 20.05.1999.

Botta v. İtalya, Başvuru No. 21439/93, Kt. 24.02.1998.

Bozhkov/Bulgaristan, Başvuru No. 3316/04, Kt. 19.04.2011.

Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano v. İtalya Başvuru No. 38433/09, Kt. 07.06.2012.

Castells v. İspanya Başvuru No. 11798/85, Kt. 23.04.1992.

Craxi v. İtalya Başvuru No. 25337/94, Kt. 17.07.2003.

Cumpana ve Mazare v. Romanya Başvuru No. 33348/96, Kt. 17.12.2004.

Dammann v. İsviçre, Başvuru No. 77551/01, Kt. 25.04.2006.

De Haes ve Gijssels / Belçika, Başvuru No. 19983/92, Kt. 24.02.1997.

De Wilde, Ooms ve Versyp v. Belçika, Başvuru No. 2832/66, 2835/66, 2899/66, Kt. 18.06.1971.

Delfi AS v. Estonya [BD] Başvuru No. 64569/09, Kt. 16.06.2015.

Dink v. Türkiye Başvuru No. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 ve 7124/09, Kt. 14.09.2010.

Dudgeon v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 7525/76, Kt. 22.10.1981.

Dupuis ve Diğerleri v. Fransa, Başvuru No. 1914/02, Kt. 07.06.2007.

Egeland ve Hanseid v. Norveç Başvuru No. 34438/04, Kt. 16.04.2009.

Engel ve Diğerleri v. Hollanda, Başvuru No. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, Kt. 08.06.1976.

Eon v. Fransa, Başvuru No. 26118/10, Kt. 14.03.2013.

Erbakan v. Türkiye, Başvuru No. 59405/00, Kt. 06.07.2006.

Ernst ve Diğerleri v. Belçika Başvuru No. 33400/96, Kt. 15.07.2003.

Fatih Taş v. Türkiye (No.5), Başvuru No. 6810/09, Kt. 04.09.2018.

Fatullayev v. Azerbaycan Başvuru No. 40984/07, Kt. 22.04.2010.

Fedchenko v. Rusya (No. 3) Başvuru No 7972/09, Kt. 02.10.2018.

Feldek v. Slovakya Başvuru No. 29032/95, Kt. 12.07.2001.

Financial Times Ltd. ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 821/03, Kt. 15.12.2009.

Garaudy v. Fransa, Başvuru No. 65831/01, Kt. 24.06.2003.

Gerger v. Türkiye, Başvuru No. 24919/94, Kt. 08.07.1999.

Gillberg v. İsveç Başvuru No. 41723/06, Kt. 03.04.2012.

Glas Nadezhda EOOD ve Elenkov v. Bulgaristan, Başvuru No. 14134/02, Kt. 11.10.2007.

Goodwin v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 17488/90, Kt. 27.03.1996.

Gongadze v. Ukrayna Başvuru No. 34056/02, Kt. 08.11.2005.

Görmüş ve Diğerleri v. Türkiye Başvuru No. 49085/07, Kt. 19.01.2016.

Gözel ve Özer v. Türkiye, Başvuru No. 43453/04 ve 31098/05, Kt. 06.07.2010.

Groppera Radio AG ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 10890/84, Kt. 28.03.1990.

Gündüz v. Türkiye, Başvuru No. 35071/97, Kt. 04.12.2003.

Haldimann ve Diğerleri v. İsviçre, Başvuru No. 21830/09, Kt. 24.02.2015.

Handyside v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 5493/72, Kt. 07.12.1976.

I Avgi Publishing and Press Agency S.A. ve Karis v. Yunanistan Başvuru No. 15909/06, Kt. 05.06.2008.

Informationsverein Lentia ve Diğerleri v. Avusturya, Başvuru No. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90, Kt. 24.11.1993.

Jersild v. Danimarka, Başvuru No. 15890/89, Kt. 23.09.1994.

Khadija Ismayilova v. Azerbaycan Başvuru No. 65286/13 ve 57270/14, Kt. 10.01.2019.

Kunitsyna v. Rusya Başvuru No. 9406/05, Kt. 13.11.2016.

Leempoel ve S.A. ED. Ciné Revue v. Belçika Başvuru No. 64772/01, Kt. 09.11.2006.

Lingens v. Avusturya, Başvuru No. 9815/82, Kt. 08.07.1986.

Magyar Helsinki Bizottsag v. Macaristan, Başvuru No. 18030/11, Kt. 08.11.2016.

Malone v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 8691/79, Kt. 02.08.1984.

Mazepa ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 15086/07, Kt. 17.07.2018.

McVicar v. Birleşik Krallık Başvuru No. 46311/99, Kt. 07.05.2002.

Meltex Ltd. ve Mesrop Movsesyan v. Ermenistan Başvuru No. 32283/04, Kt. 17.06.2008.

Mesut Yurtsever ve Diğerleri v. Türkiye, Başvuru No. 14946/08, 21030/08, 24309/08, 24505/08, 26964/08, 26966/08, 27088/08, 27090//08, 27092/08, 38752/08, 38778/08, 38807/08, Kt. 20.01.2015.

MGN Ltd. v. Birleşik Krallık Başvuru No. 39401/04, Kt. 18.01.2011.

Minelli v. İsviçre Başvuru No. 14991/02, Kt. 14.06.2005.

Morar v. Romanya Başvuru No. 25217/06, Kt. 07.07.2015.

Mustafa Erdoğan ve Diğerleri v. Türkiye Başvuru No. 346/04 ve 39779/04, Kt. 27.05.2014.

Murphy v. İrlanda Başvuru No. 44179/98, Kt. 10.07.2003.

Nada v. İsviçre, Başvuru No. 10593/08, Kt. 12.09.2012.

Nadtoka v. Rusya (No. 2) Başvuru No. 29097/08, Kt. 8.10.2019.

Nagla v. Letonya, Başvuru No. 73469/10, Kt. 16.07.2013.

Najafli v. Azerbaycan Başvuru No. 2594/07, Kt. 02.10.2012.

Niemietz v. Almanya, Başvuru No. 13710/88, Kt. 16.12.1992.

Nikowitz ve Verlagsgruppe News GmbH v. Avusturya, Başvuru No. 5266/03, Kt. 22.02.2017.

Nilsen ve Johnsen [BD] v. Norveç Başvuru No. 23118/93, Kt. 25.11.1999.

NIT S.R.L. v. Moldova, Başvuru No. 28470/12, Kt. 5.04.2022.

Nordisk Film & TV A/S v. Danimarka, Başvuru No. 40485/02, Kt. 08.12.2005.

Novaya Gazeta ve Diğerleri v. Rusya Başvuru No. 35023/13 ve 25657/15, Kt. 10.01.2023.

Novaya Gazeta ve Milashina v. Rusya Başvuru No. 4097/06, Kt. 02.07.2019.

Nur Radyo ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 6587/03, Kt. 27.11.2007.

Oberschlick v. Avusturya, Başvuru No. 11662/85, Kt. 23.05.1991.

Olsson v. İsveç, Başvuru No. 10465/83, Kt. 24.03.1988.

OOO Ivpress ve diğerleri v. Rusya Başvuru No. 33501/04, Kt. 22.01.2013.

OOO Izdatelskiy Tsentr Kvartirnyy Ryad v. Rusya Başvuru No. 39748/05, Kt. 25.04.2017.

Observer ve Guardian v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 13585/88, Kt. 26.11.1991.

Özgür Gündem v. Türkiye, Başvuru No. 23144/93, Kt. 16.03.2000.

Pakdemirli v. Türkiye Başvuru No. 35839/97, Kt. 22.02.2005.

Paturel v. Fransa Başvuru No. 54968/00, Kt. 22.12.2005.

Pedersen ve Baadsgaard v. Danimarka [BD] Başvuru No. 49017/99, Kt. 19.06.2003.

Pentikainen v. Finlandiya, Başvuru No. 11882/10, Kt. 20.10.2015.

Petrenco v. Moldova Başvuru No. 20928/05, Kt. 30.03.2010.

Polat v. Türkiye, Başvuru No. 23500/94, Kt. 08.07.1999.

Prager ve Oberschlick v. Avusturya Başvuru No. 15974/90, Kt. 26.04.1995.

Pretty v. Birleşik Krallık Başvuru No. 2346/02, Kt. 29.4.2002.

Radyo Vatan Yayıncılık A.Ş. v. Türkiye Başvuru No. 46172/10, Kt. 06.02.2018.

Rashkin v. Rusya Başvuru No.69575/10, Kt. 07.07.2020.

Redaktsiya Gazety Zemlyaki v. Rusya Başvuru No. 16224/05, Kt. 21.10.2017.

Regner v. Çek Cumhuriyeti [BD] Başvuru No. 35289/11, Kt. 19.09.2017.

Rekvenyi v. Macaristan Başvuru No. 25390/94, Kt. 20.05.1999.

Reznik v. Rusya Başvuru No. 4977/05, Kt. 04.04.2013.

RTBF v. Belçika, Başvuru No. 50084/06, Kt. 26.03.2011.

Ruokanen ve Diğerleri v. Finlandiya Başvuru No. 45130/06, Kt. 06.04.2010.

Piroğlu ve Karakaya v. Türkiye, Başvuru No. 36370/02 ve 37581/02, Kt. 18.03.2008.

Sapan v. Türkiye Başvuru No. 44102/04, Kt. 08.06.2010.

Schweizerische Radio- Und Fernsehgesellschaft SRG v. İsviçre, Başvuru No. 34124/06, Kt. 21.06.2012.

Sedletska v. Ukrayna Başvuru No. 42634/18, Kt. 01.04.2021.

Selmani ve Diğerleri v. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Başvuru No: 67259/14, Kt. 09.02.2017.

Sener v. Türkiye, Başvuru No. 26680/95, Kt. 18.07.2000.

Skudayeva v. Rusya Başvuru No. 24014/07, Kt. 05.03.2019.

Söderman v. İsveç [BD] Başvuru No. 5786/08, Kt. 12.11.2013.

Standard Verlags GmbH v. Avusturya Başvuru No. 19710/02, Kt. 02.11.2006.

Steel ve Morris v. Birleşik Krallık Başvuru No. 68416/01, Kt. 15.02.2005.

Sunday Times v. Birleşik Krallık (No. 1), Başvuru No. 6538/74, Kt. 26.04.1979.

Sürek v. Türkiye. Başvuru No. 26682/95, Kt. 08.07.1999.

Szurovecz v. Macaristan, Başvuru No. 15428/16, Kt. 8.10.2019.

Şabanoviç v. Karadağ Başvuru No. 5995/06, Kt. 31.05.2011.

Şık v. Türkiye, Başvuru No. 53413/11, Kt. 08.07.2014.

Tarakhel v. İsviçre [BD] Başvuru No. 29217/12, Kt. 04.11.2014.

Tarsasag A Szabadsagjogokert v. Macaristan, Başvuru No. 37374/05, Kt. 14.07.2009.

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri v. Hollanda, Başvuru No. 39315/06, Kt. 22.11.2012.

Terentyev v. Rusya Başvuru No. 25147/09, Kt. 26.01.2017.

Thoma v. Luxemburg, Başvuru No. 38432/97, Kt. 29.03.2001.

Thorgeir Thorgeirson v. İzlanda Başvuru No. 13778/88, Kt. 25.06.1992.

Times Newspapers Ltd. / Birleşik Krallık (No.1 ve 2) Başvuru No. 3002/03 ve 23676/03, Kt. 10.03.2009.

Timakov ve OOO ID Rubezh v. Rusya Başvuru No. 46232/10 ve 74770/10, Kt. 08.09.2020.

Timpul Info-Magazin ve Anghel/Moldova, Başvuru No. 42864/05, Kt. 27.11.2007.

Tolmachev v. Rusya Başvuru No. 42182/11, Kt. 02.06.2020.

Tolstoy Miloslavsky v. Birleşik Krallık, Başvuru No. 18139/91, Kt. 13.07.1995.

Tüzünataç v. Türkiye, Başvuru No. 14852/18, Kt. 07.03.2023.

Ürper ve Diğerleri v. Türkiye, Başvuru No. 14526/07, Kt. 20.10.2009.

Vereinigung Bildender Künstler v. Avusturya, Başvuru No. 68354/01, Kt. 25.01.2007.
Vereniging Weekblad “Bluf!” v. Hollanda, Başvuru No. 16616/90, Kt. 29.03.1993.
Von Hannover v. Almanya (No.2), Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08, Kt. 07.02.2012.
Weber ve Saravia v. Almanya Başvuru No. 54934/00, Kt. 29.06.2006.
Węgrzynowski ve Smolczewski v. Polonya Başvuru No. 33846/07, Kt. 16.07.2013.
Welsh and Silva Canha v. Portekiz, Başvuru No. 58106/15, Kt. 30.09.2022.
Yaman Akdeniz (2) [GK], Başvuru No. 2016/6815, Kt. 15.02.2023.
Youth Initiative for Human Rights v. Sırbistan, Başvuru No. 48135/06, Kt. 25.06.2013.

Anayasa Mahkemesi Kararları Künyeleri

A Dokuz Televizyonu Dijital Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. (2) Başvuru No. 2017/28986, Kt. 06.10.2022.
Abdullah Öcalan [GK], Başvuru No. 2013/409, Kt. 25.06.2014.
Abdullah Zeydan (3) [GK] Başvuru No. 2020/34861, Kt. 04.07.2024
Akit Televizyon ve Radyo A.Ş. Başvuru No. 2021/18189, Kt. 17.09.2024.
Artı Media Gmbh [GK], Başvuru No. 2019/40078, Kt. 14/9/2023.
Ali Gürbüz ve Hasan Bayar, Başvuru No: 2013/568, Kt. 24.06.2015.
Ali İhsan Karahasanoğlu Başvuru No. 2017/21000, Kt. 20.11.2019.
Ali Kıdık, Başvuru No. 2014/5552, Kt. 26.10.2017.
Ali Rıza Üçer (2) [GK] Başvuru No. 2013/8598, Kt. 2.07.2015.
Avrupa Elektronik Yayıncılık A.Ş. ve Yerköy Radyo Televizyon Yayıncılığı Reklam A.Ş., Başvuru No. 2020/8246, Kt. 17.07.2024
Ayhan Ölmez ve Diğerleri, Başvuru No. 2015/15090, Kt. 11.02.2021.
Bekir Çeper ve Diğerleri Başvuru No. 2019/21707, Kt. 14.02.2024.
Bekir Çeper ve Diğerleri (2) Başvuru No. 2022/77805, Kt. 28.11.2024.
Bekir Coşkun [GK] Başvuru No. 2014/12151, Kt. 4.06.2015.
Birgün İletişim ve Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], Başvuru No. 2015/18936, Kt. 22.05.2019.
Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK] Başvuru No. 2014/11028, Kt. 18.10.2017.
Burak Akbay ve Diğerleri Başvuru No. 2022/61371, Kt. 2.10.2024.
Cahit Baybariz ve Edep Tekin, Başvuru. No. 2015/15091, Kt. 22.07.2020.

Ciner Medya Tv Hizmetleri A.Ş. Başvuru No. 2021/10820, Kt. 08.01.2025.

Çetin Doğan, Başvuru No. 2014/3494, Kt. 27.02.2019.

Ethem Kut Başvuru No. 2022/66356, Kt. 15.01.2025.

Esra Erinç ve Lütfiye Aslı Erinç Başvuru No. 2021/60087, Kt. 15.01.2025.

Erdal Öner Başvuru No. 2022/32636, Kt. 10.12.2024.

Emin Aydın Başvuru No. 2013/2602, Kt. 23.01.2014.

Ergün Poyraz (2) [GK] Başvuru No. 2013/8503, Kt. 27.10.2015.

Estetik Yayıncılık A.Ş. (2) Başvuru No. 2017/30591, Kt. 13.01.2021.

Fatih Altaylı Başvuru No. 2022/109322, Kt. 18.12.2024.

Fatih Taş [GK], Başvuru No. 2013/1461, Kt. 12.11.2014.

Hacı Boğatekin (6), Başvuru No. 2020/3630, Kt. 19.10.2022.

Halit Basık Başvuru No. 2016/12037, Kt. 18.05.2021.

Hulusi Yılmaz [GK] Başvuru No: 2017/17428, Kt. 01.12.2022.

İbrahim Karaosmanoğlu Başvuru No. 2020/20078, Kt. 04.07.2024.

İclal Mine Kırıkkanat Başvuru No. 2019/29456, Kt. 08.02.2024.

İlhan Cihaner (2) Başvuru No. 2013/5574, Kt. 30.06.2014.

İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. Başvuru No. 2014/13819, Kt. 10.01.2018.

Kadir Sağdıç Başvuru No. 2013/6617, Kt. 08.04.2015.

Kayseri Yeni Haber Radyo Televizyon Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2019/21340, Kt. 22.02.2022.

Kemal Gözler, Başvuru No. 2014/5232, Kt. 19.04.2018.

Kemal Kılıçdaroğlu (3) Başvuru No. 2015/1220, Kt. 18.07.2018.

Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2018/14884, Kt. 27.10.2021.

Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK] Başvuru No. 2013/2623, Kt. 11.11.2015.

Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A.Ş. Başvuru No. 2015/7019, Kt. 08.02.2018.

Mehmet Ali Aydın, Başvuru No. 2013/9343, Kt. 04.06.2015.

Mehmet Doğan Uğurlu ve Diğerleri, Başvuru No. 2015/954, Kt. 12.09.2018.

Mehmet Doğan Uğurlu ve Murat Alan, Başvuru No. 2016/14942, Kt. 18.07.2019.

Mehmet Kuzulugil ve Gelenek Basım Yayın ve Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2018/36201, Kt. 15.09.2021.

Meral Özata Özgürol, Başvuru No. 2015/2326, Kt. 26.12.2018.

Mustafa Nihat Behramoğlu ve Güneş Basım Yayım Organizasyon ve Ticaret Ltd. Şti. Başvuru No. 2015/11961, Kt. 11.06.2018.

Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi [GK] Başvuru No. 2014/15220, Kt. 04.06.2015.

Nezir Asaroğlu Başvuru No. 2021/41253, Kt. 06.06.2024.

Norm Denetimi, E. 1963/124, K. 1963/243, Kt. 11.10.1963.

Norm Denetimi E. 1963/128, K. 1964/8, Kt. 28.01.1964.

Norm Denetimi, E. 1966/4, K. 1966/25, Kt. 03.05.1966.

Norm Denetimi E.1973/41, K. 1974/13, Kt. 25.04.1974.

Norm Denetimi E. 1985/8, K. 1986/27, Kt. 26.11.1986.

Norm Denetimi E. 1990/25, K. 1991/1, Kt. 10.01.1991.

Norm Denetimi E. 2007/4, K. 2007/81, Kt. 18.10.2007.

Norm Denetimi E. 2022/120, K. 2023/107, Kt. 01.06.2023.

Oğuz Demirkaya Başvuru No. 2018/15033, Kt. 18.05.2021.

Orhan Aydın Başvuru No. 2020/13392, Kt. 05.09.2023.

Orhan Pala Başvuru No. 2014/2983, Kt. 15.02.2017.

Ömür Radyo Televizyon Ticaret Anonim Şirketi Başvuru No. 2015/14943, Kt. 21.02.2018.

Önder Balıkçı Başvuru No. 2014/6009, Kt. 15.02.2017.

Özgür Boğatekin, Başvuru No. 2020/23730, Kt. 14.06.2023.

Rüstem Bozkurt Batum Başvuru No. 2020/12145, Kt. 11.06.2024.

S.A., Başvuru No. 2015/19664, Kt. 07.02.2019.

Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (2) Başvuru No. 2015/3369, Kt. 08.02.2018.

Samanyolu Haber Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. (4) [1.B.], B. No: 2016/9101, Kt. 14.09.2022.

Sinan Aygöl Başvuru No. 2021/59847, Kt. 21.05.2024.

Sırrı Süreyya Önder, [GK] Başvuru No. 2018/38143, Kt. 03.10.2019.

Şükrü Gündüz Başvuru No. 2016/29297, Kt. 08.09.2020.

Tansel Çölaşan Başvuru No. 2014/6128, Kt. 07.07.2015.

Tuğba Arslan [GK] Başvuru No. 2014/256, Kt. 25.06.2014.

Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (3) Başvuru No. 2016/5653, Kt. 09.01.2020.

Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (4) Başvuru No. 2016/73997, Kt. 16.01.2020.

Yaman Akdeniz ve Diğerleri, Başvuru No. 2014/3986, Kt. 02.04.2014.

Yavuz Tekelioğlu, Başvuru No. 2015/10606, Kt. 26.12.2018.

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Başvuru No. 2015/6313, Kt. 13/9/2018.

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Cumhuriyet Vakfı Başvuru No. 2014/11876, Kt. 27.12.2017.

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri Başvuru No. 2014/4430, Kt. 25.09.2019.

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri Başvuru No. 2016/5903, Kt. 10.03.2022.

Yıldıray Sapan Başvuru No. 2021/25578, Kt. 22.05.2024.

Youtube Llc Corporation Service Company ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2014/4705, Kt. 29.05.2014.

Zübeyde Füsün Üstel ve Diğerleri [GK] Başvuru No. 2018/17635, Kt. 26.07.2019.

Wikimedia Foundation Inc. ve Diğerleri [GK], Başvuru No. 2017/22355, Kt. 26/12/2019.

Diğer Karar Künyeleri

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2006/4-230, K. 230/288, Kt. 10.05.2006.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2008/4-263, K. 2008/262, Kt. 19.03.2008.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2011/4-278, K. 2011/376, Kt. 01.06.2011.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2014/4-56, K. 2015/1679, Kt. 17.06.2015.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 1996/4635, K. 1996/6359, Kt. 08.07.1996.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2001/4584, K. 2001/9053, Kt. 4.10.2001.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2001/8795, K. 2001/12714, Kt. 24.12.2001.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2004/7746, K. 2004/8416, Kt. 28.6.2004.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2007/11582, K. 2008/6398, Kt. 08.05.2008.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2010/13413, K. 2012/1698, Kt. 08.02.2012.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2011/11405, K. 2012/14176, Kt. 03.10.2012.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2011/7279, K. 2011/8207, Kt. 11.07.2011.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2012/7194, K. 2013/6143, Kt. 03.04.2013.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2013/10364, K. 2014/6352, Kt. 16.04.2014.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2014/11680, K. 2015/10402, Kt. 30.09.2015.
Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2014/7417, K. 2015/2941, Kt. 11.03.2015.
Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2015/1634, K. 2015/15190, Kt. 24.12.2015.
Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2016/529, K. 2018/4185, Kt. 15.05.2018,
Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2017/1190, K. 2019/4154, Kt. 25.9.2019.
Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 2018/3022, K. 2018/5254, Kt. 03.07.2018.
Yargıtay 19. Ceza Dairesi E. 2018/6833, K. 2018/13076, Kt. 20.12.2018.

